

Protokoll

KIRKEMØTET

2013

Kristiansand, 11.- 16. april

Kirkemøtet på internett.

Taler og vedtak fra Kirkemøtet er tilgjengelig på <http://www.kirken.no>.

Der finnes også taler og vedtak fra kirkemøtene i perioden 1997-2013.

**Det 30. kirkemøtet i Den norske kirke
ble holdt i Kristiansand
fra torsdag 11. april til tirsdag 16. april 2013.
Møtets forhandlinger fant sted på Clarion Hotel Ernst i Kristiansand.**

Innhold

Åpning av Kirkemøtet	5
Hovedtema: Folkekirke/Kirkefolk	6
Konstituering	7
Saksliste	8
Komitéinnstillinger og vedtak	9
KM 01/13 Innstilling fra protokollkomiteen	9
KM 02/13 Valg og oppnevninger	10
KM 03/13 Orienteringssaker	11
KM 04/13 Forslag til endringer i kirkeloven	14
KM 05/13 Kirkeordning etter 2013	23
KM 06/13 Kyrkje 18/30	32
KM 07/13 Velsignelse av hus og hjem	38
KM 08/13 Skråstola for diakoner	48
KM 09/13 Økumeniske generalforsamlinger 2013	52
KM 10/13 Valgordninger for de kirkelige valg	66
KM 11/13 NOU 2013: Det livssynsåpne samfunn, Stålsettutvalget	80
KM 12/13 Forsvarlig etisk forvaltning av norske petroleumsressurser og bruk av oljefondet – forslag til uttalelse	94
Deltakere på Kirkemøtet 2013	107
Gjester på Kirkemøtet 2013	114
Øvrige programinnslag	116

Taler, foredrag og hilsener	117
Biskop Stein Reinertsens preken under åpningsgudstjenesten	117
Kirkerådsleder Svein Arne Lindøs tale	121
Statsråd Rigmor Aasruds tale	126
Preses Helga Haugland Byfugliens hilsen	130
Bjarte Våges preken under søndagsgudstjenesten	132
Asle Finnseths innlegg om hovedtema	135
Berit Nøst Dales innlegg om hovedtema	140
Edvard Hoems innlegg om hovedtema	144
Kristin Gunleiksruds innlegg om hovedtema	148
Presentasjon av årsmelding for de sentralkirkelige råd 2012	152

Åpning av Kirkemøtet

Åpningsgudstjenesten

Kirkemøtet åpnet med gudstjeneste i Kristiansand domkirke torsdag 11.04.2013 kl. 13.00. Biskop Stein Reinertsen holdt preken, og domprost Bjarne Sveinall og sokneprest Aud Sunde Smemo var liturger. Musikere og sangere var domkantor Elsebeth Lütcherath og domkantor Andrew Wilder, samt en forsangergruppe med medlemmer av Kirkemøtet og frivillige fra Domkirken menighet. Et blåseensemble fra Kristiansand symfoniorkester medvirket også. Under forbønn og nattverd medvirket Ola T. Lånke, Aud Kvalbein, Agnes Sofie Gjeset og Tone Synnøve Steinkopf (medlemmer av Kirkemøtet) og Kari Gunn Emmelthun og Hallvard Smemo (fra Domkirken menighet). Kunstnerisk danseinnslag var ved Shirin Zorriassiteyni.

Åpningsmøtet

Torsdag 11.04.2013 ble åpningsmøtet avholdt i plenumssalen i Clarion Hotel Ernst, Kristiansand. Direktør i Kirkerådet Jens-Petter Johnsen ønsket velkommen og presenterte talerne. Første taler var leder i Kirkerådet Svein Arne Lindø. Deretter var det hilsener/taler ved statsråd Rigmor Aasrud, preses i Bispemøtet Helga Haugland Byfuglien og ordfører i Kristiansand, Arvid Grundekjøn. Musikalske innslag var ved Helene Bøksle og Oddbjørn Stakkeland.

Åpningsmiddagen

Etter åpningsmøtet var Kirkemøtets delegater og gjester samlet til middag i restaurant Ernst Cuisine. Assisterende direktør i Kirkerådet Gerd Karin Røsæg var kveldens konferansier. Det ble brakt hilsen fra Jan Olav Olsen, leder av Agder og Telemark bispedømmeråd, Marianne Aasen, leder i KUF komiteen, Berit Westad, leder i hovedstyret i Metodiskirken og generalsekretær i Norges Kristne Råd, Knut Refsdal.

Plenumssamtale

Plenumssamtalen ble avholdt torsdag 11. april kl.18.00.

Dirigent: Dag Landmark.

Disse hadde ordet:

Solveig Fiske, Laila Riksaasen Dahl, Anne Dalheim, Espen R. Kjørven, Knut Lundby, Ann-Kristin Sørvik, Marit Hermstad, Ole Kristian Bonden, Guro Sollie Hansebakken, Eleanor Brenna, Helge Nilsen, Erling Birkedal, Kristin Gunleiksrud, Roald Braathen, Trygve Wyller, Per Eilert Orten, Nils Mathis Eira, Ivar Braut, Ingmar Ljones, Hilde B. Brunvoll, Reidar Åsgård, Jan-Erik Sundby, Tor Soppeland, Nils Dagestad, Terje Fjeldheim, Egil Morland, Kjell Rune Wirgenes, Øystein Bjørdal, Kari Synnøve Muri, Anne Berit Evang, Bjørn Solberg, Ingrid Jule, Toril Kristiansen, Aud Kvalbein, Marianne H. Brekken, Jan Olav Olsen, Ingrid Breian Hedberg, Heidi Nordkvelde, Halvor Nordhaug, Atle Sommerfeldt, Bård Mæland, Arne Tveit, Karen Junker, Øivind Benestad, Hilde Nygaard Ihle, Tor B. Jørgensen, Svein Arne Lindø.

Hovedtema – Folkekirke - Kirkefolk

Mandag 15.04.2013 var det satt av tid til Kirkemøtets hovedtema: «Folkekirke - Kirkefolk».

Følgende deltok med innlegg:

- Forfatter Edvard Hoem
- Høgskolelektor Berit Nøst Dale
- Generalsekretær i norske kirkeakademier Kristin Gunleiksrud
- Redaktør Asle Finnseth

Innleggene er gjengitt bak i protokollen

Konstituering

Saksdokument:

KM 02.1/13 Valg av dirigentskap for Kirkemøtet 2013
KM 02.2/13 Valg av tellekorps for Kirkemøtet 2013
KM 02.3/13 Supplerende fordeling av medlemmer på Kirkemøtets komiteer
KM 02.4/13 Valg av komiteledere for Kirkemøtet 2013

Kirkemøtet ble konstituert med valg av dirigentskap og tellekorps kl. 18.00 torsdag 11. april. Konstitueringen ble fullført i første plenumssamling fredag 12.04. Kirkerådets leder Svein Arne Lindø, ledet møtet frem til dirigentskapet var valgt. Da overtok hoveddirigent Dag Landmark.

Dirigent: Dag Landmark

KM 02.1/13 Valg av dirigentskap

Kirkemøtet valgte følgende dirigentskap, som overtok ledelsen av møtet.

Dirigent

Dag Landmark (hoveddir), Hamar
Torstein Nordal, Agder og Telemark
Solveig Bratseth, Nidaros

Vara

Arne Leon Risholm, Borg
Ann-Kristin Sørvik, Møre
Marit Hermstad, Sør-Hålogaland

Godkjenning av innkalling og saksliste

Det var ingen innvendinger til innkalling og saksliste til årets Kirkemøte. Møtet ble satt.

Saksliste

KM 01/13 Innstilling fra protokollkomiteen

KM 02/13 Valg og oppnevninger

1. Valg av dirigentskap for møtet
2. Valg av tellekorps
3. Supplerende fordeling av medlemmer på Kirkemøtets komiteer
4. Valg av komitéledere for møtet

KM 03/13 Orienteringssaker

1. Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2012
2. Årsmelding fra de sentralkirkelige råd 2012
3. Protokoll fra Bispemøtet 2012/2013
4. Årsmelding fra Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet
5. Årsmelding fra Døvekirkenes fellesråd og Døveprosten 2012
6. Tilstandsrapport for Den norske kirke 2012
7. Religionsdialog og religionssamarbeid i Jerusalem
8. Oppnevning til økumeniske organisasjoner

KM 04/13 Forslag til endringer i kirkeloven

KM 05/13 Kirkeordning etter 2013

KM 06/13 Kyrkje 18 – 30

KM 07/13 Velsignelse av hus og hjem

KM 08/13 Skråstola for diakoner

KM 09/13 Økumeniske generalforsamlinger 2013

KM 10/13 Valgordninger for de kirkelige valg

KM 11/13 NOU 2013: Det livssynsåpne samfunn – Stålsettutvalget

KM 12/13 Forsvarlig etisk forvaltning av norske petroleumsressurser og bruk av oljefondet – forslag til uttalelse.

Komitéinnstillinger og vedtak

KM 01/13 Innstilling fra protokollkomiteen

Protokollkomiteen har hatt to møter siden Kirkemøtet 2012.

Protokollkomiteen har før Kirkemøtet 2013 kontrollert oppfølgingen av vedtakene fra Kirkemøtet 2012. Komiteen har tatt utgangspunkt i protokollene fra Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk Kirkeråd og opplysninger fra sekretariatet.

I forbindelse med KM 2.7/12 – Valg av Kirkeråd, hvor Kirkemøtet vedtok nytt valgoppgjør for 2. valgomgang, og som en konsekvens av dette foretok en ny 3. valgomgang, ba protokollkomiteen om en redegjørelse av regelverket for valg av Kirkeråd. Protokollkomiteen sa seg tilfreds med den redegjørelsen som ble dem forelagt.

Ut fra § 5.2 i regelverket for protokollkomiteen kan komitéen på egne initiativ ta opp saker dersom det er tvil om vedtaket og saksbehandlingen er skjedd på en tilfredsstillende måte. Protokollkomiteen mener at saksbehandlingen og vedtakene er fulgt opp på en god måte.

På dette grunnlaget finner Protokollkomiteen at de tre rådene har fulgt opp vedtakene fra Kirkemøtet på en tilfredsstillende måte.

Sekretariatet har gjennom sine arbeidsrutiner gitt Protokollkomiteen gode arbeidsvilkår.

Underskrevet av Modulf Aukan, Grete Folden og Fredrik Arstad.

Plenumsbehandling

Dirigent: Dag Landmark

Disse hadde ordet:

Modulf Aukan

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet tar innstillingen fra protokollkomiteen til etterretning

Enstemmig vedtatt.

KM 02/13 Valg og oppnevninger

Saksdokumenter

KM 02.1/13	Valg av dirigentskap for Kirkemøtet 2013
KM 02.2/13	Valg av tellekorps for Kirkemøtet 2013
KM 02.3/13	Supplerende fordeling av medlemmer på Kirkemøtets komiteer
KM 02.4/13	Valg av komiteledere for Kirkemøtet 2013

KM 02.2/13 Valg av tellekorps

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag til tellekorps:

Øyvind Tobiassen (leder)
Svein Mathias Køhn
Randi Langkaas
Tore Johnsen
Dag Trygve Henriksen

KM 02.3/13 Supplerende fordeling av medlemmer på Kirkemøtets komiteer

Kirkemøtet ga sin tilslutning til det fremlagte forslag til komiteenes sammensetning, Forslaget ble fremlagt fredag 12. april.

KM 02.4/13 Valg av komitéledere for Kirkemøtet 2013

Kirkemøtet ga sin tilslutning til følgende forslag til komitéledere:

Komité A – Gudstjeneste og evangelisering – Karin-Elin Berg, Oslo
Komité B – Undervisning – Ole Kristian Bonden, Hamar
Komité C – Diakoni og samfunnsspørsmål – Atle Sommerfeldt, Borg
Komité D – Kirkeordningsspørsmål – Karen Junker, Agder og Telemark
Komité E – Personal og utdanning – Knut Lundby, Oslo
Komité F – Informasjon og mellomkirkelige spørsmål – Oddhild Klevberg, Nord-Hålogaland

KM 03/13 Orienteringssaker

Saksdokument:

- KM 03.1/13 Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2012
- KM 03.2/13 Årsmelding fra de sentralkirkelige råd 2012
- KM 03.3/13 Protokoll fra Bispemøtet 2012/2013
- KM 03.4/13 Årsmelding fra Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet
- KM 03.5/13 Årsmelding fra Døvekirkenes fellesråd og Døveprosten 2012
- KM 03.6/13 Tilstandsrapport for Den norske kirke 2012 , lastes ned fra www.kirken.no
[Tilstandsrapport for Den norske kirke 2012. Tema: Trosopplæring \(KIFO\)](#)
- KM 03.7/13 Religionsdialog og religionssamarbeid i Jerusalem
- KM 03.8/13 Oppnevning til økumeniske organisasjoner

KM 03.1/13 Protokoll fra Ungdommens kirkemøte 2012:

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth
Representantene fra Ungdommens kirkemøte presenterte protokollen.

Disse hadde ordet:

Gunnhild Hermstad, Guro S. Hansebakken, Espen Robsahm Kjørven, Heidi Nordkvelde, Øivind Benestad.

KM 03.2/13 Årsmelding fra de sentralkirkelige råd 2012

Dirigent: Dag Landmark
Kirkerådets direktør redegjorde for de sentralkirkelige råds virksomhet i 2012.

Disse hadde ordet:

Jens-Petter Johnsen, Knut Lundby, Svein Arne Lindø, Dag Landmark, Kjetil Aano, Ivar Braut, Jan Olav Olsen, Tor Singasaas, Terje Fjeldheim, Øivind Benestad, Herborg Finnset Heiene, Tor B. Jørgensen, Ole Christian Kvarme, Erling Birkedal, Bård Mæland, Kjellfred Dekko, Stein Reinertsen, Arne Tveit, Robert Mark Coates.

KM 03.3/13 Årsmelding 2012 og protokoll fra Bispemøtet 2012:

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth
Bispemøtets preses presenterte årsmelding og protokoll.

Disse hadde ordet:

Helga Haugland Byfuglien, Egil Morland.

KM 03.4/13 Årsmelding fra Sjømannskirken/Norsk kirke i utlandet 2012

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth

Disse hadde ordet:

Halvor Nordhaug, Kjetil Drangsholt, Audun Myhre.

KM 03.5/13 Årsmelding fra Døvekirkenes fellesråd og Døveprosten 2012

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth
Knut Rune Saltnes presenterte årsmeldingen.

Disse hadde ordet

Knut Rune Saltnes, Ole Christian Kvarme, Marius Berge Eide, Mareno Mikkelsen.

KM 03.6/13 Tilstandsrapport for Den norske kirke 2012

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth

Disse hadde ordet:

Øivind Benestad, Øystein Bjørdal, Kjetil Aano.

KM 03.7/13 Religionsdialog og religionssamarbeid i Jerusalem

Dirigent: Dag Landmark
Berit Hagen Agøy og Trond Bakkevig presenterte arbeidet med religionsdialog og religionssamarbeid i Jerusalem.

Disse hadde ordet:

Berit Hagen Agøy, Trond Bakkevig, Helga Haugland Byfuglien, Trygve Wyller, Hilde Nygaard Ihle.

KM 03.8/13 Oppnevning til økumeniske organisasjoner

Dirigent: Torstein Nordal

Øystein Bjørdal fremmet følgende forslag:

1. Kirkemøtet tar orienteringssakene til etterretning. I tilknytning til direktørens orientering (s. 16 og 17) vil KM be om at prøveperioden for liturgisk musikk gjennomgås, både i forhold til det faglige omfang og tidsperspektivet på prøveperioden.
2. Når menighetene i vår kirke er godt i gang med implementering av gudstjenestereformen, oppleves det vanskelig og forvirrende å forholde seg til de 19 former for ordinariemusikk som utsendt av KR. Når det i tillegg til dette kan være 10-15 andre musikalske serier utviklet og i bruk lokalt, er det viktig å kunne se en tydeligere retning på den liturgiske musikken i gudstjenestereformen.

Reformens intensjon om «stedegengjøring» var ikke ment som en oppsplitting av vår kirkes gudstjenesteliv, slik det kan oppleves nå.

Det er behov for innstramming og retning på den liturgiske musikken i vår kirke. Dette er viktig for å ta vare på det normale gudstjenestelivet i menighetene, og det er viktig for folkekirken.

Forslaget oversendes Kirkerådet uten realitetsbehandling.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet tar de fremlagte saker til orientering.

Enstemmig vedtatt

KM 04/13 Forslag til endringer i kirkeloven

Saksdokumenter:

KM 04.1/13 KR Høringsbrev
KM 04.2/13 KR Høringsnotat
KM 04.3/13 KR Høringsskjema
KM 04.4/13 Bakgrunnsnotat - høring (bakgrunnsdel KR 34/12)
KM 04.5/13 FADs brev til KR av 11. sept. 2012
KM 04.6/13 Sammenfatning av høring
KM 04.7/13 KR's brev til FAD av 14. des. 2012
KM 04.8/13 Prop. 78 L - Endringer i kirkeloven

Første innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

Som siste ledd i gjennomføringen av demokratireformen i Den norske kirke gjorde Stortinget 21. mai 2012 et anmodningsvedtak hvor Stortinget bad regjeringen, «på bakgrunn av Den norske kirkes behandling av forslag til valgordning, komme tilbake til Stortinget med egen sak om ny valgordning for Den norske kirke i løpet av våren 2013».

I brev av 11. september 2012 anmodet Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (FAD) Kirkerådet om å gjennomføre en kirkelig høring angående forslag til mulige lovendringer i kirkeloven om reglene for kirkevalg. Saken ble avgrenset til de endringer som ble ansett som nødvendige som direkte oppfølging av demokratireformen. FAD henviste også til Kirkerådets forberedelse av sak for Kirkemøtet med forslag om endringer i valgordningen for Den norske kirke, og anmodet Kirkerådet om å gjennomføre en felles og samlet høring blant de kirkelige instanser.

Det ble høsten 2012 gjennomført høring av bispedømmerådene samt et utvalg fellelsråd om forslag til endringer i kirkelovens bestemmelser om kirkelige valg. Høringen ble gjennomført samtidig med høring om forslag til endringer i nominasjonsordning og valgordning. Det legges frem for Kirkemøtet 2013 en egen sak vedrørende nominasjonsordning og valgordning (sak KM 10/13).

På bakgrunn av høringen gikk Kirkerådet inn for følgende anbefalinger:

Kirkerådet støtter departementets forslag om endring av kl § 23 første ledd bokstav d:
Sju andre leke medlemmer (...) Minimum fire av medlemmene velges av bispedømmets stemmeberettigede medlemmer (direkte valg).

Kirkerådets forslag til endring av kl § 24 første ledd har fått bred støtte og anbefales:
Kirkemøtet består av medlemmene av bispedømmerådene og 1 medlem valgt utenom bispedømmerådene.
Kirkerådet legger til grunn at medlemmet valgt utenom bispedømmerådene skal være leder i Samisk kirkeråd.

Kirkerådet støtter departementets forslag om å oppheve kl § 24 åttende ledd (særskilte bestemmelser som ga Kirkemøtet myndighet til å fastsette de endringene man ønsket å prøve ut i demokratireformen).

Kirkerådet støtter departementets forslag til endring av overskrift i kl § 4,
Stemmerett og valg.

Kirkerådet støtter langt på vei forslaget til kl § 4, nytt femte ledd, så sant dette ikke vurderes å komme i konflikt med prinsippet om likebehandling av trossamfunn, men mener at «kommune- og fylkestingsvalg» bør endres til «offentlige valg». Kirkerådet foreslår derfor følgende ordlyd:

Kirkelige valg avholdes samtidig med, og i lokaler i umiddelbar nærhet til, offentlige valg.

Kirkerådet støtter departementets forslag til endring i kl § 23 første ledd bokstav d, første punktum.

Kirkerådet mener formuleringen ikke bør gis en fortolkning som utelukker preferansevalg.

(...) som velges ved flertalls- eller forholdstallsvalg.

Disse anbefalinger ble sendt til FAD i brev av 14. desember 2012.

Prop. 78 L «Endringer i kirkeloven» ble 15.03.13 oversendt fra Regjeringen til Stortinget. Forslaget til lov om endringer i kirkeloven som ble fremmet var i vesentlig grad i tråd med Kirkerådets anbefalinger i høringsuttalelse av 14.12.2012. Det anbefales derfor at Kirkemøtet slutter seg til forslaget til lov om endringer i kirkeloven.

I departementets vurderinger av endringene i kirkeloven fremkommer det at departementet legger til grunn at formuleringen «...valgt ved flertalls- eller forholdstallsvalg, ...» betyr at flertallsvalg kun kan benyttes dersom det ikke fremsettes alternative lister. Kirkerådet har i sin behandling av saken lagt til grunn en tolkning som ikke utelukker bruk av supplerende nominasjon og flertallsvalg som et alternativ til åpning for flere lister og forholdstallsvalg. Departementets fortolkning av lovteksten begrenser Kirkemøtets handlingsrom. Den medfører også betydelige valgtekniske utfordringer i kombinasjon med Kirkerådets forslag til nominasjonsprosess.

Det var ikke tidsmessig mulig å forelegge departementets forslag til lovendringer for det ordinære Kirkemøtet før proposisjonen til Stortinget ble utarbeidet. Forutsetningen i kl § 24 tredje ledd bokstav a kunne ikke ivaretas fullt ut i dette tilfellet. Dette er prinsipielt lite heldig, men det var ikke mulig å oppfylle kirkeforlikets forutsetninger innenfor avtaleperioden hvis normal prosedyre skulle følges. Kirkemøtet får nå lovproposisjon til uttalelse, og Kirkerådet har fått signaler om at Kirkemøtets uttalelse vil tilflyte Stortinget før saken ferdigbehandles. Som forventet forelå ikke lovproposisjonen til Kirkerådsmøtet i januar 2013, og saken er ferdigstilt administrativt i tråd med vedtak i sak KR 50/12, pkt. 2.

Komiteens merknader

Komiteen kan innholdsmessig i stor grad slutte seg til Kirkerådets forslag til vedtak, men ønsker en tydeligere henvisning til demokratireformen. Komiteen ønsker derfor at støtte til nye lovformuleringer begrunnes i at disse følger opp demokratireformen, en prosess Den norske kirke og Stortinget har vært sammen om.

Komiteen legger vekt på at bispedømmerådene allerede har blitt hørt gjennom høringsprosessen som Kirkerådet gjennomførte høsten 2012. Dette var en del av departementets arbeid med å utarbeide Prop. 78 L. Medlemmene i Kirkemøtet har da i all hovedsak allerede hatt en anledning til å uttale seg om forslag til endringer i kirkeloven. I komiteen er det et mindretall som i utgangspunktet ønsker lovfesting av at alle leke representanter i alle bispedømmer skal velges ved direkte valg, men de fremmer ikke forslag om dette nå.

Sak KM 4/13 og sak KM 10/13 er tett knyttet sammen, men komiteen ser likevel viktigheten av en tydelig avgrensning mellom disse to sakene. Hvilke valgordninger som er hensiktsmessige til valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet, er i hovedsak et spørsmål som skal behandles under sak KM 10/13, mens sak KM 4/13 må avgrenses til hva Kirkemøtet ønsker å melde inn til Stortingets behandling av saken.

Komiteen finner at forslaget til lovendringer støtter opp om demokratireformens forutsetninger, med fokus på sterk demokratisk legitimitet og forankring hos kirkemedlemmene. Komiteen går derfor inn for å støtte lovforslaget. Komiteen finner det likevel nødvendig å kommentere en av departementets vurderinger som innskrenker Kirkemøtets valgmuligheter. Punkt 3.2.3 i Prop. 78 L kan forstås dithen at det kun åpnes for bruk av flertallsvalg dersom det ikke fremmes alternative lister. Et flertall i komiteen er opptatt av at fremtidige kirkemøter må kunne vurdere hvilken form for flertalls- eller forholdstallsvalg som best sikrer intensjonen i demokratireformen.

Et flertall i komiteen ønsker samtidig at det skal kunne stilles flere lister til valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet i 2015. Flertallet i komiteen mener at Kirkemøtet på eget

initiativ bør gå inn for å åpne for flere lister i 2015. Komiteen viser ellers til behandling av valgordninger i sak KM 10/13.

Selv om preferansevalg ved valgene i 2009 og 2011 ikke fungerte etter intensjonene, er komiteen opptatt av at senere kirkemøter også skal kunne benytte seg av preferansevalg dersom dette skulle vurderes som formålstjenlig.

Komiteen legger merke til at departementet i sine vurderinger i Prop. 78 L bruker formuleringen «alternative lister». Forholdstallsvalg, slik det praktiseres i for eksempel kommunestyrevalg, er mellom likeverdige lister fremmet av forskjellige partier. Et flertall i komiteen ønsker derfor å bruke formuleringen «lister», for ikke å antyde en binding til en valgordning der en nominasjonskomité først må fremme én liste og der andre lister anses å være «alternative».

En videre diskusjon om de forskjellige valgordninger mener komiteen hører hjemme i sak KM 10/13, og det henvises til denne for en grundigere gjennomgang av disse.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet har følgende synspunkter på Prop. 78 L til Stortingets behandling av endringer i kirkeloven:

1. Kirkemøtet legger vekt på at demokratireformen i Den norske kirke fullføres slik at kirkens organer får en sterk demokratisk legitimitet og forankring hos kirkemedlemmene, med etablering av reelle valgmuligheter, økt bruk av direktevalg, og kirkevalg samtidig med offentlige valg, i tråd med kirkeforliket mellom de politiske partiene på Stortinget 10. april 2008.
2. På denne bakgrunn støtter Kirkemøtet forslagene i Prop. 78 L til endringer i kirkeloven:

I lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke gjøres følgende endringer:

§ 4 overskriften skal lyde:
§ 4 Stemmerett og valg.

§ 4 første ledd skal lyde:
Hvert medlem av Den norske kirke som bor i soknet og som senest i det år det stemmes vil ha fylt 18 år, *har* kirkelig stemmerett.

§ 4 nytt fjerde ledd skal lyde:
Kirkelige valg holdes samtidig med, og i lokaler i umiddelbar nærhet av, valg til Stortinget eller fylkesting og kommunestyre.

Nåværende § 4 fjerde ledd blir nytt femte ledd.

§ 23 første ledd bokstav d skal lyde:
d) *sju andre leke valgt ved flertalls- eller forholdstallsvalg, hvorav minst fire velges direkte av bispedømmets stemmeberettigede medlemmer,*

§ 23 andre ledd første punktum skal lyde:
Presten og *de leke* medlemmene velges sammen med et tilsvarende antall varamedlemmer for fire år.

§ 24 første ledd første punktum skal lyde:
Kirkemøtet består av medlemmene av bispedømmerådene og *ett medlem valgt etter nærmere regler fastsatt av Kirkemøtet.*

§ 24 åttende ledd oppheves.

Forslagene følger i vesentlig grad Kirkerådets anbefalinger.

3. Kirkemøtet merker seg departementets vurderinger (3.2.3 i proposisjonen) om valgform ved valg til bispedømmeråd. Framtidige kirkemøter må kunne vurdere hvilken form for flertalls- eller forholdstallsvalg som best sikrer intensjonen i demokratireformen, herunder også bruk av preferansevalg.
4. Kirkemøtet ønsker at det skal kunne stilles flere lister fra og med kirkevalget i 2015.
5. Kirkemøtet viser ellers til Kirkerådets hørings svar til Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet av 14.12.2012.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark
Saksordfører: Ingjerd Sørhaug Bratsberg

Disse hadde ordet:

Ingjerd Sørhaug Bratsberg, Kristin Gunleiksrud, Jan Olav Olsen, Julie Ane Ødegaard, Eldar Husøy, Tone Synnøve Steinkopf, Tor B. Jørgensen, Ingrid Vad Nilsen, Knut Lundby, Ingmar Ljones, Leif Christian Andersen, Marianne H. Brekken, Gunnhild N. Hermstad, Anne-Lise Brenna Ording, Ole Kristian Bonden, Halvor Nordhaug, Reidar Åsgård, Gunnar Gjevre, Trygve Wyller, Atle Sommerfeldt, Øystein Bjørdal, Ivar Braut, Liv-Eli Holmestrand, Hilde N. Ihle, Stein Reinertsen, Ingrun Jule, Karin-Elin Berg, Solveig Fiske, Gunnar Winther, Kjell Rune Wirgenes, Anne Berit Evang, Erling Birkedal, Martin Jakobsen.

Endringsforslag:

Julie Ane Ødegaard:

Pkt. 2, § 4: Hvert medlem av Den norske kirke som bor i soknet, og som senest i det år det stemmes vil ha fylt 15 år, har kirkelig stemmerett.

Eldar Husøy:

§ 4, nytt fjerde ledd:

Dei kyrkjelege vala vert gjennomførte utan tilknytning til val til Stortinget eller fylkesting og kommunestyre.

Tone Synnøve Øygard Steinkopf:

Stryke punkt 4 i vedtaket.

Dersom punkt 4 vert ståande, vil eg at ei tilleggssetning skal kome i punkt 4: «Kirkemøtet ønsker at bruk av supplerende nominasjon og flertallsvalg kan være et alternativ til åpning for flere lister.»

Leif Christian Andersen:

Pkt. 2, § 4, første ledd, endres til:

... stemmes vil ha fylt 15 år ...

Julie Ane Ødegaard og Leif Christian Andersen ga sin tilslutning til at deres forslag kunne slås sammen og gjelde ønske om stemmerett for 15-åringer i Den norske kirke.

Votering:

Det ble foretatt prøveavstemning over forslaget fra Ødegaard/Andersen. Prøveavstemningen viste et stort flertall for forslaget.

Forslagene oversendes komiteen.

Endelig innstilling fra komite E

Komiteens merknader

Komiteen kan innholdsmessig i stor grad slutte seg til Kirkerådets forslag til vedtak, men ønsker en tydeligere henvisning til demokratireformen. Komiteen ønsker derfor at støtte til nye lovformuleringer begrunnes i at disse følger opp demokratireformen, en prosess Den norske kirke og Stortinget har vært sammen om.

Komiteen legger vekt på at bispedømmerådene allerede har blitt hørt gjennom høringsprosessen som Kirkerådet gjennomførte høsten 2012. Dette var en del av departementets arbeid med å utarbeide Prop. 78 L. Medlemmene i Kirkemøtet har da i all hovedsak allerede hatt en anledning til å uttale seg om forslag til endringer i kirkeloven. I komiteen er det et mindretall som i utgangspunktet ønsker lovfesting av at alle leke representanter i alle bispedømmer skal velges ved direkte valg.

Sak KM 4/13 og sak KM 10/13 er tett knyttet sammen, men komiteen ser likevel viktigheten av en tydelig avgrensning mellom disse to sakene. Hvilke valgordninger som er hensiktsmessige til valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet, er i hovedsak et spørsmål som skal behandles under sak KM 10/13, mens sak KM 4/13 må avgrenses til hva Kirkemøtet ønsker å melde inn til Stortingets behandling av saken.

Komiteen finner at forslaget til lovendringer støtter opp om demokratireformens forutsetninger, med fokus på sterk demokratisk legitimitet og forankring hos kirkemedlemmene. Komiteen går derfor inn for å støtte lovforslaget.

Punkt 3.2.3 i Prop. 78 L kan forstås dithen at det kun åpnes for bruk av flertallsvalg dersom det ikke fremmes alternative lister. Komiteen er opptatt av at fremtidige kirkemøter må kunne vurdere hvilken form for flertalls- eller forholdstallsvalg som best sikrer intensjonen i demokratireformen.

Et flertall i komiteen ønsker samtidig at det skal kunne stilles flere lister til valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet i 2015. Flertallet i komiteen mener at Kirkemøtet på eget initiativ bør gå inn for å åpne for flere lister i 2015, og også markere dette i uttalelsen. Et

mindretall i komiteen mener at flertallsvalg med supplerende nominasjon kan være et fullgodt alternativ til å åpne for alternative lister. Komiteen viser ellers til behandling av valgordninger i sak KM 10/13.

Selv om preferansevalg ved valgene i 2009 og 2011 ikke fungerte etter intensjonene, er komiteen opptatt av at senere kirkemøter også skal kunne benytte seg av preferansevalg dersom dette skulle vurderes som formålstjenlig.

Komiteen legger merke til at departementet i sine vurderinger i Prop. 78 L bruker formuleringen «alternative lister». Forholdstallsvalg, slik det praktiseres i for eksempel kommunestyrevalg, er mellom likeverdige lister fremmet av forskjellige partier. Et flertall i komiteen ønsker derfor å bruke formuleringen «lister», for ikke å antyde en binding til en valgordning der en nominasjonskomité først må fremme én liste og der andre lister anses å være «alternative».

En videre diskusjon om de forskjellige valgordninger mener komiteen hører hjemme i sak KM 10/13, og det henvises til denne for en grundigere gjennomgang av disse.

Kirkeloven § 4 første ledd er foreslått endret i tråd med at straffeloven er endret. Endringen gjelder kun opphevelsen av bestemmelsen om ikke å være fradømt stemmerett i offentlige anliggender for å ha kirkelig stemmerett. Kirkeloven § 4 første ledd sier også at kirkemedlemmer har stemmerett fra det året de fyller 18 år. Denne bestemmelsen har ikke vært foreslått endret i nåværende forslag til lovendring. Kirkeloven § 24 sjuende ledd er ikke foreslått fjernet, og dette leddet gir Kirkemøtet mulighet til å vedta ytterligere forsøk med stemmerettsalder 15 år uten tidsbegrensning (jf. Prop. 78 L, pkt. 3.2.2).

Komiteen viser til tidligere Kirkemøtevedtak, sak KM 06/03 der Kirkemøtet ønsket en endring i kirkeloven § 4 slik at 15-åringer kunne få stemmerett ved kirkevalg. Dette ble begrunnet med å involvere ungdom. 15 år er den religiøse myndighetsalder og stemmerett vil bidra til økt engasjement for kirkevalget. Komiteen kan ikke se noen vesentlige innvendinger mot at ungdom som har fylt 15 år får stemmerett. Å senke stemmerettsalderen vil være et bidrag til å utvikle den demokratiske kulturen i kirken.

På bakgrunn av bred støtte i Kirkemøtet 2013 for å gjøre 15 år som stemmerettsalder permanent og gode erfaringer fra forsøksordningen ved de tre siste kirkevalg, mener komiteen det er grunnlag for å endre stemmerettsalder i kl § 4 til 15 år allerede nå. Dette vil medføre behov for endring i § 24 sjuende ledd.

Forslag til vedtak:

Kirkemøtet har følgende synspunkter på Prop. 78 L til Stortingets behandling av endringer i kirkeloven:

1. Kirkemøtet legger vekt på at demokratireformen i Den norske kirke fullføres slik at kirkens organer får en sterk demokratisk legitimitet og forankring hos kirkemedlemmene, med etablering av reelle valgmuligheter, økt bruk av direktevalg, og kirkevalg samtidig med offentlige valg, i tråd med kirkeforliket mellom de politiske partiene på Stortinget 10. april 2008.
2. På denne bakgrunn støtter Kirkemøtet forslagene i Prop. 78 L til endringer i kirkeloven:

I lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke gjøres følgende endringer:

§ 4 overskriften skal lyde:
§ 4 Stemmerett og valg.

§ 4 første ledd skal lyde:*
Hvert medlem av Den norske kirke som bor i soknet og som senest i det år det stemmes vil ha fylt 18 år, *har* kirkelig stemmerett.

* Se vedtakspunkt 6 nedenfor

§ 4 nytt fjerde ledd skal lyde:
Kirkelige valg holdes samtidig med, og i lokaler i umiddelbar nærhet av, valg til Stortinget eller fylkesting og kommunestyre.

Nåværende § 4 fjerde ledd blir nytt femte ledd.

§ 23 første ledd bokstav d skal lyde:
d) *sju andre leke valgt ved flertalls- eller forholdstallsvalg, hvorav minst fire velges direkte av bispedømmets stemmeberettigede medlemmer,*

§ 23 andre ledd første punktum skal lyde:
Presten og *de leke* medlemmene velges sammen med et tilsvarende antall varamedlemmer for fire år.

§ 24 første ledd første punktum skal lyde:
Kirkemøtet består av medlemmene av bispedømmerådene og *ett medlem valgt etter nærmere regler fastsatt av Kirkemøtet.*

§ 24 åttende ledd oppheves.
Forslagene følger i vesentlig grad Kirkerådets anbefalinger.

3. Kirkemøtet merker seg departementets vurderinger (3.2.3 i proposisjonen) om valgform ved valg til bispedømmeråd. Framtidige kirkemøter må kunne vurdere hvilken form for flertalls- eller forholdstallsvalg som best sikrer intensjonen i demokratireformen, herunder også bruk av preferansevalg.
4. Kirkemøtet ønsker at det skal kunne stilles flere lister fra og med kirkevalget i 2015.
5. Kirkemøtet viser til Kirkerådets høringssvar til Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet av 14.12.2012.
6. Kirkemøtet går inn for en permanent kirkelig stemmerettsalder på 15 år. Kirkemøtet ber derfor Stortinget vurdere om det er mulig nå å lovfeste kirkelig stemmerett for medlemmer av Den norske kirke som senest i det år det stemmes vil ha fylt 15 år.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Ingjerd Sørhaug Bratsberg

Disse hadde ordet:

Ingjerd Sørhaug Bratsberg

Forslag fra 1. behandling:

Eldar Husøy – Ikke tatt inn av komiteen – trukket.

Tone Synnøve Steinkopf – Tatt inn av komiteen – trukket.

Julie Ane Ødegaard og Leif Christian Andersen ga sin tilslutning til at deres forslag kunne slås sammen og gjelde ønske om stemmerett for 15-åringer i Den norske kirke.

Endringsforslag

Forslag 2. behandling:

Nytt vedtakspunkt 6 fra komiteen:

Kirkemøtet går inn for en permanent kirkelig stemmerettsalder på 15 år. Kirkemøtet ber derfor Stortinget vurdere om det er mulig nå å lovfeste kirkelig stemmerett for medlemmer av Den norske kirke som senest i det år det stemmes vil ha fylt 15 år.

Votering:

Forslaget vedtatt mot 13 stemmer.

104 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet har følgende synspunkter på Prop. 78 L til Stortingets behandling av endringer i kirkeloven:

1. Kirkemøtet legger vekt på at demokratireformen i Den norske kirke fullføres slik at kirkens organer får en sterk demokratisk legitimitet og forankring hos kirkemedlemmene, med etablering av reelle valgmuligheter, økt bruk av direktevalg, og kirkevalg samtidig med offentlige valg, i tråd med kirkeforliket mellom de politiske partiene på Stortinget 10. april 2008.
2. På denne bakgrunn støtter Kirkemøtet forslagene i Prop. 78 L til endringer i kirkeloven:

I lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke gjøres følgende endringer:

§ 4 overskriften skal lyde:

§ 4 Stemmerett og valg.

§ 4 første ledd skal lyde:*

Hvert medlem av Den norske kirke som bor i soknet og som senest i det år det stemmes vil ha fylt 18 år, *har* kirkelig stemmerett.

* Se vedtakspunkt 6 nedenfor

§ 4 nytt fjerde ledd skal lyde:

Kirkelige valg holdes samtidig med, og i lokaler i umiddelbar nærhet av, valg til Stortinget eller fylkesting og kommunestyre.

Nåværende § 4 fjerde ledd blir nytt femte ledd.

§ 23 første ledd bokstav d skal lyde:

d) sju andre leke valgt ved flertalls- eller forholdstallsvalg, hvorav minst fire velges direkte av bispedømmets stemmeberettigede medlemmer,

§ 23 andre ledd første punktum skal lyde:

Presten og *de leke* medlemmene velges sammen med et tilsvarende antall varamedlemmer for fire år.

§ 24 første ledd første punktum skal lyde:

Kirkemøtet består av medlemmene av bispedømmerådene og *ett medlem valgt etter nærmere regler fastsatt av Kirkemøtet.*

§ 24 åttende ledd oppheves.

Forslagene følger i vesentlig grad Kirkerådets anbefalinger.

3. Kirkemøtet merker seg departementets vurderinger (3.2.3 i proposisjonen) om valgform ved valg til bispedømmeråd. Framtidige kirkemøter må kunne vurdere hvilken form for flertalls- eller forholdstallsvalg som best sikrer intensjonen i demokratireformen, herunder også bruk av preferansevalg.
4. Kirkemøtet ønsker at det skal kunne stilles flere lister fra og med kirkevalget i 2015.
5. Kirkemøtet viser til Kirkerådets høringsvar til Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet av 14.12.2012.
6. Kirkemøtet går inn for en permanent kirkelig stemmerettsalder på 15 år. Kirkemøtet ber derfor Stortinget vurdere om det er mulig nå å lovfeste kirkelig stemmerett for medlemmer av Den norske kirke som senest i det år det stemmes vil ha fylt 15 år.

Enstemmig vedtatt.

104 stemmeberettigede.

KM 05/13 Ny Kirkeordning etter 2013

Saksdokument:

KM 05.1/13 Sammendrag refleksjonsprosessen 090213

KM 05.2/13 KM-vedtak om kirkeordning

Første innstilling fra komité D

Sammendrag av saksorienteringen

Kirkemøtet 2013 er det første Kirkemøtet etter den omfattende endringen av Grunnloven i mai 2012. Grunnlovsendringen legger en plattform for og nødvendiggjør et videre arbeid med kirkens ordninger. En lang rekke Kirkemøter har behandlet saker som omhandler utviklingen av kirkens ordninger.

I behandlingen av Kirkeforliket pekte Kirkemøtet på følgende:

Kirkemøtet er tilfreds med at Kirkemøtets synspunkter (sak KM 8/06) er tillagt vekt ... Kirkemøtet fastholder likevel at Den norske kirke, som konsekvens av grunnlovsendringene, må bli eget rettssubjekt. Kirkemøtet fastholder videre at arbeidsgiveransvaret for prester, prostere og biskoper må overføres fra staten til kirken, og at den regionale og sentrale kirkelige administrasjon ikke lenger bør være en del av statsforvaltningen (KM 10/08).

Kirkeforliket setter grenser for hvilke endringer de politiske myndigheter vil legge til rette for innenfor forlikperioden som går ut ved Stortingsvalget 2013. Nær sagt alle endringer som dette saksdokumentet beskriver forutsetter handlingsvilje og dialog med politiske myndigheter. Saken til Kirkemøtet er et første skritt som legger grunnlag for de prosesser Kirkemøtet har vedtatt er nødvendige i forlengelse av grunnlovsendringene. Kirkemøtet i 2013 skal ikke vedta en ny kirkeordning. Som saksutredningen viser går kirkens krav til en ny kirkeordning vesentlig lenger enn det Kirkeforliket legger grunnlag for. I behandlingen på Kirkemøtet 2013 foreslås det å gjøre vedtak om så snart som mulig å etablere et nasjonalt rettssubjekt for Den norske kirke og å overføre arbeidsgiveransvar for prester, biskoper, ansatte ved bispedømmeråd og ved de sentralkirkelige råd til dette rettssubjektet.

Som en rekke tidligere Kirkemøter har pekt på, henger endringene av kirkens forhold til staten sammen med en gjennomgang av hele kirkeordningen. Tidligere Kirkemøter har gitt retning for dette arbeidet. Forslaget til vedtak legger grunnlag for dette omfattende arbeidet med kirkens ordninger. Saken til Kirkemøtet 2013 legger opp til en framdrift som gjør det mulig å endre de mest krevende sider ved nåværende kirkeordning på kort sikt, samtidig som dette legger grunnlag for en omfattende gjennomgang og eventuell endring av hele Den norske kirkes ordning og organisasjon. Kirkemøtet i 2010 understreket det problematiske ved den rettssituasjonen vi nå har for Den norske kirke etter grunnlovsendringen:

Å avvikle kirkelig statsråd uten å etablere Den norske kirke som rettssubjekt, vil medføre at kirken fortsatt står under statlig styre, men nå under et ikke-konfesjonsbundet Stortings styre. En ville da kunne få den situasjon at Stortinget styrer kirken gjennom kirkelov og kirkebudsjett. Dette ville være et klart tilbakeskritt i forhold til religionsfriheten og respekten for Den norske kirke som trossamfunn. En slik ordning vil være problematisk i forhold til internasjonalt anerkjent menneskerett. (Fra KM 10/08)

Saken til Kirkemøtet i 2013 henger nært sammen med den videre behandling i Kirkemøtet 2014 og de kommende år. I henhold til tidligere Kirkemøtevedtak og som et trinn to vil det arbeides videre med bl.a

- å utforme et organ på mellomnivået som balanserer den lokale tilhørighet med mulighet for strategisk samordning og forvaltningsmessig kompetanse
- et felles arbeidsgiveransvar i en framtidig kirkeordning
- klargjøre konsekvensene for det biskoppelig tilsyn med et eventuelt endret forhold til arbeidsgiveransvaret
- forslag til retningslinjer for kirkelig inndeling knyttet til grunnenheten soknet
- å finne tjenlige strukturer for samisk kirkeliv utenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Videre må forslag til en ny Kirkeordning utvikles og parallelt med dette må det arbeides med en ny Kirkelov. I tråd med tidligere Kirkemøter legges det til grunn at en ny Kirkelov blir en kortfattet rammelov. Rammeloven kan ikke definere kirkens læregrunnlag, men kan inneholde bestemmelser som viser til det læregrunnlaget og den selvforståelse kirken selv har definert i sin Kirkeordning. Med Kirkeordning menes et særskilt grunnleggende regelverk for Den norske kirke, en ny ”grunnlov” for kirken.”(KM 2006). Kirkeordningen skal konstituere Den norske kirke som trossamfunn, gi uttrykk for dens selvforståelse og regulere alt som angår kirkens indre forhold. Kirkeordningen gis av Kirkemøtet som kirkens øverste regelstiftende myndighet. Urfolksdimensjonen skal ivaretas både i rammeloven og i kirkeordningen.

Dette arbeidet må sees i sammenheng med det mer spesifikke vedtaket Kirkerådet fattet på sitt møte i januar 2013 (KR 03/13):

Med tanke på Kirkemøtet 2014 og senere må det arbeides videre med:

- a) *Rapport om erfaringer med nåværende kirkeordning*
- b) *En utredning om ledelse i en endret kirkeordning. Denne gjennomgangen må særlig belyse forståelsen av tilsynet*
- c) *En gjennomgang av nasjonale og regionale organers ansvar og oppgaver i en ny kirkeordning, og deres forhold til hverandre.*
- d) *En plan for videre arbeid med Kirkeordningen.*

Dette må forstås i rammen av tidligere Kirkemøtevedtak, jf beskrivelsen over, hvor det er redegjort for hva det må arbeides videre med. Parallelt med dette arbeides det med økonomiske og administrative konsekvenser av en ny kirkeordning med tanke på den videre prosess.

Som det fremgår av saksfremstillingen har spørsmål knyttet til kirkeordning vært behandlet på en rekke kirkemøter. En presentasjon av protokollene fra tidligere kirkemøtebehandlinger er vedlagt.

Kirkerådet sendte i mai 2012 ut et omfattende refleksjonsdokument til menighetsråd og fellesråd. 730 menigheter og fellesråd pluss en rekke andre instanser har levert innspill på refleksjonsprosessen. Et sammendrag av denne prosessen er vedlagt dette dokumentet. Saksframlegget har tatt opp i seg noen av hovedtrekkene fra refleksjonsprosessen.

Det er en rekke store temaer som inngår i arbeidet med en ny kirkeordning etter forliket som ikke reises som saker til dette Kirkemøtet. Noen av temaene berøres i saksfremlegget for å gi en innføring i problemfeltene. På den annen side behandler ikke saksdokumentet finansierungsordninger og økonomiflyt i en kommende kirkeordning. Saksfremlegget behandler i liten grad utfordringer i forholdet mellom organer på nasjonalt nivå. Det er nødvendig å arbeide videre med forholdet mellom og forståelsen av både Kirkemøtet, Kirkerådet, Bispemøtet og arbeidsgiverorganisering på nasjonalt nivå. Allerede KM i 2005 understreket at kirken trenger klare myndighetsrelasjoner og ryddige strukturer.

Forslag til vedtak i 2013 fokuserer to sentrale problemstillinger som ligger til grunn for etablering av en ny kirkeordning.

a) **Rettssubjekt**

Det heter i kirkeforlikets punkt 2 at *Den norske kirkes organisering og virksomhet skal fortsatt reguleres ved en egen kirkelov, uten at kirken defineres som eget rettssubjekt.*

Saksfremlegget konkluderer i tråd med tidligere kirkemøtebehandlinger at det er nødvendig å etablere et rettssubjekt for Den norske kirke. I forbindelse med Kirkeloven i 1996 ble soknet gjort til rettssubjekt for den lokale kirken. Skal kirken ha et selvstendig ansvar for kirkens virksomhet og ansatte må det etableres et rettssubjekt som kan overta ansvaret for disse oppgavene. Forslag til vedtak anbefaler at det etableres et nasjonalt rettssubjekt for Den norske kirke.

b) **Arbeidsgiveransvar**

Saksfremlegget understreker det uholdbare ved at et konfesjonsløst Storting skal ha myndighet til å fastsette tjenesteordninger for den geistlige tjeneste. I forslag til vedtak bes det om at virksomhets- og arbeidsgiveransvaret for prestedtjenesten overdras til dette rettssubjektet. De sentrale og regionale kirkelige organer overføres slik at disse ikke lenger er statlige etater (jf Kirkemøtets høringsuttalelse, sak KM 10/11).

Disse punktene beskrives i saksfremlegget som første trinn som legger et nødvendig grunnlag for en videre utvikling av kirkeordningen. Gjennom en slik trinnvis utvikling kan kirken på kort sikt få etablert ordninger som løser flere av de dilemmaene som er oppstått etter grunnlovsendringen mai 2012. Saksfremlegget peker på en rekke utredninger som leder frem til de neste trinn i prosessen.

Komiteens merknader

Komiteen legger i hovedsak saksdokumentet til grunn. Komiteen vil i tillegg bemerke følgende:

1. Kirkemøtet 2013 er det første Kirkemøtet etter de omfattende forfatningsendringene som ble vedtatt av Stortinget 21. mai 2012. Gjennom denne endringen er Kongens særskilte kirkestyre og kirkelig statsråd avviklet. Endringene i Grunnloven legger etter komiteens oppfatning grunnlaget for «en bred, framtidsrettet og varig løsning på forholdet mellom staten og Den norske kirke» (KM 8/07 og 10/08) i tråd med tidligere vedtak i Kirkemøtet. Komiteen vil understreke betydningen av at kirkelige organer som en umiddelbar følge av grunnlovsendringene fikk retten til å tilsette biskoper og proster. Komiteen vil også understreke betydningen av den kirkelige demokratireformen for å sikre kirken en bred demokratisk forankring blant sine medlemmer. Arbeidet med å styrke det kirkelige ungdomsdemokratiet er en viktig del av denne prosessen. Utviklingen av demokratiet handler også om den myndighet som legges til de kirkelige organer og forholdet mellom dem. Fordeling av myndighet er viktig i en luthersk folkekirke.
2. Komiteen vil samtidig understreke at grunnlovsendringene sett i relasjon til kirkeforliket av 2008, har etablert en rettssituasjon for Den norske kirke som har en midlertidig karakter. Kirkemøtet har i sak KM 10/11 pekt på at Den norske kirke etter utløpet av kirkeforliket må etableres som et eget rettssubjekt, arbeidsgiveransvaret for alle kirkelig ansatte må overføres til kirken, og at Kirkemøtet må få myndighet til å fastsette kirkeordningen med grunnlag i en kortfattet rammelov.
3. Arbeidet med å endre Den norske kirkes forhold til staten er en prosess som har foregått over lang tid. Komiteen legger til grunn en fortsatt trinnvis utvikling. Komiteen anbefaler at den videre utvikling bør starte med opprettelse av et nasjonalt rettssubjekt for Den norske kirke, og at ansvaret for prestatjenesten overføres til Den norske kirke.
4. Kirken har i dag ca. 1270 rettssubjekt, nemlig soknene. Komiteen viser til at soknets rettssubjektivitet ble slått fast ved kirkeloven av 1996. Opprettelsen av et nasjonalt rettssubjekt røkter ikke ved dette. Komiteen understreker at det er nødvendig også å opprette et nasjonalt rettssubjekt for at Den norske kirke skal kunne være selvstendig og ikke lenger være en del av den statlige forvaltning.
5. Virksomhetsoverdragelse av prestatjenesten og virksomheten i bispedømmeråd og kirkeråd til et nasjonalt rettssubjekt for Den norske kirke, vil ligge nær de ordninger som eksisterer i dag og forutsetter ikke større organisasjonsendringer. Komiteen legger til grunn at arbeidsgiveransvaret for presteskapet i denne fasen skal forvaltes av bispedømmerådene.
6. Komiteen har vurdert om man i stedet for å be om overføring av arbeidsgiveransvaret for prestene til et nasjonalt rettssubjekt som et første skritt, i stedet bør vente med overføringen til dette kan gjøres som ledd i implementeringen av en helhetlig kirkeordning. Komiteen vurderer det slik at dette vil opprettholde en problematisk situasjon lenger enn nødvendig.
7. Komiteen vil understreke at en overføring av arbeidsgiveransvaret for prestatjenesten til et nasjonalt rettssubjekt er å forstå som en midlertidig løsning og at den endelige

plasseringen må avgjøres innenfor rammen av en kirkeordning som Kirkemøtet senere skal vedta. Komiteen vil i den sammenheng fastholde målsettingen om et felles arbeidsgiveransvar i kirken.

8. Komiteen legger til grunn at det samtidig som presteskapet overføres til et nasjonalt rettssubjekt, arbeides det med en videre utvikling av kirkeordningen. I denne prosessen er det viktig å finne den rette balanse mellom utredningsarbeid og Kirkemøtets beslutninger om veivalg underveis i prosessen. Komiteen forutsetter at Kirkerådet legger fram en samlet plan for den videre utvikling av kirkeordningen.
9. Det er viktig å sikre informasjon, forutsigbarhet og medbestemmelse i det videre arbeid.
10. Et mindretall i komiteen (2 mot 15) ønsket en alternativ formulering til vedtakspunkt 2 slik: I andre linje erstattes «til dette rettssubjektet» med «til et kirkelig organ». Siden opprettelse av et nytt rettssubjekt krever lovendring med forutgående lovproposisjon med tilhørende høring, har Kirkemøtet tid til videre vurdering av organisering. En åpnere formulering vil gi gode signaler til andre ansatte og unngå å sende signaler om en tankegang i retning av en konsernkirke.

Forslag til vedtak

Grunnlovsendringene av 21. mai 2012 legger grunnlaget for en bred, framtidsrettet og varig løsning på forholdet mellom staten og Den norske kirke i tråd med tidligere vedtak i Kirkemøtet. Fortsatt gjenstår viktige skritt for å etablere en fremtidig rettstilstand for Den norske kirke.

1. Kirkemøtet ber Regjering og Storting om at det så raskt som mulig etableres et nasjonalt rettssubjekt for Den norske kirke.
2. Kirkemøtet ber Regjering og Storting om at virksomhets- og arbeidsgiveransvaret for prestatjenesten overdras til dette rettssubjektet. De sentrale og regionale kirkelige organer overføres slik at disse ikke lenger er statlige forvaltningsorganer.
3. Kirkemøtet understreker at overføringen av virksomhets- og arbeidsgiveransvaret for prestatjenesten til et nasjonalt rettssubjekt ikke endelig fastlegger hvor arbeidsgiveransvaret i en fremtidig kirkeordning skal plasseres. Kirkemøtet viser til målsettingen om felles arbeidsgiveransvar i en framtidig kirkeordning.
4. Kirkemøtet forutsetter at det som et neste skritt vedtas en kortfattet rammelov for Den norske kirke. Kirkemøtet ber Kirkerådet fortsette arbeidet med en framtidig kirkeordning som Kirkemøtet kan vedta så snart denne loven er vedtatt. Som ledd i prosessen bes Kirkerådet om å forberede en sak til Kirkemøtet som gir anledning til å fatte vedtak om grunnleggende veivalg.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth
Saksordfører: Harald Hegstad

Disse hadde ordet:

Harald Hegstad, Ingmar Ljones, Kristin Gunleiksrud, Erling Birkedal, Gunnar Gjevre, Målfrid Jakobsen, Ole Kristian Bonden, Gyrid Espeland, Marius Berge Eide, Knut Lundby, Arne Tveit, Ivar Braut, Atle Sommerfeldt, May Lisbeth H. Aurdal, Egil Morland, Ingrid Vad Nilsen, Herborg Finnset Heiene, Stein Reinertsen, Heidi Nordkvelde, Terje Fjeldheim, Solveig Fiske, Per Eilert Orten, Roald Braathen, Dag Landmark, Svein Arne Lindø, Ingjerd S. Bratsberg, Tor B. Jørgensen, Laila Riksaasen Dahl, Geir Ivar Bjerkestrand, Einar Bjerkvik Bovim, Karin-Elin Berg, Ole Christian Kvarme, Kjell Rune Wirgenes.

Endringsforslag

Ingmar Ljones:

Endring i forslag til vedtak pkt. 4, siste setning (s.4):

Etter «Kirkemøtet» settes inn «i 2014».

Siste setning blir da: «Som ledd i prosessen bes Kirkerådet om å forberede en sak til Kirkemøtet i 2014 som gir anledning til å fatte vedtak om grunnleggende veivalg.»

Kristin Gunleiksrud:

Vedtakspkt. 2:

«dette rettssubjektet» erstattes med «et kirkelig organ».

Vedtakspkt. 3:

- «overføringen av virksomhet ... ikke endelig fastlegger» erstattes med «det ikke er endelig fastlagt».
- «målsettingen» erstattes med «vedtaket».

Ole Kristian Bonden:

Vedtakspkt. 4, andre setning:

Kirkemøtet ber Kirkerådet fortsette kan vedta så snart (strykes) når (nytt) denne loven er vedtatt.

Nytt tillegg:

Kirkemøtet er opptatt av forståelsen av soknet som grunnenhet og fordeling av myndighet i en fremtidig kirkeordning, og ber Kirkerådet utrede de organisatoriske og ordningsmessige konsekvensene av dette i arbeidet med ny kirkeordning. (Siste ledd beholdes).

Marius Berge Eide:

Nytt vedtaks punkt:

Kirkemøtet utvider protokollkomiteens mandat til å omfatte alt juridisk ansvar som i dag ligger hos Kirkerådet. Kirkerådet bes forberede nødvendige endringer i Kirkemøtets forretningsorden og vurdere behovet for et eget sekretariat for protokollkomiteen frem til KM 2014.

Knut Lundby:

Endring siste setning i pkt. 3:

«viser til målsettingen» erstattes av «fastholder tidligere vedtak».

Votering:

Prøvevotering på Kristin Gunleiksruds to første punkter i forslaget.
Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité D

Komiteens merknader

Komiteen legger saksdokumentet til grunn. Komiteen vil i tillegg bemerke følgende:

1. Kirkemøtet 2013 er det første Kirkemøtet etter de omfattende forfatningsendringene som ble vedtatt av Stortinget 21. mai 2012. Gjennom denne endringen er Kongens særskilte kirkestyre og kirkelig statsråd avviklet. Endringene i Grunnloven legger etter komiteens oppfatning grunnlaget for «en bred, framtidsrettet og varig løsning på forholdet mellom staten og Den norske kirke» (KM 8/07 og 10/08) i tråd med tidligere vedtak i Kirkemøtet. Komiteen vil understreke betydningen av at kirkelige organer som en umiddelbar følge av grunnlovsendringene fikk retten til å tilsette biskoper og proster. Komiteen vil også understreke betydningen av demokratireformen som bidrar til å gi kirken en bred demokratisk forankring blant sine medlemmer. Arbeidet med å styrke det kirkelige ungdomsdemokratiet er en viktig del av denne prosessen. Utviklingen av demokratiet handler også om den myndighet som legges til de kirkelige organer og forholdet mellom dem. Fordeling av myndighet er viktig i en luthersk folkekirke.
2. Komiteen vil understreke at grunnlovsendringene sett i relasjon til kirkeforliket av 2008, har etablert en rettstilstand for Den norske kirke som har en midlertidig karakter. Kirkemøtet har i sak KM 10/11 pekt på at Den norske kirke etter utløpet av kirkeforliket må etableres som et eget rettssubjekt, arbeidsgiveransvaret for alle kirkelig ansatte må overføres til kirken, og at Kirkemøtet må få myndighet til å fastsette kirkeordningen med grunnlag i en kortfattet rammelov.
3. Arbeidet med å endre Den norske kirkes forhold til staten er en prosess som har foregått over lang tid. Komiteen legger til grunn at dette arbeidet videreføres gjennom en fortsatt trinnvis utvikling. I tråd med tidligere kirkemøtevedtak anbefaler komiteen at den videre utvikling starter med opprettelse av et nasjonalt rettssubjekt for Den norske kirke. Ansvar for prestatjenesten og de regionale og nasjonalkirkelige organer overføres til dette rettssubjektet.
4. Kirken har i dag cirka 1270 rettssubjekt, nemlig soknene. Komiteen viser til at soknet som selvstendig rettssubjekt, ble slått fast ved kirkeloven av 1996. Opprettelsen av et nasjonalt rettssubjekt endrer ikke det ansvar og den myndighet som dagens regelverk legger til soknet. Komiteen understreker at det er nødvendig også å opprette et nasjonalt rettssubjekt for at Den norske kirke skal kunne være selvstendig og ikke lenger være en del av den statlige forvaltning. De oppgaver som nasjonale og regionale organer i dag ivaretar som en del av det statlige forvaltningsapparat, må etter komiteens mening i denne omgang overføres til det nasjonale rettssubjektet. Virksomhetsoverdragelse av prestatjenesten og av virksomheten i bispedømmerådene og de sentralkirkelige rådene til dette nasjonale rettssubjektet forutsetter ikke større organisasjonsendringer. Komiteen legger til grunn at arbeidsgiveransvaret for presteskaper i denne fasen skal forvaltes av bispedømmerådene som utfører denne oppgaven også i dag. Oppgaver som ivaretas av departementet, overføres til Kirkemøtet og Kirkerådet.
5. Disse endringene i kirkeordningen forutsetter justeringer i kirkeloven, og Kirkemøtet vil være en sentral høringsinstans i departementets lovforarbeid, jf. kirkeloven § 24.

6. Komiteen har vurdert om man i stedet for å be om overføring av arbeidsgiveransvaret for prestene til et nasjonalt rettssubjekt som et første skritt i stedet bør vente med overføringen til dette kan gjøres som ledd i implementeringen av en helhetlig kirkeordning. Komiteen vurderer det slik at dette vil opprettholde en prinsipielt uheldig situasjon med statlig ansvar lenger enn nødvendig.
7. Komiteen vil understreke at en overføring av arbeidsgiveransvaret for prestatjenesten til et nasjonalt rettssubjekt er å forstå som en midlertidig løsning og at den endelige plasseringen må bestemmes i den kirkeordning som Kirkemøtet senere skal vedta med hjemmel i en kort rammelov. Komiteen vil i den sammenheng fastholde målsettingen i tidligere kirkemøtevedtak om felles arbeidsgiveransvar i kirken.
8. Parallelt med gjennomføring av første trinn, slik dette er beskrevet i punktene ovenfor, skal arbeidet med en ny kirkeordning fortsette. Det er Kirkemøtet som skal fastsette denne kirkeordningen. I denne prosessen er det viktig å finne den rette balansen mellom utredningsarbeid og Kirkemøtets beslutninger om veivalg. Komiteen forutsetter at Kirkerådet legger fram en samlet plan for den videre utvikling av kirkeordningen.
9. Komiteen legger til grunn at utarbeidelsen av en kortfattet rammelov må foregå i nært samarbeid mellom staten og kirkens organer.
10. Det er viktig å sikre informasjon, forutsigbarhet og medbestemmelse i det videre arbeid.

Forslag til vedtak

Grunnlovsendringene av 21. mai 2012 legger grunnlaget for en bred, framtidsrettet og varig løsning på forholdet mellom staten og Den norske kirke i tråd med tidligere vedtak i Kirkemøtet. Fortsatt gjenstår viktige skritt for å etablere en framtidig rettstilstand for Den norske kirke.

1. Kirkemøtet ber regjering og Storting om at det så raskt som mulig etableres et nasjonalt rettssubjekt for Den norske kirke.
2. Kirkemøtet ber regjering og Storting om at virksomhets- og arbeidsgiveransvaret for prestatjenesten overdras til dette rettssubjektet. De sentrale og regionale kirkelige organer overføres slik at disse ikke lenger er statlige forvaltningsorganer.
3. Kirkemøtet understreker at overføringen av virksomhets- og arbeidsgiveransvaret for prestatjenesten til et nasjonalt rettssubjekt ikke endelig fastlegger hvor arbeidsgiveransvaret i en framtidig kirkeordning skal plasseres. Kirkemøtet fastholder målsettingen i tidligere kirkemøtevedtak om felles arbeidsgiveransvar i en framtidig kirkeordning.
4. Kirkemøtet forutsetter at det som et neste skritt vedtas en kortfattet rammelov for Den norske kirke. Kirkemøtet ber Kirkerådet fortsette arbeidet med en framtidig kirkeordning som Kirkemøtet kan vedta når denne loven er vedtatt. Som ledd i prosessen ber Kirkerådet om så snart som mulig å forberede en sak til Kirkemøtet som gir anledning til å

fatte vedtak om grunnleggende veivalg. Kirkemøtet er opptatt av at forståelsen av soknet som grunnenhet blir ivaretatt i arbeidet med en framtidig kirkeordning.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Torstein E. Nordal
Saksordfører: Harald Hegstad

Disse hadde ordet:

Harald Hegstad, Ole Kristian Bonden, Svein Arne Lindø, Dag Landmark, Knut Lundby, Jan Erik Sundby, Erling Birkedal, Marius Berge Eide, Trygve Wyller, Herborg Finnset Heiene, Ingmar Ljones, Brita Hardeberg, Helga Haugland Byfuglien, Halvor Nordhaug, Gyrid Espeland.

Endringsforslag

Behandling av endringsforslagene fra behandling 1:

Ingmar Ljones: Tatt inn av komiteen
Kristin Gunleiksrud: Ikke til stede. Ingen andre fremmet forslaget.
Ole Kristian Bonden: Tatt inn av komiteen
Marius Berge Eide: Ikke tatt inn. Opprettholder forslaget.
Knut Lundby: Tatt inn av komiteen.

Votering

Marius Berge Eide: 2 stemmer for – forslaget falt.

Kirkemøtets vedtak

Grunnlovsendringene av 21. mai 2012 legger grunnlaget for en bred, framtidsrettet og varig løsning på forholdet mellom staten og Den norske kirke i tråd med tidligere vedtak i Kirkemøtet. Fortsatt gjenstår viktige skritt for å etablere en framtidig rettstilstand for Den norske kirke.

1. Kirkemøtet ber regjering og Storting om at det så raskt som mulig etableres et nasjonalt rettssubjekt for Den norske kirke.
2. Kirkemøtet ber regjering og Storting om at virksomhets- og arbeidsgiveransvaret for prestedtjenesten overdras til dette rettssubjektet. De sentrale og regionale kirkelige organer overføres slik at disse ikke lenger er statlige forvaltningsorganer.
3. Kirkemøtet understreker at overføringen av virksomhets- og arbeidsgiveransvaret for prestedtjenesten til et nasjonalt rettssubjekt ikke endelig fastlegger hvor arbeidsgiveransvaret i en framtidig kirkeordning skal plasseres. Kirkemøtet fastholder målsettingen i tidligere kirkemøtevedtak om felles arbeidsgiveransvar i en framtidig kirkeordning.

4. Kirkemøtet forutsetter at det som et neste skritt vedtas en kortfattet rammelov for Den norske kirke. Kirkemøtet ber Kirkerådet fortsette arbeidet med en framtidig kirkeordning som Kirkemøtet kan vedta når denne loven er vedtatt. Som ledd i prosessen bes Kirkerådet om så snart som mulig å forberede en sak til Kirkemøtet som gir anledning til å fatte vedtak om grunnleggende veivalg. Kirkemøtet er opptatt av at forståelsen av soknet som grunnenhet blir ivaretatt i arbeidet med en framtidig kirkeordning.

Enstemmig vedtatt.
103 stemmeberettigede.

KYRKJE 18/30

Saksdokument:

Prøveeksemplar av antologien «Livsnær. Relevant. Tilgjengelig», 2013

Første innstilling frå komité B

Samandrag av saksorienteringa

I 2009 handsama Kyrkjemøtet saka «Myndig tru – mangfaldige fellesskap. Kyrkje med aldersgruppa 18–30 år». Innhaldet i vedtaket frå Kyrkjemøtet 2009 utfordrar Den norske kyrkja på alle plan til å vidareutvikle og fornye arbeidet med aldersgruppa 18–30. I samband med dette bad Kyrkjemøtet om å få attende ei større strategisak med bakgrunn i eit breiare erfaringsmateriale frå bispedøme, organisasjonar og kyrkjelydar. Det vart oppmoda om at ressursdokumentet «Myndig tru – mangfaldige fellesskap» skulle vidareutviklast som ressurs til kyrkjelydar og organisasjonar. Det vart presisert at denne ressursen måtte ha ei form som kan inspirere til samtale og refleksjon i kyrkjelydane, slik at det kan utviklast lokale strategiar. Det vart også vedteke at satsinga på aldersgruppa skulle innarbeidast i visjonsdokumentet for Den norske kyrkja gjennom formuleringa: «*Aldersgruppa 18–30 skal erfara at kyrkja er relevant, livsnær og tilgjengeleg gjennom relasjonsbygging, gode fellesskap og ord og sakrament.*»

Kyrkjerådet har sett i gang ein prosess med å styrkje satsinga med fornying og vidareutvikling av Kyrkje 18–30 ved å arbeide strategisk med *involvering av ulike fagmiljø i kyrkja, kartlegging, innsamling og deling av erfaringar på nettstaden www.kirke18-30.no, og utvikling og utprøving av nye tiltak*. Målet med satsinga Kyrkje 18–30 er å styrkje medvit og kunnskap om korleis kyrkja kan vere livsnær, relevant og tilgjengeleg for unge vaksne.

Det er fleire særlege grunnar til at kyrkja bør fokusere og styrkje satsinga på aldersgruppa 18–30 år. Nokre av dei viktigaste er:

- Kyrkje 18–30 handlar om *breidda av alle døypte* i Den norske kyrkja – uavhengig av kor sterkt ein er engasjert i kyrkja. Aldersgruppa 18–30 år utgjer 1/6 av dei som høyrer til kyrkja. Kyrkja har eit ansvar for alle døypte samstundes som alle døypte er kyrkja og har eit felles ansvar for kyrkja.
- Kyrkje 18–30 handlar om at menneske i denne aldersgruppa *ikkje utgjer ei einsarta gruppe*. Dei er like forskjellige som andre menneske i andre generasjonar. I løpet av aldersspennet er det derimot eit kjenneteikn at ein kan vere i *ulike livsfasar* som uetablert, etablert utan barn og etablert med barn.
- Kyrkje 18–30 handlar om å sjå denne aldersgruppa i samband med all *verksemd, alle planar og reformer* i kyrkja. Det handlar om korleis satsing på trusopplæring,

gudstenesteliv, diakoni, kultur, demokrati og berekraftig utvikling kan samspele med kvarandre slik at arbeidet også inkluderer unge vaksne. Saka er såleis eit bidrag til kyrkjelydsutvikling.

- Kyrkje 18–30 synleggjer at nokre av dei *temaa som aldersgruppa 18–30 er oppteken av*, som til dømes oppbrot og mobilitet, identitetsdanning og kriser, relasjonar og tilhøyrslar i eit fellesskap, vener og familie, val og utdanning, engasjement for lokalsamfunnet, urett i verda osv., kan vere indikatorar på noko som angår heile kyrkja og utfordrar til korleis vere kyrkje i vår tid.
- Kyrkje 18–30 handlar i stor grad om å vere kyrkje i vår tid – for alle. I kartleggingane som er gjorde, har det kome fram at det handlar om *mangfald og kvalitet* tilpassa ulike aldersgrupper og fasar i livet, fellesskap som utrustar til at ein kan leve og vekse i trua, og kva som er moglege møteplassar mellom unge vaksne og kyrkja i ulike fasar i livet. Kyrkja må vere ein stad som gir unge vaksne hjelp til å binde saman tru og eiga livshistorie.
- Kyrkje 18–30 framhevar at *kasualia* er undervurdert som kyrkjeleg møteplass med unge vaksne. Dåpstalet i Den norske kyrkja har vore stabilt dei siste åra. I 2011 var om lag halvparten av dei 80 000 dåpsforeldra under tretti år. Kyrkjeleg brurevigsel har derimot hatt ein dramatisk nedgang dei siste åra, nedgangen var på 10 prosent siste året. I 2010 var det i alt 23 577 inngåtte ekteskap, av dei var 9 898 kyrkjelege brurevigslar. I 2011 var talet på inngåtte ekteskap 23 135, av dei var 9 067 kyrkjelege brurevigslar. Tala frå kyrkjeleg årsstatistikk syner at casualia som tilknytingspunkt med denne aldersgruppa er eit strategisk satsingsområde i kyrkja. Gjennom dei kyrkjelege handlingane er kyrkja ein arena for å møte menneske i viktige fasar i livet. Dei nye liturgiane oppmodar til involvering av aktørane i høve til desse handlingane. Gjennom vigselssamtalen og brurevigsel har kyrkja gode rammer for å forkynne om kjærleik og samliv, slik at det kan medverke til livstolking og livsmeistring.
- Kyrkje 18–30 handlar om at *unge vaksne er ressursar i kyrkja*. Denne aldersgruppa må ikkje objektiverast som ei målgruppe, men dei kan sjølv utfordrast på kva som er deira ynske og behov når det gjeld møteplassar og tiltak i kyrkja. Kyrkja treng at engasjerte unge vaksne er leiurar i kyrkja, men dei må ikkje berre få ansvar, dei må også få fellesskapsopplevingar og samhold der dei får vere deltakarar og ikkje berre bidragsytarar. Kyrkja er ein stad der ein både kan gi og ta imot.

Saka «Kyrkje 18–30» er i prosess på ulike nivå i kyrkja. Med at saka kjem attende til Kyrkjemøtet i 2013, ynskjer Kyrkjerådet å medverke til refleksjon, gi tilgang til ressursar og inspirasjon til handling om kva som er kyrkjens eigentlege oppdrag. Det har ikkje vore eit mål å kome med ei uttømmende liste med tiltak, men å lyfte fram moglegheiter, slik at det kan utviklast gode strategiar i kyrkjelydane, institusjonane og organisasjonane. Denne saka ber difor preg av å få fram erfaringar frå breidda av kyrkja, reflektere over utfordringar og peike på alternativ for handling. Om Kyrkje 18–30 vert ei vellukka satsing, vil vere avhengig av samspel mellom fleire forhold: initiativ og innsats frå enkeltpersonar, råd og utval, organisasjonar og institusjonar.

Komiteens merknadar

Kyrkja er for alle, også aldersgruppa 18 til 30 år!

Menneske i denne alderen er ei mangfaldig gruppe. Mange er i ein livsfase prega av val, oppbrot og etablering. Auka fokus på denne gruppa kan bidra til at kyrkja på ulike måtar og ulike stader er tydeleg til stades i liva til unge vaksne.

Komiteen ynskjer at «Kyrkje 18-30» skal bidra til at vi reflekterer over korleis vere ei livsnær, relevant og tilgjengeleg kyrkje for alle. Vi vil peike på dei møtestadene som er i det eksisterande arbeidet, slik som kyrkjelege handlingar, gudstenester, trusopplæring, diakonal verksemd, musikk og kultur, og det potensialet som ligg her. Komiteen vil oppmode kyrkjelydane om å arbeide med kvaliteten i dette arbeidet. Samlinga om nådemidla skjer kontinuerleg i kyrkjelydane. Kyrkja sine fellesskap og møtestader bør vere mangfaldige i uttrykksform, breidd og djupn, slik at ein kan leve og vekse i trua. Å møte menneske der dei er i livet, er avgjerande for å byggje relasjonar og tillit, og slik styrkje kjensla av å høyre til.

«Kyrkje 18-30» er ei sak der ein ynskjer å fremje medvit i kyrkja om dei ressursar og behov som unge vaksne i kyrkjelyden representerer. Komiteen vonar at kyrkja si forkynning, arbeid og vilje til å involvere, kan bli positivt utfordra.

Kyrkja bør fremje samarbeid mellom ulike aktørar som studentprestar, feltprestar og andre for å møte dei ulike behova og byggje relasjonar. Komiteen ynskjer særskilt at det blir arbeida for å styrkje studentpresttenesta på studiestadene ved å etablere fleire stillingar.

Komiteen viser til Kyrkjemøtevedtak 05/09 og takkar Kyrkjerådet for arbeidet som er gjort for å utvikle strategiarbeidet «Kyrkje 18-30». Komiteen vil oppmoda Kyrkjerådet til å samarbeide med fagmiljøa om å halde fram fagutviklinga. Komiteen vonar at arbeidet med «Kyrkje 18-30» kan vere ein ressurs i bispedømmma og kyrkjelydane sitt arbeid med strategiar og planar, og vil vise til ansvaret kyrkja har for å oppfylle strategiplan for samisk kyrkjeliv.

Antologien kan vere ein ressurs i arbeidet med å skape refleksjon og medvit i kyrkjelyden og blant kyrkjelege medarbeidarar. Nettstaden www.kirke18-30.no kan også bidra i dette arbeidet. Komiteen oppmodar Kyrkjerådet til å vidareutvikle nettstaden.

Forslag til vedtak

1. «Kyrkje 18-30» handlar om å vere kyrkje i vår tid. Kyrkjemøtet oppmodar heile kyrkja til å styrkje medvitet om å vere ei livsnær, relevant og tilgjengeleg folkekyrkje for alle.
2. Kyrkjemøtet oppmodar kyrkjelydane om å vere merksame på aldersgruppa 18-30 i alt sitt arbeid. Dette gjeld også samisk kyrkjeliv.
3. Kyrkjemøtet oppmodar bispedømmeråda om å arbeide for å styrkje studentpresttenesta.
4. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet, i samarbeid med andre fagmiljø og kyrkjelege instansar, om å leggje til rette for vidare fagutvikling, og oppmodar om at arbeidet med unge vaksne får eit fokus i utdanningane for kyrkjelege medarbeidarar.
5. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet syte for at antologien «Livsnær, relevant, tilgjengeleg» vert gjort kjend og tilgjengeleg.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Torstein Eidem Nordal

Saksordførar: Martin Jakobsen

Desse hadde ordet:

Martin Jakobsen, Bård Mæland, Sjur Isaksen, May Lisbeth. H. Aurdal, Atle Sommerfeldt, Tor Singasaas, Julie-Ane Ødegaard, Trygve Wyller, Eldar Husøy, Karin-Elin Berg, Helga Haugland Byfuglien, Anne-Lise B. Ording, Espen R. Kjørven, Hilde-Solveig T. Johnsen, Berit Bjørnerud, Agnes Sofie Gjeset, Fredrik Arstad, Heidi Nordkvelde, Berit Nøst Dale, Kjellfred Dekko, Marie Klakegg Grastveit, Nils Dagestad, Hilde B. Brunvoll, Solveig K. Bratseth, Gunnhild Andreassen, Marianne H. Brekken, Leif Christian Andersen, Guro Sollie Hansebakken

Endringsframlegg til 1. innstilling

Atle Sommerfeldt:

Nytt vedtakspunkt:

- Kirkemøtet oppfordrer bispedømmeråd, fellesråd og menighetsråd i sitt strategiske arbeid knyttet til de kirkelige handlingene å legge vekt på 18/30-saken.

Saka vart sendt tilbake til komiteen.

Endeleg innstilling frå komité B

Komiteens merknadar

Kyrkja er for alle, også aldersgruppa 18 til 30 år!

Menneske i denne alderen er ei mangfaldig gruppe. Mange er i ein livsfase prega av val, oppbrot og etablering. Kyrkja må ha fokus på alle i aldersgruppa, uansett livssituasjon. Auka fokus på denne gruppa kan bidra til at kyrkja på ulike måtar og ulike stader er tydeleg til stades i unge vaksne sine liv.

Komiteen ynskjer at «Kyrkje 18-30» skal bidra til at vi reflekterer over korleis vere ei livsnær, relevant og tilgjengeleg kyrkje for alle. Vi vil peike på dei møtestadene som er i det eksisterande arbeidet i soknet, slik som kyrkjelege handlingar, gudstenester, trusopplæring, diakonal verksemd, musikk og kultur, og det potensialet som ligg her. Komiteen vil oppmode kyrkjelydane om å arbeide med kvaliteten i dette arbeidet. Dei kyrkjelege handlingane som dåp, vigsel og gravferd, og førebuingane til desse, er sentrale møtestader med denne aldersgruppa og må styrkjast som ramme for livstolking og livsmeistring. Kyrkja sine fellesskap og møtestader bør vere mangfaldige i uttrykksform, breidd og djupn. Her skjer samlinga om nådemidla som gir vekst i trua. Å møte menneske der dei er i livet, er avgjerande for å byggje relasjonar og tillit, og slik styrkje kjensla av å høyre til.

«Kyrkje 18-30» er ei sak der ein ynskjer å fremje medvit i kyrkja om dei ressursar og behov som unge vaksne i kyrkjelyden representerer. Komiteen vonar at kyrkja si forkynning, arbeid og vilje til å involvere, kan bli positivt utfordra. Kyrkja treng at engasjerte unge vaksne er leiarar i kyrkja, men dei må ikkje berre få ansvar, dei må også få fellesskapsopplevingar og

samhald der dei får vere deltakarar og ikkje berre bidragsytarar. Kyrkja er ein stad der ein både kan vere og gjere.

Komiteen oppmodar til samarbeid mellom kyrkjelydar og frivillige organisasjonar.

Kyrkja bør fremje samarbeid mellom ulike aktørar som studentprestar, feltprestar og andre for å møte dei ulike behova og byggje relasjonar. Komiteen ynskjer særskilt at det blir arbeida for å styrkje studentpresttenesta på studiestadene ved å etablere fleire stillingar.

Komiteen viser til Kyrkjemøtevedtak 05/09 og takkar Kyrkjerådet for arbeidet som er gjort for å utvikle strategiarbeidet «Kyrkje 18-30». Komiteen vil oppmoda Kyrkjerådet til å samarbeide med fagmiljøa om å halde fram fagutviklinga. Komiteen vonar at arbeidet med «Kyrkje 18-30» kan vere ein ressurs i bispedømma og kyrkjelydane sitt arbeid med strategiar og planar, og vil vise til ansvaret kyrkja har for å oppfylle strategiplan for samisk kyrkjeliv.

Antologien kan vere ein ressurs i arbeidet med å skape refleksjon og medvit i kyrkjelydane og blant kyrkjelege medarbeidarar. Nettstaden kirke18-30.no kan også bidra i dette arbeidet. Komiteen oppmodar Kyrkjerådet til å vidareutvikle nettstaden som ein ressurs for arbeidet med målgruppa.

Forslag til vedtak

1. «Kyrkje 18-30» handlar om å vere kyrkje i vår tid. Kyrkjemøtet oppmodar heile kyrkja til å styrkje medvitet om å vere ei livsnær, relevant og tilgjengeleg folkekyrkje for alle.
2. Kyrkjemøtet oppmodar kyrkjelydane og rådsorgana om å vere merksame på aldersgruppa 18-30 i alt sitt arbeid. Dette er særleg viktig i arbeidet knytt til dei kyrkjelege handlingane. Dette gjeld også samisk kyrkjeliv.
3. Kyrkjemøtet oppmodar Kyrkjerådet om å halde fram med å utvikle og styrkje det kyrkjelege ungdomsdemokratiet.
4. Kyrkjemøtet oppmodar bispedømmeråda om å arbeide for å styrkje studentpresttenesta.
5. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet, i samarbeid med ulike fagmiljø, om å fremje vidare fagutvikling knytt til aldersgruppa 18-30. Kyrkjemøtet oppmodar utdanningsinstitusjonane om å gi arbeidet med unge vaksne eit særleg fokus i utdanningane for kyrkjelege medarbeidarar.
6. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet om å gjere antologien «Livsnær, relevant, tilgjengeleg» kjend og tilgjengeleg, og i tillegg vidareutvikle nettstaden kirke18-30.no.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Marit Hermstad

Saksordfører: Martin Jakobsen

Desse hadde ordet:

Martin Jacobsen, Einar Bjerkreim Bovim, Anne Dalheim, Svein Arne Lindø, Heidi Nordkvelde, Anne Lise B. Ording, Leif Christian Andersen, Helga Haugland Byfuglien, Bård Mæland, Gunnhild N. Hermstad

Endringsframlegg

Framlegg frå 1. behandling:

Atle Sommerfeldt – Tatt inn av komiteen

Framlegg til 2. behandling:

Anne Dalheim:

Pkt. 2, forslag til endring:

Siste setning strykes.

Ny setning: Også samisk kirkeliv må ivaretas.

Heidi Nordkvelde:

Under vedtak, pkt. 3:

Kyrkjemøtet oppmodar Kyrkjerådet og bispedømmeråda om å halde fram ...

Framlegg 2. behandling:

Heidi Nordkvelde – Tatt inn

Anne Dalheim – Tatt inn

Kyrkjemøtet sitt vedtak

1. «Kyrkje 18-30» handlar om å vere kyrkje i vår tid. Kyrkjemøtet oppmodar heile kyrkja til å styrkje medvitet om å vere ei livsnær, relevant og tilgjengeleg folkekyrkje for alle.
2. Kyrkjemøtet oppmodar kyrkjelydane og rådsorgana om å vere merksame på aldersgruppa 18-30 i alt sitt arbeid. Dette er særleg viktig i arbeidet knytt til dei kyrkjelege handlingane. Også samisk kyrkjeliv må ivaretaast.
3. Kyrkjemøtet oppmodar Kyrkjerådet og bispedømmeråda om å halde fram med å utvikle og styrkje det kyrkjelege ungdomsdemokratiet.
4. Kyrkjemøtet oppmodar bispedømmeråda om å arbeide for å styrkje studentprestenesta.
5. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet, i samarbeid med ulike fagmiljø og kyrkjelege instansar, om å fremje vidare fagutvikling knytt til aldersgruppa 18-30. Kyrkjemøtet oppmodar utdanningsinstitusjonane om å gi arbeidet med unge vaksne eit særleg fokus i utdanningane for kyrkjelege medarbeidarar.
6. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet om å gjere antologien «Livsnær. Relevant. Tilgjengelig» kjend og tilgjengeleg, og i tillegg vidareutvikle nettstaden kirke18-30.no.

Komiteens forslag ble enstemmig vedtatt.
105 stemmeberettigede.

KM 07/13 Liturgi for velsignelse av hus og hjem

Saksdokument:

KM 07.1/13 Liturgi for velsignelse av hus og hjem.

KM 07.2/13 Liturgi for velsigning av hus og heim nynorsk.

Første innstilling fra komité A

Sammendrag av saksorienteringen

Liturgien for velsignelse av hus og hjem bygger i stor grad på en lignende nordsamisk liturgi som ble vedtatt av Samisk kirkeråd i 2007. Den nordsamiske liturgien har i norsk oversettelse også vært brukt av prester ved en rekke anledninger i mange deler av landet. Nemnd for gudstjenesteliv mente det var behov for å utarbeide en tilsvarende liturgi som kan vedtas av Kirkemøtet og inngå i Gudstjenesteboken 2011. Kirkerådet sluttet seg til det.

Liturgien er utformet slik at den kan brukes når noen flytter inn i et nytt hjem og ønsker at presten eller en annen kirkelig medarbeider skal komme og be for hjemmet og velsigne det. Liturgien kan også brukes når noen opplever uro og utrygghet i huset, eller hendelser som det er vanskelig å forklare, og ber om kirkens hjelp.

Forslag til liturgi ble sendt på en bred høring, i henhold til regelverk for liturgisaker. Hovedspørsmålet i høringen var om det er ønskelig å vedta en slik liturgisk ordning sammen med en veiledning, eller om det er ønskelig kun å utarbeide en veiledning. De fleste høringsinstansene ønsker at det vedtas som en liturgi, og ikke kun som en veiledning.

Saken ble behandlet på nytt av Kirkerådet etter høringen, og ble med noen mindre endringer sendt Bispemøtet til læremessig vurdering. Bispemøtet (BM 38/12) har ingen læremessige innvendinger mot at ordningen får status som liturgi, heller ikke til innholdet i ordningen slik den foreligger.

Komiteens merknader

Forslaget til Liturgi for velsignelse av hus og hjem har vært gjenstand for en omfattende saksutredning, høring og behandling i kirkelige organer. Komiteen har i sine drøftelser vært opptatt av hvilke behov en slik liturgi imøtekommer og hva den kan bidra til i vår kirke.

Komiteen vil først og fremst legge vekt på at liturgien kan bidra til å knytte bønnespråk tettere sammen med hverdagens liv og gjøre det naturlig å be om velsignelse for hus og hjem. En slik liturgi kan ses i sammenheng med hverdagslige trosytringer som bordbønn, hvor en ber om Guds velsignelse over livets gaver og aftenbønn, hvor en ber om vern mot uro og fare. Å be om velsignelse over hjemmet kan i første omgang oppleves som noe nytt i vår norske kirkelige tradisjon. Likevel er det ikke ukjent og fremmed for oss. Bønn om velsignelse av hus og hjem er en naturlig tanke og inngår i manges bønneliv. Å velsigne allmenne sider av livet ved Guds ord og bønn har lang tradisjon i vår kirke og i vår spiritualitet. Komiteen ser en ny liturgi for velsignelse av hus og hjem som en konkret og håndfast måte å nå inn i hverdagslivet til mange. Den kan gi liturgisk språk til noe som det ofte kan være vanskelig å gi uttrykk for.

I bønneboken som inngår i den nye salmeboken har bønn i hjemmet en sentral plass:

Hjemmet, hvor én, to eller flere bor sammen, er stedet der mennesker har sin nærmeste tilhørighet.

Nettopp i hjemmet har mange mennesker sitt «lønnekammer». Men også i felleslivet i hjemmet, og midt i hjemmets aktiviteter, kan bønnen finne sin plass. Det kan bli særlig meningsfullt om bønnen får plass når merkedager markeres eller feires. Slik kan en himmel reise seg over hverdagen [...].

Slike bønner i hjemmet er en gammel tradisjon i den lutherske kirke. Kanskje kan vi fornye denne tradisjonen, og slik skape et større rom for bønn både for barn og voksne.

Komiteen mener også at liturgien kan bidra til å styrke Den norske kirke som folkekirke. I de innledende rubrikkene til ordningen heter det at liturgien kan brukes når noen ber presten eller en annen kirkelig medarbeider komme og velsigne deres hjem ved innflytting eller ved en annen anledning. Den kan også anvendes dersom en blir bedt om å komme til hus der noen opplever uro, utrygghet eller hendelser som er vanskelig å forklare. Disse ulike situasjonene er det tatt høyde for i liturgien. I situasjoner der man opplever uro er det en forutsetning at det finner sted samtale på forhånd.

I begge situasjoner handler det om mennesker som ønsker at en kirkelig medarbeider skal komme og velsigne og be for hus og hjem. Komiteen mener at liturgien kan være et svar på slike behov. Svaret ligger da ikke i at kirken kommer med forklaringer på fenomener som opplevd uro i hus. Tvert imot er forutsetningen at kirken ikke stiller diagnose, men ved Guds ord og bønn gir hjelp til å leve i fred, trygghet og glede.

Komiteen vil fremheve at en slik liturgi kan utføres både av en prest og av en annen kirkelig medarbeider. Det er altså ingen betingelse at en prest eller annen vigslet medarbeider kommer, selv om dette ofte vil være tilfellet.

Komiteen legger vekt på at kirken først og fremst er kalt til å velsigne og be for mennesker, og ikke for materielle ting. Dette understrekes i liturgien, men kan styrkes noe ved å bruke en mer åpnende formulering som «dette *hjem/hus*»/»denne *heim/dette hus*» i stedet for «dette hjemmet/huset»/»denne *heimen/dette huset*» (høyprosa).

Liturgien gjelder hus og hjem, som er noe helt sentralt i menneskers liv. Komiteen vil understreke at å vedta en slik liturgi, ikke medfører at det også må utarbeides egne liturgier for velsignelse av båt, bil, fly o.l., slik enkelte kirkesamfunn praktiserer. I bønneboken er en rekke andre livssituasjoner enn hus og hjem tematisert, uten at det utarbeides liturgier for dette.

Komiteen har drøftet det som har vært hovedspørsmålet i saken, om velsignelse av hus og hjem skal utformes som liturgi eller som veiledning. Komiteen foretrekker at den vedtas som liturgi.

Det er flere forskjeller mellom disse formene:

En liturgi gir saken en annen *status* enn en veiledning. Liturgier vedtas i Kirkemøtet, mens veiledninger vedtas administrativt i Kirkerådet.

Enda viktigere er det at en liturgi er utformet som et *ritual*. I sterkere grad enn tidligere har kirken sett den viktige rolle ritualer spiller i alle menneskers liv, særlig ved livsoverganger og i kriser. Et ritual formidler ofte mer enn det en kan uttrykke med ord og rasjonalitet og skaper ofte en ny virkelighet for dem det gjelder. Et ritual for velsignelse av hus og hjem vil derfor være naturlig og ønskelig.

Enda en begrunnelse finner komiteen i at en vedtatt liturgi i sterkere grad gir retning for hvordan en velsignelses- og forbønnshandling skal utføres, og hvilket teologisk innhold denne har. I situasjoner med opplevd uro i hus er det god grunn til å sikre at en slik handling virker avdramatiserende og nøktern. En liturgi kan sette situasjonen på et konstruktivt spor og hindre

at det skapes økt frykt og usikkerhet. Den kan hindre at mennesker føres dypere inn i mystifiserende og fryktskapende årsaksforklaringer. I kontrast til den kommersialisering en ser i mange av dagens tilbud om magi ved «rensing av hus» o.l., kan en kristen liturgi med Guds ord og bønn være både mer sann og mer sunn.

Komiteen foreslår at Fadervår i 1920-oversettelsen gjengis i tekst, i likhet med de nyere formene for Fadervår. Det er viktig at denne oversettelsen er lett tilgjengelig for den som utfører handlingen.

Komiteen har også foreslått noen språklige endringer i liturgiene. Disse er:

- Rubrikk 2 i liturgiene: Ordet «en»/»ei» strykes foran ordet «samtale».
- Punkt 2 i liturgien, første ledd: «Dette huset» endres til «Dette hus» i begge målformer.
- Punkt 2 og 7 ellers i liturgiene: «Dette hjemmet/huset»/»Denne heimen/dette huset» endres til «Dette hjem/hus»/»Denne heim/Dette hus».
- Punkt 7, første bønn: «Alle ting» endres i begge målformer til «Alt».
-

I den nynorske liturgien erstattes i punkt 7 ordet «hjå» med «hos»,

- «all nådes og miskunns kjelde» endres til «du kjelde til all nåde og miskunn»,
- «uutgrundelege» endres til «uutgrunnelege»,
- «av hjartet søkjer er» rettes til «av hjartet søkjer eg»,
- «Du leier.» endres til «Du leier meg.»,
- ordet «ber» (bønn) endres til «bed».

Komiteen har også drøftet forslaget til punkt 2 i vedtaket om å utarbeide en veiledning. Komiteen mener at det ikke er nødvendig å si mye i tillegg til de innledende rubrikkene og selve liturgien. I liturgiens rubrikk 2 føyes det kun til de to følgende setninger:

Kirkens oppgave er ikke å forklare mulige årsaker til den opplevde uro, men gi sjelesorg og hjelp ved Guds ord og bønn. Den konkrete situasjonen er avgjørende for hvilke formuleringer og bønner en benytter.

Kyrkja si oppgåve er ikkje å gje forklaring på moglege årsaker til at ein opplever at det er uroleg, men å gje sjelesorg og hjelp med Guds ord og bøn. Den konkrete situasjonen er avgjerande for kva formuleringar og bønner ein nyttar.

Komiteen foreslår at punkt 2 i forslaget til vedtak utgår. I stedet tas det inn følgende nye punkt 2 i vedtaket:

Liturgien oversettes til samiske språk.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet vedtar Liturgi for velsignelse av hus og hjem/Liturgi for velsigning av hus og heim med følgende endringer:

Fadervår i 1920-oversettelsen gjengis i tekst i liturgiene.

- *I rubrikk 2 i liturgiene strykes ordet «en»/»ei» foran ordet «samtale».*
- *I punkt 2 i liturgien, første ledd endres «Dette huset» til «Dette hus» i begge målformer.*

- I punkt 2 og 7 i liturgiene endres «Dette hjemmet/huset»/»Denne heimen/dette huset» til «Dette hjem/hus»/»Denne heim/Dette hus».
- I punkt 7, første bønn endres «Alle ting» til «Alt» i begge målformer.

I den nynorske liturgien erstattes i punkt 7 ordet «hjá» med «hos»,

- «all nådes og miskunns kjelde» endres til «du kjelde til all nåde og miskunn»,
- «uutgrundelege» endres til «uutgrunnelege»,
- «av hjartet søkjer er» rettes til «av hjartet søkjer eg»,
- «Du leier.» endres til «Du leier meg.»,
- ordet «ber» (bønn) endres til «bed».

I liturgiens rubrikk 2 tilføyes de to følgende setninger:

Kirkens oppgave er ikke å forklare mulige årsaker til den opplevde uro, men å gi sjelesorg og hjelp ved Guds ord og bønn. Den konkrete situasjonen er avgjørende for hvilke formuleringer og bønner en benytter.

Kyrkja si oppgave er ikkje å gje forklaring på moglege årsaker til at ein opplever at det er uroleg, men å gje sjelesorg og hjelp med Guds ord og bøn. Den konkrete situasjonen er avgjerande for kva formuleringar og bøner ein nyttar.

2. Liturgien oversettes til samiske språk.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Helge Nilsen

Disse hadde ordet:

Helge Nilsen, Einar Bjerkvik Bovim, Helga Haugland Byfuglien, Brita Hardeberg, Marius Berge Eide, Eldar Husøy, Sjur Isaksen, Sigurd Skollevoll, Ole Kristian Bonden, Tone Synnøve Steinkopf, Ivar Braut, Jofrid T. Myhre, Gunnar Gjevre, Tor B. Jørgensen, Herborg Finnset Heiene, Silje Arnevik Barkved, Laila Riksaasen Dahl.

Endringsforslag

Brita Hardeberg:

I forslag til vedtakets punkt 1:

I punkt 7, første bønn endres «Alle ting» til «Alt godt» i begge målformer.

Marius Berge Eide:

Punkt 2 i forslag til vedtak: Tilføye «tegnspråk og» før «samiske språk».

Einar Bjerkvik Bovim og Ole Kristian Bonden:

1. Foreslår å trekke saken som en liturgi og
2. Vedtas som en veiledning med bakgrunn i BMs uttalelse

Det ble foretatt prøveavstemning som viste at det var et stort flertall for å vedta en Liturgi for Velsignelse av hus og hjem.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité A

Komiteens merknader

Forslaget til Liturgi for velsignelse av hus og hjem har vært gjenstand for en omfattende saksutredning, høring og behandling i kirkelige organer. Komiteen har i sine drøftelser vært opptatt av hvilke behov en slik liturgi imøtekommer og hva den kan bidra til i vår kirke.

Komiteen vil først og fremst legge vekt på at liturgien kan bidra til å knytte bønnespråk tettere sammen med hverdagens liv og gjøre det naturlig å be om velsignelse for hus og hjem. En slik liturgi kan ses i sammenheng med hverdagslige trosytringer som bordbønn, hvor en ber om Guds velsignelse over livets gaver og aftenbønn, hvor en ber om vern mot uro og fare. Å be om velsignelse over hjemmet kan i første omgang oppleves som noe nytt i vår norske kirkelige tradisjon. Likevel er det ikke ukjent og fremmed for oss. Bønn om velsignelse av hus og hjem er en naturlig tanke og inngår i manges bønneliv. Å velsigne allmenne sider av livet ved Guds ord og bønn har lang tradisjon i vår kirke og i vår spiritualitet. Komiteen ser en ny liturgi for velsignelse av hus og hjem som en konkret og håndfast måte å nå inn i hverdagslivet til mange. Den kan gi liturgisk språk til noe som det ofte kan være vanskelig å gi uttrykk for. Et flertall i komiteen mener også at liturgien kan bidra til å understreke Den norske kirkes karakter som folkekirke ved at liturgien kan møte et behov for mange.

I bønneboken som inngår i den nye salmeboken har bønn i hjemmet en sentral plass:

Hjemmet, hvor én, to eller flere bor sammen, er stedet der mennesker har sin nærmeste tilhørighet.

Nettopp i hjemmet har mange mennesker sitt «lønnkammer». Men også i felleslivet i hjemmet, og midt i hjemmets aktiviteter, kan bønnen finne sin plass. Det kan bli særlig meningsfullt om bønnen får plass når merkedager markeres eller feires. Slik kan en himmel reise seg over hverdagen [...].

Slike bønner i hjemmet er en gammel tradisjon i den lutherske kirke. Kanskje kan vi fornye denne tradisjonen, og slik skape et større rom for bønn både for barn og voksne.

I de innledende rubrikkene til ordningen heter det at liturgien kan brukes når noen ber presten eller en annen kirkelig medarbeider velsigne deres hjem ved innflytting eller ved en annen anledning. Den kan også anvendes dersom en blir bedt om å komme til hus der noen opplever uro, utrygghet eller hendelser som er vanskelig å forklare. Disse ulike situasjonene er det tatt høyde for i liturgien. I situasjoner der man opplever uro er det en forutsetning at det finner sted samtale på forhånd.

I begge situasjoner handler det om mennesker som ønsker at en kirkelig medarbeider skal velsigne og be for hus og hjem. Komiteen mener at liturgien kan være et svar på slike behov. Svaret ligger da ikke i at kirken gir forklaringer på fenomener som opplevd uro i hus. Tvert imot er forutsetningen at kirken ikke stiller diagnose, men ved Guds ord og bønn gir hjelp til å leve i fred, trygghet og glede.

Komiteen vil fremheve at en slik liturgi kan utføres både av en prest og av en annen kirkelig medarbeider. Det er altså ingen betingelse at en prest eller annen vigslet medarbeider kommer, selv om dette ofte vil være tilfellet.

Komiteen legger vekt på at kirken først og fremst er kalt til å velsigne og be for mennesker, og ikke for materielle ting. Dette understrekes i liturgien, men kan styrkes noe ved å bruke en mer åpnende formulering som «dette *hjem/hus*»/»denne *heim/dette hus*» i stedet for «dette hjemmet/huset»/»denne heimen/dette huset» (høyprosa).

Liturgien gjelder hus og hjem. Komiteen vil understreke at å vedta en slik liturgi ikke medfører at det også må utarbeides egne liturgier for velsignelse av båt, bil, fly o.l.. I bønneboken er en rekke andre livssituasjoner enn hus og hjem tematisert, uten at det utarbeides liturgier for dette.

Komiteen har drøftet det som har vært hovedspørsmålet i saken, om velsignelse av hus og hjem skal utformes som liturgi eller som veiledning. Komiteen foretrekker at den vedtas som liturgi.

Det er flere forskjeller mellom disse formene:

En liturgi gir saken en annen *status* enn en veiledning. Liturgier vedtas i Kirkemøtet, mens veiledninger fastsettes administrativt..

Viktigere er det at en liturgi er utformet som et *ritual*. I sterkere grad enn tidligere har kirken sett den viktige rolle ritualer spiller i alle menneskers liv, særlig ved livsoverganger og i kriser. Et ritual formidler mer enn det en kan uttrykke med ord og rasjonalitet og skaper ofte en ny virkelighet for dem det gjelder. Et ritual for velsignelse av hus og hjem vil derfor være naturlig og ønskelig.

Enda en begrunnelse finner komiteen i at en vedtatt liturgi i sterkere grad gir retning for hvordan en velsignelses- og forbønnshandling skal utføres, og hvilket teologisk innhold denne har. I situasjoner med opplevd uro i hus er det god grunn til å sikre at en slik handling virker avdramatiserende og nøktern. En liturgi kan sette situasjonen på et konstruktivt spor og hindre at det skapes økt frykt og usikkerhet. Den kan hindre at mennesker føres dypere inn i mystifiserende og fryktskapende årsaksforklaringer. En kristen liturgi med Guds ord og bønn står i kontrast til den kommersialisering en ser i mange av dagens tilbud om magi ved «rensing av hus» o.l.

Komiteen foreslår at Fadervår i 1920-oversettelsen gjengis i tekst, i likhet med de nyere formene for Fadervår. Det er viktig at denne oversettelsen er lett tilgjengelig for den som utfører handlingen.

Komiteen har foreslått en rekke språklige endringer i liturgiene, også for å få bedre samsvar mellom bokmål og nynorsk. Disse kommenteres fortløpende:

Innledende rubrikk nr. 2 i liturgiene: Ordet «en»/»ein» strykes foran ordet «samtale.

Punkt 2 i liturgien første ledd: «Dette huset» endres til «Dette hus» i begge målformer. Her endres ordet «alle» til «dei» i den nynorske versjonen. Formuleringene : «Dette hjemmet/huset»/»Denne heimen/dette huset» endres til «Dette hjem/hus»/»Denne heim/Dette hus».

Punkt 2, andre ledd i nynorsk versjon endres til: «Så dei kan *bu/leva/arbeida* trygt i glede og fred»

Punkt 2, fjerde ledd i nynorsk versjon endres til: «Vi vil gje *denne heim/dette hus* og dykk alle over til Guds omsorg...»

Til slutt i punkt 2 settes inn følgende rubrikk, i samsvar med bokmåsliturgien: «Liturgen kan eventuelt leggja til nokre ord om bakgrunnen for handlinga.»

I punkt 3 utvides rubrikken til å samsvare med bokmåsliturgien: «Den som leier handlinga, eller nokre som høyrer til i huset, les ein eller fleire av desse tekstane. Andre passande bibelord kan nyttast, gjerne ein av søndagstekstane.»

I punkt 5 og 6 rettes ordet «følgje» til «følgja», og «seie» til «seia». I punkt 6 forenkles rubrikken i bokmåsliturgien språklig og lyder da: «Her kan en fremsi trosbekjennelsen, eventuelt også med forsakelsen.»

Punkt 7: I de to første bønnene endres «*denne heimen/dette huset*» til «*denne heim/dette hus*». I tredje bønn endres formuleringen ikke, fordi det her er et sterkere fokus på huset/hjemmet. I første bønn, andre setning strykes første del og lyder da: «Du har gitt oss alt vi trenger for å leve.»/»Du har gjeve oss alt vi treng for å leva.»

I andre bønn endres slutten av nest siste setning i nynorsk versjon og lyder da: «...så dei kvar dag ventar på deg med glede.» I tredje bønn endres tredje setning i nynorsk versjon til: «Ver nær med di velsigning og vara *heimen/huset* frå alt vondt.» Verbet «skapar» rettes til «skaper» og «kvile» til «kvila».

I rubrikken etter tredje bønn endres bokmålsversjonen i tråd med den nynorske til: «Presten eller en annen kirkelig medarbeider kan i tillegg be en fri bønn som passer til situasjonen. De som hører til i huset kan også be bønner. Sammen med bønnene kan en tenne lys og det kan være stillhet. Fra bønneboken».

I Reichelts bønn endres formuleringen «all nådes og miskunns kjelde» til «du kjelde til all nåde og miskunn». Ordet «hjá» erstattes med «hos» og ordet «atterreiser» endres til «gjenopprettar» og «uutgrundelege» rettes til «uutgrunnelege».

- I bønnen St.Patricks brynje endres «hjá» til «hos».
- I den kinesiske bønnen endres ordet «ber» (bønn) til «bed».

I punkt 8 (Velsignelse) tas svaret «Amen» inn i alle tre velsignelsesordene i bokmålsversjonen. Det medfører at rubrikken bør flyttes opp før velsignelsesordene for å gi mening.

Det tredje velsignelsesordet justeres i samsvar med dåpsliturgiens formulering til: «Gud bevare din utgang og din inngang fra nå og til evig tid.»/»Gud vare din utgang og din inngang frå no og til evig tid».

Komiteen forutsetter at liturgien gjennomgås språklig etter de normer som gjelder for liturgiene i gudstjenestereformen.

Komiteen har også drøftet forslaget til punkt 2 i vedtaket om å utarbeide en veiledning. Komiteen mener at det ikke er nødvendig å si mye i tillegg til de innledende rubrikkene og selve liturgien. I liturgiens rubrikk 2 føyes det kun til følgende setning:

Kirkens oppgave er ikke å ta stilling til mulige årsaker til den opplevde uro, men å gi sjelesorg og hjelp ved Guds ord og bønn.

Kyrkja si oppgåve er ikkje å ta stilling til moglege årsaker til at ein opplever at det er uroleg, men å gje sjelesorg og hjelp med Guds ord og bøn.

Komiteen foreslår at punkt 2 i det opprinnelige forslaget til vedtak utgår.

Komiteen har på ny drøftet sitt tidligere forslag om at «Liturgien oversettes til samiske språk» - og tilleggsforslaget fra første gangs behandling i plenum om oversettelse også til tegnspråk. Komiteen er kjent med at både Samisk kirkeråd og Døvekirkenes fellesråd har svært omfattende oppgaver foran seg med å oversette liturgiene for hovedgudstjeneste og dåp, samt tekstboken. Det er disse rådene som må vurdere og avgjøre hvilke av liturgiene de vil prioritere å oversette først, i forhold til menighetenes behov og hvilke ressurser som er tilgjengelige. Det må arbeides for å sikre økonomi slik at oversettelse av liturgier blir mulig.

Ettersom det allerede finnes en liturgi på nordsamisk og lulesamisk for velsignelse av hus og hjem, forutsetter komiteen at denne erstattes med den nye liturgien, når denne foreligger på samiske språk.

Ut fra disse overveielser tas spørsmålet om oversettelse av liturgien ut av komiteens forslag til vedtak.

Et nytt punkt 2 tas inn i vedtaksforslaget. Dette gjelder en siste språklig gjennomgang av liturgien.

Forslag til vedtak

1. *Kirkemøtet vedtar Liturgi for velsignelse av hus og hjem/Liturgi for velsigning av hus og heim med følgende endringer:*

Fadervår i 1920-oversettelsen gjengis i tekst i bokmåsliturgien.

- *I rubrikk 2 i liturgiene strykes ordet «en»/»ein» foran ordet «samtale».*
- *I punkt 2 i liturgien, første ledd endres «Dette huset» til «Dette hus» i begge målformer.*
- *I punkt 2 og og i de to første bønnene i punkt 7 i liturgiene endres «Dette hjemmet/huset»/»Denne heimen/dette huset» til «Dette hjem/hus»/»Denne heim/Dette hus».*

I punkt 7, første bønn, andre setning strykes første del og lyder: «Du har gitt oss alt vi trenger for å leve.»/»Du har gjeve oss alt vi treng for å leva».

I bokmålsversjonen tas svaret «Amen» inn i alle tre velsignelsesordene i punkt 8.

I begge versjonene flyttes rubrikken opp foran velsignelsene i punkt 8 Velsignelse.

Det tredje velsignelsesordet justeres i samsvar med dåpsliturgiens formulering til: «Gud bevare din utgang og din inngang fra nå og til evig tid.»/»Gud vare din utgang og din inngang frå no og til evig tid.»

I liturgiens rubrikk 2 tilføyes følgende setning:

Kirkens oppgave er ikke å ta stilling til mulige årsaker til den opplevde uro, men å gi sjelesorg og hjelp ved Guds ord og bønn.

Kyrkja si oppgåve er ikkje å ta stilling til moglege årsaker til at ein

opplever at det er uroleg, men å gje sjelesorg og hjelp med Guds ord og bøn.

- 2. Liturgien gjennomgås språklig i begge målformer og fastsettes i tråd med språknormene for liturgireformen.*

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Marit Hermstad
Saksordfører: Helge Nilsen

Disse hadde ordet:

Helge Nilsen, Einar Bjerkvik Bovim, Anne Dalheim, Øystein Bjørdal

Forslag fra 1. behandling:

Einar Bjerkvik Bovim: Opprettholder punkt 1 i forslaget - Tas til votering.

Ole Kristian Bonden: Trukket

Brita Hardeberg: Trukket

Marius Berge Eide: Trukket

Forslag 2. behandling:

Einar Bjerkvik Bovim

1. Foreslår å trekke saken som en liturgi og

Votering

Forslaget falt mot 5 stemmer.

101 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet vedtar Liturgi for velsignelse av hus og hjem/Liturgi for velsigning av hus og heim med følgende endringer:

Fadervår i 1920-oversettelsen gjengis i tekst i bokmåsliturgien.

- I rubrikk 2 i liturgiene strykes ordet «en»/»ein» foran ordet «samtale».
- I punkt 2 i liturgien, første ledd endres «Dette huset» til «Dette hus» i begge målformer.
- I punkt 2 og i de to første bønnene i punkt 7 i liturgiene endres «Dette hjemmet/huset»/»Denne heimen/dette huset» til «Dette hjem/hus»/»Denne heim/Dette hus».

I punkt 7, første bønn, andre setning strykes første del og lyder: «Du har gitt oss alt vi trenger for å leve.»/»Du har gjeve oss alt vi treng for å leva».

I bokmålsversjonen tas svaret «Amen» inn i alle tre velsignelsesordene i punkt 8.

I begge versjonene flyttes rubrikken opp foran velsignelsene i punkt 8 Velsignelse.

Det tredje velsignelsesordet justeres i samsvar med dåpsliturgiens formulering til: «Gud bevare din utgang og din inngang fra nå og til evig tid.»/»Gud vare din utgang og din inngang frå no og til evig tid.»

I liturgiens rubrikk 2 tilføyes følgende setning:

Kirkens oppgave er ikke å ta stilling til mulige årsaker til den opplevde uro, men å gi sjelesorg og hjelp ved Guds ord og bønn.

Kyrkja si oppgåve er ikkje å ta stilling til moglege årsaker til at ein opplever at det er uroleg, men å gje sjelesorg og hjelp med Guds ord og bøn.

2. Liturgien gjennomgås språklig i begge målformer og fastsettes i tråd med språknormene for liturgireformen.

Forslaget vedtatt mot en stemme.

101 stemmeberettigede.

KM 08/13 Innføring av skråstola for diakoner

Saksdokument:
KM 08.1/13 Saksorientering

Første innstilling fra komité A

Sammendrag av saksorienteringen

Kirkemøtet gjorde i 2011 følgende vedtak om innføring av skråstola for diakoner (sak 09/11):

Diakontjenesten er en tjeneste som forutsetter vigsling. KM støtter BMs anbefaling om at vigslet diakon i liturgisk tjeneste bærer skråstola, jfr. BM 03/10, og ber om at innføring av skråstola forberedes til behandling i KM så snart som mulig (KM 9/11, punkt 3).

Kirkerådet behandlet saken i sitt møte 15.-16. mars 2012 (KR sak 012/12) og vedtok at innføring av skråstola for diakoner skulle forberedes til behandling i Kirkemøtet så snart som mulig.

Saken ble deretter i henhold til regelverket for liturgisaker, sendt på høring. Flertallet av høringsinstansene sluttet seg til Kirkerådets anbefaling om at skråstola innføres som del av diakonens liturgiske tjenestedrakt.

Saken ble behandlet på ny i Kirkerådet 27.-28. september 2012 og deretter oversendt Bispemøtet for læremessig uttalelse.

Bispemøtet behandlet saken i sitt møte 15.-19. oktober 2012, og hadde ingen læremessige innvendinger mot bruk av skråstola for diakoner.

Kirkerådet behandlet saken endelig i sitt møte 6.-7. desember 2012 og vedtok å fremme saken for Kirkemøtet 2013.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til hovedinnholdet i saksframstillingen og vil gi noen bemerkninger:

1. Denne saken bygger på KM 09/11 *Diakontjenesten i kirkens tjenestemønster*. Komiteen vil derfor henvise til følgende fra sammendraget til den saksframstillingen:
Vigslingen til diakontjenesten er av stor betydning, både for kirken og for den enkelte stillingsinnehaver. Diakonen arbeider i stor grad ute i lokalsamfunnet og kommer på kirkens vegne og med myndighet fra kirken og fungerer på mange måter som en brobygger mellom kirke og samfunn. Diakoni og gudstjenestefeiring er uløselig knyttet sammen og diakonen har også sin plass i gudstjenesten. Bispemøtet anbefaler at diakonen bærer skråstilt stola som en del av sin liturgiske drakt, noe denne foreliggende saksframstillingen støtter.

2. Komiteen vil også henvise til noen av merknadene fra komiteen for sak 09/11:

Komiteen for sak 09/11 viste til Bispemøtet uttalelse (sak BM 03/10) om at diakontjenesten står på et solid, teologisk grunnlag, og at den er av avgjørende betydning for Den norske kirke. Forholdet mellom diakontjenesten og prestedtjenesten innebærer at de ikke skal forstås som ulike dimensjoner innenfor den samme tjeneste, men som to ulike tjenester innenfor det kirkelige tjenestefellesskap.

Videre sa komiteen for sak 09/11 i sine merknader:

Ved å fastholde diakontjenesten som en karitativ tjeneste videreføres det særpreget som har stått sentralt i norsk diakoni. Samtidig innebærer vektleggingen av det karitative at kallet fra de andres nød settes i sentrum for diakonen og diakonien. Dette står sammen med kirkens kall til å vitne om evangeliet i ord og handling. Det er viktig og verdifullt for en luthersk kirke og for hele samfunnet at kirken gjør kallet fra de vanskeligstilte til innhold i en vigslet tjeneste. På denne måten profileres Den norske kirke som en diakonal kirke.

3. Komiteen gir sin tilslutning til at vigslet diakon bærer skråstola i liturgisk tjeneste.
4. Komiteen ser at liturgiske klær kan kommunisere på ulikt vis. For noen kan det oppleves som fremmedgjørende og at det dermed kan skape avstand. Komiteen har imidlertid lagt vekt på at det bidrar til en synliggjøring av tjenesteinnehaverne og blant annet kan gjøre det enklere å ta kontakt. Liturgiske klær kan være med å sette fokus på tjenesten, og ikke hvordan den enkelte er kledd eller fremstår. Plaggene symboliserer ikke status, men tjeneste.
5. Komiteen peker på at bruk av skråstola er et tegn på at diakonen er vigslet. Komiteen viser for øvrig til *Retningslinjer for bruk av liturgiske klær* (Lovsamling for Den norske kirke, 9. reviderte utgave Kirkerådet 2013, kap 8.2). Kirkerådet må utarbeide retningslinjer for utforming og bruk av skråstola.
6. Komiteen ber Kirkerådet innen rimelig tid å utrede vigslingstegn for kantorer og kateketer og se dette i sammenheng med det utredningsarbeidet som er i gang.
7. Komiteen ber Kirkerådet utarbeide retningslinjer for utforming og bruk av skråstola for diakoner. Komiteen har mottatt et innspill fra Fagråd for kirkekunst i Tunsberg bispedømme angående retningslinjer for skråstola. Disse legges ved saken som ressurs i dette arbeidet.
8. Når det gjelder utgiftsdekning i forbindelse med anskaffelse av skråstola for fellesrådstilsatte diakoner viser komiteen til bestemmelser i gjeldende Særavtale om arbeidstøy fremforhandlet mellom KA og de kirkelige arbeidstakerorganisasjonene. Særavtalen gjelder for perioden 01.01.2013 til 31.12.2014. Avtalen har en særskilt bestemmelse (pkt.4) som omhandler liturgiske klær/drakt til bruk ved gudstjenester og kirkelige handlinger. Kirkelig fellesråd har ansvar for enten selv å anskaffe eller å refundere utgifter til kjøp av liturgiske klær etter nærmere avtaler inngått lokalt.
9. Skråstola innføres når retningslinjene er vedtatt av Kirkerådet.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet vedtar at vigslet diakon i liturgisk tjeneste bærer skråstola.
2. Kirkerådet bes om å utarbeide nærmere retningslinjer for bruk og utforming av skråstola.
3. I ordning for Vigsling til Diakontjeneste tas følgende rubrikk inn etter siste ledd punkt 7: *Stolaen legges på den vigslede.*

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Solveig K. Bratseth
Saksordfører: Gunnhild Andreassen

Disse hadde ordet:

Gunnhild Andreassen, Oddhild Klevberg, Halvor Nordhaug, Atle Sommerfeldt, Laila Riksaasen Dahl, Kjell Rune Wirgenes

Endringsforslag

Ingen.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet vedtar at vigslet diakon i liturgisk tjeneste bærer skråstola.
2. Kirkerådet bes om å utarbeide nærmere retningslinjer for bruk og utforming av skråstola.
3. I ordning for Vigsling til Diakontjeneste tas følgende rubrikk inn etter siste ledd punkt 7:
Stolaen legges på den vigslede.

Enstemmig vedtatt.
109 stemmeberettigede.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Dag Landmark

Disse hadde ordet:
Dag Landmark

Forslag til tillegg i vedtaket fra komiteen: **nytt punkt 4:**

Kirkemøtet delegerer til Kirkerådet å vedta disse retningslinjene når de er utarbeidet. Dette gjøres som et tillegg i kap 8.2 *Retningslinjer for bruk av liturgiske klær* i Lovsamling for Den norske kirke.

Kirkemøtets vedtak:

1. Kirkemøtet vedtar at vigslet diakon i liturgisk tjeneste bærer skråstola.
2. Kirkerådet bes om å utarbeide nærmere retningslinjer for bruk og utforming av skråstola.
3. I ordning for Vigsling til Diakontjeneste tas følgende rubrikk inn etter siste ledd punkt 7:
Stolaen legges på den vigslede.

4. Kirkemøtet delegerer til Kirkerådet å vedta disse retningslinjene når de er utarbeidet. Dette gjøres som et tillegg i kap 8.2 *Retningslinjer for bruk av liturgiske klær* i Lovsamling for Den norske kirke.

Enstemmig vedtatt.

103 stemmeberettigede.

KM 09/13 Økumeniske generalforsamlinger 2013

Saksdokument:

KM 09.1/13 Den norske kirke i den økumeniske bevegelse.

KM 09.2/13 Økumeniske forkortelser pr feb 2013_til KM.doc

KM 09.3/13 Unity statement.pdf

KM 09.4/13 kirken veien mot en felles visjon.doc

KM 09.5/13 KV misjon /evangelisering 2012 norsk.docx

Første innstilling fra komité F

Sammendrag av saksorienteringen

Den norske kirke var aktivt med i etableringen av de internasjonale økumeniske organisasjonene etter annen verdenskrig, og vår kirke blir fortsatt sett på som en solid bidragsyter i det globale kirkelige fellesskapet. Til gjengjeld har søsterkirker og de økumeniske organisasjonene beriket norsk kirkeliv på mange områder. Forståelsen av hva som konstituerer kirken og hva som er kirkens oppdrag, er utviklet i nært samarbeid med andre kirker og økumeniske partnere. Den norske kirkes visjon som en «bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke» kan bare realiseres om vi knytter vår identitet til det verdensvide fellesskapet i Guds rike.

I høst møtes alle de sentrale kirkene og organisasjonene i kristenheten på generalforsamlingen til Kirkenes verdensråd (KV) som finner sted i Busan i Sør-Korea. Dette blir verdens mest representative kristne møte, og derfor knytter det seg store forventninger til det. Håpet er at det store mangfoldet i tradisjoner og spiritualitet skal komme til syne som uttrykk for det verdensvide kristne fellesskapet. Et slikt møte gir en unik mulighet for åndelig fornyelse, et tydelig og sterkt felles kristent vitnesbyrd og en synliggjøring av enheten i Jesus Kristus, slik at verden kan tro.

2013 blir et viktig økumenisk år ettersom både Kirkenes verdensråd og Konferansen av europeiske kirker (KEK) holder generalforsamling. KVs 10. generalforsamling har som hovedtema «Livets Gud, led oss til rettferdighet og fred» og finner sted 30. oktober - 8. november. KEKs generalforsamlingstema er hentet fra Apg 22,14-16; «Så hvorfor nøler du nå? – KEKs rolle i et Europa i endring», og møtet arrangeres i Budapest 3.- 8. juli.

Økumeniske generalforsamlinger har vist seg å ha stor kirkehistorisk betydning, ettersom de har vært felleskristne vitnesbyrd inn i sin tid og samfunnsmessige kontekst. Noen ganger har møtene fattet kontroversielle beslutninger, men som i ettertid ofte har fått bred oppslutning. Generalforsamlingene har staket ut veien videre for kirkenes oppdrag og vitnesbyrd om Jesus Kristus. Derfor er Den norske kirkes medvirkning på disse møtene av avgjørende betydning - også for vår egen kirkes utvikling.

Kirkenes verdensråd (KV)

KV ble etablert i 1948 som et «fellesskap av kirker». I dag har organisasjonen 351 medlemskirker fra over 100 land, hovedsakelig fra de protestantiske og ortodokse tradisjoner. KV er den viktigste og bredeste kirkelige økumeniske organisasjonen i verden i dag. I tillegg samarbeider KV nært med Den romersk-katolske kirke og er en sentral aktør i misjonalt og diakonalt arbeid. De senere år, bl.a. i forbindelse med Edinburgh 2010-markeringen, har vi sett en tilnærming mellom den evangelikale og den økumeniske bevegelse, som tradisjonelt har representert ulike fløyer i kristenheten. Når det gjelder forståelse av evangelisering, misjon og diakoni, ser vi i dag mange fellestrekk og endrede samarbeidsrelasjoner, noe som også skyldes veksten av kristne i sør og øst og i kirker utenfor de etablerte historiske kirkene med røtter i Europa. På den annen side er det oppstått nye spenninger i det økumeniske landskapet grunnet ulike syn på sosiale spørsmål, særlig vedrørende kjønn og seksualitet. Alt dette vil nok komme til syne under generalforsamlingen i Busan.

KV har gjennomlevd krevende år siden forrige generalforsamling i 2006. Betydelig reduksjon av økonomiske ressurser og mindre stab, interne spenninger og sviktende tillit har framtvunget en omlegging til en mer fleksibel, effektiv og transparent organisasjon. Da Olav Fykse Tveit overtok som generalsekretær i 2010, var KV i en dyp krise. Men da sentralkomiteen møttes siste gang før generalforsamlingen i august/september 2012,

uttrykte den stor tillit til dagens ledelse og gav sin støtte til forslaget om en ny organisasjonsmodell. Det endelige vedtaket blir fattet under generalforsamlingen.

Vår kirke er den eneste norske medlemskirken i KV, men Norges Kristne Råd har observatørstatus, og Kirkens Nødhjelp har også et nært samarbeid med KV bl.a. gjennom Act Alliance (internasjonal økumenisk nødhjelps- og bistandssamarbeid).

Konferansen av europeiske kirker (KEK)

KEK ble til i tiden etter den andre verdenskrig. I denne perioden skjedde en regionalisering av økumenisk arbeid over hele verden. I Europa var det et stort behov for forsoning mellom kirkene og samarbeid for oppbygging av krigsherjete samfunn. KEK ble stiftet i 1959, og nå har organisasjonen 124 medlemskirker fra en rekke konfesjoner, bl.a. ortodokse, gammelkatolske, anglikanske, lutherske, metodistiske, unerte, reformerte og mennonittiske kirker. I tillegg har organisasjonen 40 assosierte medlemsorganisasjoner, blant dem er Norges Kristne Råd. Dette er det bredeste organiserte kirkesamarbeid i Europa i dag. Den norske kirke var vertskap for KEKs generalforsamling i 2003 som ble holdt i Trondheim.

Europa i 2013 er ganske annerledes enn da KEK ble til under den kalde krigen. Europeisk integrasjon, men også økende økonomiske, sosiale og kulturelle forskjeller utfordrer KEK. Europa er i rask endring på grunn av finanskrisen, sekularisering, immigrasjon og dermed økt innslag av andre religioner, i første rekke islam. Alt dette nødvendiggjør at KEK realitetsorienterer seg, utvikler en funksjonell organisasjonsstruktur og finner sin rolle i dagens Europa.

Hovedsaken på KEKs generalforsamling vil være ny organisasjonsstruktur. Den norske kirke har allerede levert høringssvar til forslaget til ny struktur. Dette sammen med ønsket om å gjøre denne saken praktisk håndterbar for Kirkemøtet, er bakgrunnen for at Kirkerådet anbefaler at KEKs generalforsamling legges fram som orientering for Kirkemøtet i 2013.

Kirkemøtet vil i 2014 bli gjort kjent med resultatene fra både KEK og KV's generalforsamlinger og få anledning til å drøfte hvorledes de skal følges opp i Den norske kirke.

KV's generalforsamling

Kirkemøtet inviteres til å drøfte KV's generalforsamling. KV's generalforsamling strekker seg over ti dager med et svært innholdsrikt og mangfoldig program, og man vil drøfte en lang rekke saker. Møtet er en kombinasjon av formelle forhandlinger, åndelig fellesskap og en gedigen kulturfestival. Det er ikke mulig å gi Kirkemøtet noe annet enn smakebiter på alt dette. Det er valgt ut noen få sentrale temaer og dokumenter som Kirkemøtet inviteres til å diskutere med henblikk på å gi føringer til Den norske kirkes delegasjon.

Flere svært interessante dokumenter og rapporter legges fram i Busan, av disse er bare tre lagt ved denne kirkemøtesaken: *Unity Document*, *The Church – Towards a Common Vision* og *Together Towards Life: Mission and Evangelism in Changing Landscapes*. Disse er valgt ut fordi de har særlig interesse for Kirkemøtets oppfølging av KM-saken om misjon i 2012 og vårt arbeid med kirkeforståelsene og kirkeordning.

Den norske kirke har et stort engasjement i KV's arbeid for rettferdighet og fred, og vi utfordres til å videreutvikle dette i årene framover. Kirkemøtet utfordres til å diskutere vår rolle som medlemskirke i KV, særlig med henblikk på hvorledes vi, ut fra våre norske erfaringer, kan bidra til det økumeniske samarbeidet for rettferdighet og fred.

Det legges opp til at møtet i Sør-Korea skal engasjere bredt – langt ut over dem som er tilstede i Busan. Derfor lages det ressursmaterieell som kan brukes av medlemskirker, lokalmenigheter og enkeltpersoner. Generalforsamlingen vil også kunne følges på Web-TV og sosiale medier. Kirkemøtet inviteres til å tenke kreativt om hvorledes KV's generalforsamling kan engasjere og inspirere bredt i Den norske kirke for å styrke sammenhengen mellom livet i lokalmenighetene og vår identitet som del av det verdensvide kirkefellesskapet i KV.

Kirkemøtet inviteres til å:

- ta omtalen av KEKs generalforsamling til orientering
- gi innspill til Den norske kirkes delegasjon til KVs generalforsamling vedrørende:
 - vår selvforståelse og rolle som medlemskirke i KV
 - sluttdokumentet – KVs rolle framover
 - dokumentene om kirkeforståelse og misjon
 - videreføring av vårt samarbeid med KV om rettferdighet og fred
- skape breddeengasjement og inspirere menighetene til følge med på KVs generalforsamling

Delegasjonen trenger et handlingsrom til å foreta konkrete vurderinger under generalforsamlingenes gang. Kirkemøtet inviteres derfor til å gi delegasjonen overordnede føringer og så forventes det at delegasjonen handler i tråd med Kirkemøtets intensjoner.

Del 1 i saksorienteringen gir en generell og kortfattet innføring i Den norske kirkes økumeniske engasjement.

Del 2 omhandler Kirkenes verdensråd.

Del 3 (til orientering) handler om Konferansen av europeiske kirker.

Del 4 redegjør for sakens økonomiske og administrative konsekvenser.

For å lette Kirkemøtet tilnærming til en svært omfattende sak, er det gitt *forslag* til samtaletemaer i de skyggelagte tekstboksene. Referanser til utfyllende informasjon og sentrale dokumenter finnes i fotnotene. I skrivende stund (februar 2013) er ikke programmet, sakene og dokumentene til de to generalforsamlingene ferdige. Mye vil falle på plass utover våren, og det kan være nødvendig å gi Kirkemøtet en supplerende oppdatering i april.

Man kan følge forberedelsen til de to generalforsamlingen på disse nettsidene:

KV: <http://wcc2013.info/en> og KEK: <http://assembly2013.ceceurope.org/>

Komiteens merknader

Konferansen av Europeiske Kirker (KEK)

Komiteen har tatt omtalen av generalforsamlingen i KEK til orientering. KEK er det bredeste økumeniske samarbeidsorgan i Europa, og derfor en viktig samarbeidspartner for Den norske kirke (Dnk).

Vi trenger et tydelig kristent vitnesbyrd i dagens Europa. Misjonsdokumentet til KV har stor relevans også for kirkenes misjonsoppdrag i et Europa i rask endring.

En utfordring for de europeiske kirkene er å beholde de historiske kirkene i den økumeniske dialogen, og å utvide dialogen til flere kirker. Et viktig arbeid vil være å styrke KEKs dialogkommisjon.

Det er ønskelig at KEK fornyes som relevant samarbeidspartner for europeiske politikere og kan styrke sitt samarbeid med andre sivilsamfunnsaktører i Europa.

Kirkenes verdensråd (KV)

Komiteen ønsker å gi noen innspill som delegasjonen kan ta med seg til Busan. Komiteen ser fram til at KM får tilbake en sak om hvordan vedtak og inspirasjon fra Busan-møtet kan implementeres i Dnk.

KVs dokumenter om kirken og om misjon blir utgitt i Norges Kristne Råds skriftserie. Komiteén er glad for dette, og vil samtidig understreke nødvendigheten av at de mest relevante generalforsamlingsdokumentene får en pedagogisk tilrettelegging slik at de kan brukes i lokalmenighetene.

Saksdokumentet tar opp relevante problemstillinger som kan danne utgangspunkt for videre samtaler i bispedømmeråd og menigheter.

Guds kirke på jord

Komiteen vil understreke at det internasjonale økumeniske arbeidet har vært med på å berike og forme norsk kirkeliv gjennom hele etterkrigstiden. Impulser fra liturgier, salmer og andre kulturuttrykk fra den verdensvide kirke finnes i dag i nær sagt hver norsk lokalmenighet. Forståelsen av misjon og diakoni i Dnk er utviklet i nært samspill med søsterkirker og de økumeniske organisasjonene. Vår forståelse av hva som konstituerer kirken, hva som er dens oppdrag og hvordan den organiseres og ledes, er blitt utformet i et økumenisk samspill.

Samtidig har Dnk levert omfattende bidrag til internasjonalt økumenisk samarbeid, både gjennom faglige impulser og økonomisk bidrag. Mange medlemmer i Dnk har også tjent den økumeniske bevegelse som tillitsvalgte og ansatte.

Kirkens enhet

Økumenisk samarbeid er avgjørende viktig for Kirkens vitnesbyrd i verden: «Må de alle være ett, slik du, Far, er i meg og jeg i deg. Slik skal også de være i oss, for at verden skal tro at du har sendt meg.» (Joh. 17:21.)

Komiteen merker seg med glede at KV-dokumentene til generalforsamlingen i år er sterkere preget av spiritualitet, etterfølgelse og vektlegging av Den hellige Ånds virke enn KV-dokumenter tradisjonelt har vært. Dette er viktig dersom KV skal fortsette å være en bevegelse for kirkens enhet. Vi ser spor i dokumentene av et forsterket samarbeid de senere år mellom KV og evangelikale miljøer, slik som Lausannebevegelsen og Den evangeliske allianse. KVs initiativ til å etablere Global Christian Forum peker i samme retning. KVs åpne invitasjon til generalforsamlingen er også et uttrykk for ønsket om inkludering og bredt samarbeid på tvers av konfesjoner og tradisjonelle motsetninger innen kristenheten. KV har en bred forståelse av kirkens kall og tjeneste. Sammenhengen mellom evangelisering og diakoni er tydeliggjort i flere av de nye dokumentene. Dette gir en åpning for dialog, også med de delene av norsk kirkeliv som har motforestillinger til KV.

Et kjennetegn ved KV er at fellesskapet verdsetter mangfold og erkjenner at det er enheten i Kristus som binder oss sammen. Dette kommer til uttrykk i det nye dokumentet "Kirken". Dokumentet gir viktige impulser til vår kirkes prosess rundt kirkeforståelse og arbeid med ny kirkeordning. Det er ikke enighet – men enheten – som binder oss sammen i lokalmenighetene og Guds kirke på jord. Mangfold er krevende og verdifullt for det spirituelle livet, i gudstjenestelivet og i handling for rettferdighet og fred. I kirkefelleskap, i siste instans fellesskapet om brød og vin, ligger utgangspunktet for handling.

Vår deltakelse i de økumeniske organisasjonene bidrar til å tydeliggjøre oss som kirke. Vår kirkelige identitet er ikke forankret i nasjonalitet eller folketilhørighet.

Et av KVs særpreg er å være en økumenisk bevegelse mer enn å være en hierarkisk institusjon. KV er global og kobler sammen de større kirkesamfunnene med små og mer

ukjente kirker. KV kan derfor både ta tak i felles utfordringer og løfte utfordringer fra enkeltkirker opp på et felles nivå. Samtidig kan KV være en stemme for de små og svake og sette deres sak på dagsorden.

I de senere år har KV hatt store økonomiske og organisatoriske utfordringer. KVs ledelse har i forkant av generalforsamlingen arbeidet for å identifisere KVs særpreg og berettigelse. En ser også en økende bevissthet om hvilken rolle KV skal spille som en stor global organisasjon med tilgang til viktige politiske arenaer og i samarbeid med andre religioner og sivile organisasjoner. Komiteen ber Dnks delegater støtte opp om en utvikling som innebærer en spissing av og en konsentrasjon om hva som er KVs rolle og hvordan vi som medlemskirke kan bidra til denne utviklingen.

Både dokumentet om enhet, kirken og misjon berører på forskjellige måter spørsmålet om nattverd. KV er ennå ikke et nattverdførende kirkefellesskap. Komiteen oppfatter dette som et sår i den økumeniske bevegelse, og ønsker å gi uttrykk for at det må være et mål for alle som tror på Jesus Kristus en gang å kunne dele nattverd.

Misjon

Den verdensvide kirke er større enn de adskilte kirker, fordi Kristus er større og fordi Den hellige ånd er i virksomhet. Med fokus på Den hellige ånd har KV klart å forene impulser fra de ortodokse kirkene og pinsekirkene i sitt nye misjonsdokument "Sammen på vei mot livet". Dokumentet bringer også frem en forståelse av misjon som kamp og motstand, en forståelse som bygger på bønne: "Frels oss fra det onde".

Over tid har det skjedd en fornyelse i KVs misjonstenkning, hvor det i større grad legges vekt på forkynnelse og evangelisering. Dokumentet vil gi inspirasjon også lokalt.

Komiteen gjenkjenner mye fra KMs behandling av saken om misjon i 2012 i KVs nye misjonsdokument. Dnks misjonstenkning har svært mye til felles med synspunkter i KV-dokumentet, samtidig som det utfordrer og inspirerer oss når det gjelder hvordan vi utfører vårt misjonsoppdrag.

I misjonssaken er det viktig å videreføre dialogen med miljøer knyttet til en evangelikal tradisjon, også i Norge (jf. Edinburgh 2010). I 1961 sa Norsk Misjonsråd fra seg medlemskapet i International Missionary Council da de gikk inn KV. I dag inviterer KV åpent Norsk Råd for Misjon og Evangelisering (NORME) til å gå sammen med misjonskommisjonen, noe det ikke er enighet om, og som har ført til en debatt om spørsmålet. Det vil være viktig for Dnk å videreføre dialogen med norske misjonsorganisasjoner om disse spørsmålene.

Misjonssaken har forbindelse til sak på Ungdommens Kirkemøte (UKM-sak 6/12) om trosfrihet og religiøse minoriteter som Dnks delegasjon bør merke seg i sine forberedelser.

Komiteen ber også delegasjonen tydeliggjøre sammenhengen mellom diakoni og misjon i KVs arbeid med misjon under generalforsamlingen.

Rettferdighet og fred

Komiteen er imponert over det omfattende samarbeidet Dnk har med KV når det gjelder arbeid med rettferdighet og fred, og ber om at delegatene støtter opp om dette.

Komiteen ønsker at KV i enda sterkere grad arbeider med vern av skaperverket. Det haster å intensivere arbeidet mot klimaendringene og ødelegging av klodens biologiske mangfold. KV har tradisjonelt hatt et særlig fokus på de som rammes av klimaødeleggelsene i de fattige landene. Dette bør også være Dnks fokus. Samtidig utfordres vi som kirke i et av verdens rikeste land til å endre vår levemåte slik at vi kan være troverdige Kristus-etterfølgere. Delegatene bes om å merke seg UKM-sakene 4/12 – Bærekraftig forbruk og 12/12 – Etikk foran profitt i oljefondet.

KV fokuserer på sammenhengen mellom klima og fred. Det er komiteen glad for og ber om at dette perspektivet tydeliggjøres også i Dnks eget arbeid for å verne skaperverket. Vår kirke har kommet langt i sitt miljøarbeid, og komiteen ber delegatene i Busan dele av våre erfaringer til inspirasjon for andre kirker.

I oppfølgingen av KVs *Tiår mot vold* er det viktig å arbeide med kvinners rettigheter. Tiåret mot vold viste at vold rammer urettferdig, kvinner rammes hardest. Sammen med barn er de sårbare og utsettes mange steder for grusom seksualisert vold i krig- og konfliktsituasjoner. Vi må heller ikke lukke øynene for at millioner av svangerskap avsluttes fordi fosteret er en jente, og at jenter tas livet av rett etter fødselen. Dette skjer særlig i land hvor kvinner verdsettes lavere enn menn. Reproduktiv helse handler om seksualitet, tilgang til prevensjon, trygge svangerskap, rettigheter knyttet til fødsel og barsel. Saken er viktig for kirkene fordi det handler om menneskets verd og rettigheter og om å redde flest mulig liv.

På grunn av sakens komplekse etiske sider utfordrer den det økumeniske fellesskapet. Det er sterke interesser som ønsker å fokusere på et begrenset område, eller som avstår fra å forholde seg til spørsmål knyttet til reproduktiv helse. Fra Dnks side ønsker vi å bidra til en nyansert debatt om seksualitet, familieverdier og beskyttelse av de svakeste.

Oppfølging

Komiteen drøftet oppfølging av dokumentene og av generalforsamlingene.

På bakgrunn av drøftingen finner komiteen det viktig å uttrykke en bekreftelse på at utviklingen i KV viser at organisasjonen er på riktig vei. Det er gledelig å se en sammenheng mellom de ulike dokumentene, en sammenheng som vil være konstruktiv i

KVs videre arbeid. Det er også viktig å understreke nødvendigheten av at de forskjellige programmer og kommisjoner fortsetter å se arbeidet i sammenheng. Misjon, diakoni og kirkeforståelse henger sammen, og dokumentene bruker et teologisk språk som understreker kallet til etterfølgelse.

Oppfølging i Dnk ble trukket frem som et viktig punkt. Komiteen vektlegger særlig behovet for oppfølging i lokalmenighetene. En slik oppfølging kan benytte seg av eksisterende kommunikasjonslinjer i kirken, som samrådet mellom biskoper og proster, proster og prester, prester og menigheter. Lokalmenigheten trenger kunnskap om den verdensvide kirke og mange menigheter er engasjert i vennskapsarbeid og misjon. I tillegg forberedes materiell knyttet til KVs generalforsamling som kan benyttes i eksisterende lokalt gudstjenesteliv, bibelarbeid og grupper. Informasjon og materiell har

også stort potensiale for interesse blant ungdom og kan knyttes til trosopplæringens arbeid med aldersgruppen 16–18, samt 18–30-saken. Det vil også være viktig at 18–30 saken følges opp på generalforsamlingene.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet vil understreke berikelsen og forpliktelsene som ligger i Den norske kirkes medlemskap i Konferansen av europeiske kirker (KEK). Kirkemøtet ber delegasjonen fra Den norske kirke til generalforsamlingen i 2013 støtte vedtak som setter KEK i stand til å møte aktuelle utfordringer og styrker samarbeidet for enhet i Kristus og et felles kristent vitnesbyrd i Europa.
2. Kirkemøtet vil understreke berikelsen og forpliktelsene som ligger i Den norske kirkes medlemskap i Kirkenes verdensråd (KV). Kirkemøtet ber delegasjonen fra Den norske kirke til generalforsamlingen i 2013 støtte vedtak som setter KV i stand til å møte aktuelle utfordringer og viderefører samarbeidet for enhet i Kristus og et felles kristent vitnesbyrd.
3. I forlengelsen av komiteens merknader ber Kirkemøtet delegasjonen fra Den norske kirke (Dnk) til generalforsamlingen i Kirkenes verdensråd (KV) i 2013 om å:
 - Bekrefte Dnks støtte og nære samarbeid med KV.
 - Støtte utviklingen i KV som gjør organisasjonen til et utvidet og inkluderende økumenisk fellesskap og minne om håpet om felles nattverdfeiring.
 - Bidra til arbeidet med KVs selvforståelse og bekrefte organisasjonens utvikling i retning av større bevissthet om KVs rolle og konsentrasjon av oppgavene.
 - Oppfordre KV til å videreføre arbeidet med fattigdoms-, klima-, og miljøspørsmål.
 - Støtte KVs arbeid med å sikre kvinners rettigheter og motarbeide overgrep og vold.
 - Bidra med erfaringer fra Dnks arbeid med diakoni, misjon og kirkeordning inn i samtalen om misjon -og kirkedokumentene, og ta med seg impulser tilbake.
4. Vår deltakelse i Konferansen av europeiske kirker (KEK) og Kirkenes verdensråd (KV) innebærer en forpliktelse til økumenisk engasjement og misjon i vår nasjonale og lokale kontekst. Kirkemøtet vil oppfordre:
 - Lokalmenighetene til å hente inspirasjon og følge med på KVs generalforsamling og ta i bruk ressursmateriellet i gudstjeneste, bibel- og samtalegrupper og øvrige aktiviteter i menigheten. Menighetene oppfordres til å bruke en av søndagene i tilknytning til KVs generalforsamling (27. oktober eller 3.november) til en forbønn for KV og gi en orientering om det pågående møtet i Busan.
 - Biskoper og proster til å bruke KV-dokumentene om enhet, kirken og misjon som studie- og samtalemateriell i samlinger med kirkelige ansatte.
 - De sentralkirkelege råd til å utarbeide informasjonsmaterieell om KVs generalforsamling til bruk i offentligheten og i lokalmenighetene.

- Misjonsorganisasjonene i Samarbeidsrådet for Menighet og Misjon til å vurdere et nærmere samarbeid med KVs kommisjon for misjon og evangelisering.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Torstein E. Nordal
Saksordfører: Kjetil Drangsholt

Disse hadde ordet:

Kjetil Drangsholt, Helga Haugland Byfuglien, Jan Olav Olsen, Ingrun Jule, Solveig Fiske, Svein Arne Lindø, Halvor Nordhaug, Anne-Lise Brenna Ording, Gunnar Gjevre, Tor B. Jørgensen, Laila Riksaasen Dahl, Guro Sollie Hansebakken, Anne Dalheim, Tor Singsaas, Marius Berge Eide, Knut Rune Saltnes, Sølvi Kristin Lewin.

Endringsforslag

Ingen forslag.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité F

Komiteens merknader

Konferansen av Europeiske Kirker (KEK)

KEK er det bredeste økumeniske samarbeidsorgan i Europa og derfor en viktig samarbeidspartner for Den norske kirke (Dnk). Det er nødvendig at KEK er handlekraftig for å bistå kirkene i møte med de store religiøse, økonomiske og sosiale utfordringene i Europa.

Vi trenger et tydelig kristent vitnesbyrd i dagens Europa. KVs misjonsdokument, *Sammen på vei mot livet*, har stor relevans også for kirkenes misjonsoppdrag i et Europa i rask endring.

Hovedsaken på generalforsamlingen i 2013 er organisatoriske og konstitusjonelle endringer. Det er ønskelig at KEK fornyes også som relevant samarbeidspartner for europeiske politikere og kan styrke sitt samarbeid med andre sivilsamfunnsaktører i Europa. Komiteen ber Dnks delegasjon støtte vedtak som setter KEK i stand til å møte aktuelle utfordringer og styrker samarbeidet for kristen enhet i Europa.

En utfordring for de europeiske kirkene er å beholde de historiske kirkene i den økumeniske dialogen, og å utvide dialogen til flere kirker. Et viktig arbeid vil derfor være å styrke KEKs dialogkommisjon. Uavhengig av fremtidig organisasjonsstruktur bør Dnks delegater sikre at arbeidet til migrasjonskommisjonen (CCME) fortsatt får en viktig posisjon i KEKs fremtidige arbeid. CCME gjør et stort og viktig arbeid for migranter, migrantmenigheter og minoriteter. Dette gjelder ikke minst arbeid med romfolket. Komiteen ber delegasjonen bringe hjem erfaringer fra de andre kirkenes og kommisjonens arbeid blant migranter og minoriteter.

Kirkenes verdensråd (KV)

Komiteen ønsker å gi noen innspill som delegasjonen kan ta med seg til Busan. Komiteen ser fram til at KM får tilbake en sak om hvordan vedtak og inspirasjon fra Busan-møtet kan implementeres i Dnk.

KVs dokumenter *Kirken og Sammen på vei mot livet* blir utgitt i Norges Kristne Råds skriftserie. Komiteen er glad for dette, og vil samtidig understreke nødvendigheten av at de mest relevante generalforsamlingsdokumentene får en pedagogisk tilrettelegging slik at de kan brukes i lokalmenighetene i Dnk.

Saksdokumentet tar opp relevante problemstillinger som kan danne utgangspunkt for videre samtaler i bispedømmeråd og menigheter.

Guds kirke på jord

Komiteen vil understreke at det internasjonale økumeniske arbeidet har vært med på å berike og forme norsk kirkeliv gjennom hele etterkrigstiden. Impulser fra liturgier, salmer og andre kulturuttrykk fra den verdensvide kirke finnes i dag i nær sagt hver norsk lokalmenighet. Forståelsen av misjon og diakoni i Dnk er utviklet i nært samspill med søsterkirker og de økumeniske organisasjonene. Vår forståelse av hva som konstituerer kirken, hva som er dens oppdrag og hvordan den organiseres og ledes, er blitt utformet i et økumenisk samspill.

Samtidig har Dnk levert omfattende bidrag til internasjonalt økumenisk samarbeid, både gjennom faglige impulser og økonomisk bidrag. Mange medlemmer i Dnk har også tjent den økumeniske bevegelse som tillitsvalgte og ansatte.

Kirkens enhet

Økumenisk samarbeid er avgjørende viktig for Kirkens vitnesbyrd i verden: «Må de alle være ett, slik du, Far, er i meg og jeg i deg. Slik skal også de være i oss, for at verden skal tro at du har sendt meg.» (Joh. 17:21.)

Komiteen merker seg med glede at KV-dokumentene til generalforsamlingen i år er sterkere preget av spiritualitet, etterfølgelse og vektlegging av Den hellige Ånds virke enn KV-dokumenter tradisjonelt har vært. Dette er viktig dersom KV skal fortsette å være en bevegelse for kirkens enhet. Vi ser spor i dokumentene av et forsterket samarbeid de senere år mellom KV og evangelikale miljøer, slik som Lausannebevegelsen og Den evangeliske allianse. KVs initiativ til å etablere Global Christian Forum peker i samme retning. KVs åpne invitasjon til generalforsamlingen er også et uttrykk for ønsket om inkludering og bredt samarbeid på tvers av konfesjoner og tradisjonelle motsetninger innen kristenheten. KV har en bred forståelse av kirkens kall og tjeneste. Sammenhengen mellom evangelisering og diakoni er tydeliggjort i flere av de nye dokumentene. Dette gir en åpning for dialog, også med de delene av norsk kirkeliv som har motforestillinger til KV.

Et kjennetegn ved KV er at fellesskapet verdsetter mangfold og erkjenner at det er enheten i Kristus som binder oss sammen. Dette kommer til uttrykk i det nye dokumentet "Kirken". Dokumentet gir viktige impulser til vår kirkes prosess rundt kirkeforståelse og arbeid med ny kirkeordning. Det er ikke enighet – men enheten – som binder oss sammen i lokalmenighetene og Guds kirke på jord. Mangfold er krevende og verdifullt for det spirituelle livet, i gudstjenestelivet og i handling for rettferdighet og fred. I kirkefelleskap, i siste instans fellesskapet om brød og vin, ligger utgangspunktet for handling.

Vår deltakelse i de økumeniske organisasjonene bidrar til å tydeliggjøre oss som kirke. Vår kirkelige identitet er ikke forankret i nasjonalitet eller folketilhørighet.

Et av KVs særpreg er å være en økumenisk bevegelse mer enn å være en hierarkisk institusjon. KV er global og kobler sammen de større kirkesamfunnene med små og mer ukjente kirker. KV kan derfor både ta tak i felles utfordringer og løfte utfordringer fra enkeltkirker opp på et felles nivå. Samtidig kan KV være en stemme for de små og svake og sette deres sak på dagsorden.

I de senere år har KV hatt store økonomiske og organisatoriske utfordringer. KVs ledelse har i forkant av generalforsamlingen arbeidet for å identifisere KVs særpreg og berettigelse. En ser også en økende bevissthet om hvilken rolle KV skal spille som en stor global organisasjon med tilgang til viktige politiske arenaer og i samarbeid med andre religioner og sivile organisasjoner. Komiteen ber Dnks delegater støtte opp om en utvikling som innebærer en spissing av og en konsentrasjon om hva som er KVs rolle og hvordan vi som medlemskirke kan bidra til denne utviklingen.

Alle dokumentene om enhet, kirken og misjon berører på forskjellige måter spørsmålene om dåp og nattverd. KV er ennå ikke et nattverdførende kirkefelleskap. Komiteen oppfatter dette som et sår i den økumeniske bevegelse og ønsker å gi uttrykk for at det må være et mål for alle som tror på Jesus Kristus en gang å kunne dele nattverd. Det er også viktig å fremholde at dialogen om gjensidig anerkjennelse av hverandres dåp må fortsette (jf. KVs dokument *One Baptism*).

Misjon

Den verdensvide kirke er større enn de adskilte kirker, fordi Kristus er større og fordi Den hellige ånd er i virksomhet. Med fokus på Den hellige ånd har KV klart å forene impulser fra de ortodokse kirkene og pinsekirkene i sitt nye misjonsdokument "Sammen på vei mot livet". Dokumentet bringer også frem en forståelse av misjon som kamp og motstand, en forståelse som bygger på bønne: "Frels oss fra det onde".

Over tid har det skjedd en fornyelse i KVs misjonstenkning, hvor det i større grad legges vekt på forkynnelse og evangelisering. Dokumentet vil gi inspirasjon også lokalt.

Komiteen gjenkjenner mye fra KMs behandling av saken om misjon i 2012 i KVs nye misjonsdokument. Dnks misjonstenkning har svært mye til felles med synspunkter i KV-dokumentet, samtidig som det utfordrer og inspirerer oss når det gjelder hvordan vi utfører vårt misjonsoppdrag.

Det er viktig å videreføre dialogen med miljøer knyttet til en evangelikal tradisjon, også i Norge (jf. Edinburgh 2010). I 1961 sa Norsk Misjonsråd fra seg

medlemskapet i International Missionary Council da de gikk inn KV. I dag inviterer KV åpent Norsk Råd for Misjon og Evangelisering (NORME) til å gå sammen med misjonskommisjonen, noe det ikke er enighet om, og som har ført til en debatt om spørsmålet. Det vil være viktig for Dnk å videreføre dialogen med norske misjonsorganisasjoner om disse spørsmålene.

Misjonsdokumentet har forbindelse til sak på Ungdommens Kirkemøte (jf. UKM-sak 3/10 Kom og gå – misjon i dag) som Dnks delegasjon bør merke seg i sine forberedelser.

Generalforsamlingen i Busan gir delegatene mulighet til å få kontakt med representanter for små og utsatte kirker for å bli bedre kjent med deres faktiske situasjon. Dette er nyttig for Dnks arbeid med trosfrihet og religiøse minoriteter (jf. UKM-sak 6/12 Trosfrihet og religiøse minoriteter).

Komiteen ber også delegasjonen tydeliggjøre sammenhengen mellom diakoni og misjon i KVs arbeid med misjon under generalforsamlingen.

Rettferdighet og fred

Komiteen er imponert over det omfattende samarbeidet Dnk og Kirkens Nødhjelp har med KV når det gjelder arbeid med rettferdighet og fred, og ber om at delegatene støtter opp om dette.

Komiteen ønsker at KV i enda sterkere grad arbeider med vern av skaperverket. Det haster å intensivere arbeidet mot klimaendringene og ødelegging av klodens biologiske mangfold. KV har tradisjonelt hatt et særlig fokus på de som rammes av klimaødeleggelsene i de fattige landene. Dette bør også være Dnks fokus. Samtidig utfordres vi som kirke i et av verdens rikeste land til å endre vår levemåte slik at vi kan være troverdige Kristus-etterfølgere. Delegatene bes om å merke seg UKM-sakene 4/12 – Bærekraftig forbruk og 12/12 – Etikkk foran profitt i oljefondet.

KV fokuserer på sammenhengen mellom klima og fred. Det er komiteen glad for og ber om at dette perspektivet tydeliggjøres også i Dnks eget arbeid for å verne skaperverket. Vår kirke har jobbet lenge med miljøarbeid, og har inngått allianser med andre samfunnsaktører (jf. Klimavalg 2013). Komiteen ber delegatene i Busan dele av våre erfaringer til inspirasjon for andre kirker. Samtidig står vi fortsatt overfor store utfordringer i Dnks arbeid med miljø og klima og ber delegatene om å hente hjem erfaringer fra andre kirker.

Komiteen ber delegatene bringe kjønnsperspektivet inn i KVs arbeid med rettferdighet og fred. I oppfølgingen av KVs *Tiår mot vold* er det viktig å fortsette arbeidet med likestilling, kvinners rettigheter og livsvilkår (jf. FNs tusenårs mål) *Tiåret mot vold* viste at vold rammer kvinner hardest. Sammen med barn er de sårbare og utsettes mange steder for grusom seksualisert vold i krig- og konfliktsituasjoner. Utøvelse av vold skjer også i nære relasjoner. Vi må heller ikke lukke øynene for at millioner av svangerskap avsluttes fordi fosteret er en jente, og at jenter drepes rett etter fødselen. Dette skjer særlig i land hvor kvinner verdsettes lavere enn menn. Reproduktiv helse handler om seksualitet, tilgang til prevensjon, trygge svangerskap, rettigheter knyttet til fødsel og barsel. Saken er viktig for kirkene fordi det handler om menneskets verd og rettigheter og om å redde flest mulig liv.

Disse spørsmålene håndteres ulikt av de forskjellige kirkene og er en utfordring for det økumeniske fellesskapet. Det er sterke interesser som ønsker å fokusere på et begrenset

område, eller som avstår fra å forholde seg til spørsmål knyttet til reproduktiv helse. Fra Dnks side ønsker vi å bidra til en nyansert debatt om seksualitet, familieverdier og beskyttelse av de svakeste.

Komiteen vil også henlede oppmerksomheten på at diskriminering og trakassering av ulike grupper faktisk skjer både i samfunn og kirke. Dette er en situasjon vi bør møte sammen som den verdensvide kirke. Gud gjør ikke forskjell på folk (Apg. 10,34; Rom 2,11).

Dnk har i lang tid samarbeidet med KV om urfolksspørsmål og Samisk Kirkeråd er en viktig ressurs i det økumeniske urfolksarbeidet. Delegasjonen vil få en mulighet til å følge dette opp i Busan.

Kirkens Nødhjelp (KN) har et mangeårig og nært samarbeid med KV og Act Alliance. Også Norges Kristne Råd (NKR) følger KVs arbeid på nært hold. Det er viktig at Dnks delegasjon samarbeider med representantene fra KN og NKR under generalforsamlingen.

Oppfølging

Komiteen drøftet oppfølging av dokumentene og av generalforsamlingene.

På bakgrunn av drøftingen finner komiteen det viktig å uttrykke en bekreftelse på at utviklingen i KV viser at organisasjonen er på riktig vei. Det er gledelig å se en sammenheng mellom de ulike dokumentene, en sammenheng som vil være konstruktiv i KVs videre arbeid. Det er også viktig å understreke nødvendigheten av at de forskjellige programmer og kommisjoner fortsetter å se arbeidet i sammenheng. Misjon, diakoni og kirkeforståelse henger sammen, og dokumentene bruker et teologisk språk som understreker kallet til etterfølgelse.

Oppfølging i Dnk ble trukket frem som et viktig punkt. Komiteen vektlegger særlig behovet for oppfølging i lokalmenighetene. En slik oppfølging kan benytte seg av eksisterende kommunikasjonslinjer i kirken. Lokalmenigheten trenger kunnskap om den verdensvide kirke og mange menigheter er engasjert i vennskapsarbeid og misjon. I tillegg forberedes materiell knyttet til KVs generalforsamling som kan benyttes i eksisterende lokalt gudstjenesteliv, bibelarbeid og grupper. Informasjon og materiell har også stort potensiale for interesse blant ungdom og kan knyttes til trosopplæringens arbeid med aldersgruppen 16 – 18, samt Dnks fokus på aldersgruppen 18 – 30. Det vil også være viktig at aldersgruppen 18 – 30 følges opp på generalforsamlingene.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet vil understreke berikelsen og forpliktelsene som ligger i Den norske kirkes medlemskap i Konferansen av europeiske kirker (KEK). I forlengelsen av komiteens merknader ber Kirkemøtet delegasjonen fra Den norske kirke til generalforsamlingen i 2013 om å:
 - støtte vedtak som setter KEK i stand til å møte aktuelle utfordringer og styrker samarbeidet for enhet i Kristus og et felles kristent vitnesbyrd i Europa.
 - formidle hjem til egen kirkevirkelighet impulser og erfaringer fra andre kirker i deres arbeid med migranter, minoriteter og i særlig grad romfolket.
2. Kirkemøtet vil understreke berikelsen og forpliktelsene som ligger i Den norske kirkes medlemskap i Kirkenes verdensråd (KV). I forlengelsen av komiteens merknader ber Kirkemøtet delegasjonen fra Den norske kirke til generalforsamlingen i 2013 om å:
 - bekrefte Dnks støtte til og nære samarbeid med KV.
 - støtte vedtak som setter KV i stand til å møte aktuelle utfordringer og styrke enheten i Kristus gjennom et felles kristent vitnesbyrd.
 - bidra til arbeidet med KVs selvforståelse og bekrefte organisasjonens utvikling i retning av større bevissthet om KVs rolle og konsentrasjon av oppgavene.

- styrke KV som et utvidet og inkluderende økumenisk fellesskap, støtte KVs dialogarbeid for gjensidig anerkjennelse av dåp og minne om håpet om felles nattverdfeiring.
 - bidra med erfaringer fra Dnks arbeid med diakoni, misjon og kirkeordning inn i samtalene om misjon -og kirkedokumentene, og ta med seg impulser tilbake.
 - bidra til at KVs omfattende arbeid med fred, fattigdom, klima og miljø.blir videreført og støtte KVs arbeid med å sikre kvinners rettigheter og motarbeide overgrep og vold.
 - fremme fokus på rettigheter for mennesker med funksjonshemming.
 - dele erfaringer fra arbeidet i samisk kirkeliv under generalforsamlingen med tanke på å styrke KVs urfolksarbeid.
 - samarbeide nært med representantene fra Kirkens Nødhjelp og Norges Kristne Råd under generalforsamlingen.
3. Vår deltakelse i Konferansen av europeiske kirker (KEK) og Kirkenes verdensråd (KV) innebærer en forpliktelse til økumenisk engasjement og misjon i vår nasjonale og lokale kontekst. Kirkemøtet vil oppfordre:
- Lokalmenighetene til å hente inspirasjon og følge med på KVs generalforsamling og ta i bruk ressursmateriellet i gudstjeneste, bibel- og samtalegrupper og øvrige aktiviteter i menigheten. Menighetene oppfordres til å bruke en av søndagene i tilknytning til KVs generalforsamling (27. oktober eller 3.november) til en forbønn for KV og gi en orientering om det pågående møtet i Busan.
 - Biskoper og proster til å bruke KV-dokumentene om enhet, kirken og misjon som studie- og samtalemateriell i samlinger med kirkelige ansatte.
 - De sentralkirkelege råd til å utarbeide informasjonsmaterieill om KVs generalforsamling til bruk i offentligheten og i lokalmenighetene.
 - Misjonsorganisasjonene i Samarbeidsrådet for Menighet og Misjon til å vurdere et nærmere samarbeid med KVs kommisjon for misjon og evangelisering.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Torstein Nordal
Saksordfører: Kjetil Drangsholt

Disse hadde ordet:

Kjetil Drangsholt, Eleanor Brenna

Endringsforslag

Eleanor Brenna:

Vedtakspkt. 1, strekpunkt 2:

Tillegg «flyktninger og asylsøkere» (etter «... arbeid med migranter» og før «... minoriteter og i særlig grad ...»).

Kirkemøtet ga sin tilslutning til forslaget.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet vil understreke berikelsen og forpliktelsene som ligger i Den norske kirkes medlemskap i Konferansen av europeiske kirker (KEK). I forlengelsen av komiteens

merknader ber Kirkemøtet delegasjonen fra Den norske kirke til generalforsamlingen i 2013 om å:

- støtte vedtak som setter KEK i stand til å møte aktuelle utfordringer og styrker samarbeidet for enhet i Kristus og et felles kristent vitnesbyrd i Europa.
 - Formidle hjem til egen kirkevirkelighet impulser og erfaringer fra andre kirker i deres arbeid med migranter, flyktninger, asylsøkere og minoriteter og i særlig grad romfolket.
2. Kirkemøtet vil understreke berikelsen og forpliktelsene som ligger i Den norske kirkes medlemskap i Kirkenes verdensråd (KV). I forlengelsen av komiteens merknader ber Kirkemøtet delegasjonen fra Den norske kirke til generalforsamlingen i 2013 om å:
- Bekrefte Dnks støtte til og nære samarbeid med KV.
 - Støtte vedtak som setter KV i stand til å møte aktuelle utfordringer og styrke enheten i Kristus gjennom et felles kristent vitnesbyrd.
 - Bidra til arbeidet med KVs selvforståelse og bekrefte organisasjonens utvikling i retning av større bevissthet om KVs rolle og konsentrasjon av oppgavene.
 - Styrke KV som et utvidet og inkluderende økumenisk fellesskap, støtte KVs dialogarbeid for gjensidig anerkjennelse av dåp og minne om håpet om felles nattverdfeiring.
 - Bidra med erfaringer fra Dnks arbeid med diakoni, misjon og kirkeordning inn i samtaler om misjon -og kirkedokumentene, og ta med seg impulser tilbake.
 - Bidra til at KVs omfattende arbeid med fred, fattigdom, klima og miljø blir videreført og støtte KVs arbeid med å sikre kvinners rettigheter og motarbeide overgrep og vold.
 - Fremme fokus på rettigheter for mennesker med funksjonshemming.
 - Dele erfaringer fra arbeidet i samisk kirkeliv under generalforsamlingen med tanke på å styrke KVs urfolksarbeid.
 - Samarbeide nært med representantene fra Kirkens Nødhjelp og Norges Kristne Råd under generalforsamlingen.
3. Vår deltakelse i Konferansen av europeiske kirker (KEK) og Kirkenes verdensråd (KV) innebærer en forpliktelse til økumenisk engasjement og misjon i vår nasjonale og lokale kontekst. Kirkemøtet vil oppfordre:
- Lokalmenighetene til å hente inspirasjon og følge med på KVs generalforsamling og ta i bruk ressursmateriellet i gudstjeneste, bibel- og samtalegrupper og øvrige aktiviteter i menigheten. Menighetene oppfordres til å bruke en av søndagene i tilknytning til KVs generalforsamling (27. oktober eller 3. november) til en forbønn for KV og gi en orientering om det pågående møtet i Busan.
 - Biskoper og proster til å bruke KV-dokumentene om enhet, kirken og misjon som studie- og samtalemateriell i samlinger med kirkelige ansatte.
 - De sentralkirkelege råd til å utarbeide informasjonsmaterieill om KVs generalforsamling til bruk i offentligheten og i lokalmenighetene.
 - Misjonsorganisasjonene i Samarbeidsrådet for Menighet og Misjon til å vurdere et nærmere samarbeid med KVs kommisjon for misjon og evangelisering.

Enstemmig vedtatt.
109 stemmeberettigede.

KM 10/13 Hovedlinjer i nominasjons- og valgordning ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet

Saksdokument:

KM 04.1/13 KR Høringsbrev
KM 04.2/13 KR Høringsnotat
KM 04.3/13 KR Høringsskjema
KM 04.4/13 Bakgrunnsnotat - høring (bakgrunnsdel KR 34/12)
KM 04.5/13 FADs brev til KR av 11. sept. 2012
KM 04.6/13 Sammenfatning av høring
KM 10.1/13 Referat fra valgkonsultasjon 010213
KM 10.1.1/13 Vedlegg til referat fra valgkonsultasjon 010213

Samtlige vedlegg bortsett fra referat fra valgkonsultasjonen er sendt ut som vedlegg til sak KM 04/13. Det vises til disse.

Første innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

Kirkemøtet 2012 (sak KM 12/12) ba Kirkerådet om å utarbeide forslag til reviderte valgeregler før neste kirkevalg i 2015, og at dette måtte legges fram for Kirkemøtet senest i 2014. Som ledd i forberedelsene av dette, legges det her fram forslag til hovedlinjer i nominasjonsordningen og ordning for valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

Forslagene forutsetter endringer i kirkelovens bestemmelser om kirkelige valg. Som siste ledd i gjennomføringen av demokratireformen i Den norske kirke gjorde Stortinget 21. mai 2012 et anmodningsvedtak hvor Stortinget bad regjeringen, «på bakgrunn av Den norske kirkes behandling av forslag til valgordning, komme tilbake til Stortinget med egen sak om ny valgordning for Den norske kirke i løpet av våren 2013». Forslag til slike lovendringer er utarbeidet etter en prosess med høring i kirkelige organer og behandling i Kirkerådet. Det legges fram for Kirkemøtet 2013 en egen sak vedrørende lovendringene (sak KM 04/13).

Det ble høsten 2012 gjennomført høring av bispedømmerådene og et utvalg fellestråd om forslag til endringer i nominasjonsordning og valgordning. Høringen ble gjennomført samtidig med høring på forslag til endringer i kirkelovens bestemmelser om kirkelige valg. I forhold til spørsmål knyttet til nominasjonsprosessen var høringssvarene tilstrekkelig samstemte til at det kunne utformes forslag til nominasjonsordning. Når det gjaldt spørsmål om valgordning, og da særlig forholdet mellom flertallsvalg og forholdstallsvalg samt opptellingsmåte ved flertallsvalg, var høringssvarene så sprikende at Kirkerådet i desembermøtet 2012 fant det nødvendig å få arrangert en valgkonsultasjon for å få disse spørsmålene ytterligere belyst. Denne valgkonsultasjonen ble avholdt 1. februar 2013.

På bakgrunn av høringen høsten 2012 fremmer Kirkerådet følgende forslag til endringer i nominasjonsordningen:

- Høring til menighetsrådene på et foreløpig listeforslag
- Kandidatlisten skal være prioritert
- Ordningen med supplerende nominasjon videreføres. Antall forslagsstillere foreslås satt til minimum 75 (i 2011: 100) stemmeberettigede medlemmer fra minst tre ulike sokn innenfor bispedømmet (i 2011: fra ett prosti). Maksimum 50 % av forslagsstillerne kan komme fra ett og samme sokn.

På bakgrunn av høringen høsten 2012 samt valgkonsultasjonen 1. februar 2013 fremmer Kirkerådet følgende forslag til endringer i valgordningen ved valg av leke medlemmer til bispedømmerråd og Kirkemøtet:

- Valg av leke medlemmer til bispedømmerråd og Kirkemøtet gjennomføres som flertallsvalg med prioritert kandidatliste som normalordning.
- Ved flertallsvalg benyttes det opptellingsregler som har utgangspunkt i opptellingsregler fra menighetsrådsvalget 2011, men der anledning til strykninger er tatt bort, samt at det kun gis anledning til å gi det antall tilleggsstemmer som tilsvarer maksimalt 50 % av antallet faste plasser som det skal velges til.
- Åpning for alternative lister og gjennomføring av valget som forholdstallsvalg innføres som en mulig opsjon i hovedordningen, og da som et alternativ til supplerende nominasjon. Det åpnes ikke for alternative lister i valget 2015, men spørsmålet må utredes ytterligere og tas opp til ny vurdering frem mot Kirkevalget 2019.

Forslagene forutsetter at regjeringen legger fram de nødvendige forslag til endringer i kirkeloven, og at disse blir vedtatt av Stortinget (jf. sak KM 04/13).

Forslagene legger føringer for utarbeidelsen av reviderte valgeregler som skal legges fram for Kirkemøtet i 2014 med sikte på kirkevalgene fra 2015 og framover. Det foreslås at reglene for øvrig bygger på de *Særskilte regler ved de kirkelige valg* som ble benyttet ved Kirkevalget i 2011.

De foreslåtte regelendringene vil medføre endringer i tidsløpet og de administrative rutinene ved nominasjon av leke medlemmer til bispedømmerråd og Kirkemøte. Det forutsettes at bispedømmerådene som ansvarlige operatører for valget konsulteres i utarbeidelsen av forslag til nærmere regler vedrørende prosedyrer for nominasjon.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn, men påpeker at saksorienteringen og forslag til vedtak ble utformet *før* Prop. 78 L – *Endringer i kirkeloven* forelå. Proposisjonen gir tydelige føringer for saken.

Komiteen har holdt seg til de samme saksområder som forslaget fra Kirkerådet: Valgform, nominasjonsordning og opptellingsmåte. Komiteen påpeker at sak KM 10/13 omhandler *hovedlinjer* i nominasjons- og valgordning, og har holdt seg til det samme detaljeringsnivå som det opprinnelige forslaget til vedtak.

Komiteen forutsetter at et fullstendig utformet forslag til valgeregler legges fram for Kirkemøtet 2014. Komiteens innstilling i sak KM 04/13 er også førende for komiteens behandling av sak KM 10/13.

Valgform

Lovendringene i Prop. 78 L legger til grunn at valget av leke representanter til bispedømmerråd og Kirkemøtet skal gjennomføres som flertalls- eller forholdstallsvalg. På bakgrunn av behandlingen av sak KM 04/13, tar komiteen utgangspunkt i en valgordning der det åpnes for flere lister og forholdstallsvalg. Komiteen mener at det viktigste veivalget nå, er om valget skal gjennomføres

- a) med utgangspunkt i en prioritert liste utarbeidet av en nominasjonskomité, med en senere åpning for alternative lister, eller
- b) med et utgangspunkt i en invitasjon til andre om å stille lister.

Flertallet i komiteen går inn for den førstnevnte valgform.

Komiteen har vurdert om valgformen skal kunne være ulik i de forskjellige bispedømmer, men går inn for at samme valgform skal gjelde for alle bispedømmer.

I tillegg til å følge føringene i Prop. 78 L, er et av hovedhensynene for komiteen at valgformen skal være enkel for velgerne. Enhver form for preferansevalg blir ikke utelukket i Prop. 78 L og komiteen ser at preferansevalg har noen sterke sider, men har ikke vurdert å arbeide videre med preferansevalg.

Komiteen legger til grunn føringene i Prop. 78 L om at minimum fire av sju leke representanter skal velges ved direkte valg. Komiteen foreslår at det kun er to alternativ, enten at fire velges direkte eller samtlige sju. Det foreslås at bispedømmerådene selv avgjør dette.

Nominasjon

De to nominasjonsordningene komiteen har vurdert som alternativer, avviker fra hverandre med hensyn til hvilken rekkefølge eventuelle aktører slipper til i nominasjonsprosessen.

Ordning med utgangspunkt i flere selvstendige lister (mindretallets forslag)

Den ene modellen komiteen har vurdert, tar utgangspunkt i at det først går ut en henstilling om å melde interesse for å stille liste. Denne modellen har to scenarier. Det ene scenariet er at to eller flere grupper av forslagsstillere melder intensjon om å stille liste innen en frist satt tidlig i nominasjonsløpet. I så tilfelle tar ikke valgstyret initiativ til at det blir nedsatt en nominasjonskomité. I stedet gis det anledning til å stille flere lister innen en ny frist. Det legges da opp til forholdstallsvalg. Dersom det ved endelig frist likevel bare foreligger én eller ingen godkjente lister, dvs. at forutsetningene for listevalg ikke er oppfylt, må valget avvikles som flertallsvalg. Valgstyret må da igangsette en egen nominasjonsprosess og ta initiativ til å få satt ned en nominasjonskomité. Denne utarbeider en foreløpig liste som så kan utvides gjennom supplerende nominasjon.

Det andre scenariet er at det ikke er noen, eller bare én gruppe av forslagsstillere som melder interesse for å stille liste innen den første fristen. Den videre prosessen blir da i stor grad i tråd med nominasjonsprosessen fra 2011, men nå rettet mot flertallsvalg og ikke preferansevalg. Valgstyret må også da ta initiativ til at det blir nedsatt en nominasjonskomité. Denne utarbeider en foreløpig liste som så kan utvides gjennom supplerende nominasjon.

Ved å velge en slik ordning, ser komiteen fordelene i at man tidlig får avklart hvorvidt det stilles lister fra grupper av forslagsstillere. Dette gir en ryddig prosess der man tidlig får avklart om det blir valg ved flertallsvalg eller forholdstallsvalg. I de tilfeller der det blir forholdstallsvalg, vil dette bli mellom lister med like forutsetninger. Komiteen ser samtidig at denne modellen kan virke politiserende, særlig hvis det stilles to lister. Komiteen er usikker på om en slik prosess vil gi velgeren valgalternativer som representerer en god bredde, da det er stor usikkerhet knyttet til hvem som vil kunne stille liste.

Et mindretall i komiteen går inn for en slik modell.

Ordning med utgangspunkt i en nominasjonskomité (komiteens innstilling)

Den andre modellen tar utgangspunkt i at en bredt sammensatt nominasjonskomité utarbeider en prioritert liste. Denne kunngjøres og sendes ut til menighetsrådene. Andre grupper av forslagsstillere gis så anledning til å fremme lister. Hvis det ikke fremmes alternative lister, gis det anledning til supplerende nominasjon, og valget avvikles som flertallsvalg. Dersom det fremmes alternative lister, åpnes det ikke for supplerende nominasjon, og valget avvikles som forholdstallsvalg. Det er nok at det fremmes én alternativ liste for at det blir forholdstallsvalg. Nominasjonskomiteens liste vil være én av listene ved forholdstallsvalg, også dersom det fremmes flere alternative lister. Denne modellen er svært lik måten menighetsrådsvalget

gjennomføres på, men er utvidet med muligheten for supplerende nominasjon dersom det ikke fremmes alternative lister.

Komiteen ser at denne modellen kan være mer samlende. Nominasjonskomiteen sikrer en god bredde. Retten til å fremme alternative lister, samt retten til supplerende nominasjon dersom det ikke fremmes andre lister, sikrer de demokratiske rettigheter. Komiteen ser at denne modellen kan gi asymmetriske forholdstallsvalg, da nominasjonskomiteens liste vil ha et annet utgangspunkt enn de andre listene. Komiteen anser ikke dette som noe stort problem slik situasjonen er nå, og viser til at denne ordningen fungerer ved menighetsrådsvalg.

Flertallet i komiteen går inn for denne modellen.

Høring av menighetsrådene på et foreløpig listeforslag

I Kirkerådets fremlegg er det også foreslått å ha en høring av menighetsrådene på et foreløpig listeforslag. Når valgordningen nå uansett utvides med mulighet for å fremme lister, anser komiteen det som hensiktsmessig at en slik høringsrunde bortfaller ut fra et tidsmessig perspektiv. Menighetsrådene får uansett den foreløpige listen tilsendt, og de enkelte medlemmene kan da eventuelt ta initiativ til alternative lister eller supplerende nominasjon. Menighetsrådene er også godt ivaretatt i utarbeidelsen av det foreløpige listeforslaget i gjeldende nominasjonsordning.

Krav til å kunne fremme lister og til supplerende nominasjon

Departementet legger i Prop. 78 L til grunn at Kirkemøtet «ikke fastsetter urimelig høye krav til alternative lister, slik at forholdstallsvalg i realiteten utelukkes som mulighet» (punkt 3.2.3). I Kirkerådets høringsnotat fra høsten 2012 er dette spørsmålet kort berørt, og en terskel på 400-500 underskrifter er nevnt med henvisning til regler for valg av fylkesting. Selv om høringsspørsmålene ikke eksplisitt tok dette opp, påpekte to av bispedømmerådene at dette var en for høy terskel (Stavanger og Hamar). Komiteen ønsker å følge departementets føringer, og går inn for å senke terskelen betraktelig. Dette fordi prosentandelen av de stemmeberettigede som stemmer er langt lavere ved kirkevalg enn ved fylkestingsvalg. Komiteen går inn for at terskelen for å fremme alternative lister skal være til sammen 150 stemmeberettigede forslagsstillere fra minst tre ulike sokn innenfor bispedømmet, der maksimum 50 % av forslagsstillerne kan komme fra ett og samme sokn.

Tilsvarende krav stilles til forslagsstillere ved supplerende nominasjon, men komiteen foreslår at terskelen her skal være til sammen 75 stemmeberettigede medlemmer, i tråd med Kirkerådets forslag.

Krav til kandidatlistor

Detaljerte krav til kandidatlistor må utredes videre til Kirkemøtet 2014, men komiteen ønsker likevel en videreføring av noen sentrale krav fra valget 2011. Dette gjelder bestemmelsene om at begge kjønn skal være representert med ikke mindre enn 40 prosent, kandidater fra forskjellige distrikt skal være representert og andelen kandidater under 30 år skal være minst 20 prosent.

Stemmegivning og opptelling

Reglene for opptelling må være forskjellige for forholdstallsvalg og flertallsvalg. For å redusere muligheten for feil utfylling av stemmesedler, anser komiteen det som klokt at reglene for utfylling av stemmesedlene ved flertallsvalg og forholdstallsvalg er så like som mulig.

Ved forholdstallsvalg kan man forhåndskumulere et visst antall kandidater, men komiteen går ikke inn for dette. Komiteen går inn for at det skal være mulig å gi tilleggsstemmer til et nærmere angitt antall kandidater, men ikke anledning til å stryke kandidater. Komiteen ber om at et konkret forslag til antall tillatte tilleggsstemmer innarbeides i det endelige forslaget til valgeregler som skal legges frem i 2014.

Komiteen har drøftet om det skal være anledning til å gi personstemmer til kandidater fra annen liste, men går ikke inn for dette da opptellingen av slike personstemmer blir svært krevende for valgstyrene.

Ved forholdstallsvalg, skjer opptellingen slik at mandater fordeles i samsvar med antall stemmer til den enkelte liste etter oddetallsmetoden med første delingstall 1. Deretter tildeles plassene til kandidater på hver liste etter antall personstemmer. Komiteen er kjent med at det ved menighetsrådsvalg benyttes første delingstall 1,4, slik det gjøres ved stortingsvalg. Komiteen mener at dette bør endres til 1 også ved menighetsrådsvalg. 1,4 som første delingstall er innført for å øke styringsdyktigheten for regjering etter stortingsvalg, og anses som nødvendig ved bispedømmerådsvalg og menighetsrådsvalg.

Ved flertallsvalg benyttes opptellingsreglene fra menighetsrådsvalget 2011. Ved denne opptellingsmåten får alle navn på listen én stemme, slik at tilleggs stemmer (og eventuelle strykninger) i praksis avgjør valget. Denne opptellingsmåten gir den enkelte velger stor innflytelse og reduserer nominasjonskomiteens påvirkning på valgresultatet. Komiteen ser samtidig at denne opptellingsmåten i liten grad sikrer mindretallsrepresentasjon, og således kan gi organiserte kampanjer større uttelling i valget enn det egentlig er grunnlag for. En avgjørelse om ikke å tillate strykninger vil redusere denne effekten. En begrensning i antallet tillatte tilleggs stemmer begrenser denne effekten ytterligere. Komiteen påpeker viktigheten av at en slik begrensning avveies mot hensynet til velgerens handlefrihet. Komiteen ber om at også et konkret forslag til antall tillatte tilleggs stemmer ved flertallsvalg innarbeides i det endelige forslaget til valgeregler som skal legges frem i 2014.

Andre spørsmål

Stemmerettsalder fra det året man fyller 15 år

Komiteen er kjent med gode erfaringer som er gjort med senket stemmerettsalder til det året man fyller 15 år ved kirkevalgene i 2009 og 2011, og tar til etterretning den støtte Kirkemøtet har vist til stemmerettsalder fra det året man fyller 15 år. Med bakgrunn i forsøkshjemmelen i kirkeloven § 24 går komiteen inn for at prøveordningen brukes inntil bestemmelsen om stemmerettsalder i kirkeloven § 4 eventuelt tas opp til vurdering.

Vedtak i sak KM 12/12, punkt 5 og 6

Komiteen påpeker behovet for forbedringer når det gjelder tiltak for å gjøre kandidatene kjent for velgerne, for rask kunngjøring av valgresultat og ellers for god kommunikasjon rundt kirkevalgene (jf. sak KM 12/12, pkt. 5). Komiteen påpeker også behovet for en bedre ordning for valg av samiske representanter til bispedømmeråd og Kirkemøtet og for oppfølging av samiskkirkelig demokrati i strategiplanen for samisk kirkeliv (jf. sak KM 12/12, pkt. 6).

Forvaltningslovens krav

Komiteen forutsetter at Kirkerådets arbeid med et detaljert regelverk til Kirkemøtet 2014 skjer i tråd med reglene i forvaltningsloven.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet ber Kirkerådet legge fram forslag til permanente valgregler for de kirkelige valg for Kirkemøtet 2014. Valgreglene skal bygge på de *Særlige regler ved de kirkelige valg* som ble benyttet ved kirkevalget i 2011. Valgreglene for valg av de leke medlemmene til bispedømmeråd og Kirkemøtet endres i tråd med føringene i de følgende punkter.
2. Det enkelte bispedømmeråd bestemmer om de sju leke medlemmene velges ved
 - a) direkte valg av alle sju medlemmereller
 - b) som en kombinasjon der fire medlemmer velges ved direkte valg og tre medlemmer ved indirekte valg.
3. Valget gjennomføres på følgende måte:
 - a) Bispedømmerådet oppnevner et valgstyre som ser til at en bredt sammensatt nominasjonskomité utpekes etter prosedyrer fastsatt av KM 2014, som sikrer at et mangfold av kirkelige erfaringer og synspunkter er representert.
 - b) Nominasjonskomiteen setter opp en prioritert kandidatliste, som skal ha minst 20 % kandidater under 30 år og minst 40 % av hvert kjønn, samt geografisk spredning i bispedømmet. På de øverste plassene skal det være spredning i synspunkter på aktuelle kirkelige spørsmål.
 - c) Kandidatlisten kunngjøres på bispedømmets nettsider og sendes til menighetsrådene.
 - d) Til sammen 150 stemmeberettigede medlemmer fra minst tre ulike sokn i bispedømmet kan stille alternativ liste. Maksimalt 50 % av underskriverne kan komme fra ett og samme sokn. Listen skal ha minst 20 % kandidater under 30 år og minst 40 % av hvert kjønn, samt geografisk spredning innenfor bispedømmet.
 - e) Dersom det foreligger flere lister, gjennomføres valget som forholdstallsvalg. Det skal være mulig å avgi tilleggsstemmer til et nærmere angitt antall kandidater som fastsettes av Kirkemøtet i 2014, men ikke anledning til å stryke kandidater. Det skal ikke være mulig å gi personstemmer til kandidater fra annen liste. Ved opptellingen skjer mandatfordelingen i samsvar med antall stemmer til den enkelte liste etter oddetallsmetoden med første delingstall 1, deretter tildeles plassene til kandidater på hver liste etter antall personstemmer.
 - f) Dersom det ikke fremmes alternative lister kan til sammen 75 stemmeberettigede fra minst tre ulike sokn i bispedømmet foreta supplerende nominasjon. Maksimalt 50 % av forslagsstillerne kan komme fra samme sokn.
 - g) Valget gjennomføres som flertallsvalg dersom det bare foreligger liste fra nominasjonskomiteen. Det kan avgis tilleggsstemmer til et nærmere angitt antall faste plasser det skal velges til, men det er ikke anledning til å stryke kandidater. Samme opptellingsmåte benyttes som ved menighetsrådsvalget 2011, og plassene tildeles i samsvar med antall personstemmer.
4. Prøveordningen med stemmerett fra det året man fyller 15 år brukes i alle bispedømmer.
5. Kirkemøtet viser ellers til vedtakene i KM 12/12, pkt. 5 og 6.
6. Vedtaket fattes med forbehold om at Stortinget gjør de nødvendige endringer i kirkeloven.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Arne Leon Risholm

Disse hadde ordet:

Arne Leon Risholm, Arne Tveit, Gunnar Winther, Bjørn Solberg, Jan Olav Olsen, Marius Berge Eide, Kjell Rune Wirgenes, Einar Bjerkvik Bovim, Inger Helene Nordeide, Marianne H. Brekken, Erling Birkedal, Karen Junker, Karin-Elin Berg, Øivind Benestad, Ivar Braut, Gunnhild N. Hermstad, Julie-Ane Ødegaard, Marit Hermstad, Toril Kristiansen, Egil Morland, Torstein Nordal, Gyrid Espeland, Herborg Finnset Heiene, Reidar Åsgård, Martin Jakobsen, Ingrun Jule, Anne Berit Evang, Agnes Sofie Gjeset, Gabriel Eikli, Knut Lundby

Endringsforslag

Arne Tveit:

Forslag til vedtak, pkt. 3 b:

Stryk den siste setningen: (På de øverste plassene skal det være spredning i synspunkter på aktuelle kirkelige spørsmål).

Gunnar Winther:

Nytt punkt 3 i vedtak:

Valget gjennomføres på følgende måte: Ordning med utgangspunkt i flere selvstendige lister.

Kjell Rune Wirgenes:

Vedtak pkt. 4:

Stemmerett følger den kirkelige myndighetsalder ved valg til sokneråd, bispedømmeråd/Kirkemøte blir permanent ordning fra den dato dette er vedtatt i lovform.

Inger Helene Noreide:

Pkt. 3 d:

Komiteens forslag til vedtak: 150 stemmeberettigede

Mitt forslag: 200 stemmeberettigede

Marianne H. Brekken:

Stryke setningen «Det skal ikke være mulig å gi personstemmer til kandidater fra annen liste».

Ny setning

Enten «Hvorvidt det skal gis mulighet til å gi personstemmer, fastsettes etter nærmere utredning av KM 2014» eller

«Det skal være mulig å gi personstemmer.»

Karin-Elin Berg:

3 g: Siste setning strykes.

Opptellingsmåte må utredes nærmere frem til KM 2014.

Øivind Benestad:

Forslag til vedtak, pkt. 3 e:

... valget som forholdstallsvalg. Det skal uansett være mulig med supplerende nominasjon til nominasjonskomiteens liste.

Julie-Ane Ødegaard

Forslag til vedtak, pkt. 4:

(... brukes i alle bispedømmer). Kirkemøtet går inn for at stemmerettsalderen bør være 15 år.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité E

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn, men påpeker at saksorienteringen og forslag til vedtak ble utformet *før* Prop. 78 L – *Endringer i kirkeloven* forelå. Proposisjonen gir tydelige føringer for saken.

Komiteen har holdt seg til de samme saksområder som forslaget fra Kirkerådet: Valgform, nominasjonsordning og opptellingsmåte. Komiteen påpeker at sak KM 10/13 omhandler *hovedlinjer* i nominasjons- og valgordning, og har holdt seg til det samme detaljeringsnivå som det opprinnelige forslaget til vedtak.

Komiteen forutsetter at et fullstendig utformet forslag til valgeregler legges fram for Kirkemøtet 2014. Komiteens innstilling i sak KM 04/13 er også førende for komiteens behandling av sak KM 10/13.

Valgform

Lovendringene i Prop. 78 L legger til grunn at valget av leke representanter til bispedømmeråd og Kirkemøtet skal gjennomføres som flertalls- eller forholdstallsvalg. På bakgrunn av behandlingen av sak KM 04/13, tar komiteen utgangspunkt i en valgordning der det åpnes for flere lister og forholdstallsvalg. Komiteen mener at det viktigste veivalget nå, er om valget skal gjennomføres

- c) med utgangspunkt i en prioritert liste utarbeidet av en nominasjonskomité, med en senere åpning for alternative lister, eller
- d) med et utgangspunkt i en invitasjon til andre om å stille lister.

Flertallet i komiteen går inn for den førstnevnte valgform.

Komiteen har vurdert om valgformen skal kunne være ulik i de forskjellige bispedømmer, men går inn for at samme valgform skal gjelde for alle bispedømmer.

I tillegg til å følge føringene i Prop. 78 L, er et av hovedhensynene for komiteen at valgformen skal være enkel for velgerne. Enhver form for preferansevalg blir ikke utelukket i Prop. 78 L og komiteen ser at preferansevalg har noen sterke sider, men har ikke vurdert å arbeide videre med preferansevalg.

Komiteen legger til grunn føringene i Prop. 78 L om at minimum fire av sju leke representanter skal velges ved direkte valg. Komiteen foreslår at det kun er to alternativ, enten at fire velges direkte eller samtlige sju. Det foreslås at bispedømmerådene selv avgjør dette.

Nominasjon

De to nominasjonsordningene komiteen har vurdert som alternativer, avviker fra hverandre med hensyn til hvilken rekkefølge eventuelle aktører slipper til i nominasjonsprosessen.

Ordning med utgangspunkt i flere selvstendige lister (mindretallets forslag)

Den ene modellen komiteen har vurdert, tar utgangspunkt i at det først går ut en henstilling om å melde interesse for å stille liste. Denne modellen har to scenarier. Det ene scenariet er at to eller flere grupper av forslagsstillere melder intensjon om å stille liste innen en frist satt tidlig i nominasjonsforløpet. I så tilfelle tar ikke valgstyret initiativ til at det blir nedsatt en nominasjonskomité. I stedet gis det anledning til å stille flere lister innen en ny frist. Det legges da opp til forholdstallsvalg. Dersom det ved endelig frist likevel bare foreligger én eller ingen godkjente lister, dvs. at forutsetningene for listevalg ikke er oppfylt, må valget avvikles som flertallsvalg. Valgstyret må da igangsette en egen nominasjonsprosess og ta initiativ til å få satt ned en nominasjonskomité. Denne utarbeider en foreløpig liste som så kan utvides gjennom supplerende nominasjon.

Det andre scenariet er at det ikke er noen, eller bare én gruppe av forslagsstillere som melder interesse for å stille liste innen den første fristen. Den videre prosessen blir da i stor grad i tråd med nominasjonsprosessen fra 2011, men nå rettet mot flertallsvalg og ikke preferansevalg. Valgstyret må også da ta initiativ til at det blir nedsatt en nominasjonskomité. Denne utarbeider en foreløpig liste som så kan utvides gjennom supplerende nominasjon.

Ved å velge en slik ordning, ser komiteen fordelene i at man tidlig får avklart hvorvidt det stilles lister fra grupper av forslagsstillere. Dette gir en ryddig prosess der man tidlig får avklart om det blir valg ved flertallsvalg eller forholdstallsvalg. I de tilfeller der det blir forholdstallsvalg, vil dette bli mellom lister med like forutsetninger. Komiteen ser samtidig at denne modellen kan virke polariserende, særlig hvis det stilles to lister. Komiteen er usikker på om en slik prosess vil gi velgeren valgalternativer som representerer en god bredde, da det er stor usikkerhet knyttet til hvem som vil kunne stille liste.

Et mindretall i komiteen går inn for en slik modell.

Ordning med utgangspunkt i en nominasjonskomité (komiteens innstilling)

Den andre modellen tar utgangspunkt i at en bredt sammensatt nominasjonskomité utarbeider en prioritert liste. Denne kunngjøres og sendes ut til menighetsrådene. Andre grupper av forslagsstillere gis så anledning til å fremme lister. Hvis det ikke fremmes alternative lister, gis det anledning til supplerende nominasjon, og valget avvikles som flertallsvalg. Dersom det fremmes alternative lister, åpnes det ikke for supplerende nominasjon, og valget avvikles som forholdstallsvalg. Det er nok at det fremmes én alternativ liste for at det blir forholdstallsvalg. Nominasjonskomiteens liste vil være én av listene ved forholdstallsvalg, også dersom det fremmes flere alternative lister. Denne modellen er svært lik måten menighetsrådsvalget 2011 ble gjennomført på, men er utvidet med muligheten for supplerende nominasjon dersom det ikke fremmes alternative lister.

Komiteen ser at denne modellen kan være mer samlende. Nominasjonskomiteen sikrer en god bredde. Retten til å fremme alternative lister, samt retten til supplerende nominasjon dersom det ikke fremmes andre lister, sikrer de demokratiske rettigheter. Komiteen ser at denne modellen kan gi asymmetriske forholdstallsvalg, da nominasjonskomiteens liste vil ha et annet utgangspunkt enn de andre listene. Komiteen anser ikke dette som noe stort problem, og viser til at denne ordningen fungerer ved menighetsrådsvalg.

Flertallet i komiteen går inn for denne modellen.

Høring av menighetsrådene på et foreløpig listeforslag

I Kirkerådets fremlegg er det også foreslått å ha en høring av menighetsrådene på et foreløpig listeforslag. Når valgordningen nå uansett utvides med mulighet for å fremme lister, anser komiteen det som hensiktsmessig at en slik høringsrunde bortfaller ut fra et tidsmessig perspektiv. Menighetsrådene får uansett nominasjonskomiteens foreløpige liste tilsendt, og de enkelte medlemmene kan da eventuelt ta initiativ til alternative lister eller supplerende nominasjon. Menighetsrådene er også godt ivaretatt i utarbeidelsen av det foreløpige listeforslaget i gjeldende nominasjonsordning.

Krav til å kunne fremme lister og til supplerende nominasjon

Departementet legger i Prop. 78 L til grunn at Kirkemøtet «ikke fastsetter urimelig høye krav til alternative lister, slik at forholdstallsvalg i realiteten utelukkes som mulighet» (punkt 3.2.3). I Kirkerådets høringsnotat fra høsten 2012 er dette spørsmålet kort berørt, og en terskel på 400-500 underskrifter er nevnt med henvisning til regler for valg av fylkesting. Selv om høringsspørsmålene ikke eksplisitt tok dette opp, påpekte to av bispedømmerådene at dette var en for høy terskel (Stavanger og Hamar). Hamar bispedømmeråd foreslo en terskel på 200. Komiteen ønsker å følge departementets føringer, og går inn for å senke terskelen betraktelig. Dette fordi prosentandelen av de stemmeberettigede som stemmer er langt lavere ved kirkevalg enn ved fylkestingsvalg. Komiteen går inn for at terskelen for å fremme alternative lister skal være til sammen 150 stemmeberettigede forslagsstillere fra minst tre ulike sokn innenfor bispedømmet, der maksimum 50 % av forslagstillerne kan komme fra ett og samme sokn.

Tilsvarende krav stilles til forslagsstillere ved supplerende nominasjon, men komiteen foreslår at terskelen her skal være til sammen 75 stemmeberettigede medlemmer, i tråd med Kirkerådets forslag.

Krav til kandidatlistene

Detaljerte krav til kandidatlistene må utredes videre til Kirkemøtet 2014, men komiteen ønsker likevel en videreføring av noen sentrale krav fra valget 2011. Dette gjelder bestemmelsene om at begge kjønn skal være representert med ikke mindre enn 40 prosent, kandidater fra forskjellige distrikt skal være representert og andelen kandidater under 30 år skal være minst 20 prosent.

Nominasjonskomiteen bør i utarbeidelsen av sitt listeforslag tilstrebe bredde i kandidatenes syn på aktuelle kirkelige spørsmål, og skal i forbindelse med nominasjonen innhente kandidatenes syn på slike spørsmål. Dette er i samsvar med regler fra 2011, punkt 7.6.

Stemmegivning og opptelling

Reglene for opptelling må være forskjellige for forholdstallsvalg og flertallsvalg. For å redusere muligheten for feil utfylling av stemmesedler, anser komiteen det som klokt at reglene for utfylling av stemmesedlene ved flertallsvalg og forholdstallsvalg er så like som mulig.

Ved forholdstallsvalg kan man vanligvis forhåndskumulere et visst antall kandidater, men komiteen går ikke inn for dette ved de kirkelige valg. Komiteen går inn for at det skal være mulig å gi tilleggsstemmer til et nærmere angitt antall kandidater, men ikke anledning til å

stryke kandidater. Komiteen ber om at et konkret forslag til antall tillatte tilleggsstemmer innarbeides i det endelige forslaget til valgregler som skal legges frem i 2014.

Komiteen har drøftet om det skal være anledning til å gi personstemmer til kandidater fra annen liste. Opptellingen kan være krevende for valgstyrene, men komiteen ser det som ønskelig at velgerne kan gi slike personstemmer.

Ved forholdstallsvalg, skjer opptellingen slik at mandater fordeles i samsvar med antall stemmer til den enkelte liste etter oddetallsmetoden med første delingstall 1. Deretter tildeles plassene til kandidater på hver liste etter antall personstemmer. Komiteen er kjent med at det ved menighetsrådsvalg benyttes første delingstall 1,4, slik det gjøres ved stortingsvalg. Komiteen mener at dette bør endres til 1 også ved menighetsrådsvalg. 1,4 som første delingstall er innført for å øke styringsdyktigheten for regjering etter stortingsvalg, og anses som unødvendig ved bispedømmerådsvalg og menighetsrådsvalg.

Ved flertallsvalg benyttes opptellingsreglene fra menighetsrådsvalget 2011. Ved denne opptellingsmåten får alle navn på listen én stemme, slik at tilleggsstemmer i praksis avgjør valget. Denne opptellingsmåten gir den enkelte velger stor innflytelse og reduserer nominasjonskomiteens påvirkning på valgresultatet. Komiteen ser samtidig at denne opptellingsmåten i liten grad sikrer mindretallsrepresentasjon, og således kan gi organiserte kampanjer større uttelling i valget enn det egentlig er grunnlag for. En avgjørelse om ikke å tillate strykninger vil redusere denne effekten. En begrensning i antallet tillatte tilleggsstemmer begrenser denne effekten ytterligere. Komiteen påpeker viktigheten av at en slik begrensning avveies mot hensynet til velgerens handlefrihet. Komiteen ber om at også et konkret forslag til antall tillatte tilleggsstemmer ved flertallsvalg innarbeides i det endelige forslaget til valgregler som skal legges frem i 2014.

Andre spørsmål

Stemmerettsalder fra det året man fyller 15 år

Komiteen er kjent med gode erfaringer som er gjort med senket stemmerettsalder til det året man fyller 15 år ved kirkevalgene i 2009 og 2011, og tar til etterretning den støtte Kirkemøtet har vist til stemmerettsalder fra det året man fyller 15 år. Med bakgrunn i forsøkshjemmelen i kirkeloven § 24 går komiteen inn for at prøveordningen brukes i alle bispedømmer inntil bestemmelsen om stemmerettsalder i kirkeloven § 4 eventuelt tas opp til vurdering, jf. sak KM 4/13.

Vedtak i sak KM 12/12, punkt 5 og 6

Komiteen påpeker behovet for forbedringer når det gjelder tiltak for å gjøre kandidatene kjent for velgerne, for rask kunngjøring av valgresultat og ellers for god kommunikasjon rundt kirkevalgene (jf. sak KM 12/12, pkt. 5). Komiteen påpeker også behovet for en bedre ordning for valg av samiske representanter til bispedømmeråd og Kirkemøtet og for oppfølging av samiskkirkelig demokrati i strategiplanen for samisk kirkeliv (jf. sak KM 12/12, pkt. 6). Dette arbeidet må komme i gang snarest, og i samarbeid med Samisk kirkeråd.

Spørsmål som må avklares frem mot Kirkemøtet 2014

Tema som komiteen har notert for videre utredning frem mot Kirkemøtet 2014, er blant annet:

- Regler for sammensetning og valg av nominasjonskomité.
- Retningslinjer for hvordan muligheten for å stille lister skal kunngjøres.
- Hvor mange personer som skal stå på kandidatlistene.

- Avklaring for personer som ønsker å stå på to lister.
- Avklaring for personer som ønsker å være forslagsstillere for to lister eller som ønsker å fremme mer enn en kandidat til supplerende nominasjon.
- Innplassering på listen av de kandidater som er fremmet gjennom supplerende nominasjon.
- Håndtering av tilføyelse av nye navn på stemmeseddelen (noe som er tillatt ved menighetsrådsvalg).
- Eventuell begrensning av antall tilleggsstemmer og håndtering av stemmesedler som ikke tar hensyn til disse begrensningene.
- Regler for indirekte valg i forhold til reglene for direkte valg.

Forvaltningslovens krav

Komiteen forutsetter at Kirkerådets arbeid med et detaljert regelverk til Kirkemøtet 2014 skjer i tråd med reglene i forvaltningsloven.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet ber Kirkerådet legge fram forslag til permanente valgeregler for de kirkelige valg for Kirkemøtet 2014. Valgreglene skal bygge på de *Særlige regler ved de kirkelige valg* som ble benyttet ved kirkevalget i 2011. Valgreglene for valg av de leke medlemmene til bispedømmeråd og Kirkemøtet endres i tråd med føringene i de følgende punkter.
2. Det enkelte bispedømmeråd bestemmer om de sju leke medlemmene velges ved
 - a) direkte valg av alle sju medlemmer eller
 - b) som en kombinasjon der fire medlemmer velges ved direkte valg og tre medlemmer ved indirekte valg.
3. Valget gjennomføres på følgende måte:
 - a) Bispedømmerådet oppnevner et valgstyre som ser til at en bredt sammensatt nominasjonskomité velges etter prosedyrer fastsatt av KM 2014, som sikrer at et mangfold av kirkelige erfaringer og synspunkter er representert.
 - b) Nominasjonskomiteen setter opp en prioritert kandidatliste, som skal ha minst 20 % kandidater under 30 år og minst 40 % av hvert kjønn, samt geografisk spredning i bispedømmet.
 - c) Kandidatlisten kunngjøres på bispedømmets nettsider og sendes til menighetsrådene.
 - d) Til sammen 150 stemmeberettigede medlemmer fra minst tre ulike sokn i bispedømmet kan stille alternativ liste. Maksimalt 50 % av underskriverne kan komme fra ett og samme sokn. Listen skal ha minst 20 % kandidater under 30 år og minst 40 % av hvert kjønn, samt geografisk spredning innenfor bispedømmet.
 - e) Dersom det foreligger flere lister, gjennomføres valget som forholdstallsvalg. Det skal være mulig å avgi tilleggsstemmer til et nærmere angitt antall kandidater som fastsettes av Kirkemøtet i 2014, men ikke anledning til å stryke kandidater. Det skal være mulig å gi personstemmer til kandidater fra annen liste. Ved opptellingen skjer mandatfordelingen i samsvar med antall stemmer til den enkelte liste etter oddetallsmetoden med første delingstall 1, deretter tildeles plassene til kandidater på hver liste etter antall personstemmer.
 - f) Dersom det ikke fremmes alternative lister kan til sammen 75 stemmeberettigede fra minst tre ulike sokn i bispedømmet foreta supplerende nominasjon. Maksimalt 50 % av forslagsstillerne kan komme fra samme sokn.

- g) Valget gjennomføres som flertallsvalg dersom det bare foreligger liste fra nominasjonskomiteen. Det skal være mulig å avgi tilleggsstemmer til et nærmere angitt antall kandidater som fastsettes av Kirkemøtet i 2014. men ikke anledning til å stryke kandidater.
Samme opptellingsmåte benyttes som ved menighetsrådsvalget 2011 og plassene tildeles i samsvar med antall personstemmer.
4. Vedtaket fattes med forbehold om at Stortinget gjør de nødvendige endringer i kirkeloven.
 5. Prøveordningen med stemmerett fra det året man fyller 15 år brukes i alle bispedømmer.
 6. Kirkemøtet viser ellers til vedtakene i KM 12/12, pkt. 5 og 6.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Arne Leon Risholm

Disse hadde ordet:

Arne Leon Risholm, Kari Synnøve Muri, Egil Morland, Karin-Elin Berg. Øyvind Benestad, Hilde N. Ihle, Knut Lundby

Endringsforslag

Forslag fra 1. behandling:

Arne Tveit: Tatt inn av komiteen

Gunnar Winther: Trukket.

Kjell Rune Wirgenes: Trukket.

Inger Helene Nordeide: Ikke tatt inn – Opprettholder. Til votering

Marianne H. Brekken: Tatt inn

Karin-Elin Berg: Ikke tatt inn – Opprettholder. Til votering

Øivind Benestad: Ikke tatt inn – Opprettholder. Til votering

Julie-Ane Ødegaard: – Trukket.

Votering

Inger Helene Nordeide: Forslaget falt mot 39 stemmer

Karine-Elin Berg: Forslaget falt mot 24 stemmer

Øivind Benestad: Forslaget falt mot 15 stemmer.

Arne Tveits forslag (som var tatt inn av komiteen):ble vedtatt mot 9 stemmer.

103 stemmeberettigede

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet ber Kirkerådet legge fram forslag til permanente valgregler for de kirkelige valg for Kirkemøtet 2014. Valgreglene skal bygge på de *Særlige regler ved de kirkelige valg* som ble benyttet ved kirkevalget i 2011. Valgreglene for valg av de leke medlemmene til bispedømmeråd og Kirkemøtet endres i tråd med føringene i de følgende punkter.
2. Det enkelte bispedømmeråd bestemmer om de sju leke medlemmene velges ved
 - b) direkte valg av alle sju medlemmer eller
 - b) som en kombinasjon der fire medlemmer velges ved direkte valg og tre medlemmer ved indirekte valg.
3. Valget gjennomføres på følgende måte:
 - a) Bispedømmerådet oppnevner et valgstyre som ser til at en bredt sammensatt nominasjonskomité velges etter prosedyrer fastsatt av KM 2014, som sikrer at et mangfold av kirkelige erfaringer og synspunkter er representert.
 - b) Nominasjonskomiteen setter opp en prioritert kandidatliste, som skal ha minst 20 % kandidater under 30 år og minst 40 % av hvert kjønn, samt geografisk spredning i bispedømmet.
 - c) Kandidatlisten kunngjøres på bispedømmets nettsider og sendes til menighetsrådene.
 - d) Til sammen 150 stemmeberettigede medlemmer fra minst tre ulike sokn i bispedømmet kan stille alternativ liste. Maksimalt 50 % av underskriverne kan komme fra ett og samme sokn. Listen skal ha minst 20 % kandidater under 30 år og minst 40 % av hvert kjønn, samt geografisk spredning innenfor bispedømmet.
 - e) Dersom det foreligger flere lister, gjennomføres valget som forholdstallsvalg. Det skal være mulig å avgi tilleggsstemmer til et nærmere angitt antall kandidater som fastsettes av Kirkemøtet i 2014, men ikke anledning til å stryke kandidater. Det skal være mulig å gi personstemmer til kandidater fra annen liste. Ved opptellingen skjer mandatfordelingen i samsvar med antall stemmer til den enkelte liste etter oddetallsmetoden med første delingstall 1, deretter tildeles plassene til kandidater på hver liste etter antall personstemmer.
 - f) Dersom det ikke fremmes alternative lister kan til sammen 75 stemmeberettigede fra minst tre ulike sokn i bispedømmet foreta supplerende nominasjon. Maksimalt 50 % av forslagsstillerne kan komme fra samme sokn.
 - g) Valget gjennomføres som flertallsvalg dersom det bare foreligger liste fra nominasjonskomiteen. Det skal være mulig å avgi tilleggsstemmer til et nærmere angitt antall kandidater som fastsettes av Kirkemøtet i 2014, men ikke anledning til å stryke kandidater.
Samme opptellingsmåte benyttes som ved menighetsrådsvalget 2011 og plassene tildeles i samsvar med antall personstemmer.
4. Vedtaket fattes med forbehold om at Stortinget gjør de nødvendige endringer i kirke-loven.
5. Prøveordningen med stemmerett fra det året man fyller 15 år brukes i alle bispedømmer.
6. Kirkemøtet viser ellers til vedtakene i KM 12/12, pkt. 5 og 6.

Enstemmig vedtatt.

103 stemmeberettigede.

KM 11/13 NOU 2013:1 Det livssynsåpne samfunn - Ståsettutvalget

Saksdokument:

NOU 2013:1 Det livssynsåpne samfunn. En helhetlig tros- og livssynspolitikk

Første innstilling fra komité C

Sammendrag av saksorienteringen

Kirkemøte 2013 får her oversendt et sakspapir med overordnede føringer for en senere utarbeidelse av Kirkerådets høringsvar på NOU 2013:1 Det livssynsåpne samfunn. Sakspapiret legger opp til at Kirkemøtets overordnede føringer er av prinsipiell og nettopp overordnet karakter. Så vil Kirkerådet på bakgrunn av dette gå inn i de konkrete politiske forslagene som fremmes i NOUen, og avgi høringsvar på disse.

Saksdokumentet legger opp til at NOUens førende premiss om «et livssynsåpent samfunn» er en god og riktig tilnærming, og en viktig dreining bort fra ideen om et livssynsnøytralt samfunn eller en livssynsnøytral offentlighet. Saksdokumentet vektlegger at det er viktig at det offentlige viderefører en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk, som i større grad enn i dag likebehandler ulike tros- og livssynssamfunn, og som aktivt tilrettelegger og åpner opp for tro- og livssyn i ulike offentligheter.

Et viktig poeng er at et livssynsåpent samfunn best bygges ved at gjeldende ordninger og tros- og livssynsmessig tilstedeværelse i større grad *suppleres* av et mangfold av tros- og livssynsaktører.

Saksdokumentet støtter utvalget i at statens tros- og livssynspolitikk ikke må være i strid med menneskerettighetene. Samtidig påpekes det at menneskerettighetene ikke lar seg omsette i praktisk politikk uten at det blir gjort nødvendige avveininger mellom ulike, hver for seg velbegrunnede interesser.

Saksdokumentet påpeker at prinsippene som oppstilles i NOU 2013: 1 ikke vil gi entydige løsninger på konkrete spørsmål. Dette skyldes dels at de hver for seg ikke har klare konturer eller rekkevidde, dels at de i noe grad kan stå i motstrid med hverandre.

Saksdokumentet foreslår derfor å supplere utvalgets åtte prinsipper med et niende prinsipp for en helhetlig tros- og livssynspolitikk i Norge. Dette er et prinsipp om at statens aktive tros- og livssynspolitikk i sin utforming også skal ta hensyn til samfunnets kulturelle og historiske identitet – også der denne er av religiøs karakter – så fremt dette ikke bryter med trosfriheten eller andre menneskerettigheter.

Komiteens merknader

Menneskerettigheter

For Den norske kirke er det en grunnleggende oppgave å arbeide for menneskeverd og menneskerettigheter, siden det kristne menneskesynet understreker at ethvert menneske er skapt av Gud og har uendelige verdi. Menneskeverdet og enkeltmennesker sin integritet skal ikke krenkes, men forsvares når det trengs. Komiteen ser det internasjonale menneskerettighetssystemet som svært viktig uttrykk og verktøy for dette.

Komiteen vil understreke at også innenfor menneskerettighetsvernet har staten betydelig frihet i hvordan den vil regulere sin tilknytning til en majoritetskirke. Komiteen viser her blant annet til de prinsipper som framkommer i den såkalte krusifiksdommen (Italia vs Lautsi).

En helhetlig tros- og livssynspolitikk

Komiteen slutter seg til utvalgets grunnleggende prinsipper for en helhetlig tros- og livssynspolitikk i Norge. Komiteen finner samtidig grunn til å påpeke at prinsippene ikke uten videre gir klare svar eller løsninger på konkrete, samfunnsmessige spørsmål. Praktisk tros- og livssynspolitikk har store innslag av verdivurderinger ved seg. Den nærmere *vektingen* av hver for seg legitime verdier og prinsipper, vil påvirke de svar som gis på konkrete spørsmål.

Komiteen mener i denne sammenhengen at det også er *flere* vesentlige faktorer enn de vi finner i utvalgets 8 prinsipper, som bør tillegges vekt i utformingen av en mer helhetlig tros- og livssynspolitikk. Alternativt kunne prinsipp 6 utvidet rammen for hva som er «sentrale fellesverdier». Komiteen mener at også kompetanse, landsdekkende tilstedeværelse, posisjon som majoritetstrossamfunn og internasjonale urfolkskonvensjoner er vesentlige faktorer det må tas hensyn til i utformingen av den offentlige tros- og livssynspolitikken. Historie og kulturell kontekst bør også reflekteres i den enkelte sak.

Den norske kirke er til stede i alle kommuner i hele landet, representerer om lag tre fjerdedeler av befolkningen og spiller en viktig rolle som kultur-, omsorgs- og riteinstitusjon. Dette gjelder så vel i lokalsamfunnene som i offentlige institusjoner. Komiteen mener at denne kompetansen også må vektlegges i utformingen av en mer helhetlig tros- og livssynspolitikk, og at dette i seg selv ikke er menneskerettsstridig. Det må selvsagt veies opp mot utvalgets andre prinsipper fra sak til sak.

Komiteen mener også at i et livssynsåpent samfunn med en aktiv støttende tros- og livssynspolitikk bør myndighetene i en del sammenhenger gå *lengre* i å stimulere og legge forholdene aktivt til rette for *minoriteters* tros- og livssynsutøvelse enn det myndighetene strengt tatt er rettslig forpliktet på.

Et livssynsåpent samfunn anerkjenner at tros- og livssynssamfunn er samfunnsinstitusjoner som opprettholder, bygger og utvikler kultur og fellesskap. Komiteen mener at en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk må legge til rette for at tros- og livssynssamfunn får bidra til integrering, verdier og kollektiv mening som et pluralistisk samfunn er avhengig av.

Komiteen er ikke enig med utvalget når det i kapittel 10 konkluderer med at «... ved konflikt mellom likebehandlingsprinsippet og argumenter basert på historiske forhold, bør det for en framtidig politikk og for framtidige ordninger være slik at likebehandlingsprinsippet er overordnet argumenter basert på historiske forhold» (side 114 andre spalte). Komiteen mener for det første at dette blir for unyansert, da en helhetlig tros- og livssynspolitikk alltid vil måtte drøfte de ulike prinsippene opp mot hverandre, og – avhengig av sak – vurdere hvilke i en gitt situasjon som bør veie tyngst. For det andre kan det se ut som at utvalget her setter likhetstegn mellom ivaretagelse av kristen kultur og «argumenter basert på historiske forhold». Når i underkant av 90 % av befolkningen i Norge tilhører kristne trossamfunn, blir det lite treffende.

Likebehandling og ikke-diskriminering

I et land med en majoritetskirke – *uavhengig* av hvilken formell tilknytning denne har til staten – vil debatter og motstridende interesser ofte dreie seg om spørsmål og uenighet i konsekvensene av likebehandling og ikke-diskriminering. Komiteen slutter seg til utvalgets vurdering om at prinsippene om likebehandling og ikke-diskriminering må være styrende for norsk tros- og livssynspolitikk. Komiteen er videre enig med utvalget i at en del forhold som i det ytre eller formelt fremstår som forskjellsbehandling, *ikke* vil være diskriminering i

menneskerettslig forstand, fordi det ikke utgjør en *usaklig* forskjellsbehandling. For å vurdere om noe er diskriminering, må en se på om eventuell forskjellsbehandling er nødvendig for å oppnå et saklig formål, og ikke er uforholdsmessig inngripende.

I noen tilfeller kan det være saklige grunner for ikke å likebehandle – enten for å ivareta minoriteter på den ene siden, eller, på den andre siden, på grunnlag av historiske forhold og kultur, samt vektlegging av antall eller omfang av behov.

Komiteen vil uttrykke at det er en viktig prinsipiell forskjell mellom *ubegrunnet særbehandling* på den ene siden og det *faktisk å ha en særstilling i samfunnet* på den annen. Alene oppslutningen om Den norske kirke – uavhengig av kirkens forhold til staten i dag – er et uttrykk for en slik særstilling. Det er ikke til å unngå at oppslutningen i seg selv kan få praktiske konsekvenser – om ikke annet så av praktiske grunner

Komiteen vil påpeke at prinsippet om likebehandling må forstås i vid forstand og ut over kun å gjelde tilskuddsordninger. KM vil i denne sammenheng understreke at offentlige tjenester og ordninger for framtiden i større grad enn det som er gjeldende i dag, må tilpasses et tros- og livssynsmessig pluralistisk samfunn.

Bredere forståelse av religion

Komiteen mener en stor svakhet ved utvalgets rapport er en for smal tilnærming og forståelse av religion. Religion forstås som en type livssyn, og beskrives som å «bestå av det et menneske mener om de største spørsmålene i livet» og «ha oppfatninger om menneskets plass i tilværelsen og en holdning til sentrale etiske spørsmål» (s. 85). Komiteen mener at dette er et for reduksjonistisk syn på religion. Religion er mer enn en gruppe mennesker som slutter seg til samme tro og oppfatninger på et kognitivt nivå når det gjelder de store eksistensielle spørsmål. Religion er blant annet også kultur, riter, praksiser, tradisjoner, holdninger, normgrunnlag, verdisystemer, individuelle og kollektive identiteter.

Grunnlov, verdiparagraf og rammelov

Som det fremgår av KM-sak 05/2013 ønsker Kirkemøtet at Den norske kirke skal etableres som et eget rettssubjekt, atskilt fra staten. Videre ønsker Kirkemøtet at prestatetjenesten og de sentrale og regionale kirkelige organer overføres til Den norske kirke, slik at disse ikke lenger er statlige ansatte og statlige organer. Dette kan gjøres innenfor dagens Grunnlov.

Komiteen er som nevnt enig med utvalget i at likebehandlingsprinsippet er en viktig rettesnor i praktisk tros- og livssynspolitik. Allikevel kan ikke komiteen se at dette prinsippet gjør det nødvendig å endre Grunnloven, som nylig er endret med stor politisk tilslutning.

Komiteen vil i denne sammenheng vise til tidligere kirkemøte- og kirkerådsvedtak hvor det heter at en også etter en relasjonsendring mellom stat og kirke ser behovet for en fortsatt forankring av statens verdigrunnlag i den kristne og humanistiske arv.

Til utvalgets foreslåtte nøytrale lovgivningsmodell vil komiteen si at det kan tenkes enkelte områder der både staten og Den norske kirke ser seg tjent med at forholdet mellom staten og Den norske kirke fremdeles, og også etter en overgangsordning, *reguleres særskilt*. Om dette skjer i form av et eget kapittel i en ny lov om trossamfunn eller i en ny, kortfattet kirkelov, er et rent praktisk spørsmål. Det er både praktiske hensyn og Den norske kirkes store oppslutning i befolkningen som kan gjøre dette til et tjenlig lovgivningsområde også i fremtiden. Denne lovgivningsformen har i dag sin forankring i Grunnloven § 16. Det vises til

at staten fortsatt kan ha behov for å gi Den norske kirke *særlige oppgaver*, som det bare er Den norske kirke – ved dens oppslutning i samfunnet, samt dens velutviklede struktur og landsdekkende tilknytning – som effektivt kan ivareta.

Kirken og kulturen

Komiteen vil vise til Enger-utvalget og NOU 2013: 4 *Kulturutredningen 2014* som understreker at «Den norske kirke har som folkekirke en særlig rolle som formidler av kulturarven, slik den er innvevd i kirkebygg og menneskers livsriter. Den norske kirke har en landsdekkende kulturell infrastruktur med tilstedeværelse i alle landets kommuner.»

Kirken er en viktig arena for kirkemusikk, visuell kunst og andre kulturaktiviteter, herunder både profesjonell virksomhet og amatørkultur, som kor, fritidsklubber, danse- og teatergrupper. Den framstår flere steder i landet også som en viktig kulturprodusent. Den norske kirke er flere steder arbeidsgiver for den eneste profesjonelle kunstneren i kommunen. Kirkebyggene er sentrale kulturarvbærende arenaer som Enger-utvalget regner som en del av den kulturelle grunnmuren. Komiteen vil som Enger-utvalget fastholde at den felleskirkelige relaterte kulturarven er et verdifullt grunnlag for tros- og livssynssamfunns betydning for identitets- og meningsskaping også i det livssynsåpne samfunn.

En annen historiebeskrivelse er mulig

Komiteen setter spørsmålstegn ved deler av utvalgets historieskrivning om Den norske kirke. Utvalget synes å beskrive Den norske kirkes rolle i samfunnet de siste århundrene som en beretning om kirkens tap av kontroll over viktige samfunnsområder. Utvalget legger stor vekt på å beskrive kirkens overgang fra en maktbase i embetsmannsstaten til *en av flere* aktører på livssynsmarkedet i den sekulariserte, livssynsnøytrale staten. Komiteen vil i denne sammenheng vise til Enger-utvalget som har en helt annen tilnærming til historien om Den norske kirke i samfunnet. Enger-utvalget ser på kirkens rolle som kulturbærer etter 1814. Det beskriver kirken som en kulturinstitusjon i kraft av sin rolle som forvalter av landets religiøse kunnskapstradisjoner og rituelle liv, som møteplass i samfunnet og pådriver for folkeopplysningsarbeid. Kirken beskrives som en institusjon som har vært med å bygge den kulturelle grunnmuren i Norge og mobilisert folk til aktiv samfunnsdeltakelse.

Pluralistisk samfunn og dialog

Komiteen vil vise til Kirkemøtets hørings svar på NOU 2006: 2 *Staten og Den norske kirke*, pkt. 1.1.3, hvor det bl.a. heter at «Den norske kirke er opptatt av hva det vil si å være en majoritetskirke som opptrer respektfullt overfor andre tros- og livssynssamfunn, ikke minst for å fremme forståelse mellom ulike tros- og livssynssamfunn. Kirken har et uttrykt ønske om å lytte til minoritetenes opplevelser og erfaringer.»

Norge er i dag et tros- og livssynspluralistisk land, og komiteen mener at det er et stort behov for en mer helhetlig tros- og livssynspolitikk, som i større grad enn i dag tar hensyn til tros- og livssynsmangfoldet, blant annet ved å tilrettelegge bedre for en pluralistisk tros- og livssynsutøvelse i det offentlige rom og en bedre betjening i offentlige institusjoner. Samtidig som komiteen argumenterer for en særstilling for Den norske kirke i gitte tilfeller, vil komiteen understreke at *mennesker* som tilhører andre tros- og livssynssamfunn bør ha et tros- og livssynsmessig tjenestetilbud i offentlige sammenhenger på linje med mennesker som tilhører majoritetsreligionen.

Menigheter og ulike deler av Den norske kirke engasjerer seg på en aktiv måte i tros- og livssynsdialoger. I dialogene bygges det kjennskap og kunnskap, og en får gode og tillitsfulle

kommunikasjonskanaler for å diskutere krevende problemstillinger av både politisk og religiøs karakter. Menigheter og aktører i Den norske kirke bør oppfordres til å fortsette sine dialoger med andre tros- og livssynssamfunn, og til å lytte og lære av deres erfaringer med hvordan det er å være tros- og livssynsminoritet i det norske samfunnet.

I det pluralistiske samfunnet vil Den norske kirke bidra med sine erfaringer og kompetanse, og ta del i samfunnsbyggende og integrasjonsfremmende dialoger og samarbeid på tvers av tros- og livssyn. Det bør oppfordres til størst mulig grad av praktisk samarbeid i lokalsamfunnene, slik at verken minoritet eller majoritet trenger å gå på akkord med seg selv.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet takker for NOU 2013: 1 *Det livssynsåpne samfunn*. Kirkemøtet har siden behandlingen av Kirkerådets Kirke/stat-utvalg i 2002 understreket behovet for en mer helhetlig, statlig tros- og livssynspolitik, og ser utredningen fra Ståsettutvalget som et viktig innspill i denne prosessen.
2. Kirkemøtet mener at NOUens førende premiss om «et livssynsåpent samfunn» er en god og riktig tilnærming, og en viktig dreining bort fra ideen om et livssynsnøytralt samfunn eller en livssynsnøytral offentlighet. En tros- og livssynspolitik for et livssynsåpent samfunn tilrettelegger aktivt og åpner opp for tro- og livssyn på ulike offentlige arenaer.

Det er viktig at offentlige myndigheter viderefører en aktiv støttende tros- og livssynspolitik som i større grad enn i dag må likebehandle ulike tros- og livssynssamfunn. Kirkemøtet understreker at for å få en større grad av likebehandling i et livssynsåpent samfunn, bør politikken i hovedsak legge vekt på å lage rammevilkår som tilrettelegger for *utviding* av tros- og livssynsnærvær på ulike samfunnsområder. Et livssynsåpent samfunn bygges best ved at gjeldende ordninger og tros- og livssynsmessig tilstedeværelse i større grad *suppleres* av et mangfold av tros- og livssynsaktører, og ikke ved å *redusere* nærværet til Den norske kirke.

Kirkemøtet stiller seg bak utvalgets 8 prinsipper for en menneskerettighetsbasert, aktivt støttende og ikke-diskriminerende tros- og livssynspolitik hvor alle må akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynspraksis i det offentlige rom. Imidlertid mener Kirkemøtet at det også er *flere* vesentlige faktorer som bør tillegges vekt i utformingen av en mer helhetlig tros- og livssynspolitik. Også kompetanse, landsdekkende tilstedeværelse, posisjon som majoritetstrossamfunn og internasjonale urfolkskonvensjoner er vesentlige faktorer det må tas hensyn til i utformingen av den offentlige tros- og livssynspolitikken. Historie og kulturell kontekst bør også reflekteres.

Et livssynsåpent samfunn anerkjenner at tros- og livssynssamfunn er samfunnsinstitusjoner som opprettholder, bygger og utvikler kultur og fellesskap. Kirkemøtet mener at en aktivt støttende tros- og livssynspolitik må legge til rette for at tros- og livssynssamfunn får bidra til integrering, verdier og kollektiv mening som et pluralistisk samfunn er avhengig av.

Religion er mer enn en gruppe mennesker som på et kognitivt nivå slutter seg til samme tro og oppfatning om de store eksistensielle spørsmålene. Kirkemøtet vil understreke at

religion blant annet også er kultur, riter, praksiser, tradisjoner, holdninger, normgrunnlag, verdisystemer, individuelle og kollektive identiteter. Utformingen av en mer helhetlig tros- og livssynspolitikk må også ta utgangspunkt i dette.

Et samfunn som forstår seg selv som livssynsåpent, åpner rom som Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn med frimodighet kan gi innhold og retning. Det vil Den norske kirke gjøre i dialog og samarbeid med andre tros- og livssynssamfunn.

3. Kirkemøtet ber Kirkerådet vedta et høringssvar til høringen om NOU 2013: 1 *Et livssynsåpent samfunn* på sitt møte i september. Kirkerådets høringssvar bør forankres i tidligere, relevante kirkemøtevedtak om religionspolitikk, komiteens merknader og høringssvarene fra de kirkelige høringsinstansene.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Solveig Kopperstad Bratseth
Saksordfører: Atle Sommerfeldt

Disse hadde ordet:

Atle Sommerfeldt, Knut Lundby, Einar Bjerkvik Bovim, Bjørn Solberg, Egil Morland, Trygve Wyller, Hilde N. Ihle, Harald Hegstad, Bjørn Solberg, Erling Birkedal, Frøydis Indgjerdingen, Ingrun Jule, Ann-Kristin Sørvik, Anne-Lise Brenna Ording, Berit Nøst Dale, Agnes Sofie Gjeset, Sigurd Skollevoll, Ivar Braut, Marius Berge Eide, Helga Haugland Byfuglien, Ole Christian Kvarme, Øivind Benestad, Ingjerd Sørhaug Bratsberg, Robert Mark Coates, Anne Berit Evang.

Endringsforslag

Knut Lundby:

Vedtak pkt. 2, midt i første avsnitt side 6:

- «Imidlertid mener KM at det også...» GÅR UT
- Det føres inn et nytt avsnitt, som begynner: «Kirkemøtet mener flere vesentlige faktorer bør.....»
- Neste setning fra «også kompetanse...» erstattes med: Også internasjonale urfolkskonvensjoner, landsdekkende tilstedeværelse, oppslutning som majoritetssamfunn og bredde i kompetanse er vesentlige osv.....

(Endringer i forhold til tidligere tekst er understreket).

Knut Lundby:

Vedtak pkt. 2 – nest siste avsnitt:

Tros- og livssynspolitikken må ikke bygge på en smal tilnærming til og forståelse av religion, slik utvalget synes å gjøre.

[Deretter fra «Religion forstås som ...tom. (s. 85) i merknadene s. 3 under «Bredere...»]:

Tros- og livssynspolitikken må gi rom for stillferdig og taus tro og ikke forutsette aktive livssyn eller bestemt aktivitet for den enkelte. Kirkemøtet vil understreke at utformingen av

en mer helhetlige tros- og livssynspolitikk også må ta utgangspunkt i religion som kultur osv. (som i denne setningen i forslaget til vedtaket).

Egil Morland:

Ny setning til slutt:

Vi vil i det følgende kommentere noen av de overordnede problemstillingene som utvalgsinnstillingen reiser.

Trygve Wyller:

Nest siste avsnitt i punkt 2 flyttes til etter første linje i siste avsnitt på siden før. Avsnittet innledes med: «Kirkemøtet vil likevel anføre at NOU 2013:1 legger et overraskende ensidig kognitivt forhold til religion til grunn.»

Etter det nye innførte avsnittet bør det føyes til: «Denne holdningen til religion fører også til en særlig årvåkenhet på de andres religion.» (Dette får følger også for den videre argumentasjonen.

Hilde Nygaard Ihle:

Vedtak punkt 2:

Endre sist del av første avsnitt, siste setning:

.... «i det offentlige rom»

Harald Hegstad:

I pkt. 2, andre avsnitt, andre linje nedenfra:

«suppleres av» erstattes med «utvides til å inkludere»

Bjørn Solberg:

I punkt 2, avsnitt fem tas inn ordet: Opplevelser

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité C

Komiteens merknader

Menneskeverd og menneskerettigheter

For Den norske kirke er det en grunnleggende oppgave å arbeide for menneskeverd og menneskerettigheter, siden det kristne menneskesynet understreker at ethvert menneske er skapt av Gud og har uendelig verdi. Menneskeverdet og enkeltmennesker sin integritet skal ikke krenkes, men forsvares når det trengs. Komiteen ser det internasjonale menneskerettighetssystemet som svært viktig uttrykk og verktøy for dette.

Komiteen vil understreke at også innenfor menneskerettighetsvernet har staten betydelig frihet i hvordan den vil regulere sin tilknytning til en majoritetskirke. Komiteen viser her blant annet til de prinsipper som anvendes i den såkalte krusifiksdommen (Italia vs Lautsi).

En helhetlig tros- og livssynspolitikk

Komiteen slutter seg til utvalgets grunnleggende prinsipper for en helhetlig tros- og livssynspolitikk i Norge. Komiteen finner samtidig grunn til å påpeke at prinsippene ikke uten videre gir klare svar eller løsninger på konkrete, samfunnsmessige spørsmål. Praktisk tros- og

livssynspolitikk har store innslag av verdivurderinger ved seg. Den nærmere *vektingen* av hver for seg legitime verdier og prinsipper, vil påvirke de svar som gis på konkrete spørsmål.

Komiteen mener i denne sammenhengen at det også er *flere* vesentlige faktorer enn de vi finner i utvalgets 8 prinsipper, som bør tillegges vekt i utformingen av en mer helhetlig tros- og livssynspolitikk. Komiteen mener at også internasjonale urfolkskonvensjoner, landsdekkende tilstedeværelse, oppslutning som majoritetstrossamfunn og bredde i kompetanse er vesentlige faktorer det må tas hensyn til. Historie og kulturell kontekst bør også reflekteres i den enkelte sak.

Den norske kirke har mange medlemmer i alle kommuner, og er derfor til stede som kultur-, omsorgs- og riteinstitusjon i alle norske lokalsamfunn for å tjene og betjene disse medlemmene. Komiteen mener at folkekirkens ansvar for mennesker ikke blir mindre, men snarere større, når båndene til staten løsnes på.

Komiteen støtter utvalget som mener at i et tros- og livssynsåpent samfunn med en aktiv støttende tros- og livssynspolitikk bør myndighetene i en del sammenhenger gå *lengre* i å stimulere og legge forholdene aktivt til rette for *minoriteters* tros- og livssynsutøvelse enn det myndighetene strengt tatt er rettslig forpliktet på.

Et livssynsåpent samfunn anerkjenner at tros- og livssynssamfunn er samfunnsinstitusjoner som opprettholder, bygger og utvikler kultur og fellesskap. Komiteen mener at en aktivt støttende tros- og livssynspolitikk må legge til rette for at tros- og livssynssamfunn får bidra til integrering, verdier og kollektiv mening som et pluralistisk samfunn er avhengig av.

Likebehandling og ikke-diskriminering

I et land med en majoritetskirke – *uavhengig* av hvilken formell tilknytning denne har til staten – vil debatter og motstridende interesser ofte dreie seg om spørsmål og uenighet i konsekvensene av likebehandling og ikke-diskriminering. Komiteen slutter seg til utvalgets vurdering om at prinsippene om likebehandling og ikke-diskriminering må være styrende for norsk tros- og livssynspolitikk. Komiteen er videre enig med utvalget i at en del forhold som i det ytre eller formelt fremstår som forskjellsbehandling, *ikke* vil være diskriminering i menneskerettslig forstand, fordi det ikke utgjør en *usaklig* forskjellsbehandling. For å vurdere om noe er diskriminering, må en se på om eventuell forskjellsbehandling er nødvendig for å oppnå et saklig formål, og ikke er uforholdsmessig inngripende.

I noen tilfeller kan det være saklige grunner for ikke å likebehandle – enten for å ivareta minoriteter på den ene siden, eller, på den andre siden, på grunnlag av antall medlemmer, omfang av behov, eller historiske forhold og kultur.

Komiteen er ikke enig med utvalget når det i kapittel 10 konkluderer med at «... ved konflikt mellom likebehandlingsprinsippet og argumenter basert på historiske forhold, bør det for en framtidig politikk og for framtidige ordninger være slik at likebehandlingsprinsippet er overordnet argumenter basert på historiske forhold» (side 114 andre spalte). Komiteen mener for det første at dette blir for unyansert, da en helhetlig tros- og livssynspolitikk alltid vil måtte drøfte de ulike prinsippene opp mot hverandre, og – avhengig av sak – vurdere hvilke i en gitt situasjon som bør veie tyngst. For det andre kan det se ut som at utvalget her setter likhetstegn mellom ivaretagelse av kristen kultur og «argumenter basert på historiske

forhold». Når nærmere 90 % av befolkningen i Norge tilhører kristne trossamfunn, blir det lite treffende.

Komiteen vil påpeke at prinsippet om likebehandling må forstås i vid forstand og ut over kun å gjelde tilskuddsordninger. Komiteen vil i denne sammenheng understreke at offentlige tjenester og ordninger for fremtiden i større grad enn det som er gjeldende i dag, må tilpasses et tros- og livssynspluralistisk samfunn.

Bredere forståelse av religion

Komiteen mener en stor svakhet ved utvalgets rapport er en overraskende smal tilnærming til og forståelse av religion. For det første synes religion å forstås som en type livssyn, og beskrives som å «bestå av det et menneske mener om de største spørsmålene i livet» og «ha oppfatninger om menneskets plass i tilværelsen og en holdning til sentrale etiske spørsmål» (s. 85). For det andre synes utvalget flere steder å forholde seg til religion som summen av aktiviteter i et trossamfunn. Komiteen mener at dette er et for reduksjonistisk syn på religion. Religion er blant annet også kultur – taus så vel som artikulert, riter, praksiser, tradisjoner, opplevelser, holdninger, emosjoner, sanselige erfaringer, normgrunnlag, verdisystemer og individuelle og kollektive identiteter. Utvalgets reduksjonistiske tilnærming til religion rammer ikke bare kristen religion, men også andre religioner. Komiteen mener at utformingen av en mer helhetlig tros- og livssynspolitik må basere seg på en bredere religionsforståelse.

Komiteen mener utvalgets hovedgrep med å etablere begrepet «et livssynsåpent samfunn» er svært bra og viktig. Dette er en viktig dreining bort fra ideen om et livssynsnøytralt samfunn. Det viktige ved det nye begrepet er betoningen av det åpne til forskjell fra det nøytrale. Ideelt sett kunne utvalget brukt begrepet «religions- og livssynsåpent samfunn» for på den måten å tydeliggjøre en bredere religionsforståelse og også knytte begrepsbruken nærmere opp mot internasjonale begreper, jf. «freedom of religion or belief».

Grunnlov og verdiparagraf

Komiteen er enig med utvalget i at likebehandlingsprinsippet er en viktig rettesnor i praktisk tros- og livssynspolitik. Allikevel kan ikke komiteen se at dette prinsippet gjør det nødvendig å endre Grunnloven, som nylig er endret med stor politisk tilslutning.

Komiteen vil i denne sammenheng vise til tidligere kirkemøte- og kirkerådsvedtak hvor det heter at en også etter en relasjonsendring mellom stat og kirke ser behovet for en fortsatt forankring av statens verdigrunnlag i den kristne og humanistiske arv.

En annen historiebeskrivelse er mulig

Komiteen setter spørsmålsteget ved deler av utvalgets historieskrivning om Den norske kirke. Utvalget synes å beskrive Den norske kirkes rolle i samfunnet de siste århundrene som en beretning om kirkens tap av kontroll over viktige samfunnsområder. Utvalget legger stor vekt på å beskrive kirkens overgang fra en maktbase i embetsmannsstaten til *en av flere* aktører på livssynsmarkedet i den sekulariserte staten. Komiteen erkjenner at historien om Den norske kirkes og kirkenes rolle i det norske samfunnet kan skrives på mange måter. Komiteen mener kirkenes rolle i moderniseringen og demokratiseringen av samfunnet, samt utviklingen av velferdsstaten også er perspektiver som hører hjemme i denne historien. Det gjør også kirkenes århundrer lange diakonale tjenester og vesentlige bidrag til utvikling av den institusjonaliserte helse- og omsorgstjenesten og skolevesenet.

Komiteen viser også til Enger-utvalget og NOU 2013: 4 *Kulturutredningen 2014* som har en helt annen tilnærming til historien om Den norske kirke i samfunnet. Enger-utvalget ser på kirkens rolle som kulturbærer etter 1814. Det beskriver kirken som en kulturinstitusjon i kraft av sin rolle som forvalter av landets religiøse kunnskapstradisjoner og rituelle liv, som møteplass i samfunnet og pådriver for folkeopplysningsarbeid. Kirken beskrives som en institusjon som har vært med å bygge den kulturelle grunnmuren i Norge og mobilisert folk til aktiv samfunnsdeltakelse.

Kirken og kulturen

Komiteen vil vise til Enger-utvalget som understreker at «Den norske kirke har som folkekirke en særlig rolle som formidler av kulturarven, slik den er innvevd i kirkebygg og menneskers livsriter. Den norske kirke har en landsdekkende kulturell infrastruktur med tilstedeværelse i alle landets kommuner.» (s. 312)

Kirken er en viktig arena for kirkemusikk, visuell kunst og andre kulturaktiviteter, herunder både profesjonell virksomhet og amatørkultur, som kor, fritidsklubber, danse- og teatergrupper. Den framstår flere steder i landet også som en viktig kulturprodusent. Den norske kirke er flere steder arbeidsgiver for den eneste profesjonelle kunstneren i kommunen. Salmeskatten utgjør en viktig del av kulturen både nasjonalt og i mange lokalsamfunn. Kirkebyggene er sentrale kulturarvbærende arenaer som Enger-utvalget regner som en del av den kulturelle grunnmuren. Komiteen vil som Enger-utvalget fastholde at den felleskirkelige relaterte kulturarven er et verdifullt grunnlag for tros- og livssynssamfunns betydning for identitets- og meningsskaping også i det livssyns åpne samfunn.

Pluralistisk samfunn og dialog

Komiteen vil vise til Kirkemøtets hørings svar på NOU 2006: 2 *Staten og Den norske kirke*, pkt. 1.1.3, hvor det bl.a. heter at «Den norske kirke er opptatt av hva det vil si å være en majoritetskirke som opptrer respektfullt overfor andre tros- og livssynssamfunn, ikke minst for å fremme forståelse mellom ulike tros- og livssynssamfunn. Kirken har et uttrykt ønske om å lytte til minoritetenes opplevelser og erfaringer.»

Norge er i dag et tros- og livssynspluralistisk land. Komiteen mener at det er et stort behov for en politikk som i større grad enn i dag tar hensyn til tros- og livssynsmangfoldet, blant annet ved å tilrettelegge bedre for en pluralistisk tros- og livssynsutøvelse i det offentlige rom og en bedre betjening i offentlige institusjoner. Samtidig som komiteen argumenterer for at Den norske kirke kan ivareta særlige samfunnsansvar på vegne av fellesskapet, vil komiteen understreke at *mennesker* som tilhører andre tros- og livssynssamfunn bør ha et tros- og livssynsmessig tjenestetilbud på linje med mennesker som tilhører majoritetsreligionen.

Menigheter og ulike deler av Den norske kirke engasjerer seg på en aktiv måte i tros- og livssynsdialoger. I dialogene bygges det kjennskap og kunnskap, og en får gode og tillitsfulle relasjoner, samt kommunikasjonskanaler for å diskutere krevende problemstillinger av både politisk og religiøs karakter. Menigheter og aktører i Den norske kirke bør oppfordres til å fortsette med å bygge økumeniske og interreligiøse relasjoner, og til å lytte og lære av erfaringer med hvordan det er å være tros- og livssynsminoritet i det norske samfunnet.

I det pluralistiske samfunnet vil Den norske kirke fortsette å ta samfunnsansvar både lokalt og nasjonalt. Kirken ønsker å bidra med sine erfaringer og kompetanse, kirkerom og samlingssteder, og ta del i samfunnsbyggende og integrasjonsfremmende dialoger. Den

norske kirke vil fortsette sitt samarbeid på tvers av tros- og livssyn slik at Norge oppleves å være et godt tros- og livssynsåpent samfunn for alle mennesker i landet.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet er glad for NOU 2013: 1 *Det livssynsåpne samfunn*. Kirkemøtet har siden behandlingen av Kirkerådets kirke/stat-utvalg i 2002 understreket behovet for en mer helhetlig, statlig tros- og livssynspolitik, og ser utredningen fra Ståsettutvalget som et viktig bidrag i denne prosessen. Kirkemøtet vil i det følgende kommentere noen av de overordnede problemstillingene som utredningen reiser.
2. Kirkemøtet mener at NOUens førende premiss om «et livssynsåpent samfunn» er en god og riktig tilnærming, og en viktig dreining bort fra ideen om et livssynsnøytralt samfunn eller en livssynsnøytral offentlighet. En politikk for et tros- og livssynsåpent samfunn tilrettelegger aktivt og åpner opp for religion og livssyn i ulike offentlige rom.

Kirkemøtet vil likevel anføre at NOU 2013: 1 legger en overraskende ensidig kognitiv og aktivitetsbasert forståelse av religion til grunn. Religion er mer enn en gruppe mennesker som slutter seg til samme tro og oppfatning om de store eksistensielle spørsmålene, og mer enn summen av aktiviteter i et trossamfunn. Kirkemøtet vil understreke at religion blant annet også er kultur – taus så vel som artikulert, riter, praksiser, tradisjoner, opplevelser, holdninger, emosjoner, sanselige erfaringer, normgrunnlag, verdisystemer og individuelle og kollektive identiteter. Utvalgets reduksjonistiske tilnærming til religion rammer ikke bare kristen religion, men også andre religioner. Utformingen av en mer helhetlig tros- og livssynspolitik må basere seg på en bredere religionsforståelse.

Det er viktig at offentlige myndigheter viderefører en aktiv støttende tros- og livssynspolitik som i større grad enn i dag må likebehandle ulike tros- og livssynssamfunn. Kirkemøtet understreker at for å få en større grad av likebehandling i et tros- og livssynsåpent samfunn, bør politikken i hovedsak legge vekt på å lage rammevilkår som tilrettelegger for *utviding* av religions- og livssynsnærvær på ulike samfunnsområder. Et tros- og livssynsåpent samfunn bygges best ved at gjeldende ordninger og tros- og livssynsmessig tilstedeværelse i større grad *utvides* til å inkludere et mangfold av tros- og livssynsaktører, og ikke ved å *redusere* nærværet til Den norske kirke.

Kirkemøtet stiller seg bak utvalgets 8 prinsipper for en menneskerettighetsbasert, aktivt støttende og ikke-diskriminerende tros- og livssynspolitik hvor alle må akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynspraksis i det offentlige rom.

Kirkemøtet mener også *flere* vesentlige faktorer bør tillegges vekt i utformingen av en mer helhetlig tros- og livssynspolitik. Også internasjonale urfolkskonvensjoner, landsdekkende tilstedeværelse, oppslutning som majoritetstrossamfunn og bredde i kompetanse er vesentlige faktorer det må tas hensyn til i utformingen av den offentlige tros- og livssynspolitikken. Historie og kulturell kontekst bør også reflekteres.

Et religions- og livssynsåpent samfunn anerkjenner at tros- og livssynssamfunn er samfunnsinstitusjoner som opprettholder, bygger og utvikler kultur og fellesskap. Kirkemøtet mener at en aktivt støttende tros- og livssynspolitikkk må legge til rette for at tros- og livssynssamfunn får bidra til integrering, verdier og kollektiv mening som et pluralistisk samfunn er avhengig av.

Et samfunn som forstår seg selv som tros- og livssynsåpent, åpner rom som Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn med frimodighet kan gi innhold og retning. Det vil Den norske kirke gjøre i dialog og samarbeid med andre tros- og livssynssamfunn.

3. Kirkemøtet ber Kirkerådet vedta et høringssvar til høringen om NOU 2013: 1 *Et livssynsåpent samfunn* på sitt møte i september 2013. Kirkerådets høringssvar bør forankres i tidligere, relevante kirkemøtevedtak, komiteens merknader og høringssvarene fra de kirkelige høringsinstansene.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører/komiteleder: Atle Sommerfeldt

Disse hadde ordet:

Nils Dagestad, Atle Sommerfeldt, Egil Morland, Kristin Gunleiksrud, Hilde N. Jule, Tor B. Jørgensen.

Endringsforslag

Behandling av endringsforslagene fra første behandling:

Knut Lundby: Tatt inn av komiteen.

Egil Morland: Tatt inn av komiteen.

Trygve Wyller: Tatt inn av komiteen.

Hilde Nygaard Ihle: Tatt inn av komiteen.

Harald Hegstad: Tatt inn av komiteen.

Bjørn Solberg: Frafalt

Forslag 2. behandling:

Kristin Gunleiksrud:

Siste setning i øverste avsnitt s. 6:

Endre fra «tros- og livssynspraksis» til «tros- og livssynsuttrykk».

Komiteen tar forslaget inn i teksten:

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet er glad for NOU 2013: 1 *Det livssynsåpne samfunn*. Kirkemøtet har siden behandlingen av Kirkerådets kirke/stat-utvalg i 2002 understreket behovet for en mer helhetlig, statlig tros- og livssynspolitikk, og ser utredningen fra Ståsettutvalget som et viktig bidrag i denne prosessen. Kirkemøtet vil i det følgende kommentere noen av de overordnede problemstillingene som utredningen reiser.
2. Kirkemøtet mener at NOUens førende premiss om «et livssynsåpent samfunn» er en god og riktig tilnærming, og en viktig dreining bort fra ideen om et livssynsnøytralt samfunn eller en livssynsnøytral offentlighet. En politikk for et tros- og livssynsåpent samfunn tilrettelegger aktivt og åpner opp for religion og livssyn i ulike offentlige rom.

Kirkemøtet vil likevel anføre at NOU 2013: 1 legger en overraskende ensidig kognitivt og aktivitetsbasert forståelse av religion til grunn. Religion er mer enn en gruppe mennesker som slutter seg til samme tro og oppfatning om de store eksistensielle spørsmålene, og mer enn summen av aktiviteter i et trossamfunn. Kirkemøtet vil understreke at religion blant annet også er kultur – taus så vel som artikulert, riter, praksiser, tradisjoner, opplevelser, holdninger, emosjoner, sanselige erfaringer, normgrunnlag, verdssystemer og individuelle og kollektive identiteter. Utvalgets reduksjonistiske tilnærming til religion rammer ikke bare kristen religion, men også andre religioner. Utformingen av en mer helhetlig tros- og livssynspolitikk må basere seg på en bredere religionsforståelse.

Det er viktig at offentlige myndigheter viderefører en aktiv støttende tros- og livssynspolitikk som i større grad enn i dag må likebehandle ulike tros- og livssynssamfunn. Kirkemøtet understreker at for å få en større grad av likebehandling i et tros- og livssynsåpent samfunn, bør politikken i hovedsak legge vekt på å lage rammevilkår som tilrettelegger for *utviding* av religions- og livssynsnærvær på ulike samfunnsområder. Et tros- og livssynsåpent samfunn bygges best ved at gjeldende ordninger og tros- og livssynsmessig tilstedeværelse i større grad *utvides* til å inkludere et mangfold av tros- og livssynsaktører, og ikke ved å *redusere* nærværet til Den norske kirke.

Kirkemøtet stiller seg bak utvalgets 8 prinsipper for en menneskerettighetsbasert, aktivt støttende og ikke-diskriminerende tros- og livssynspolitikk hvor alle må akseptere å bli eksponert for andres tros- og livssynsuttrykk i det offentlige rom.

Kirkemøtet mener også *flere* vesentlige faktorer bør tillegges vekt i utformingen av en mer helhetlig tros- og livssynspolitikk. Også internasjonale urfolkskonvensjoner, landsdekkende tilstedeværelse, oppslutning som majoritetstrossamfunn og bredde i kompetanse er vesentlige faktorer det må tas hensyn til i utformingen av den offentlige tros- og livssynspolitikken. Historie og kulturell kontekst bør også reflekteres.

Et religions- og livssynsåpent samfunn anerkjenner at tros- og livssynssamfunn er samfunnsinstitusjoner som opprettholder, bygger og utvikler kultur og fellesskap. Kirkemøtet mener at en aktivt støttende tros- og livssynspolitikkk må legge til rette for at tros- og livssynssamfunn får bidra til integrering, verdier og kollektiv mening som et pluralistisk samfunn er avhengig av.

Et samfunn som forstår seg selv som tros- og livssynsåpent, åpner rom som Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn med frimodighet kan gi innhold og retning. Det vil Den norske kirke gjøre i dialog og samarbeid med andre tros- og livssynssamfunn.

3. Kirkemøtet ber Kirkerådet vedta et høringssvar til høringen om NOU 2013: 1 *Et livssynsåpent samfunn* på sitt møte i september 2013. Kirkerådets høringssvar bør forankres i tidligere, relevante kirkemøtevedtak, komiteens merknader og høringssvarene fra de kirkelige høringsinstansene.

Enstemmig vedtatt
104 stemmeberettigede

KM 12/13 Forsvarlig etisk forvaltning av norske petroleumsressurser og bruk av oljefondet - forslag til uttalelse

Saksdokument:

KM-sak 12/13. Forslag til uttalelse.doc

Første innstilling fra komité C

Sammendrag av saksorienteringen

Etter forslag fra Agder og Telemark bispedømmeråd fremmer Kirkerådet forslag om at Kirkemøtet behandler en uttalelse der norske myndigheter oppfordres til å bruke Statens pensjonsfond utland (SPU) til å investere betydelig mer i fattige land og i fornybar energi. Saken ble behandlet på Kirkerådets møte 31.01.-01.02.13 og 14.-15.03.13. I forkant av disse møtene ble saken behandlet av hhv. Mellomkirkelig råds arbeidsutvalg (MKR/AU) og MKRs rådsmøte for å gi innspill til Kirkerådet.

Kirkerådet mener at forvaltning av de norske petroleumsressursene og SPU direkte berører vårt etiske ansvar for en bærekraftig og rettferdig forvaltning av skaperverket. Det forplikter norske myndigheter til en forsvarlig etisk forvaltning, og utfordrer alle kirkens medlemmer, politikere og velgere til å la dette få et avgjørende fokus ved stortingsvalget i 2013.

Komiteens merknader

Komiteen foreslår å konsentrere uttalelsen om Statens pensjonsfond utland (SPU) ved dette Kirkemøte. Dette er delvis begrunnet i at komiteen ønsker å knytte uttalelsen tydeligere opp mot det opprinnelige forslaget fra Agder og Telemark bispedømme. Men komiteen ønsker også å legge opp til et løp med mer grundig gjennomarbeiding av delen om norsk olje- og gassforvaltning for å kunne gå mer i dybden om de etiske vurderingene rundt en mer helhetlig forvaltning av norske petroleums-ressurser. Samtidig vil komiteen følge opp vedtak fra KM 4/12 om kirkens eget ansvar i forhold til klimautfordringene og deltagelse i kampanjen klimavalg 2013. Komiteen foreslår derfor å endre sakens tittel til: *Forsvarlig etisk forvaltning av norske petroleumsressurser og uttalelse om etisk forvaltning av Statens pensjonsfond utland.*

Komiteen viser til saksframlegget for en mer detaljert begrunnelse for denne saken. Komiteen ønsker å presisere at det som sies om at togradersmålet ikke kan nås hvis mer enn 1/3 av verdens ressurser av olje og gass blir værende i bakken blir noe misvisende. Det det internasjonale energibyrået refererer til her gjelder totale ressurser av fossil energi. Komiteen mener likevel at Norge som petroleumsprodusent og eksportør har et betydelig ansvar, men også økonomisk handlefrihet til å gå foran i en global snuoperasjon. Ansvaret innebærer at Norge bør bruke sin rikdom til å fremme en utvikling som bidrar til å hindre at alvorlige klimaendringer oppstår, samtidig som andre mål knyttet til fattigdomsbekjempelse og rettferdighet oppnås.

Komiteen mener at forvaltning av norske olje- og gassressurser er en av de store etiske utfordringene vi står overfor i dag. Dette gjenspeiles i en rekke vedtak og uttalelser gjort av Kirkemøtet og Ungdommens kirkemøte fra 1989 og fram til i dag. De etiske utfordringene vi møter som følge av vår rikdom på olje og gass er et dilemma, fordi disse ressursene utvilsomt har ført til en formidabel økonomisk vekst og velstandsutvikling i vårt land. Utvinningstempo, avhengighet, utkonkurrering av annen virksomhet, finansiering av velferdsordninger og sårbarhet er sider av saken som påvirker hele det norske samfunnet, og som veldig mange

arbeidstakere og bedrifter er avhengige av. En annen etisk utfordring er det forbruksmønsteret og den skjeve fordelingen av rikdom i verden som vi alle er fanget i. Det kreves mye av den som har fått mye, og vårt ansvar overfor verdens fattige kan ikke lett avfeies. For det tredje bidrar vår utvinning av fossil energi betydelig til dagens klimautslipp. Konsekvensen av klimaendringene rammer også de fattigste hardest.

Komiteen vil at det legges til rette for en prosess der disse etiske utfordringene drøftes fram til Kirkemøtet i 2015. Det pågående arbeidet i prosjektet Skaperverk og bærekraft og med en klimamelding for Dnk (KM 4/12) er også en del av dette. De regionale ressursgruppene for forbruk og rettferd (Skaperverk og bærekraft) vil være naturlige drivkrefter i å forankre dette og utforme konkrete handlingsalternativ til alle nivå i kirken. Dette må sees i sammenheng med det pågående arbeidet fram mot en internasjonal bindende klimaavtale som skal slutføres i 2015, gjeldende fra 2020. Kirken bidrar til dette gjennom Mellomkirkelig råd og prosjektet Skaperverk og bærekraft.

Komiteen vil også stadig utfordre våre myndigheter til å føre en politikk der vår rolle som energinasjon og energieksporør kan stå i forhold til vår rolle som aktiv pådriver for en internasjonalt bindende klimaavtale som reduserer CO₂-utslippene. Det er viktig at alle fagmiljø og berørte parter inviteres til å belyse ulike sider av denne kompleksiteten. Komiteen foreslår derfor at norske myndigheter skal sette ned en bredt sammensatt kommisjon som skal sette søkelys på de etiske, økonomiske og klima- og miljømessige utfordringene Norge står overfor på grunn av dagens forvaltningsregime av de norske petroleumsressursene. Det er naturlig at både industri og næringsliv, fagbevegelse, miljøbevegelse og religions- og livssamfunn inviteres med i dette arbeidet. Den brede alliansen i Klimavalg 2013 viser at dette er mulig.

Komiteen viser til vedtak fra KM 4/12 der det ble vedtatt at Dnk skulle engasjere seg i kampanjen «Klimavalg 2013». Kampanjen har nå mer enn 60 medlemsorganisasjoner, og av dem er ca 40 % kristne organisasjoner og kirkesamfunn. Andre viktige aktører er fagbevegelse, miljøorganisasjoner og fagmiljø / forskning. Så langt har kampanjen bidratt til stor mobilisering og entusiasme, og de kirkelige aktørene har blitt lagt merke til. Hva kampanjen dreier seg om er tilgjengelig på «klimavalg2013.no» Materieell til skaperverkets dag er lagt ut på «gronnkirke.no», og informasjon om kampanjen ble sendt ut til alle landets menigheter i Dnk like etter påske.

Komiteen merker seg at boken «100.000 klimajobber og grønne arbeidsplasser –nå!» som presenterer en positiv løsning på klimautfordringene med satsing på fornybar energi. Det vil før sommeren bli utgitt et hefte om klimarettferdighet, og det blir markeringer på flere kristne sommerstevner. Det blir også markeringer under flere av partienes landsmøter og ved oppstarten av valgkampen i Arendalsuka. Hoved markeringen for kampanjen blir den 24. august.

Kirkemøtet har ved flere tidligere anledninger behandlet saker som omhandler Statens pensjonsfond utland, eller oljefondet. I vedtaket fra sak KM 10/07 «Økonomisk globalisering som utfordring til kirkene», heter det:

Vi har som et av verdens rikeste land og med vår store petroleumsformue muligheter og et særlig moralsk ansvar for å bidra til en mer rettferdig verden. Vi ber norske myndigheter:

(...)

-utvikle Petroleumsfondet i en slik retning at det i større grad kan komme de fattigste i verden til gode.

Da retningslinjene for SPU's etikkråd skulle revideres i 2007-2009 ba Kirkerådet i sitt høringssvar om at man benyttet denne muligheten til å utforske nye modeller for forvaltning av petroleums-formuen, og at disse modellene ble sett i sammenheng med Norges miljø- og utviklingspolitikk. Lignende innspill har også vært gitt myndighetene ved andre anledninger, blant annet til de rødgrønne partiene foran regjeringsforhandlingene i 2009. Komiteen for internasjonale spørsmål under Mellomkirkelig råd har fulgt denne saken siden kirkemøtebehandlingen.

Ungdommens kirkemøte har også gjort vedtak knyttet til forvaltningen av SPU. I UKM 12/12 «Etikk foran profitt i oljefondet» konkluderes det med at etikken må settes over finansielle hensyn. De tar også til orde for en styrking av etikkrådet. Denne saken bygger delvis på sak UKM 04/10 om forvaltning av OVF's midler, og sak UKM 09/10; «Resolusjon om forvaltning av Statens Pensjonsfond utland (SPU)»

Forvaltning av SPU er valgt som tema for den politiske kampanjen i Kirkens Nødhjelps fasteaksjon 2013 -2014. Budskapet i denne kampanjen er at en betydelig større andel av SPU bør investeres i fattige land, for å skape muligheter for gode arbeidsplasser og utvikling i disse landene. Komiteen mener at vedtaket fra KM bør ligge tett opp til budskapet i Kirkens Nødhjelps fasteaksjon, slik at disse gjensidig vil gi støtte og legitimitet til hverandre.

Siden Kirkemøtet fattet sine vedtak i 2007 er det blitt økt politisk gehør for å øke investeringene i fattige land. Etter revisjonen av de etiske retningslinjene for SPU ble det i 2009 opprettet et eget program for miljøvennlige investeringer under fondet. I budsjettdebatten høsten 2012 foreslo opposisjonspartiene å sette av 10 milliarder kroner av SPU til å investere i fattige land, og flere av partiene på Stortinget tar i sine forslag til partiprogram til orde for å øke slike investeringer. Komiteen mener at siden det er stortingsvalg i 2013 er det en god anledning til å fremme forslag om endringer i kriteriene for hvordan pengene kan investeres og i investeringsporteføljen.

Det er også fra andre hold kommet relevante innspill om forvaltningen av SPU. Forum for Utvikling og Miljø, som er en sammenslutning av til sammen 51 medlemsorganisasjoner (bl.a. Den norske kirke, Changemaker, Kirkens Nødhjelp, Digni og Strømmestiftelsen), gjennomførte høsten 2012 en serie med frokostmøter i Oslo, der tema var forvaltningen av SPU. I åpningsforedraget på Zero-konferansen 2012 ble myndighetene utfordret til å sette av midler til to nye fond under SPU (med 200 milliarder kroner til hver); ett til fornybar energi og ett til investeringer for utvikling i fattige land. Framtiden i Våre Hender sier at SPU's investeringer på 241 mrd. kr i olje- og gass selskaper tilsier et utslipp av mer CO₂ enn det vi kan slippe ut hvis vi skal begrense oppvarmingen av kloden til 2° C, det såkalte togradersmålet.

Komiteen mener at et kirkemøtevedtak om forvaltning av SPU har en sterk begrunnelse i sakens størrelse og grad av alvor. Mye tyder på at det er et stort engasjement for bedre forvaltning av SPU. Samtidig er saken på agendaen også politisk. En uttalelse fra Kirkemøtet bør være etisk begrunnet og kan være med å gi legitimitet og støtte til alle som jobber for at vår felles olje-formue skal investeres til beste for de fattige og for miljøet.

Komiteen legger opp til at uttalelsen som følger av vedtak 2 blir gjenstand for en språkvask før 2. gangs innstilling til Kirkemøtet.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet har ved flere anledninger uttrykt bekymring for det manglende fremskrittet i å redusere klimautslipp nasjonalt og globalt. Kirkemøtet vedtok derfor i sak 4/12 å slutte seg til kampanjen Klimavalg 2013. Kirkemøtet utfordrer derfor:
 - a. Alle kirkens medlemmer til å la hensynet til en forsvarlig klimapolitikk og arbeid for global rettferdighet få et avgjørende fokus ved stortingsvalget i 2013. Videre at de politiske partiene og mediene gjør klimasaken til et hovedspørsmål i valgkampen.
 - b. Bispedømmerådene til å slutte opp om og intensivere deltagelse i Klimavalg 2013 ved å stimulere til lokale og regionale arrangementer, spesielt ved hovedmarkeringen 24. august.
 - c. Kirkerådet til å ta initiativ til at prosjektet Skaperverk og bærekraft gjennomfører brede høringer med ulike fagmiljøer og interessegrupper om etiske vurderinger knyttet til forvaltningen av petroleumsressursene. Kirkerådet bes å gi rapport om fremdriften i dette arbeidet ved Kirkemøtet i 2015
 - d. Storting og regjering til å prioritere tiltak som forhindrer farlige klimaendringer. Dette må være en politisk hovedsak i den kommende Stortingsperioden. Regjeringen utfordres til å oppnevne en bredt sammensatt kommisjon med følgende mandat; å utvikle en helhetlig, etisk vurdering av forvaltningen av norske petroleumsressurser og de konkrete konsekvensene eventuelle omlegginger vil måtte føre til for den enkelte og for Norge som samfunn. Dnk og andre tros- og livssynssamfunn er naturlig bidragsyttere i et slikt arbeid.
2. Kirkemøtet vedtar følgende uttalelse:

Etisk forvaltning av Statens pensjonsfond utland

Norges enorme olje- og gassressurser på norsk sokkel har skapt økonomisk vekst, velstand og gitt grunnlag for verdens største statlige investeringsfond, Statens pensjonsfond utland (SPU), eller oljefondet. Store deler av verdens befolkning får ikke sine fundamentale rettigheter ivaretatt, og urfolk er særlig utsatt. I en slik situasjon hviler det et stort etisk ansvar på Norge for hvordan vi forvalter våre økonomiske ressurser. Bærekraftig forvaltning av skaperverket, nestekjærlighet og solidaritet med fattige og marginaliserte, er umistelige verdier for Den norske kirke og den verdensvide kirke. Rikdommen som SPU representerer er en enorm mulighet for Norge til å bidra til en bedre fordeling av verdens ressurser og nye arbeidsplasser og utvikling der det trengs mest. Derfor vil vi utfordre det norske samfunn til en høyere etisk bevissthet om hvordan vi i dag forvalter de verdiene som vår olje- og gassformue representerer.

Statens pensjonsfond utland (SPU) er verdens største nasjonale investeringsfond. Verdien av fondet passerte 4000 milliarder kroner i mars 2013. Mindre enn 1 % av fondet er investert i fattige land til tross for at de samme landene utgjør om lag 13 % av verdensøkonomien. Jmf. stortingsmelding 27 (2012-2013) om forvaltningen av Statens pensjonsfond ble framlagt 12. april 2013. Dagens fordeling av investeringene viderefører og øker ulikheten mellom fattige og rike land.

Kirkemøtet mener at en betydelig større del av fondet må investeres i fattige land, på en måte som kommer fattige mennesker til gode. Fattige land har rett til å øke sin velferd og sitt energiforbruk for å oppnå en akseptabel levestandard. Befolkningsveksten i fattige land vil

være høy i mange år framover og behovet for nye arbeidsplasser vil være enormt. Gjennom vår oljeformue kan Norge bidra med investeringer som gir nye arbeidsplasser og grobunn for økonomisk vekst. KM mener at Norge må gå inn for at 5% av fondet investeres i fattige land innen 5 år, og dette økes til 10% innen 10 år.

Hensynet til de fattige er kirkens hovedmotivasjon og ikke målet om maksimal avkastning slik det overordnede prinsippet er for SPU. Økte investeringer i fattige land og i fornybar energi med strenge etiske standarder, er likevel forenlig med en akseptabel avkastning. Denne avkastningen mener kirkemøtet bør reinvesteres i fattige land. Dette kan eksempelvis løses ved opprettelsen av et nytt fond under SPU med et annet forvaltningsregime. SPU er en langsiktig investor, og har derfor potensiale til å sette nye standarder med sin forvaltning.

Ungdommens kirkemøte vedtok på sitt møte i 2012 uttalelsen «Etikk foran profitt i oljefondet» Kirkemøtet støtter opp om denne uttalelsen og mener det må stilles strengere etiske krav til alle de investeringene SPU gjør. Etikkrådets mandat og ressurser må styrkes slik at det sikres at Norge ikke gjør seg delaktig i å tjene penger på menneskerettighetsbrudd, uverdige arbeidsforhold og miljøødeleggelser.

Norge arbeider for internasjonale forpliktende klimaavtaler som vil redusere CO₂-utslippene slik at togradersmålet oppnås. Skal SPUs investeringer være i samsvar med denne målsettingen må en betydelig del av fondet investeres i fornybar energiproduksjon og utvikling og spredning av ny miljøvennlig teknologi. Fondet må også redusere sine investeringer i fossil energi. Gjennom SPU har Norge mulighet til å bidra til en fortgang i omlegging av energiressursene fra fossil til fornybar, og på denne måten også arbeide i tråd med målsettingen i klimaforhandlingene.

På denne bakgrunn mener Kirkemøtet at norske myndigheter må la hensynet til klima og global fattigdom få prioritet i forvaltningen av norske olje- og gassressurser. Det innebærer at norske myndigheter må:

- Sette seg som mål å investere 10 % av SPU i fattige land innen 10 år (2023) på en måte som kommer fattige mennesker til gode.
- Gi avkall på økonomisk avkastning når etiske hensyn krever det og legge strengere etiske retningslinjer til grunn for ansvarlige investeringer. Midler til oppfølging av nye etiske standarder må bevilges. Dette bør innføres til etikkrådets 10-årsjubileum i 2014.
- Investere vesentlig mindre av SPU i fossilindustrien og vesentlig mer i fornybar energi og utvikling av ny energi.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Torstein Nordal

Saksordfører: Marianne H. Brekken

Disse hadde ordet:

Marianne H. Brekken, Helga Haugland Byfuglien, Marius Berge Eide, Tor B. Jørgensen, Karin-Elin Berg, Hilde Nygaard Ihle, Ann-Kristin Sørvik, Gunnar Gjevne, Kristin Gunleiksrud, Solveig Fiske, Trude Holm, Anne Lise B. Ordning, Øivind Benestad, Aud Kvalbein, Trygve Wyller, Svein Arne Lindø, Egil Morland, Atle Sommerfeldt, Heidi Nordkvelde, Einar Bjerkvik Bovim, Ole Christian Kvarme, Toril Kristiansen

Endringsforslag

Marius Berge Eide:

Utvide uttalelsen til å omfatte forvaltningen av norske petroleumsressurser i tråd med KR's saksorientering.

Karin-Elin Berg:

Vedtakspkt. 1 a:

Dele i to punkter, eventuelt gi hele utfordringen til kirkens medlemmer.

Uttalelsen:

Gjøre den mer målrettet og ta bort en del av faktainfo. Være mer fokusert på kirkens synspunkter.

Hilde Nygaard Ihle:

Slette punkt 2 i uttalelsen:

2. «Kirkemøtet vedtar følgende uttalelse».

Sette inn et nytt punkt i mandatet, vedtakets pkt. 3 d:

regjeringens mandat: (...) forvaltningen av norske petroleumsressurser, utvikle gode etiske forvaltningsprinsipper, og (....)

Endre «regjeringens mandat» i vedtakspunkt 3 d:

«å foreta en helhetlig, etisk vurdering av forvaltningen av norske petroleumsressurser, og kartlegge hvilke konkrete konsekvenser eventuelle omlegginger vil få for den enkelte og for Norge som samfunn.»

Kristin Gunleiksrud

Tekst i uttalelsen:

Ingress, 5. linje: Skaperverket og hensynet til fremtidige generasjoner, nestekjærlighet (understreket er nytt inn).

5. avsnitt, 1. linje: Hensynet til de fattige og fremtidige generasjoner er kirkenes hovedmotivasjon ... (understreket er nytt inn).

Aud Kvalbein:

Stryke forslag i uttalelsen «Etisk forvaltning av Statens pensjonsfond utland».

5. avsnitt av uttalelsen:

Stryke henvisningene til uttalelsen fra Ungdommens kirkemøte, dvs. stryke første setning + første halvpart av andre setning. Begrunnelse: Dersom KM skal støtte en uttalelse på denne måten bør UKMs uttalelse ligge ved.

Trygve Wyller:

Stryke henvisningen til å utrede «de konkrete konsekvensene» etc., i pkt. 1 d.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité C

Komiteens merknader

Komiteen ønsker å konsentrere uttalelsen om Statens pensjonsfond utland (SPU) ved dette Kirkemøte i tråd med det opprinnelige forslaget fra Agder og Telemark bispedømme. Komiteen ønsker også en mer grundig gjennomarbeiding av etiske sider ved norsk olje- og gassforvaltning. Komiteen vil også følge opp vedtak fra KM 4/12 «Skaperverk og bærekraft» om kirkens eget ansvar med henblikk på klimautfordringene og deltagelse i kampanjen Klimavalg 2013.

Komiteen mener at Norge som petroleumsprodusent og eksportør har et betydelig ansvar, men også økonomisk handlefrihet til å gå foran i en global snuoperasjon. Ansvarer innebærer at Norge bør bruke sin rikdom til å fremme en utvikling som bidrar til å hindre at alvorlige klimaendringer oppstår, samtidig som andre mål knyttet til fattigdomsbekjempelse og rettferdighet oppnås.

Komiteen mener at forvaltning av norske olje- og gassressurser er en av de store etiske utfordringene vi står overfor i dag. Dette gjenspeiles i en rekke vedtak og uttalelser gjort av Kirkemøtet og Ungdommens kirkemøte fra 1989 og fram til i dag. (KM 12/03, KM 04/07, KM 10/07, KM 05/08, KM, UKM 08/05, UKM 04/07, UKM 09/09, UKM 04/07, UKM 04/12). De etiske utfordringene vi møter som følge av vår olje- og gassriksdom er et dilemma, fordi disse ressursene utvilsomt har ført til en formidabel økonomisk vekst og velstandsutvikling i vårt land. Dette gir store positive, men også negative ringvirkninger i samfunnet. Forbruksmønsteret som vi alle er fanget i, og den skjeve fordelingen av goder i verden gir store etiske utfordringer. Det kreves mye av den som har fått mye, og vårt ansvar overfor verdens fattige kan ikke lett avfeies. I tillegg bidrar vår utvinning av fossil energi betydelig til dagens klimautslipp. Konsekvensen av klimaendringene rammer de fattigste hardest.

Sak 4/12 Skaperverk og bærekraft utfordrer oss som enkeltmennesker og fellesskap til å øve oss i en jordvendt kristen praksis. Vi må lovprise skaperverkets skjønnhet og forvalte det på en god og bærekraftig måte. Komiteen vil på dette grunnlaget understreke nødvendigheten av bønn for skaperverket. Den nye gudstjenesten legger godt til rette for konkretiseringer under forbønnen. Eksempler på konkretisering kan være å be for en ansvarlig forvaltning av petroleumsressursene og SPU, og omlegging til fornybar energi. Bønn med og for de som rammes av klimaendringene er også helt nødvendig.

Komiteen vil at det legges til rette for en prosess der disse etiske utfordringene drøftes fram mot Kirkemøtet i 2015. Det pågående arbeidet med en klimamelding for Dnk (KM 4/12) og i prosjektet Skaperverk og bærekraft er også en del av dette. De regionale ressursgruppene for forbruk og rettferd (Skaperverk og bærekraft) vil være naturlige drivkrefter i å forankre dette og utforme konkrete handlingsalternativ til alle nivå i kirken. Dette må sees i sammenheng med det pågående arbeidet fram mot en internasjonal bindende klimaavtale.

Komiteen vil også stadig utfordre våre myndigheter til å føre en politikk der vår rolle som energinasjon og energieksportør kan stå i forhold til vår rolle som aktiv pådriver for en internasjonal bindende klimaavtale som reduserer CO₂-utslippene. Det er viktig at alle

fagmiljø og berørte parter inviteres til å belyse ulike sider av denne kompleksiteten. Komiteen foreslår derfor at norske myndigheter setter ned en bredt sammensatt kommisjon som retter søkelys på de etiske utfordringene Norge står overfor på grunn av dagens forvaltningsregime av de norske petroleumsressursene. Det er naturlig at både industri og næringsliv, fagbevegelse, miljøbevegelse og religions- og livssynssamfunn inviteres med i dette arbeidet.

Komiteen viser til vedtak fra KM 4/12 der det ble vedtatt at Dnk skulle engasjere seg i kampanjen Klimavalg 2013. Kampanjen har nå mer enn 60 medlemsorganisasjoner, og av dem er ca. 40 prosent kristne organisasjoner og kirkesamfunn. Andre viktige aktører er fagbevegelse, miljøorganisasjoner og fagmiljø/forskning. Så langt har kampanjen bidratt til stor mobilisering og entusiasme, og de kirkelige aktørene har blitt lagt merke til. Hva kampanjen dreier seg om er tilgjengelig på klimavalg2013.no. Materiell til Skaperverkets dag er lagt ut på gronnkirke.no, og informasjon om kampanjen ble sendt ut til alle landets menigheter i Dnk like etter påske. Komiteen merker seg med glede at Dnk støtter utgivelsen av boken «100.000 klimajobber og grønne arbeidsplasser – nå!» som utgis samtidig med Kirkemøtet 2013. Boken presenterer en positiv løsning på klimautfordringene med satsing på fornybar energi.

Kirkemøtet har ved flere tidligere anledninger behandlet saker som omhandler SPU. I vedtaket fra sak KM 10/07 «Økonomisk globalisering som utfordring til kirken», heter det: *Vi har som et av verdens rikste land og med vår store petroleumsformue muligheter og et særlig moralsk ansvar for å bidra til en mer rettferdig verden. Vi ber norske myndigheter: (...) -utvikle Petroleumsfondet i en slik retning at det i større grad kan komme de fattigste i verden til gode.*

Da retningslinjene for SPU's etikkråd skulle revideres i 2007-2009, ba Kirkerådet i sitt hørings svar om at man benyttet denne muligheten til å utforske nye modeller for forvaltning av petroleumsformuen, og at disse modellene ble sett i sammenheng med Norges miljø- og utviklingspolitikk. Lignende innspill har også vært gitt myndighetene ved andre anledninger, blant annet til de rødgrønne partiene foran regjeringsforhandlingene i 2009. Komiteen for internasjonale spørsmål under Mellomkirkelig råd har fulgt denne saken siden kirkemøtebehandlingen.

Ungdommens kirkemøte (UKM) har også gjort vedtak knyttet til forvaltningen av SPU. I UKM 12/12 «Etikk foran profitt i oljefondet» konkluderes det med at etikken må settes over finansielle hensyn. UKM tar også til orde for en styrking av Etikkrådet til SPU. Denne saken bygger delvis på sak UKM 04/10 om forvaltning av OVF's midler, og sak UKM 09/10; «Resolusjon om forvaltning av Statens Pensjonsfond utland (SPU)». Forvaltning av SPU er valgt som tema for den politiske kampanjen i Kirkens Nødhjelps fasteaksjon 2013 -2014. Budskapet i denne kampanjen er at en betydelig større andel av SPU bør investeres i fattige land, for å skape muligheter for gode arbeidsplasser og utvikling i disse landene.

Siden Kirkemøtet fattet sine vedtak i 2007 er det blitt økt politisk gehør for å øke investeringene i fattige land. Etter revisjonen av de etiske retningslinjene for SPU ble det i 2009 opprettet et eget program for miljøvennlige investeringer under fondet. I budsjettdebatten høsten 2012 foreslo opposisjonspartiene å sette av ti milliarder kroner av SPU til å investere i fattige land, og flere av partiene på Stortinget tar i sine forslag til partiprogram til orde for å øke slike investeringer. Stortingsvalget i 2013 er en god anledning

til å fremme forslag om endringer i investeringsporteføljen og kriteriene for hvordan pengene kan investeres.

Det er også fra andre hold kommet relevante innspill om forvaltningen av SPU. Forum for utvikling og miljø, som er en sammenslutning av 51 medlemsorganisasjoner (bl.a. Den norske kirke, Digni, Changemaker, Kirkens Nødhjelp og Strømmestiftelsen), gjennomførte høsten 2012 en serie frokostmøter i Oslo, der tema var forvaltningen av SPU. I åpningsforedraget på Zero-konferansen 2012 ble myndighetene utfordret til å sette av midler til to nye fond under SPU (med 200 milliarder kroner til hver); ett til fornybar energi og ett til investeringer for utvikling i fattige land. Framtiden i våre hender sier at SPUs investeringer på 241 mrd. kr i olje- og gass-selskaper tilsier et utslipp av mer CO₂ enn det vi kan slippe ut hvis vi skal begrense oppvarmingen av kloden til 2 °C (togradersmålet).

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet har gjentatte ganger understreket at Norge må forvalte petroleumsressursene ansvarlig i forhold til utfordringene med klimaendringer, miljø og global fattigdom. Kirkemøtet er meget bekymret for manglende fremskritt i å redusere klimautslipp nasjonalt og globalt. Kirkemøtet viser til vedtaket i sak KM 4/12 om å slutte seg til kampanjen Klimavalg 2013. I kampanjen stilles krav om å kutte norske utslipp i henhold til FN's anbefalinger, at begrepet klimarettferdighet gis konkret innhold, økt satsing på ny næringsutvikling gjennom grønne arbeidsplasser, redusert tempo i oljeutvinningen, tilrettelegging for at norske innbyggere kan gjøre klimavennlige valg og en klimapolitikk som tar solidaritet mellom generasjonene på alvor. På denne bakgrunn vil derfor Kirkemøtet utfordre:
 - e. Alle kirkens medlemmer til å la hensynet til en forsvarlig klimapolitikk og arbeid for global rettferdighet få avgjørende betydning ved stortingsvalget i 2013.
 - f. De politiske partiene og mediene til å gjøre klimasaken til et hovedspørsmål i valgkampen.
 - g. Bispedømmerådene til å slutte opp om og intensivere sin deltagelse i Klimavalg 2013 ved å stimulere til lokale og regionale arrangementer, spesielt ved hovedmarkeringen 24. august 2013.
 - h. Kirkerådet til å ta initiativ til at prosjektet Skaperverk og bærekraft gjennomfører brede drøftinger med ulike fagmiljøer og interessegrupper om etiske vurderinger knyttet til forvaltningen av petroleumsressursene. Kirkerådet bes å gi rapport om fremdriften i dette arbeidet til Kirkemøtet i 2015 og forberede en sak til kirkemøtet så snart som mulig.
 - i. Storting og regjering til å prioritere tiltak som forhindrer farlige klimaendringer. Dette må være en politisk hovedsak i den kommende stortingsperioden.
 - j. Regjeringen til å oppnevne en bredt sammensatt kommisjon med mandat til å foreta en helhetlig, etisk vurdering av forvaltningen av norske petroleumsressurser. Dnk og andre tros- og livssynssamfunn er naturlig bidragsyttere i et slikt arbeid.
2. Kirkemøtet vedtar følgende uttalelse:

Etisk forvaltning av Statens pensjonsfond utland

Kirkemøtet mener at norske myndigheter må la hensynet til klima og global fattigdom prioriteres i forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (SPU).

Det innebærer at:

- *Ti prosent av SPU må investeres i fattige land innen ti år. Dette må gjøres på en måte som kommer fattige mennesker til gode.*
- *Etiske hensyn må gå foran økonomisk avkastning, og strengere etiske retningslinjer må ligge til grunn for investeringene.*
- *Nye etiske standarder må utarbeides innen Etikkrådets ti-årsjubileum i 2014.*
- *Vesentlig mer av SPU må investeres i fornybar energi og utvikling av ny energi. Vesentlig mindre må investeres i fossilindustrien.*

Norges enorme olje- og gassressurser har skapt økonomisk vekst og velstand, og gitt grunnlag for verdens største statlige investeringsfond, Statens pensjonsfond utland (SPU), eller Oljefondet. Det er ikke tilstrekkelig å ha målet om høyest mulig avkastning som det overordnede målet for SPU. Store deler av verdens befolkning får ikke sine fundamentale rettigheter ivaretatt, og urfolk er særlig utsatt. Troen på Gud gjør at bærekraftig forvaltning av skaperverket, nestekjærlighet og solidaritet med framtidige generasjoner, fattige og marginaliserte, er umistelige verdier for Den norske kirke og den verdensvide kirke. Gjennom den rikdommen som SPU representerer har Norge en stor mulighet til å bidra til en bedre fordeling av verdens ressurser, samt skape nye arbeidsplasser og utvikling der det trengs mest. Derfor vil vi utfordre det norske samfunn til å akseptere en noe lavere vekst i SPU til fordel for fattige land.

SPU er verdens største nasjonale investeringsfond. Dagens fordeling av investeringene viderefører og øker ulikheten mellom fattige og rike land. Verdien av fondet passerte 4000 milliarder kroner i mars 2013. Mindre enn en prosent av fondet er investert i fattige land til tross for at de samme landene utgjør om lag tretten prosent av verdensøkonomien.

Kirkemøtet mener at en betydelig større del av fondet må investeres i fattige land, på en måte som kommer fattige mennesker til gode. Fattige land har rett til å øke sin velferd og sitt energiforbruk for å oppnå en akseptabel levestandard. Befolkningsveksten i fattige land vil være høy i mange år framover, og behovet for nye arbeidsplasser vil være enormt. Gjennom vår oljeformue kan Norge bidra med investeringer som gir nye arbeidsplasser og grobunn for økonomisk vekst. Kirkemøtet mener at Norge må gå inn for at fem prosent av fondet investeres i fattige land innen fem år, og at dette økes til ti prosent innen ti år.

Hensynet til de fattige og framtidige generasjoner er kirkens hovedmotivasjon for sitt engasjement i denne saken. Økte investeringer i fattige land og i fornybar energi med strenge etiske standarder, er likevel forenlig med en akseptabel avkastning. Denne avkastningen mener Kirkemøtet bør reinvesteres i fattige land. Dette kan eksempelvis løses ved opprettelsen av et nytt fond under SPU med et annet forvaltningsregime. SPU er en langsiktig investor, og har derfor potensial til å sette nye standarder med sin forvaltning. Kirkemøtet mener det må stilles strengere etiske krav til alle de investeringene SPU gjør. Etikkrådets mandat og ressurser må styrkes slik at det sikres at Norge ikke gjør seg delaktig i å tjene penger på menneskerettighetsbrudd, uverdige arbeidsforhold og miljø-ødeleggelser.

Norge arbeider for internasjonale forpliktende klimaavtaler som vil redusere CO₂-utslippene slik at togradersmålet oppnås. Skal SPU's investeringer være i samsvar med denne

målsettingen, må en betydelig del av fondet investeres i fornybar energi, samt utvikling og spredning av ny miljøvennlig teknologi. Fondet må også redusere sine investeringer i fossil energi. Gjennom SPU har Norge mulighet til å bidra til fortgang i omleggingen fra dagens avhengighet av fossil til fornybar energi. På denne måten vil det bli samsvar mellom Norges rolle som investor gjennom SPU, og som pådriver for en ambisiøs og bindende internasjonal klimaavtale.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Dag Landmark

Saksordfører: Marianne H. Brekken

Disse hadde ordet:

Marianne H. Brekken, Laila Riksaasen Dahl, Gunnhild N. Hermstad, Ivar Braut, Bård Mæland, Ole Christian Kvarme, Einar Bjerkvik Bovim, Aud Kvalbein, Anne Lise Ådnøy, Tor B. Jørgensen

Endringsforslag

Forslag fra 1. behandling:

Marius Berge Eide - Trukket.

Karin-Elin Berg – Tatt inn av komiteen.

Hilde Nygaard Ihle – Pkt. 1 tatt inn – pkt. 2 og 3 trukket.

Kristin Gunleiksrud – Tatt inn av komiteen.

Aud Kvalbein – Tatt inn av komiteen.

Trygve Wyller – Tatt inn av komiteen.

Forslag til 2. behandling:

Gunnhild N. Hermstad:

Forslag til vedtak, pkt. 2, 3. kulepunkt. (i kursiv).

«.....innen Etikkrådets ti-årsjubileum i 2014 må nye etiske retningslinjer utarbeides, og etikkrådets mandat og ressurser må strykes.»

Laila R. Dahl:

Pkt. 1 a) «ved Stortingsvalget i 2013»

Erstattes av

«ved de politiske valg».

Bård Mæland:

Nytt underpkt. (mellom nåværende a og b) i forslag til vedtak, pkt. 1:

«Menighetene til å be for skaperverket og dem som rammes hardest av klimaendringene.»

Marius Berge Eide:

Endre vedtakspkt. 1 e):

Stryke «farlige» og avslutte første setning med

[klimaendringer] som rammer verdens svakerestilte hardest.

Ivar Braut:

«avgjørende betydning» i 1a erstattes med «betydelig vekt».

Alle forslagene ble tatt inn av komiteen.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet har gjentatte ganger understreket at Norge må forvalte petroleumsressursene ansvarlig i forhold til utfordringene med klimaendringer, miljø og global fattigdom. Kirkemøtet er meget bekymret for manglende framskritt i å redusere klimautslipp nasjonalt og globalt. Kirkemøtet viser til vedtaket i sak KM 4/12 om å slutte seg til kampanjen Klimavalg 2013. I kampanjen stilles krav om å kutte norske utslipp i henhold til FNs anbefalinger, at begrepet klimarettferdighet gis konkret innhold, økt satsing på ny næringsutvikling gjennom grønne arbeidsplasser, redusert tempo i oljeutvinningen, tilrettelegging for at norske innbyggere kan gjøre klimavennlige valg og en klimapolitikk som tar solidaritet mellom generasjonene på alvor. På denne bakgrunn vil derfor Kirkemøtet utfordre:
 - a. Alle kirkens medlemmer til å la hensynet til en forsvarlig klimapolitikk og arbeid for global rettferdighet få betydelig vekt ved de politiske valg.
 - b. Menighetene til å be for skaperverket og dem som rammes hardest av klimaendringene.
 - c. De politiske partiene og mediene til å gjøre klimasaken til et hovedspørsmål i valgkampen.
 - d. Bispedømmerådene til å slutte opp om og intensivere sin deltagelse i Klimavalg 2013 ved å stimulere til lokale og regionale arrangementer, spesielt ved hovedmarkeringen 24. august 2013.
 - e. Kirkerådet til å ta initiativ til at prosjektet Skaperverk og bærekraft gjennomfører brede drøftinger med ulike fagmiljøer og interessegrupper om etiske vurderinger knyttet til forvaltningen av petroleumsressursene. Kirkerådet bes å gi rapport om framdriften i dette arbeidet til Kirkemøtet i 2015 og forberede en sak til kirkemøtet så snart som mulig.
 - f. Storting og regjering til å prioritere tiltak som forhindrer klimaendringer som rammer verdens fattigste hardest. Dette må være en politisk hovedsak i den kommende stortingsperioden.
 - g. Regjeringen til å oppnevne en bredt sammensatt kommisjon med mandat til å foreta en helhetlig, etisk vurdering av forvaltningen av norske petroleumsressurser. Dnk og andre tros- og livssynssamfunn er naturlig bidragsyttere i et slikt arbeid.

2. Kirkemøtet vedtar følgende uttalelse:

Etisk forvaltning av Statens pensjonsfond utland

Kirkemøtet mener at norske myndigheter må la hensynet til klima og global fattigdom prioriteres i forvaltningen av Statens pensjonsfond utland (SPU).

Det innebærer at:

- *Ti prosent av SPU må investeres i fattige land innen ti år. Dette må gjøres på en måte som kommer fattige mennesker til gode.*
- *Etiske hensyn må gå foran økonomisk avkastning, og strengere etiske retningslinjer må ligge til grunn for investeringene.*

- *Innen Etikkrådets ti-årsjubileum i 2014 må nye etiske retningslinjer utarbeides, og etikkrådets mandat og ressurser må strykes.*
- *Vesentlig mer av SPU må investeres i fornybar energi og utvikling av ny energi. Vesentlig mindre må investeres i fossilindustrien.*

Norges enorme olje- og gassressurser har skapt økonomisk vekst og velstand, og gitt grunnlag for verdens største statlige investeringsfond, Statens pensjonsfond utland (SPU), eller Oljefondet. Det er ikke tilstrekkelig å ha målet om høyest mulig avkastning som det overordnede målet for SPU. Store deler av verdens befolkning får ikke sine fundamentale rettigheter ivaretatt, og urfolk er særlig utsatt. Troen på Den treenige Gud gjør at bærekraftig forvaltning av skaperverket, nestekjærlighet og solidaritet med framtidige generasjoner, fattige og marginaliserte, er umistelige verdier for Den norske kirke og den verdensvide kirke. Gjennom den rikdommen som SPU representerer har Norge en stor mulighet til å bidra til en bedre fordeling av verdens ressurser, samt skape nye arbeidsplasser og utvikling der det trengs mest. Derfor vil vi utfordre det norske samfunn til å akseptere en noe lavere vekst i SPU til fordel for fattige land.

SPU er verdens største nasjonale investeringsfond. Dagens fordeling av investeringene viderefører og øker ulikheten mellom fattige og rike land. Verdien av fondet passerte 4000 milliarder kroner i mars 2013. Mindre enn en prosent av fondet er investert i fattige land til tross for at de samme landene utgjør om lag tretten prosent av verdensøkonomien.

Kirkemøtet mener at en betydelig større del av fondet må investeres i fattige land, på en måte som kommer fattige mennesker til gode. Fattige land har rett til å øke sin velferd og sitt energiforbruk for å oppnå en akseptabel levestandard. Befolkningsveksten i fattige land vil være høy i mange år framover, og behovet for nye arbeidsplasser vil være enormt. Gjennom vår oljeformue kan Norge bidra med investeringer som gir nye arbeidsplasser og grobunn for økonomisk vekst. Kirkemøtet mener at Norge må gå inn for at fem prosent av fondet investeres i fattige land innen fem år, og at dette økes til ti prosent innen ti år.

Hensynet til de fattige og framtidige generasjoner er kirkens hovedmotivasjon for sitt engasjement i denne saken. Økte investeringer i fattige land og i fornybar energi med strenge etiske standarder, er likevel forenlig med en akseptabel avkastning. Denne avkastningen mener Kirkemøtet bør reinvesteres i fattige land. Dette kan eksempelvis løses ved opprettelsen av et nytt fond under SPU med et annet forvaltningsregime. SPU er en langsiktig investor, og har derfor potensial til å sette nye standarder med sin forvaltning. Kirkemøtet mener det må stilles strengere etiske krav til alle de investeringene SPU gjør. Etikkrådets mandat og ressurser må styrkes slik at det sikres at Norge ikke gjør seg delaktig i å tjene penger på menneskerettighetsbrudd, uverdige arbeidsforhold og miljø-ødeleggelser. Norge arbeider for internasjonale forpliktende klimaavtaler som vil redusere CO₂-utslippene slik at togradersmålet oppnås. Skal SPUs investeringer være i samsvar med denne målsettingen, må en betydelig del av fondet investeres i fornybar energi, samt utvikling og spredning av ny miljøvennlig teknologi. Fondet må også redusere sine investeringer i fossil energi. Gjennom SPU har Norge mulighet til å bidra til fortgang i omleggingen fra dagens avhengighet av fossil til fornybar energi. På denne måten vil det bli samsvar mellom Norges rolle som investor gjennom SPU, og som pådriver for en ambisiøs og bindende internasjonal klimaavtale.

Vedtatt mot 4 stemmer.
103 stemmeberettigede.

Deltakere på Kirkemøtet 2013

Andersen	Anne Brun	Borg
Andersen	Leif Christian	Stavanger
Andreassen	Gunnhild	Nord-Hålogaland
Arstad	Fredrik	Oslo
Aukan	Modulf	Møre
Aurdal	May Lisbeth Hovlid	Møre
Bakken	Anne Marie	Nord-Hålogaland
Barkved	Silje Arnevik	Stavanger
Barlindhaug	Grete	Nord-Hålogaland (vara for J.W Andreassen)
Benestad	Øivind	Agder og Telemark
Berg	Karin-Elin	Oslo
Birkedal	Erling	Borg
Bjerkestrand	Geir Ivar	Agder og Telemark
Bjørndal	Øystein	Møre (vara for Ingeborg Midttømme)
Bjørnerud	Berit	Agder og Telemark
Bonden	Ole Kristian	Hamar
Borgersen	Berit	Tunsberg (vara for Merethe Kjønn Dahl)
Bovim	Einar	Sør-Hålogaland
Braathen	Roald	Hamar
Bratsberg	Ingjerd Sørhaug	Tunsberg
Bratseth	Solveig Kopperstad	Nidaros
Braut	Ivar	Bjørgvin
Brekken	Marianne Hermann	Møre
Brenna	Eleanor	Hamar
Brun	Reimar	Sør-Hålogaland
Brunvoll	Hilde Bergfjord	Møre
Byfuglien	Helga Haugland	Preses
Coates	Robert Mark	Møre (vara for Kari Vatne)
Dagestad	Nils	Bjørgvin
Dahl	Laila Riksaasen	Tunsberg
Dale	Berit Nøst	Bjørgvin
Dalheim	Anne	Leder SKR
Dekko	Kjellfred	Tunsberg
Drangsholt	Kjetil	Agder og Telemark
Dvergsdal	Mari Haave	Sør-Hålogaland
Eide	Marius Berge	Oslo
Eikli	Gabriel	Nidaros
Eira	Nils Mathis Nilsen	Nord-Hålogaland
Espelund	Gyrid	Stavanger
Espeset	Berit	Stavanger
Evang	Anne Berit	Oslo

Fiske	Solveig	Hamar
Fjeldheim	Terje	Stavanger
Fjærvoll	Dag Jostein	Sør-Hålogaland
Gjeset	Agnes Sofie	Nidaros
Gjevre	Gunnar	Hamar (vara for Sigmund R. Berg)
Glette	Liv Hjørdis	Stavanger
Grastveit	Marie Klakegg	Stavanger
Grimstad	Ottar	Nord-Hålogaland (vara for Mette Marit Granerud)
Gunleiksrud	Kristin	Oslo
Hansebakken	Guro Sollie	UKM
Hardeberg	Brita	Nidaros
Haugland	Bergit	Agder og Telemark
Hedberg	Ingjerd Breian	Tunsberg
Hegstad	Harald	Oslo
Heiene	Herborg Finnset	Nord-Hålogaland (vara for Per Oskar Kjølaas)
Hermstad	Marit	Sør-Hålogaland
Hermstad	Gunnhild N.	UKM
Holm	Trude	Nidaros
Holmestrand	Liv-Eli	Nord-Hålogaland
Hugdøl	Liv Marie	Nidaros (vara for Grete Folden)
Husøy	Eldar	Møre
Ihle	Hilde Nygaard	Tunsberg
Indgjerdingen	Frøydis	Borg
Isaksen	Sjur	MF (vara for Vidar L. Haanes)
Jakobsen	Målfrid Synnøve	Møre
Jakobsen	Martin	Agder og Telemark
Johnsen	Hilde-Solveig Trogstad	Tunsberg
Jule	Ingrun	Hamar
Junker	Karen	Agder og Telemark
Jønsson	Nils Enar Bertil	Nidaros
Jørgensen	Tor Berger	Sør-Hålogaland
Kaslegard	Ingvild	Tunsberg
Kaspersen	Trude S.	Sør-Hålogaland
Kjørven	Espen Robsahm	UKM
Kleiven	Anne Gangnes	Borg
Klevberg	Oddhild	Nord-Hålogaland
Kristiansen	Toril	Hamar
Kvalbein	Aud	Oslo
Kvarme	Ole Christian	Oslo
Landmark	Dag	Hamar
Lewin	Sølvi Kristin	Tunsberg
Lindø	Svein Arne	Stavanger
Ljones	Ingmar	Bjørgvin (vara for Cathrine W. Halstensen)
Ludvigsen	Geir	Nord-Hålogaland

Lundby	Knut	Oslo
Lånke	Ola Torgeir	Nidaros
Meland	Bård	MHS
Mikkelsen	Mareno	Sør-Hålogaland
Morland	Egil	Bjørgvin
Muri	Kari Synnøve	Bjørgvin
Myhre	Jofrid Trandem	Borg
Nilsen	Helge	Nidaros
Nilsen	Ida Marie	Borg (vara for Andreas Aarflot)
Nordal	Torstein Eidem	Agder og Telemark
Nordeide	Inger Helene Thingvold	Bjørgvin
Nordhaug	Halvor	Bjørgvin
Nordkvelde	Heidi	UKM (vara for Håkon Øvrebø)
Nyjordet	Tanja	Sør-Hålogaland
Olsen	Jan Olav	Agder og Telemark
Ording	Anne-Lise Brenna	Hamar
Orten	Per Eilert	Møre
Reinertsen	Stein	Agder og Telemark
Risholm	Arne Leon	Borg
Saltnes	Knut Rune	Oslo
Samuelsen	Hans Ove	Nord-Hålogaland
Sandmæl	Kristine	Sør-Hålogaland
Singsaas	Tor	Nidaros
Skollevoll	Sigurd	Nord-Hålogaland
Solberg	Bjørn	Borg
Sommerfeldt	Atle	Borg
Soppeland	Tor	Stavanger
Steensnæs	Margit Bente	Oslo (vara for Elin Oveland)
Steinkopf	Tone Synnøve Øygaard	Bjørgvin
Sundby	Jan Erik	Borg
Sørvik	Ann-Kristin	Møre
Tveit	Arne	Sør-Hålogaland
Winther	Gunnar	Nidaros
Wirgenes	Kjell Rune	Tunsberg
Wyller	Trygve	TF
Ødegaard	Julie-Ane	Bjørgvin
Ådnøy	Anne Lise	Stavanger
Ådnøy	Anne Lise	Stavanger
Aano	Kjetil	leder MKR
Åsgård	Reidar	Hamar

Forfall

Midttømme	Ingeborg	Møre
Vatne	Kari	Møre

Aarflot	Andreas	Borg
Pettersen	Erling	Stavanger
Oveland	Elin	Oslo
Øvrebø	Håkon	UKM
Dahl	Merethe Kjønnne	Tunsberg
Haanes	Vidar L	MF
Halstensen	Cathrine Waaler	Bjørgvin
Kjølaas	Per Oskar	Nord-Hålogaland
Folden	Grete	Nidaros
Berg	Sigmund Rye	Hamar
Granerud	Mette Marit	Nord-Hålogaland

Forfall uten vara

Anderassen	Jarle Wilfred	Nord-Hålogaland
------------	---------------	-----------------

Representanter fra Ungdommens Kirkemøte

Hansebakken	Guro Sollie	UKM
Hermstad	Gunnhild M.	UKM
Kjørven	Espen Robsahm	UKM
Nordkvelde	Heidi	UKM (vara for Håkon Øverbø)

Representanter fra de teologiske fakultetene

Isaksen	Sjur	MF (vara for Vidar L Haanes)
Mæland	Bård	MHS
Wyller	Trygve	TF

Komiteenes sammensetning 2012-2015

LK	= lek kirkelig
G	= geistlig
B	= biskop
UKM	= ungdommens kirkemøte

Kirkemøtet 2013 var fordelt på komiteene A-F.

Komité A – Gudstjeneste og evangelisering

KM 07/13 Velsignelse av hus og hjem

KM 08/13 Skråstola for diakoner

Anne Brun Andersen, Borg
 Gunnhild Andreassen, Nord-Hålogaland
 Karin Elin Berg, Oslo
 Sigmund Rye Berg, Hamar
 Geir Ivar Bjerkestrand (LK), Agder og Telemark
 Ivar Braut (G), Bjørgvin
 Hilde B. Brunvoll, Møre

Mari Haave Dvergsdal, Sør-Hålogaland
Nils Mattis Eira, Nord-Hålogaland
Gyrid Espeland, Stavanger
Marie Klakegg Grastveit, Stavanger
Eldar Husøy, Møre
Tor B. Jørgensen (B), Sør-Hålogaland
Egil Mørland, Bjørgvin
Helge Nilsen (LK), Nidaros
Sølvi Kristin Lewin (G), Tunsberg
Anne-Lise Brenna Ording, Hamar
Elin Oveland (LK), Oslo
Tor Singsaas (B), Nidaros

Komité B – Undervisning

KM 06/13 Kyrkje 18-30

Øivind Benestad, Agder og Telemark
Erling Birkedal, Borg
Ole Kristian Bonden (G), Hamar
Robert Mark Coates (LK), Møre (vara for Kari Vatne)
Laila Riksaasen Dahl (B), Tunsberg
Merethe Kjønnø Dahl, Tunsberg
Agnes Sofie Gjeset, Nidaros
Liv Hjørdis Glette, Stavanger
Kristin Gunleiksrud, Oslo
Gunnhild N. Hermstad, UKM
Trude Holm, Nidaros
Liv Eli Holmestrand, Samisk representant
Martin Jakobsen, Agder og Telemark
Ingrun Jule, Hamar
Anne Gangnes Kleiven, Borg
Inger Helene Thingvoll Nordeide, Bjørgvin
Tanja Nyjordet, Sør-Hålogaland
Stein Reinertsen (B), Agder og Telemark
Hans Ove Samuelson, Nord-Hålogaland
Arne Tveit, Sør-Hålogaland
Kjell Rune Wirgenes, Tunsberg

Komité C – Diakoni og samfunns spørsmål

KM 12/13 Oljefondet

KM 11/13 Det livssyns åpne samfunn

Leif Christian Andersen, Stavanger
Marianne H. Brekken, Møre
Elanor Brenna, Hamar
Reimar Brun, Sør-Hålogaland
Nils Dragestad, Bjørgvin
Anne Dalheim, Samisk kirkeråd
Gabriel Eikli, Nidaros
Berit Espeseth (G), Stavanger
Guro Sollie Hansebakken, UKM
Bergit Haugland, Agder og Telemark
Ingjerd Hedberg, Tunsberg
Ingvild Kaslegard, Tunsberg
Per Oskar Kjølås (B), Nord-Hålogaland
Aud Kvalbein, Oslo
Geir Ludvigsen, Nord-Hålogaland
Mareno Mikkelsen, Samisk representant
Kari Muri, Bjørgvin
Jan Olav Olsen, Agder og Telemark

Knut Rune Saltnes, Oslo
Kristine Sandmæl (G), Sør-Hålogaland
Guro Sollie Hansebakken, UKM
Atle Sommerfeldt (B), Borg
Jan Erik Sundby (LK), Borg

Komité D – Kirkeordningsspørsmål

KM 05/13 Kirkeordning etter 2013

Modulf Aukan, Møre
Grete Barlindhaug, Nord-Hålogaland (vara Jarle-Wilfred Andreassen)
Helga Haugland Byfuglien (B), preses
Kjellfred Dekko (LK), Tunsberg
Anne Berit Evang (G), Oslo
Dag Jostein Fjærvoll, Sør-Hålogaland
Harald Hegstad, Oslo
Marit Hermstad, Sør-Hålogaland
Karen Junker, Agder og Telemark
Dag Landmark (LK), Hamar
Svein Arne Lindø, Stavanger
Ola T. Lånke, Nidaros
Espen Robsahm Kjørven, UKM
Jofrid Trandem Myhre, Borg
Halvor Nordhaug (B), Bjørgvin
Sigurd Skollevoll (G), Nord-Hålogaland
Tor Soppeland, Stavanger
Bjørn Solberg, Borg
Gunnar Winther, Nidaros
Trygve Wyller, TF
Julie Ane Ødegaard, Bjørgvin
Reidar Åsgård, Hamar,

Komité E – Personal og utdanning

KM 04/13 Forslag til endringer i kirkeloven
KM 10/13 Valgordninger for de kirkelige valg

Anne Mari Bakken, Nord-Hålogaland
Silje Arnevik Barkved, Stavanger
Øystein Bjørdal (B), Møre (vara for Ingeborg Midttømme)
Berit Bjørnerud, Agder og Telemark
Einar Bovim, Sør-Hålogaland
Ingjerd Sørhaug Bratsberg, Tunsberg
Solveig Bratseth, Nidaros
Marius Berge Eide, Oslo
Solveig Fiske (B), Hamar
Sjur E. Isaksen, MF
Cathrine Halstensen, Bjørgvin
Målfrid Synnøve Jakobsen, Møre
Bertil Jønsson, Samisk representant
Knut Lundby, Oslo
Ida Marie Nilsen, Borg (vara for Andreas H. Aarflot)
Torstein Eidem Nordal, Agder og Telemark
Per Eilert Orten (G), Møre
Arne Leon Risholm (G), Borg
Tone Synnøve Ø. Steinkopf (LK), Bjørgvin
Håkon Øvrebø, UKM

Komité F – Informasjon og mellomkirkelige spørsmål

KM 09/13 Økumeniske generalforsamlinger 2013

Fredrik Arstad, Oslo
May Lisbeth Aurdal, Møre
Roald Braathen, Hamar
Berit Nøst Dale, Bjørgvin
Kjetil Drangsholt, Agder og Telemark
Terje Fjeldheim (LK), Stavanger
Grete Folden, Nidaros
Mette-Marit Søre Granerud, Nord-Hålogaland
Brita Hardeberg (G), Nidaros
Frøydis Indgjerdningen, Borg
Hilde-Solveig Trogstad Johnsen, Tunsberg
Trude S. Kaspersen, Sør-Hålogaland
Oddhild Klevberg (LK), Nord-Hålogaland
Torhild Kristiansen, Hamar
Ole Chr. Kvarme (B), Oslo
Bård Mæland, Misjonshøgskolen
Erling Pettersen (B), Stavanger
Ann Kristin Sørvik, Møre
Kjetil Aano, Mellomkirkelig råd

Sekretariatet

Agøy, Berit
Akerø, Hans Arne
Bekkelund, Ole Inge
Bredoch, Ragnar
Dehlin, Liv Janne
Eide, Anders Backer-Grøndahl
Engeseth, Karen Marie
Evenshaug, Trude
Fagerli, Beate
Fagermoen, Jan Rune
Frydenlund, Kristin
Hansen, Terje (OVF nett)
Hellgren, Guro
Henriksen, Dag Trygve
Johnsen, Jens-Petter
Johnsen, Tore
Kleven, Kjetil
Kloster, Sven Thore
Kolbjørnsen, Kjersti
Køhn, Svein Mathias
Langkaas, Randi
Lindland-Tjønn, Brynjulf
Meling, Øyvind
Perez, Stefan (OVF-nett)
Røsæg, Gerd Karin
Solbakken, Christofer (BM)
Tanggaard, Per
Thompson, Siv
Tjelle, Einar
Tobiassen, Øyvind
Unnerud, Bengt Arild
Våje, Per Ivar
Welden, Tone Helene
Westermoen, Gunnar
Wirgenes, Paul Erik

Gjester

Gjester fra regjering, departement, storting, mf.fl

Eriksen, Dagrún	Nestleder	KUF-komiteen Stortinget
Grundekjøn, Arvid	Ordfører	Kristiansand Kommune
Grundekjøn, Hege Boman	Ledsager Ordfører	Kristiansand Kommune
Harberg, Svein	Stortingsrepresentant	KUF-komiteen Stortinget
Hjorthaug, Thorbjørn Backer	Avdelingsdirektør	FAD
Nilsen, Ingrid Vad	Ekspedisjonssjef	FAD
Olli, Egil	Sametingspresident	Sametinget
Aasen, Marianne	Komiteleder	KUF-komiteen Stortinget
Aasrud, Rigmor	Statsråd	FAD

Gjester fra Den norske kirke lokalt

Greipsland, Jannicke	Konst. Kirkesjef	Kristiansand fellesråd
Lütcherath, Elsebeth	Domkantor	Kristiansand Domkirke
Smemo, Aud Sunde	Sokneprest	Kristiansand Domkirke
Sveinall, Bjarne	Domprost	Kristiansand Domkirke
Wilder, Andrew G.	Domkantor	Kristiansand Domkirke

Gjester fra nordiske søsterkirker

Vidisson, Thorvaldur	Personalrådgiver biskop	Islandske Kirke
----------------------	-------------------------	-----------------

Gjester fra andre kirke- og trossamfunn

Bradely, Gunnar	Adm.leder	Metodistkirken
Hunsmo, Arvid	Nestform. i synoden	Frikirken
Jørgensen, Kirsten	CPCE council member	CPCE
Westad, Berit	Leder Hovedstyret	Metodistkirken

Øvrige gjester

Bakkevik, Trond	Prost	Vestre Aker
Bergkåsa, Randi	Forbundsleder	Det norske Diakonforbund
Berntzen, Linda	Døvetolk	
Bestul, Terje	Formann	FBB Agder
Bredvei, Roar	Døveprost	Døvekirken
Christensen, Benita	Direktør	Kirkens Familievern
Dahle, Øystein	Direktør	KA
Dæhlin, Dag Johan	Hovedvernombud	
Fougner, Tore Even	Leder	Fagforbundet teoLOgene
Haanes, Vidar L.	Rektor	Menighetsfakultetet
Hasle, Espen Andreas	Daglig leder	Acta, Normisjon
Helland, Anne Marie	Generalsekretær	Kirkens Nødhjelp
Hellang, Øyvind		Norges Kirkesangforbund
Holtungen, Guri	Døvetolk	
Hunemo, Arvid	Nestform. Frikirken	Til Helhet
Huse, Ole J.	Generalsekretær	Presteforeningen

Huseby, Jeffrey	Generalsekretær	Det norske misjonsselskap
Johnsen, Beate AF		Kirkeansatte i Delta
Kinserdal, Frode	Nestleder	Åpen Kirkegruppe
Kjenne, Anne Kirsti	Leder	Kateketforeningen
Kjøde, Rolf	Generalsekretær	Normisjon
Korsegaard, Haakon	Direktør	IKO
Kvammen, Ingeborg Mongstad	Generalsekretær	Bibelselskapet
Lie, Tor Einar	Kirkeverge	Døvekirken
Lyché, Ingvar	Studieleder	K-Stud
Meyer, Ole-Wilhelm	Direktør	OVF
Midttømme, Ingeborg	Biskop	Møre Bispedømme
Mindestrømme, Gunnar	Leder	Presteforeningen
Morvik, Eigil	Styreleder	KA
Moss, Sara	Styreleder	Norges Kristne Studentforbund
Myhre, Audun	Generalsekretær	Sjømannskirken
Møller, Geir		Kirkeansatte i Delta
Refsdal, Knut	Generalsekretær	Norges Kristne Råd
Selstad, Eli	Avdelingsdirektør	OVF
Solbakken, Christofer	Generalsekretær	Bispemøtet
Strand, Inger	Styremedlem	Fagseksjonen kirke og oppvekst
Støyva, Berit Øyen		Døvekirken
Sukka, Janne	Generalsekretær	Kirkens SOS
Sølvsberg, Gyro	Administrasjonssjef	Blå Kors
Talgø, Sigrid	Døvetolk	
Thoresen, Britt Strandli	AU-medlem	Samarb.rådet for tros- og livssynsamfunn
Toplan, Espen Schiager	Regionsleder	KIA sør
Torp, Elisabeth	Daglig leder	Kirkens Ressurscenter
Urgård, Sissi	Døvetolk	

Stiftsdirektører

Andersen, Rolf Simeon	Tunsberg Bispedømmekontor
Birkeland, Siv S	Hamar bispedømmekontor
Bjerkli, Per Johan	Borg bispedømmekontor
Bognø, Åge	Stavanger bispedømmekontor
Fjelltveit, Jan Ove	Bjørgvin bispedømmekontor
Jonassen, Jan-Kjell	Sør-Hålogaland bispedømmekontor
Karlsaune, Gunn	Nidaros Bispedømmekontor
Sandnes, Elise	Oslo Bispedømmekontor
Stene Hansen, Tormod	Agder og Telemark bispedømmekontor
Stenersen, Oddgeir	Nord-Hålogaland bispedømmekontor
Storhaug, Bjørn Olaf	Møre bispedømmekontor

Øvrige programinnslag

Gudstjeneste, morgen- og kveldsbønn

Hver morgen ble det avholdt morgenbønn i plenumssalen, utenom søndag, da det var gudstjeneste i Vågsbygd kirke. Kveldsbønn ble avholdt i Kristiansand Domkirke. Tom Martin Berntsen, (prest i Grimstad) og sokneprest Aud Sunde Smemo hadde ansvar for morgen- og kveldsbønn.

Søndagsgudstjenesten i Vågsbygd kirke kl 11, hadde følgende medvirkende: sokneprest Bjarte Våge, kapellan Nils Terje Andersen, kantor Bjørn Odden, Elisabeth Lütcherat ledet pikekoret.

Taler, foredrag og hilsener

Biskop Stein Reinertsens preken ved åpningsgudstjenesten

Herren har virkelig stått opp!

Dette hellige evangelium står skrevet hos evangelisten Lukas i det 24 kapitlet:

Samme dag var to disipler på vei til en landsby som heter Emmaus, seksti stadier fra Jerusalem, og de samtalte om alt det som var skjedd. Mens de nå snakket sammen og drøftet dette, kom Jesus selv og slo følge med dem. Men øynene deres ble hindret i å se, så de ikke kjente ham igjen. Han sa da til dem: «Hva er det dere går og snakker så ivrig om?» De stanset og så bedrøvet opp, og den ene, han som het Kleopas, svarte: «Du må være den eneste tilreisende i Jerusalem som ikke vet hva som er hendt der i disse dager.» «Hva da?» spurte han. «Det med Jesus fra Nasaret,» svarte de. «Han var en profet, mektig i ord og gjerning for Gud og hele folket. Men våre overprester og rådsherrer utleverte ham og fikk ham dømt til døden og korsfestet ham. Og vi som hadde håpet at det var han som skulle befri Israel! Dessuten: I dag er det alt tredje dagen siden dette hendte. Og nå har også noen kvinner blant oss gjort oss forvirret. De gikk ut til graven tidlig i dag morges, men de fant ikke hans kropp. De kom tilbake og fortalte at de hadde sett et syn av engler som sa at han lever. Noen av våre gikk da til graven, og de fant det slik som kvinnene hadde sagt, men ham selv så de ikke.»

Da sa han til dem: «Så uforstandige dere er, og så trege til å tro alt det profetene har sagt! Måtte ikke Messias lide dette og så gå inn til sin herlighet?» Og han begynte å utlegge for dem det som står om ham i alle skriftene, helt fra Moses av og hos alle profetene.

De nærmet seg nå den landsbyen de skulle til, og han lot som han ville dra videre. Men de ba ham inntrengende: «Bli hos oss! Det lir mot kveld, og dagen heller.» Da gikk han med inn og ble hos dem. Og mens han satt til bords med dem, tok han brødet, ba takkebønnen, brøt det og ga dem. Da ble øynene deres åpnet, så de kjente ham igjen. Men han ble usynlig for dem. De sa til hverandre: «Brant ikke hjertet i oss da han talte til oss på veien og åpnet skriftene for oss?» Og de brøt opp med en gang og vendte tilbake til Jerusalem. De fant der de elleve og vennene deres samlet, og disse sa: «Herren er virkelig stått opp og har vist seg for Simon.» Så fortalte de to om det som hadde hendt på veien, og hvordan de hadde kjent ham igjen da han brøt brødet. (Luk 24, 13-3)

Hvorfor skrev Lukas ned historien om Emmausvandrerne? I opplysningstiden var det en predikant som brukte denne historien til å tale over temaet: ”Nytten av å gå spaserturer.” Det er ikke et dårlig tema. Listen er lang over talsmenn for ”Nytten av å gå spaserturer”. Forfattere som Tomas Mann, Wirgina Wolf og filosofer som Aristoteles, Immanuel Kant og ikke minst Søren Kierkegaard var alle ivrige talsmenn for å gå tur. Det er sundt både for helsen og ikke minst stimulerende for tanken.

Kierkegaard skriver i det kjente brevet til sin favorittniese Henriette Lund i 1947;

”Tap for all del ikke lysten til å gå: jeg går meg til det daglige velbefinnende hver dag og går fra enhver sykdom; jeg har gått meg til mine beste tanker og jeg kjenner ingen tanke så tung at man ikke kan gå fra den. *Når man således blir ved å gå, så går det nok.*»

”Nytten ved å gå spaserturer.” Men et lite spørsmål fra en ukjent mann som hadde slått følge med dem på veien, stanset vandringsmannen på veien mot Emmaus. «Hva er det dere går og snakker så ivrig om?» Det gikk ikke bra med dem selv om de gikk. Det var noe de ikke kunne gå av seg og som ikke ville gå bort. Den vonde følelsen tok igjen over. ”De stanset og så bedrøvet opp.”

Fremtiden deres lå i ruiner. Han de hadde satt sin lit til hadde mislykkes, drept med skammens henrettelsesmetode, foran alles øyne. I vår uvitenhet sier vi ofte lite smarte ting. Kleopas hadde ikke peiling på hvem han snakket med. Derfor sa han: «Du må være den eneste tilreisende i Jerusalem som ikke vet hva som er hendt der i disse dager.»

Mer feil kunne han ikke tatt. Men hadde han bare utelatt et lite ord, hadde han hatt sine ord i behold:

«Du må være den eneste tilreisende i Jerusalem som **vet** hva som er hendt der i disse dager.»

Kleopas stod ikke overfor en uvitende person, men Han som kjenner alt. Dramaets hovedperson. Gud selv som ble menneske for vår skyld.

Nå starter en spennende samtale med han som har den fulle oversikten. Vi kjenner ikke replikkene, men vi kjenner temaet. Vandringsmannen viser dem hvordan Skriften, Det gamle testamentet, forteller hvorfor Kristus måtte lide og dø for vår skyld. Hendelsene i Jerusalem de siste dagene var ikke en plan som endte i katastrofen, men en del av Guds frelsesvilje for å vinne oss tilbake til seg. Det var derfor Jesus ble menneske.

Temaet for årets kirkemøte er Folkekirke-Kirkefolk. Å være Folkekirke-Kirkefolk er å samles om Ordet. Det er interessant at Jesus velger Skriften som inngangsport til å vise at påsken ikke var et nederlag. Medvandreren kunne jo bare ha åpnet disiplenes øyne og sagt: ”Se på meg! Her er jeg! Dødens beseirer.” Men han går via skriften for å se dybden i det som er skjedd og for å gi oss et bilde av hvor høyt Gud elsker.

Noen vers etter vår tekst skriver Lukas at Jesus, før han sender disiplene ut som vitner i verden, igjen gjør det samme. Han viser dem at alt som stod skrevet om Kristus måtte oppfylles: ”Da åpnet han deres forstand, så de kunne forstå skriftene (Luk 24,45)”. Det skjer noe i omgangen med Skriften: «Brant ikke hjertet i oss da han talte til oss på veien og åpnet skriftene for oss?»

Folkekirke-kirkefolk uten samlingen om Ordet er utenkelig. For det er på apostlenes og profetenes grunnvoll at kirken er bygd, med Jesus som hjørnesteinen (Efes 2,20).

Utenkelig er også Folkekirke-kirkefolk uten samlingen rundt bordet. «Bli hos oss! Det lir mot kveld, og dagen heller,» var disiplenes bønn til han de trodde de ikke kjente. Under måltidet vekkes på nytt minnene. Men nå er det gode minner som kommer opp: ”Og mens han satt til bords med dem, tok han brødet, ba takkebønnen, brøt det og ga dem. Da ble øynene deres åpnet, så de kjente ham igjen.”

Denne hendelsen preger Kristiansand Domkirkes altertavle. Tittelen på altertavlen, som er malt av Eilif Peterssen, er naturligvis ”Emmausvandreren.” Mye tyder på at Hans Jæger og Edvard Munch kan ha vært modeller for to av figurene i bildet, uten at vi vet hvem som er hvem. Det spiller heller ingen rolle. De er jo bare representanter for oss mennesker, for deg og meg. Det kunne jo vært vi som var malt på altertavlen, og poenget hadde vært det samme.

For midt i vår tro står et måltid, som et minne om hva som skjedde i Jerusalem. Men ikke minst: Måltidet er et møte med den korsfestede og oppstandne Jesus. Et møte som for oss er like virkelig og nær som det var i et hus i den lille landsbyen Emmaus. I sin store visdom og kjærlighet har Gud gitt oss noe konkret å holde oss til.

Forfatteren Graham Green har i sin sterke roman ”Makten og æren.” en fantastisk replikkveksling om dette måltidet. Boken handler om en katolsk prest i Mexico. Handlingen er lagt til 1920 årene hvor den katolske kirken i Mexico ble utsatt for en massiv forfølgelse. Prestene ble drept. Bokens hovedperson er den eneste presten som er igjen i et landområde. Men han er langt fra å være en helgen. Han gjør heller ikke forsøk på å være det. Whisky-prester ble slike som han spottende kalt. Flasken var den viktigste drivkraften i livet hans. Sine prestelige plikter forsømmer han. Mange av de som ber ham hjelp avviser han og han gjør mange dumme valg.

Nettet snører seg etter hvert til rundt presten, og han blir til slutt tatt av sin forfølger. Forfølgeren kalles bare løytnanten. Han er en meget nidkjær og idealistisk tjener av systemet. De er på vei til politistasjonen hvor presten vil få sin dom, at han skal henrettes ved skyting. På grunn av uvær, må de søke tilflukt i et lite skur. Her sitter de og prater sammen.

- ”Likevel er du redd for litt smerte nå,” sa løytnanten onskapsfullt og så på hendene hans.

- ”Ja, men jeg er ingen helgen,” sa presten. ”Jeg er ikke engang en modig mann.” Han så nervøst opp. Dagslyset kom tilbake. Det var ikke nødvendig med det andre lyset lenger. Snart ville det være klart nok til at de kunne ta fatt på den lange tilbakeveien. Han følte trang til å fortsette å snakke, til å forsinke starten, om det så bare var noen minutter. - Han sa: ”På den måten er vi også forskjellige. Du kan ikke arbeide for din sak uten å være et godt menneske selv, og det kommer ikke alltid til å være gode mennesker i partiet deres, og så kommer den gamle utsultingen og brutaliteten og pengegriskheten til å vende tilbake. Men det spiller ingen særlig rolle at jeg er en kujon – og alt det andre. Jeg kan gi de andre Gud i munnen likevel – og jeg kan gi dem Guds tilgivelse.” (s.188)

Folkekirke-kirkefolk: Vi samles rundt bordet: ”Vi får Gud i munnen.” ”Den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus har nå gitt oss sitt hellige legeme og blod som han gav til soning for alle våre synder.”

Øynene ble åpnet for disiplene. Med det ble føttene satt i bevegelse. Samme kveld søker de tilbake til fellesskapet i Jerusalem. Der møtes de av den samme tro som de hadde fått etter at Jesus hadde satt hjertene i brann da han utla skriftene og åpnet øynene deres under måltidet. Lukas forteller hvilke ord Emmausvandrerne ble møtt med:

De fant der de elleve og vennene deres samlet, og disse sa: «Herren er virkelig stått opp og har vist seg for Simon.»

Folkekirke-kirkefolk: Vi samles i troen på at ”Herren er virkelig stått opp.” Det er kjernen i vår tro og vår felles tro. Paulus skriver derfor til menigheten i Roma: ”For hvis du med din munn bekjenner at Jesus er Herre, og i ditt hjerte tror at Gud har oppreist ham fra de døde, da skal du bli frelst (Rom 10,9).” Troen på oppstandelsen bærer oss og samler oss. Vi tror og bekjenner at midt i blant oss er den oppstandne Jesus Kristus, i dag 11. april 2013 i Kristiansand domkirke.

C.S. Lewis, som også var en vandrer, en som gikk mange spaserturer, sier det slik:

"Jesus har ved sin oppstandelse brutt opp en dør som har vært stengt siden det første menneske døde. Han møtte dødens fyrste, kjempet mot ham og beseiret ham. Og av den grunn er alt blitt annerledes. Dette er begynnelsen på den nye skapning, et nytt kapittel i den kosmiske historie er begynt."

Oppstandelsen endrer alt. Som folkekirke-kirkefolk har vi fått et oppdrag. Jesus bruker verbet "å gå" når han gir det. "Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler." Det er vår vandring som folkekirke-kirkefolk. Troen kan vi ikke holde for oss selv. Vi må gi den videre. Troen skal deles med vår neste i både ord og praktisk nestekjærlighet. For en kirke må ikke være seg selv nok. Og med oss går han som gikk sammen med Emmausvandrerne, enten troens øye ser det, eller han er skjult for våre øyne.

En gang tar vår vandring slutt, men det betyr ikke slutten.

Familien ønsket at jeg skulle dele hennes historie med flere. Kreften hadde herjet i kroppen i lang tid. Det hadde vært mange nedturer og noen oppturer. Men nå gikk det mot slutten av livet. Vi var samlet ved sykesengen og snakket sammen om den siste tiden som nå lå foran. Da spør jeg: "Hva tror du skjer når du dør?" Hun ser rett på meg og et smil brer seg over ansiktet hennes, et ansikt som er preget av langvarig kamp mot sykdommen. Da kommer de sterkeste ordene jeg har hørt om vårt håp fordi "Herren er virkelig stått opp". Hun sa disse uforglemmelige ordene: "Jeg tror at jeg kommer til et sted hvor jeg er velkommen."

Et sted hvor jeg er velkommen. Må ikke det også være kjennetegnet på en sann folkekirke: "Et sted hvor jeg er velkommen."

Ære være Faderen og Sønnen og Den hellige ånd som var, er og blir en sann Gud fra evighet og til evighet. Amen

Kirkerådsleder Svein Arne Lindøs tale

Kjære statsråd, sametingspresident og ordfører – og øvrige gjester fra inn- og utland; Kjære kirkemøtedelegater: Vel møtt til Kirkemøtet 2013!

Folkekirke – kirkefolk er møtets overskrift. Siden sist vi var samlet til Kirkemøte, er det blitt nedfelt i Grunnloven at Den norske kirke forblir Norges folkekirke. Et samlet politisk Norge vil det slik. Det er vi glade for!

I kirkens visjonsdokumenter har beskrivelser av folkekirken går igjen siden 90-tallet. Vår visjon sier om kirken at den er en *bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen* – folkekirke. Det er denne kirken vi som kirkemøte er satt til å lede i en endringstid. Vårt kall er å videreføre og videreutvikle folkekirken. Kallet fyller meg med ydmykhet, begeistring og glede: Norges folkekirke skal være tilgjengelig for folket. Den skal være til stede for folket. Den skal være en åpen og raus kirke.

Det var 21. mai 2012 Stortinget var samlet for å fatte vedtak om endringer i Grunnloven. Dagen var en milepæl i vår historie, og en stor begivenhet i vår kirke. Staten har ikke lenger en offentlig religion, og kirken har fått større myndighet som trossamfunn.

Da kulturminister Hadia Tajik mottok Ståsettutvalgets utredning om *Det livssyns åpne samfunn*, viste hun til den nye §2 i Grunnloven: «Vi starter ikke med blanke ark. Norge har en kristen-humanistisk arv», sa hun. Kulturministeren slo ganske enkelt fast at vi har en arv, og at den er vår. Som norsk muslim inkluderte hun på en selvsagt måte seg selv i dette *vi*. Med denne korte setningen ytte hun den første offentlige motstanden mot utvalgets måte å fortolke arven på. Arven er ikke reservert bekjennende kristne eller livssynshumanister. En arv som deles av alle, er ikke diskriminerende.

Stortinget valgte i mai i fjor å vedstå seg arven på samfunnsfellesskapets vegne. Det er jeg glad for. Sammen skal vi fortolke og forvalte arven videre.

Som majoritetskirke har Den norske kirke lenge vært opptatt av at livssynsminoritetene skal sikres likebehandling og vern mot diskriminering. Her har Ståsettutvalget skissert opp viktige prinsipper, og foreslått flere gode politiske løsninger. Prinsippet om det livssyns åpne samfunn er godt og gledelig. Det åpner det offentlige rommet for trosuttrykk og livssynspraksiser.

Ståsettutvalgets utredning (NOU 2013:1) tar først og fremst utgangspunkt i enkeltindividers rettigheter. Dette er dens styrke, men også dens begrensning. Kulturutredningen 2014 (NOU 2013:4), som ble lagt fram noen uker senere, har en bredere tilnærming. Her skrives kirken inn som en selvsagt del av kulturlivet i Norge. Kirken er en del av kulturen, ikke en virksomhet ved siden av kulturlivet. Gudstjenestelivet er også et kulturuttrykk, og kirkebyggene er identitets- og kulturbærere landet over.

Tidligere offentlige utredningers usynliggjøring av Den norske kirke må ses som undervurdering av kirkens kulturpolitiske betydning. I senere år har vi sett hvordan kulturarbeidere gjenoppdager kirken som ressurs og arena. Kirkene er den lokale kulturarenaen som har vokst mest i bruk. I dag er kirken en aktiv medspiller og samarbeidspart for kulturarbeidere landet over. Markeringen av 100-års jubileet for kvinners stemmerett er et eksempel på det. I et samarbeid mellom Eidsvoll 1814 og Den norske kirke tilbys forestillingen *Camilla Collett* i Den kulturelle skolesekken for videregående skole.

Endringer i kirke-stat-relasjonen og det økende livssynsmangfoldet i vårt samfunn innebærer ikke at kirken trekker seg tilbake. Kirken må arbeide for at vi ikke utvikler et eget område for kirkelig kultur, isolert fra samfunnet. De nye grunnlovsparafene utfordrer oss på dette. Det samme gjør Kulturutredningen. I kapittel 15 heter det:

«Utvalget vil fastholde at den kirkelig relaterte kulturarven er et verdifullt grunnlag for identitets- og meningsskaping også i dag». Dette er et interessant signal. Kulturutredningens utenfrablikk er egnet til å gjøre oss rette i ryggen og frimodige i blikket.

Trosopplæring som folkekirkereform

I år er det ti år siden Stortinget vedtok trosopplæringsreformen. Reformen er en omfattende folkekirkereform. Trosopplæringsarbeidet har vært den mest omfattende endringsfaktor i Den norske kirke denne tiårsperioden. KIFO har gjennom sin evaluering av reformen påpekt at ansatte i menighetene opplever at trosopplæringen virker positivt på flere andre sider av menighetens virksomhet, både gudstjenesteliv, diakonalt arbeid, øvrig barne- og ungdomsarbeid og samarbeid med kristne organisasjoner.

Statsråd Aasrud har ved flere anledninger utfordret oss på at vi må sørge for at trosopplæringen ikke bare blir en opplevelsesreform. Troens innhold må formidles til barn og unge. Vi ser positivt på at statsråden er opptatt av trosopplæringens innhold. Det er vi også. Samtidig er det verdt å minne om at Plan for trosopplæring bygger på et helhetlig læringssyn, der læring skjer i rammen av menighetens fellesskap og der kunnskap om tro og erfaringer med tro er knyttet sammen.

I Sørnes menighet holdes det dåpsskole for 1. og 2. klassingene. En gutt deltok i vinter på dåpsskolen for 2. klassesetningen. Ikke lenge etter at skolen var avsluttet, tok mora kontakt med sokneprest Berit Espeset, medlem av Stavanger bispedømmeråd. Gutten hadde så mange spørsmål som han bare måtte få svar på, fortalte mora. Han måtte få stille disse direkte til presten. Den kloke sokneprest Berit stilte selvsagt opp til en slik spørretime. Rett før påske troppet gutten opp sammen med mora på prestens kontor og hadde ikke mindre enn sju spørsmål han ville stille. Han ville blant annet vite mer om bønn:

- Kan Gud snakke med oss på samme direkte måte som han snakket med Noah? Lurte han på.
- Og hva var det egentlig som skjedde i pinsen da Den hellige ånd kom, og de snakket ulike språk?

Joda, reformen formidler kunnskap om tro.

Biskop tilsatt av kirkelig organ

Stortingets vedtak om trosopplæringsreformen tydeliggjorde i sin tid at opplæring i tro er trossamfunnenes ansvar. Grunnlovsendringene rydder ytterligere, slik at Den norske kirke har fått større myndighet i egne anliggender som trossamfunn.

Mest konkret dreier det seg om at vi nå tilsetter våre egne proster og biskoper. Det var derfor en historisk begivenhet da Stein Reinertsen ble vigslat til biskop den 29. januar i år. Du Stein ble dermed den første biskop som tilsettes slik en leder skal tilsettes i et trossamfunn – gjennom en demokratisk prosess og beslutning fattet av det organet som Kirkemøtet har bemyndiget. Vi ønsker deg Guds velsignelse i din gjerning som biskop her i Agder og Telemark bispedømme.

Ny kirkeordning

Det er klart både for Kirkemøtets delegater, for våre politikere og medarbeiderne i aktuelle departement at vi langt fra er ferdig med å endre relasjonen mellom staten og Den norske kirke. Det er dette som ligger til grunn når Kirkerådet i sak 03/13 anbefaler Kirkemøtet å vedta følgende uttalelse:

Kirkemøtet vil understreke at grunnlovsendringene har etablert en rettsituasjon for Den norske kirke som har en midlertidig karakter.

En refleksjonsprosess

Noe av det siste forrige Kirkeråd fattet vedtak om, var å legge til rette for en bred refleksjonsprosess rundt arbeidet med ny kirkeordning. Menighetsråd, fellesråd, bispedømmeråd og andre interessenter ble invitert til å delta og gi innspill.

Vedtaket om å gjøre det nettopp på denne måten har vært omstridt. Det var en smule pessimisme å spore. Ville nå folk ta seg bryet med å svare? Disse spådommene ble gjort til skamme. Lokalt i hele Kirke-Norge er det ført utallige samtaler om viktige sider ved dagens og morgendagens kirkeordning. Svært mange har gitt uttrykk for synspunkter som er av stor verdi. Riktignok gir ikke materialet få entydige svar. Det var heller ikke det viktigste for Kirkerådet. Det viktigste var å stimulere til samtaler i menigheter og råd. Langt på vei oppnådde vi dette. Jeg mener at refleksjonsprosessen var nyttig. Takk til alle som bidro til samtalene, ikke minst fagforeningene og KA.

Den norske kirkes rettstilstand

Saksfremlegget om kirkeordning understreker det uholdbare ved at et konfesjonsløst Storting skal ha myndighet til å fastsette tjenesteordninger, fastsette valgordninger og være arbeidsgiver for prester og ansatte ved bispedømmer og Kirkeråd. I forslag til vedtak ber vi regjering og storting om at virksomhets- og arbeidsgiveransvaret for prestetjenesten overdras til Den norske kirke som rettssubjekt, og at dette arbeidet nå må komme i gang. Kirken er klar! De sentrale og regionale kirkelige organer må overføres slik at disse ikke lenger er statlige etater.

Det er stor rekkevidde av et slikt vedtak. Kirkerådet mener vi har tilstrekkelige planer klare for å gå i gang.

Framdrift

Saken til Kirkemøtet legger opp til at vi endrer de mest krevende sidene ved nåværende kirkeordning på kort sikt, samtidig som den legger grunnlag for en trinnvis endring av Den norske kirkes ordning. Saksfremlegget peker på en rekke utredninger som vi har ambisjon om å gå i gang med. Men alt må ikke vedtas nå. Det handler om å komme godt i gang, sette vognene i bevegelse i retning av de første stasjonene på reisen.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler at arbeidsgiveransvar for prester legges til Den norske kirke som rettssubjekt, og at bispedømmerådene skal utøve dette på en tilnærmet lik måte som i dag. Vi dette gir den beste og sannsynligvis den raskeste framdrift for ytterligere selvstendigjøring av Den norske kirke.

Kirkerådet legger vekt på at ved en ytterligere selvstendigjøring fra statlig styring, vil kirken bli mer egnet til selv å beslutte når og i hvilket tempo videre skritt skal tas. Andre løsninger,

med omfattende indre omorganisering, er ikke innenfor umiddelbar rekkevidde nå. Andre løsninger vil kreve lengre tids omstilling før vi eventuelt har egnede nye organer som kan ivareta de oppgavene som overføres fra staten.

Kirkerådet ønsker å holde oppe tempo og mener dagens organisasjonsstruktur er robust nok til å fungere også når ansatte i bispedømmer og i Kirkerådet ikke lenger er statstjenestemenn.

Kirkevalg

Vi skal i dette Kirkemøtet også behandle to saker som har å gjøre med valg i kirken: *Valgordninger for de kirkelige valg* (sak 10/13) og *Forslag til endringer i kirkeloven* (sak 04/13). Begge sakene handler på ulike måter om hvordan vi velger våre tillitsvalgte i Den norske kirke. Jeg skal ikke gå inn på sakenes realiteter. Men vi vet at det er uenighet om hvordan vi best skal gjennomføre valg i kirken. At uenighet kommer til uttrykk og drøftes, er bra, for det bidrar til at vi får ordninger for valg som er vel gjennomarbeidet.

Jeg vil likevel minne om at vi i flere Kirkemøter tidligere har uttalt oss om hva vi mener om valgordningene, blant annet om direkte og indirekte valg. Disse synspunktene har det vært bred oppslutning om. Det er viktig for meg å understreke at de uttalelsene og vedtakene som har fått bred støtte i Kirkemøtet, forplikter oss. En fristilt kirke må ta sitt eget demokrati på alvor. Innenfor det beslutningsrommet vi er gitt pr 2013, må vi selv finne løsninger når vi er uenige. Vi kan ikke be om hjelp hos våre politiske myndigheter for å få gjennomslag. Og politikerne må på sin side overlate til kirkens organer å avgjøre hva som er den mest tjenlige måten å gjennomføre valg på i Den norske kirke.

Jeg ser fram til en god debatt om disse spørsmålene. Jeg er sikker på at vi vil finne løsninger som sikrer en demokratisk utvikling i vår kirke, og som gir rom for et bredt kirkepolitisk og teologisk engasjement.

Kirke og politikk

Høsten 2012 oppstod det en interessant situasjon der Den norske kirke kom i debatt med Olje- og energiminister Ola Borten Moe. Saken handlet om hvordan Norge som oljenasjon skal forholde seg til klimatrusselen, og om Statoils engasjement i tjæresandutvinning i Canada. Jeg skal ikke gå inn i de konkrete sakene – også oljesaken skal drøftes av Kirkemøtet. Det prinsipielt interessante i diskusjonen som oppsto, er hvorvidt kirken bør la sin stemme høres i den politiske debatten om hvordan vi som samfunn forvalter oljeressursene. Olje- og energiministeren med flere hevdet at kirken ikke har kompetanse i disse spørsmålene, og at vi ikke måtte blande børs og katedral. Vi på vår side mente at kirken ikke kan tie i saker av stor samfunnsetisk betydning. Vern om skaperverket og dermed livsvilkårene til medmennesker over hele kloden, urfolks rettigheter og kommende generasjoners mulighet til liv, er en sentral kristen forpliktelse. Klimatrusselen må løses politisk, og Norge har en moralsk forpliktelse til å gjøre sitt. Det må kirken peke på uten at den skal beskyldes for å drive partipolitikk.

Som kirke må vi være på banen i brennbare samfunnsetiske spørsmål. Vern om skaperverket, vern om livet og menneskeverdet, og vern om trosfriheten skal alltid tenne vårt engasjement og vår tydelige tale.

Den verdensvide kirke

Den kirken Grunnloven omtaler som Norges folkekirke, er mer verdensvid enn norsk. 2013 blir et viktig år for den verdensvide kirke ettersom både Kirkenes verdensråd og Konferansen av europeiske kirker holder generalforsamling.

Kontakten med den verdensvide kirke har beriket norsk kirkeliv, fra den ankom norskekysten for over 1000 år siden, via misjonens pionerdager og fram til i dag. I alle de reformene som Kirkemøtet har vedtatt de senere årene, finner vi impulser fra internasjonalt og økumenisk samarbeid. Den norske kirke ville i dag sett svært annerledes ut om vi ikke hadde blitt utfordret og ikke hadde høstet fruktene av det økumeniske fellesskapet.

Økumeniske generalforsamlinger har vist seg å ha stor kirkehistorisk betydning. Derfor er Den norske kirkes medvirkning på disse møtene svært viktig - også for vår egen kirkes utvikling. Og derfor står de økumeniske generalforsamlingene på Kirkemøtets sakskart i år.

Samiske kirkedager

Norsk og samisk kirkeliv bidrar på sin side til mangfoldet i den verdensvide kirke og til verdens kulturarv. Når det gjelder samisk kirkeliv har vi et særskilt ansvar.

Samiske kirkedager i Mo i Rana 9.-11. august i år er et stort og viktig arrangement for Den norske kirke. Kirkedagene har en betydelig internasjonal og økumenisk dimensjon. Her samles folk om samisk kirkeliv fra Norge, Sverige, Finland og Russland, og et mangfold i luthersk og ortodoks tradisjon vil prege kirkedagene.

Samisk kirkeråd er hovedarrangør og forventes nærmere 1000 deltakere fra hele Nordkalotten. Vi erfarer at urfolksdimensjonen i arrangementet skaper internasjonal interesse. Kirkedagene åpner på FNs internasjonale urfolksdag 9. august, og hovedtemaet er «Hellig jord! Hellig Ord». Oppmerksomheten vil særlig rettes mot klimaendringer, urfolks naturspiritualitet og Bibelens budskap om menneskenes plass i skaperverket.

Bispemøtets samlivsutredning

I mai 2009 drøftet Kirkerådet hvordan kirken skulle forholde seg til den nye ekteskapsloven. I vedtaket som ble fattet, ga Kirkerådet uttrykk for at det var behov for å klargjøre Den norske kirkes ekteskapsforståelse. Rådet mente dette ville gjøres best i rammen av en helhetlig utredning av samlivsetikken i møte med dagens samlivsetiske virkelighet. Utredningen skulle være en grundig, teologisk gjennomgang av kirkens ekteskaps- og samlivsetiske forståelse. Kirkerådet ba Bispemøtet om å forestå en slik utredning.

Bispemøtet valgte å sette ned et utvalg som skulle jobbe med spørsmålet, og utvalgets rapport ble offentliggjort i februar i år. Bispemøtet har besluttet at det vil avgi en læreuttalelse om saken etter sitt møte i oktober 2013. Det er Bispemøtets uttalelser i saken som skal danne grunnlag for de diskusjoner og påfølgende beslutninger som må tas. Vi ser med spenning fram til hva Bispemøtet vil uttale i oktober, og vi antar at saken vil kunne komme opp på Kirkemøtet 2014.

På ditt ord, Herre

Kjære kirkemøtedelegater og gjester: Jeg vil avslutte min tale med å trekke fram et element fra forrige søndags prekentekst. Den handlet om Tomas sitt møte med den oppstandne Jesus. Det var i en ganske spent situasjon, der disiplene og kvinnene hadde møtt Jesus, men helt sikkert ennå var usikre. Jeg tror Tomas sin tvil egentlig ble delt av flere. Jesus sier til dem: "Fred være med dere". Om Jesus var fysisk til stede ved Kirkemøtet 2013 så visste han om vår usikkerhet og tvil om hvor veien for vår kirke går videre. Men Han ville ha hilst oss: "Fred være med dere" og kanskje lagt til: "Jeg er med dere alle dager inntil verdens ende."

Vårt svar blir derfor: "På ditt ord, Herre."

Statsråd Rigmor Aasruds tale

Kjære medlemmer av Kirkemøtet,

”*Gud er tilbake*” er tittelen på ei bok som kom ut i vinter. Flere rikspolitikere har gitt sine bidrag til boka. Den er et uttrykk for at religion og trostilhørighet fortsatt spiller en viktig rolle i samfunnet. Kanskje kan vi takke innvandringen for at oppmerksomheten om dette er økende.

Dette er et viktig bakteppe for den dagsorden dere har foran dere. Den er fylt med ulike kirkeordningsspørsmål. Spørsmålene er ikke på dagsorden fordi Gud er på retur i dagens samfunn. Men fordi vi ønsker en kirkeordning som står seg godt i Norge i det 21. århundre.

Når kirkens øverste representative organ samles, er det helt naturlig at viktige saker om struktur, organisasjon og regler behandles. Slik må det være. Og samtidig er det viktig å holde fast på hva alt dette skal tjene til. Hva er visjonen? Hvordan forstår Den norske kirke seg selv som majoritetskirke i et flerkulturelt og multireligiøst samfunn? Hva betyr det at ”*Gud er tilbake*”?

Kirkeforlikets reform gjennomført

Dere er nå samlet til det siste kirkemøtet i kirkeforlikets tid.

Jeg vil gjerne bruke denne anledningen til å takke for et godt samarbeid om den viktige og framtidsrettede forfatningsreformen som nå er i ferd med å sluttføres.

Uten dette samarbeidet ville det ikke vært mulig å komme hit vi er i dag. Jeg er spesielt glad for at gode prosesser har ført fram til stor grad av konsensus om hovedretningen videre.

Kirkeforliket fra 2008 bygget på en felles politisk vilje til å beholde Den norske kirke som en åpen, landsdekkende og demokratisk oppbygd kirke.

21. mai i fjor gjorde Stortinget endringer i 7 grunnlovsparagrafer som berører Den norske kirke. Samtidig ble kirkeloven endret på noen få, men viktige punkter. Kirkelige organer tilsetter nå biskoper og proster. Staten trakk seg noe tilbake fra den sentrale kirkeledelsen da kirkelig statsråd og Kongen som kirkestyre ble avvirket. Tidligere var også gravferdsloven og -forskriften endret, slik at minoritetenes behov kan ivaretas på en bedre måte.

Denne våren har Stortinget fått til behandling en sak om valgordning. Den innebærer at hovedelementene i demokratireformen lovfestes. Det er siste sak som gjenstår, før vi kan si at vi fra statens side har oppfylt kirkeforliket.

Skrittvis tilnærming til nye forvaltningsreformer

Dette er et godt grunnlag for et endret forhold mellom stat og kirke. Når kirkeforlikets forfatningsreform er gjennomført, venter en forvaltningsreform om kirkens organisering, økonomistyring og ledelse.

Jeg har lenge snakket om en skrittvis tilnærming til disse spørsmålene. Det gjelder også for endringer i kirkens ordninger. Dette berører forhold som stikker dypt hos mange, også blant dem som ikke er veldig kirkelig aktive. Endringene kan ha langsiktige konsekvenser som det er vanskelig å overskue. Folk må ha trygghet for kontinuitet. Medlemmene skal ikke oppleve at kirken blir tatt fra dem. Også i det fortsatte arbeidet med kirkens rammeverk og ordninger er det viktig å ha bred politisk og kirkelig oppslutning om forslag til endringer.

Helt fra 2008 har Kirkerådet lagt opp til at Kirkemøtet skulle vedta en ny kirkeordning som konsekvens av grunnlovsendringene. Erfaringene fra dette arbeidet har vist at dette ikke er enkelt. Det er kompliserte spørsmål som rokker ved mange strukturer folk kjenner seg hjemme i. Og det er vanskelig å overskue konsekvensene hvis svært mange ting skal utredes og besluttes samtidig. Det kan også føre til at mange agendaer og kryssende interesser gjør at motsetningene blir unødvendig store.

Vi har nettopp vært vitne til et nytt pavevalg. Og det kan av og til være fristende å tenke at løsningen ligger i å samle en gruppe mennesker og låse dem inne til de er blitt enige. Men i en demokratisk forankret kirke må vi legge til rette for bredere medvirkning og åpne prosesser som grunnlag for "den hvite røyken". Det tar ofte lengre tid, men det er en vel anvendt tid.

Etter at grunnlovsendringene er gjort vil det nå være Kirkemøtet som må angi retning og ta initiativ for veien videre. Departementet vil svare på det og bidra med den kompetansen vi har, for å skape gode og ryddige prosesser.

Departementets arbeid med kirkereformer

I tillegg til det arbeidet som dere nå gjør med å meisle ut veien videre, driver også departementet et kontinuerlig utviklingsarbeid for å gi kirkelige organer mer myndighet.

Vi foreslår endringer i budsjettssystemet i bispedømmene og økt myndighet til Kirkerådet i forvaltningen av tilskudd. Dette vil kanskje også gi noen utfordringer som gjelder myndighetsfordelingen mellom sekretariat, kirkeråd og kirkemøte.

Vi har tatt initiativ til en omlegging av prestenes etter- og videreutdanning. Prestenes arbeidsgiver må definere behovene på dette feltet tydeligere. Og feltet vil bli organisert mer i tråd med kirken og samfunnet for øvrig.

Prestenes boligordning er satt på dagsorden. Vi vil sende ut et høringsnotat om dette i løpet av våren. Spørsmålet er om vi kan foreta vesentlige endringer i tjenesteboligsystemet uten samtidig å ta stilling til boplikten.

Som et ledd i Kirkerådets og KAs videre arbeid med å utvikle en helhetlig kirkeorganisasjon er det viktig å ha arbeidsredskap som bidrar til helhet. Gode ikt-systemer er viktig for å sikre medlemsinformasjon og tilgjengelighet. Og det er viktig for å ha gode informasjonskanaler internt i hele den komplekse organisasjonen. En kompleksitet som er utfordrende når vi skal etablere bærekraftige finansieringsordninger.

Departementet har også tatt initiativ til å evaluere sider ved kirkelovsreformen av 1996. Det er behov for mer kunnskap om hva som er hovedutfordringene i den lokale kirkeorganiseringen. Organiseringen, ledelsen og virksomheten i det enkelte soknet er det aller viktigste. Det er i den lokale menigheten at folk møter sin kirke. Det er der kirken er kirke.

Målene for kirkepolitikken: Kirke for folk flest

I mine 3 1/2 år som kirkeminister har jeg deltatt i mange lokale aktiviteter og sett kirken utfolde seg som en del av lokalsamfunnet. Jeg har også hatt gleden av å besøke alle bispedømmekontorene. Jeg har fått mange gode opplevelser av at kirken er viktig for folk, og at kirken har et mangfold av dyktige ansatte, folkevalgte og frivillige. Det er bra, og det er helt nødvendig dersom folkekirken skal opprettholdes som en landsdekkende, åpen og demokratisk forankret kirke.

I påsken var det stor media-oppmerksomhet om en lesbisk prest som søker seg løst fra presterettighetene. Dette er ingen god omdømmesak for kirken. Jeg ser frem til at kirkemøtet kommer fram til en enhetlig holdning til spørsmål knyttet til homofili, slik at alle kan føle at det er rom for dem i Den norske kirke.

En av de store opplevelsene dette siste året var åpningen av Nordlyskatedralen i Alta. I et fylke som mistet nesten alt under krigen, er det fantastisk å oppleve hvordan et nytt kirkelig signalbygg også kan bekrefte og styrke lokal identitet og stolthet.

Sportsidiot som jeg er, har jeg også hatt stor glede av å besøke sjømannskirker under store idrettsarrangement i London og Val di Femme. Å se KRIK i aksjon er også alltid en stor glede og inspirasjon.

I februar deltok jeg i en interpellasjonsdebatt i Stortinget. Det var stortingsrepresentant Svein Harberg som hadde stilt spørsmål om hva som ligger i begrepet ”folkekirke”. Jeg oppfattet dette som en invitasjon til debatt om de overordnede målene for kirkepolitikken. Min konklusjon etter debatten er at det fortsatt er stor grad av felles politisk forståelse av dette.

Det er for det første en målsetting at kirkens virksomhet forblir landsdekkende. Kirken må være til stede i det enkelte lokalsamfunn med et gudstjenestetilbud. Kirkens medlemmer må ha mulighet til å få døpt sine barn, bli konfirmert, viet og gravlagt.

Som kirke for 77 % av landets befolkning er kirken en viktig kulturbærer. Den blir møtt med en særskilt forventning om å favne de mange. Den må gi rom for ulike teologiske ståsteder, og det må være plass for ulike grader av religiøst engasjement.

Fortsatt demokratireform

Kirken må oppleves nær, relevant og tilgjengelig av sine medlemmer. Derfor må de få prege, ta ansvar for og treffe avgjørelser om sin kirke. Demokratireformen er et viktig uttrykk for de felles kirkepolitiske målsettingene.

Jeg forventer at kirken ikke avslutter demokratireformen med å behandle sak 4 (Endringene i kirkelovens bestemmelser om valg) og sak 10 (Kirkemøtets nærmere regler om valgene) på årets kirkemøte. Å utvikle det kirkelige demokratiet er et kontinuerlig arbeid. Spørsmål det måtte være uenighet om i kirken, må håndteres på en god og demokratisk måte i kirkens egne organer. Kirkens organer må ha tilstrekkelig legitimitet til å opptre på kirkens vegne. Almennelige menneskers liv og livserfaringer må være med og prege kirkens virksomhet og væremåte. Derfor må demokratiet bygges nedenfra.

Trosopplæring med innhold

I tillegg er det helt avgjørende at vi lykkes med trosopplæringen. En velfungerende trosopplæring som når bredden av barn og ungdom, er en grunnmur i arbeidet med å opprettholde bred tilhørighet til kirken i tida framover. Trosopplæring er ikke først og fremst barne- og ungdomsarbeid. Trosopplæringen skal erstatte det vi har mistet gjennom kristendomsfaget i skolen. Derfor MÅ trosopplæringen ha et innhold som gir barn opplæring i kristen tro og liv. Det er fint med kor og lego-klubber og våkenetter i kirken, men uten kunnskap om kristendommen står hele vår kultur dårlig rustet. Derfor må vi hele tida spørre om kvaliteten, ledelsen og styringsmekanismene er gode nok. Er de organisatoriske enhetene robuste nok til å sikre kvalitet og kontinuitet i opplæringen? Er planer og rapporteringskrav presise og gode nok? Har trosopplærerne riktig og tilstrekkelig kompetanse?

Noen har ment at dette er spørsmål som jeg bør holde meg unna. Det er jeg uenig i. Dette må dere finne dere i. Jeg skal ikke mene noe om HVA som bør være det teologiske innholdet i kirkens trosopplæring. Men AT det bør være et innhold, som gir faglig tyngde til reformen, må dere finne dere i at jeg sier. Ja, jeg krever faktisk dette som grunnlag for statlige bevilgninger.

Mellom Stålsett og Enger - majoritetskirkens rolle i det norske samfunnet

Vi fikk i løpet av årets første måneder to ulike utredninger bestilt av Kulturdepartementet. Stålsett-utvalgets utredning ”*Det livssynsåpne samfunn*” kjenner dere, og dere har saken på dagsorden. ”*Kulturutredningen*”, som Anne Enger har ledet, tar på mange måter et helt annet utgangspunkt i forståelsen av kristendommen som bærende element for å forstå vår kultur. Det er spennende å få to så ulike innsteg presentert samtidig. De representerer ulike innfallsvinkler til tradisjon, historie og kultur. Og de snakker om det samme samfunnet: Norge anno 2013. Det sier mye om at det ikke bare er ett, entydig svar på hva som er likebehandling av tros- og livssynssamfunn i praktisk politikk. Også på dette feltet må det være mulig med en skrittvis tilnærming. Vi ønsker både å sikre minoritetenes rettigheter og samtidig sørge for at Den norske kirke fortsatt kan drive sin virksomhet som en majoritetskirke i det norske samfunnet.

Folkekirke?

Dersom det jeg nå har snakket om, er å være folkekirke, så er jeg for det!

Dersom de folka som tar ansvar for dette, kan kalles kirkefolk, så er jeg for det også!

Jeg er glad for alle signaler om at Den norske kirke ønsker å være en raus og inkluderende folkekirke. En kirke som bærer kristen tro og tradisjon med trygghet og glede. Og at den samtidig vil samarbeide med kristne trossamfunn, og være i dialog med andre tros-og livssynssamfunn.

Med dette som utgangspunkt og ledestjerne har jeg stor tro på at dere også vil lykkes med å finne veien videre i de ulike spørsmål som står på dagsorden for dagene framover. Lykke til med årets kirkemøte!

Preses Helga Haugland Byfugliens hilsen

2013 er et viktig jubileumsår. Det er 100 år siden kvinner fikk alminnelig stemmerett i Norge.

Det var en milepæl for både likestilling og demokrati i vårt land.

Kirken forbindes ikke ofte med kampen for likestilling mellom kjønnene. I virkeligheten er bildet svært nyansert. Allerede 10 år før fikk kvinner stemmerett ved menighetsrådsvalg og fikk slik innflytelse i formelle organ i lokalkirken. Av enda større betydning var fremveksten av de frivillige kristne organisasjonene som ikke bare var en pådriver i demokratiutvikling og folkeliggjøring av kirken, men gav også kvinner myndighet og kompetanse til å påvirke både innen kirkelige miljøer og i samfunnet for øvrig. Det er det grunn til å takke for. Flere organisasjoner hadde tidlig lovfestet kjønnskvotering.

I 1938 ble det gjort vedtak i Stortinget som åpnet prestedtjenesten for kvinner, men likevel skulle det gå 23 år før Ingrid Bjerkås ble ordinert, og ytterligere 32 år før vår kirke vigslot Rosemarie Køhn til biskop. Mange har opplevd hvor krevende det har vært å ta valg som skapte skarp debatt og dyp uenighet.

For samfunnets utvikling av demokrati var 1913 en milepæl, som utløste ressurser og mangfold som fikk større betydning enn vi er i stand til å forstå.

For kirken handler likestilling om noe enda videre: Gjennom frivillig tjeneste, i tillitsverv og gjennom profesjonalitet har kvinner påvirket og bidradd til å åpne opp kirken og formidlet evangeliet raust og livsnært. Også kvinners virkelighet har fått satt sitt preg på forkynnelsen, som gjennom århundrer hovedsakelig ble utformet av menn. Symbolverdien av dette kan knapt overvurderes.

Kvinner har satt søkelys på mørke felt innen kirken, og gjort at overgrep og maktbruk er tatt på alvor og i særlig grad løftet opp den diakonale dimensjonen ved kirkens vesen.

Det er ikke tilfeldig at de lutherske kirker var først ute med kvinnelige prester og biskoper. Luther forstod hele livet som hellig og understreket sammenhengen mellom Gud og hele hans skaperverk, samt løftet det almenne prestedømme. Det åpnet den lange veien til likestilling mellom kjønnene som vi erfarer i vår kirke og i den lutherske kirkefamilien og i vårt samfunn.

Men alt er verken sagt eller gjort med det. Rekruttering av kvinner til kirkens lederskap er stadig en utfordring til ulike arbeidslag i kirken, både til utdanningsstedene og tilsettingsorgan – og til kvinner. Innslaget av kvinner i prestedtjeneste er svært ulikt fordelt mellom bispedømmene.

Jubileumsåret 2013 krever av oss at vi løfter blikket. Der er en verdensvid bølge av kirker og trossamfunn som har funnet sammen og utrolig nok kjemper for å redusere kvinners rett til å ivareta sin reproduktive helse. I skinnet av å ville ivareta familieverdier trues kvinners rett til å gjøre selvstendige og egne valg som angår deres liv og fremtid. Det påkaller vår solidaritet i ord og handling. Tro og overbevisning skal aldri brukes for å holde mennesker nede.

Kvinnens stemmer betyr en forskjell, i kirke og samfunn. De aller viktigste kvinnestemmer lot seg høre en vårmorgen for nesten 2000 år siden. Påskedag kom kvinnene til graven og så at

den var tom; Kristus var oppstått. De fikk møte han. De delte sin glede og sin tro med kvinner og menn så vi sammen med dem til denne dag har gitt videre det viktigste av alt:

Den korsfestede og oppstandne Kristus lever. I dag kommer han oss i møte for å gi oss tilgivelse, frihet og håp. Og Kristus utfordrer oss fremdeles til å være en neste.

Godt kirkemøte.

Sokneprest Bjarte Våges preken til gudstjenesten søndag

Tekst: Mk. 6. 30-44. Jesus metter 5000

Apostlene samlet seg igjen hos Jesus og fortalte ham om alt de hadde gjort, og alt de hadde lært folket

Og han sa til dem: «Kom med meg til et øde sted hvor vi kan være alene, og hvil dere litt!»

For det var så mange som kom og gikk at de ikke fikk tid til å spise engang. Så dro de ut med båten til et øde sted for å være alene.

Men mange så at de dro bort, og kjente dem igjen, og fra alle byene strømmet folk sammen til fots og nådde fram før dem.

Da Jesus gikk i land, fikk han se en mengde mennesker. Han fikk inderlig medfølelse med dem, for de var *som sauer uten gjeter*. Og han ga seg til å undervise dem om mange ting. Det var nå blitt sent på dagen, og disiplene kom til ham og sa: «Stedet er øde, og det er alt blitt sent. Send dem fra deg, så de kan dra til gårdene og landsbyene her omkring og kjøpe mat.»

Men Jesus svarte: «Dere skal gi dem mat!»

De sa: «Skal vi kanskje gå og kjøpe brød for to hundre denarer, så de kan få spise?»

«Hvor mange brød har dere?» spurte han. «Gå og se etter!»

Da de hadde gjort det, sa de: «Fem brød og to fisker.»

Så sa han at de skulle la alle danne matlag og sette seg i det grønne gresset. Og de slo seg ned, rekke ved rekke – noen på hundre og noen på femti. Så tok han de fem brødene og de to fiskene, løftet blikket mot himmelen og ba takkebønnen, brøt brødene i stykker og ga til disiplene, for at de skulle dele ut til folk. De to fiskene delte han også ut til alle. Og alle spiste og ble mette.

Etterpå samlet de opp tolv fulle kurver med brødstykker og fisk.

Det var fem tusen menn som hadde spist.

Vi er sannelig en annerledes forsamling enn den Jesus hadde foran seg. Vi er mette, på mange vis, mens de 5000 her var sultne.

Disiplene lignet mer på oss. De trengte hvile! De hadde vært ute på oppdrag og Jesus hadde hørt dem fortelle om opplevelsene sine. Ja, vi sitter her i dag, takket være at det var noen som aldri sluttet å dele med andre av det de selv hadde fått og opplevd.

I dag utfordres vi til å dele. Biskop Alex Johnson, hans mor hjem fra

gen.fors. i NMS: «*Nå vil jeg ikke høre et Gudsord på 14 dager!*»

Ingen kan bare ta i mot. Det er farlig å bli mett.

Søndag etter søndag kommer folk hit, fordi det handler om å leve, mer enn å vite og forstå. Det handler om å ta i mot og å gi videre, om å være sammen med Jesus og andre medvandrere i Guds hus. Ingen slutter vel å spise selv om de har spist før. Noen ganger gleder vi oss faktisk til nettopp å spise det vi kjenner smaken av før vi har begynt å spise! Gjenkjennelsesgleden er en stor glede.

Bill Hybels i Willow Creek-kirken sier: «*There is nothing like the local church!*» Og jeg er enig – det fines ikke maken til den lokale kirken. Her åpnes dørene mot lokalsamfunnet uka igjennom, og her åpnes porten til himmelen. Her lever livet i folkekirken for alle aldersgrupper i livets

mange tilskikkelser. Her er det hyrder, og her er det sauer. Sorte får er vi alle, med sult etter hvithet og nåde.

En journalist i Australia intervjuet en sauebonde med flere tusen sauer. I nærkontakt med det som for ham fortonet seg som en balstyrig saueflokk, sa han: «Jeg forstår at det gjelder å ha gode gjerder!» «Nei,» sa sauebonden, «det gjelder å ha de beste vannhullene!»

Det er det dagens tekst handler om, men før vi kommer så langt, demonstrerer disiplene en holdning som rir Guds menighet selv 2000 år etter denne dagen Bibelen forteller om. De sier: «Send dem fra deg!»

«Intet problem så stort eller så komplisert at man ikke kan løpe fra det,» sier Knøttene.

Vi kan ha oppmerksomheten vår vendt mot manglene, sulten, hullene i budsjettene, for liten stab, for få aktive, manglende tilskudd fra stat og kommune. Og dessuten må vi hvile oss litt.

Men Jesus avbryter hvilen for å ta seg av de akutte behov. I dag får vi en videreføring av det vi snakket om sist søndag, om den sårede Thomas og Jesu sår, om han som fikk legge sine sår mot Jesu sår.

I dag handler det om at sultne og sårede mennesker får oppleve omsorg nettopp der de kjenner på mangler i sine liv. Og Jesus viser oss igjen hva våre holdninger skal vise: «*inderlig medfølelse*» sier teksten.

Disiplene vil at folk skal løse problemet sitt selv: La dem gå og kjøpe det de trenger, men Jesus utfordrer oss og sier: «*Dere skal gi dem mat!*» Det er ikke rart at disiplene svarer Jesus litt syrlig: Skal vi kanskje gå og kjøpe? De gjør problemet uløselig!

Vi har ikke mange som sulter i Vågsbygd, men de er ikke langt unna i vår verden. Jeg er redd menighetsrådet i Vågsbygd også ville riste på hodet hvis jeg på neste møte foreslo at vi skulle sende 200.000 – det tilsvarer vel tekstens 200 denarer - til sultende i Afrika – i stedet for å satse på vårt eget arbeid.

Men Jesus fortsetter å gni det inn:
«*Hvor mange brød har dere? Gå og se etter!*»

Gud har ikke vært snau med å gi utrustning og nådegaver til vår menighet. Til alle menigheter. Men vi har ikke mer enn skrappt litt på overflaten. Vi har i altfor liten grad utfordret menneskene rundt oss til å ta del. Ikke har vi vist dem nøden. Ikke har vi gitt dem ansvar i tilstrekkelig grad. Ikke har vi etterspurt varebeholdningen deres, heller.

I vår menighet har vi satt oss som mål å øke givertjenesten med 200.000 kroner i år, eller 200 denarer. Det er selvsagt altfor lavt, men en god begynnelse. Men i tillegg trenger vi å utfordre hverandre til å holde vareopptelling: «*Hvor mange brød har dere? Gå og se etter!*» Og tro meg: Vi kan være til stor hjelp for hverandre. Ofte er det dem rundt oss som ser hva vi kan! Hva vi har!

Jeg savner Andreas, en av disiplene, og den lille gutten og nistepakka hans som Johannes forteller om. De synliggjør nettopp dette: Å se ressursene hos hverandre. Og jeg skulle ønske at vi kunne kalle vår menighet, ja enhver menighet i vår kirke, for familien Andreassen!

Det er befriende å få vise hvilke vannhull vår kirke rår over. Noen ganger opplever jeg at vi bruker for mye tid og krefter på å bygge gjerder i stedet. Gjerder som ikke bare holder folk på plass innenfor, men som også sørger for å holde mennesker på avstand og utenfor. «*Send dem fra deg!*» Men et hvert menneske i vår verden er Guds skapning, Guds eiendom, og vi skal sørge for at de finner vannhullene.

Like etter vår tekst står det om Jesus som gikk på vannet. Han sa heldigvis ikke at det var en viktig øvelse i vår kirke. Han gjorde det så enkelt som at han brukte 5 brød og 2 fisker! Noen i vår menighet baker brød og deler med mennesker som opplever sykdom og sorg. Hvis jeg gjorde det, ville det nok bare øke sorgen, men jeg kan andre ting. Du også.

Hvis vi hadde filmet det som skjedde her, når tror du underet skjedde? Da Jesus ba? Mens de ventet på å få organisert det hele? Jeg tror det skjedde i det noen tok det de fikk i hendene av Jesus og ga det videre til de sultne. Det som var så lite, ble uendelig stort, ja, det ble faktisk overflod! Dette er diakoni. I høyeste potens.

I vår menighet høster vi stor gevinst fra trosopplæringen. Det er flott.

Jeg tror menighetene våre trenger en tilsvarende opprustning av diakonien. Ingenting gir trosopplæringen en slik troverdighet som diakonien. Det er viktige vannhull i våre menigheter!

I gudstjenesten i dag skal vi feire nattverd. På samme måte som Jesus i dagens tekst tok brødet og brøt det, fortsetter vi å gjøre det, for så å dele ut! Og underet skjer igjen!

Nok et vannhull i kirken vår!

Det er like lite og inkjevetta som 5 brød og 2 fisk. Men under utdelingen blir det mat og drikke på vår veg til himmelen.

På alteret står brød og vin.

I din hånd og munn legges Jesu Kristi hellige legeme og blod.

Forstå det den som kan.

Men velkommen skal du være!

Noen av dere passerer døpefonten på veg til nattverdbordet. Du kan dyppe fingeren din i vannet og tegne livet ditt med korsets tegn, til et vitnesbyrd om at du tilhører den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus.

Noe større finnes ikke.

En tidligere Vågsbygdprest (Knut Tallaksen) – hadde begravelse for en bestemor til en med Downs. «*Av jorden skal du igjen oppstå!*» «*Heilt topp, altså!*»

Ja, det er det. Og et Guds under.

Kirke kommer av det greske ordet kyriake = det som hører Herren til. Men det viktigste er ikke huset, men at alle som kommer hit får kjenne at vi hører Kristus til.

Ære være Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd, som var, er og blir én sann Gud fra evighet og til evighet. Amen.

«En tjenende folkekirke» Innlegg ved Asle Finnseth

Jeg må si det: Jeg er litt berørt over å ha blitt invitert til å tale. I dette rommet i min og vår kirke. En kirke jeg er glad i, og som noen ganger er min ulykkelige kjærlighet. Det er et vakkert trekk ved denne kirken at én uten tillitsverv, uten noe embede får lov. Takk!!

Aksjonærer. Og så kunne jeg ha sagt: Kjære aksjonærer i STREK Media AS. Via Opplysningsvesenets Fond er dere medeiere i STREK - og dere er i godt selskap, med katolikker, metodister, pinsevenner og fler.

Vasa.

La oss begynne en augustdag i 1628, i Stockholm havn. Krigsskipet Vasa skal ut på jomfrutur. Det er kong Gustav Adolfs nye, store stolthet. 70 meter langt, bestykket med 70 kanoner. Det er rikt dekorert, det glinser av bladgull. Og akterdekket er høyere enn på andre krigsskip på den tiden. Sånn kunne soldatene borde fiendens skip ved å hoppe ned på dem.

Nå siger Vasa fra kai. Det er nesten vindstille. Borgere og soldater jubler. Og skipet svarer med en dundrende salut. Men seilassen varer bare 1500 meter. Da skjer det utenkelige, et blaff av vind får Vasa til å krenge. Så kommer et kast til. Og dermed legger jammen hele herligheten seg over, går rundt - og til bunns. 150 meter fra stockholmsgatene, på 30 meters dyp. Mastetoppene stikker opp av sjøen.

Hva gikk galt?

Her er det veldig, veldig fristende å komme med en svenskevits. Men jeg skal prøve å la være. Vasa var feil konstruert. Skipet lå for høyt i vannet. Ballasten var for lett. De mange kanonene og det flotte akterdekket ga et høyt tyngdepunkt, og kjølen var for grunn. Det som skulle gjøre skipet uovervinnelig, ble dets bane.

Hvem strever ikke?

Ja, Balansen mellom dét over vannlinja og dét under, hvem strever ikke med den? Balansen mellom det synlige, handlende, offentlige jeg, og det usynlige, hjertet, dypviljen, det som avgjør om noe *vil seg*, eller ikke. Hvem krenger ikke, sånn av og til, fordi vårt synligste jeg, vårt Facebook-jeg stjeler hele vekten i livet? Hvem fristes ikke til å seile som Vasa? Veldig mye i vår tid handler om nettopp det.

Også Den norske kirke fremstilles også ofte som et seilskip. Vi ser dets fine former, seilføringen, mannskapene. Her kneiser en kompleks rigg - rådsstruktur, embedsstruktur.

Her er mye å være stolt av. Spantene har holdt i tusen år. Skipet byr på et mylder av tjenester, levert med mye varme, nærhet og omtanke. Og alle som vil får være med. Norge betjenes høyt og lavt med sakramenter, vielser og forkynnelse. Her er mye troskap, mye flott kompetanse.

Men hvordan står det til under vannlinja?
Det som bare Vårherre ser, og fiskene?

Jeg sier ikke at Den norske kirke er et VASA. Jeg tok episoden med som en lignelse, noe som spisser poenget: Hvor oppmerksom er kirken på denne usynlige dimensjonen av seg selv. De dunkle rommene for bønn, stillhet, veiledning; rommene der vi lar oss forvandle, modne, gjennomlyse.

Jeg har lest visjonsdokumentet for Dnk igjen. Jeg ser dimensjonen i tittelen: I Kristus, nær livet. Men hvordan "er man i Kristus"? Gjøre-dimensjonen er der i rikt mål: forkynne, handle, misjonere, diakonere? Men være-dimensjonen er fraværende. Det kan gi inntrykk av at troen er noe som er fort å ta imot, og så er det bare å holde den på stand-by og dele og handle.

Og det er ekstra grunn til å spørre etter det under vannlinja, nå som kirken legger ut på friere, dypere vann. Hvor dypt stikker kjølen? Hva med ballasten, hva skjer når kulingen blir stiv? Er skuta virkelig i stand til å seile dit den skal?

Tjenende kirke.

Jeg er bedt om å si noe om den tjenende folkekirken. Og om en "kirke mot kulturen". Og kanskje går jeg mest bakom denne bestillingen. Og jeg går videre i vi-form, for jeg står jo også i dette, på mitt lille vis, som menighetslem i Ski nye kirke.

Tusenårsspørsmålet: Hva er kirken?

Jeg ser den som fortsettelsen av Jesu liv i verden. Den er en kropp. En som ligner Marias - hun som tjente Gud ved å ta ham imot i sin kropp og gi ham videre til verden. Til forløsning, forvandling, fullendelse.

Så vanvittig, og så enkelt.

MÅLT:

Gitt dette: Hva avgjør om kirken er effektiv? Om den virker som den skal? Hva måler Jesus kirken på?

Vi kunne forsøke å måle og veie. Størrelsen på budsjettene. Antall diakoner, antall døpte og konfirmerte. Oppslutningen i opinionen, hos folket og politikerne.

Men til syvende og sist er det ikke der slaget står. Det står et annet sted: I kvaliteten på vår relasjon til Gud. Relasjonen som potensielt avgjør hvordan vi tenker, ber, handler, driver diakoni.

Vil vi finne ut mer, må vi spørre som vi gjør ellers i relasjonene våre:

Gud og jeg: Hvor mye tid bruker vi sammen? Javel, så fint! Hvordan får du til å prioritere det?

Og nei, sier du det, har dere sluttet å snakke sammen?

Ja, hvordan smaker relasjonen? Jeg vet ikke, smaker den så mye da? Og hvis det er noen smak der: Smaker den av lyst? Hvile? Ømhet? Gir jeg til krampa tar meg, eller klarer jeg også å ta imot?

Eller - for å hoppe litt - hvor lenge er det siden jeg kjente meg inkludert i det Jesus fikk høre da han ble døpt i Jordan? Det som også lød over oss da vi ble døpt: *Du er min sønn, den elskede! Du er min datter, den elskede! I deg har jeg min glede!*

Flukten.

Til syvende og sist er det jo bare det vi selv har erfart, vi kan gi videre til andre. Det er jo bare den kirke som virkelig lar seg tjene av sin Herre, som på dypet kan tjene andre.

Ofte gjør vi det for lett, dette med Guds kjærlighet til oss. Selvsagt tar vi jo imot den, gjør vi ikke? Hvem vil ikke det?

”La meg ikke flykte...,” heter det i en bønn som ble bedt mye på 1500-tallet, ”La meg ikke flykte fra den kjærlighet du gir meg”.

Jeg kjenner meg igjen. Stilt overfor den store kjærligheten – fra et menneske, eller fra Gud – merker jeg at det ikke bare er godt. For all ekte kjærlighet har følge av tvilling: sannheten. Det er ikke bare godt når kjærligheten eksponerer mine sår, min uelskelighet, min frykt for å bli manipulert.

Ofte er det først i dype nedturen at vi blir klare for å slippe kjærligheten til. Årene 2000 og 2001 var en sånn tid for meg. Misjonærsønnen var en hard nøtt. Over vannlinjen, en prisbelønt journalist og informasjonssjef. Under vannlinjen, et såret barn. Et barn som hadde lært seg at kjærlighet var noe som måtte fortjenes. At det bare var seg selv man kunne stole på.

Det bar ut i en dyp depresjon. Etter en beksvart høst lå alle mine forsvar i grus. Og så kom han. Ikke i form av en brusende Gud elsker meg-opplevelse. For himmelen var taus. Men gjennom en flokk venner som stilte opp, skrev meg ut fra Modum og viste meg kjærlighet i kjøtt og blod og bilskyss og nattevåk.

Fortsatt staver jeg på den bønnen: La meg ikke flykte...

Det er noe så velsignet gjenkjennelig med Peter. Han Jesus utpekte som klippen, ”på deg skal jeg bygge min kirke”.

Da Jesus på skjærtorsdagen kom med vaskefatet, sa Peter: «Aldri i evighet skal du vaske føttene mine.» Han viste kjærligheten fra seg. «Hvis jeg ikke vasker deg», sa Jesus, «har du ingen del i meg.”

Det er drastiske ord: Da har du ingen del i meg!

Også like etter oppstandelsen er det relasjonen Jesus borer i. Peter, elsker du meg? Først på hans Ja følger oppgavene: Fø mine lam. Vokt mine sauer.

”Uten meg kan dere intet gjøre”, sier Jesus.

Mye står og faller med dette. Om vi, den enkelte, om Den norske kirke, velger å gi denne realiteten tydelige, prioriterte rom. Om vi gir sakramentene - ikke minst nattverden - den plassen og det alvor og den innlevelsen de fortjener. Om vi setter av tid og krefter til å lære å be. Om vi legger en slakk i våre stramme liv. Om vi skaper rom som er hellig fri for strategier og backups, der ting faller sammen om Gud ikke griper inn. Der vi lar synke det i våre aktiviteter som ikke har Hans oppdrift i seg.

FATTIGE

Jesus sier: Salige er de som er fattige i seg selv, for himmelriket er deres.

Her ser vi formen av skroget under vannlinja. Det er skålformet.

Her, i avmakten, begynner all ekte tjeneste for Gud.

Her i denne kapitulasjonen, i dette Ja til å stå med tomme hender og la seg betjene.

Og til denne avmakten må alt kirkefolk vende tilbake, igjen og igjen, om vår tjeneste ikke skal ende i tomme fakker.

Og pussig nok, det er i denne avhengigheten at den store friheten åpner seg. Den virkelig slagkraftige tjenesten, det brede nedslaget.

”Folkekirke”, sier vi, og nå også grunnloven. Men det kan egentlig aldri bli mer enn en bivirkning, en bivirkning med forklarende fotnoter.

”På denne klippe vil jeg bygge MIN kirke,” sier Jesus til Peter. Jesu Kristi kirke, altså. Og derigjennom menneskenes kirke, derigjennom folkenes kirke? Hva med å lene seg, mer ettertrykkelig, på midtpunktet? Kristus-relasjonen som gjør debatten om "hvem som eier kirken" til noe sekundært?

Og hva med å tenke mer som bevegelse, mindre som institusjon? Der det er retningen og relasjonen, nærmere Kristus, med Kristus, som teller? Ikke grensene, utenfor eller innenfor. A-lag eller B-lag., høyrefløy eller venstrefløy.

Altså: Jesus driver verket. Ånden fyller seilene. Vi får lov å være med. Bare i dette forsmedelige blir kirken det Paulus snakker om, leirkaret, det simple tjenestekaret som gjør det klart for allverden at ”den veldige kraft er fra Gud, og ikke fra oss selv.” For en hvile! For en frihet! Og for en effektivitet, av en annen verden. Hvis det er kvalitet, mer enn kvantitet som gjelder, er det mye vi kan slippe å gjøre, eller gjøre på mindre strevsomme måter.

Se tilbake på kirkens historie. Se hvordan kirken inntok Romerriket, se på de mest fruktbare vendingene i de 2000 årene. Er det penger det har stått på? Synlighet? Stillinger? Posisjoner og paragrafer og medvind? Nei, noen få, kanskje bare én, erkjente sin avhengighet av Gud og vendte den mot ham. Det åpnet himmelens sluser, kjedereaksjonen var i gang. Men Asle Finnseth, kan du ikke nå være litt mindre predikant, og litt mer konkret? Hvordan legger man skuta dypere i sjøen?

Noen ansatser, bare:

STILLHET:

Noe av det fineste i den nye gudstjenesteliturgien er inngangssetningen: La oss være stille for Gud. Den sier det hele.

Stillheten er bønnens mor. Det indre livets grobunn.

Sats mer tid og penger til rommene der prester, diakoner og andre kan være avsides, pleie sitt indre liv. Skap flere og romsligere åpninger for retreat og andre kildesteder. "Vi har ikke råd. Vi har ikke tid," må ikke få stenge disse rommene. Og det er fint at biskoper og proster går foran og trekker andre med seg inn. Er det motkultur? Ja, så intenst. Og av beste slag.

VEILEDNING:

Gi mer rom for åndelig veiledning. Vi skal liksom klare alt selv. I Guds rike er logikken annerledes. Her er vi satt i vekselspill med hverandre. Også for å hjelpe hverandre med dybde- og forvandlingsdimensjonen i troen.

KIRKEN OG OLJEN:

Fra etikk til etterfølgelse

Kirken tar spennende steg i klimadebatten, og særlig med spissingen mot den norske gullkalven, oljeindustrien.

Men i hvor stor grad gjør den det som Jesu kirke - i hans ånd, i lyset fra hans ansikt? Og nei, det handler ikke om å strø masse bibelsitater og Kanaans språk i uttalelser og media. Men hvordan den lar seg forme av kampen, innad. Det blir mye etikk og idealisme på dette kalles "skaperplanet". Men i den kirkelige aktivismen virker det som om Jesus-relasjonen ses som et sidespor. Men: som jeg har forsøkt å formulere, også for meg selv, i STREKs nummer om kirken og oljen: Jesus forsonet jo alt mellom himmel og jord da han døde på korset, og er i løpende arbeid for å gjenopprette alt det skadde. Alt det som nå står på spill er skapt "av ham, ved ham, til ham." Og da han kom som menneske forente han seg med hvert eneste molekyl på kloden. Hvem av alle dere dyktige teologer ser seg kalt til å flytte miljøengasjementet inn "i Kristus"? Inn i kristologien?

Motkultur? Definitivt? Og en farlig en!

PENGENE:

Og har penger og finansiering noe med kvaliteten på gudsrelasjonen å gjøre?

Ja, visst. I dag søker Den norske kirke seg fri fra staten, bare ikke på det feltet der de åndelige bindingene er sterkest: «Milliardene». Fem milliarder i året, fra stat og kommune.

Slik får helt andre makter et solid grep på oss. Slike "lett tilflytte penger" har en egen evne til å styre mottakerne dit man vil. Og låser masse av kirkens oppmerksomhet mot offentlige pengesekker.

Mens medlemmene får et apparat som rusler og går, enten de bryr seg eller ikke. Det er en oppskrift på likegyldighet. Slik fratar man menighetene sjansen til å vokse som ansvarlige kristne. Til å putte pengene sine der de har sin tro.

Dette temaet er et isfjell, jeg kan ikke gå i detaljer, og det vil bli tøft. Men jeg ser ingen annen vei enn at den over tid må dyrke frem sin egen giverøkonomi. Bli voksen, økonomisk. Og så får det visne som medlemmene ikke er villige til å betale for.

Men blir dette en kirke som er mot kulturen, eller med den?

Ser jeg på Norge i 2013, er jeg nokså sikker på at den blir mer *mot* enn *med*. Men jeg merker samtidig at spørsmålet blir litt underordnet. Det som teller er å holde følge med Jesus. Følge ham, der han går foran, inn i vår tid. Noen steder vil det stritte mot, smake salt. Andre steder vil det smake støtt, av å styrke det gode som er der fra før.

Jesu Kristi kirke kan, alt i alt, tenke nokså avslappet rundt saken. Det som gjelder er lydigheten mot vår første kjærlighet. Og et liv i den merkelige dobbelthet som svenske Olof Hartmann synger om:

Å bære sitt åk i sitt jordiske kall, og selv være båret av ham som bærer alt.

«En misjonerende folkekirke» Innlegg ved Berit Nøst Dale

Jeg har fått en utfordring til å dele mine tanker om Den norske kirke som misjonerende folkekirke, med undertittel Folkekirkens grenser.

Del av den verdensvide kirke

Internasjonal misjon og lokalt menighetsarbeid er for meg bare to sider av det ene oppdraget vi har som kirke. La meg først ta dere med en tur til Nepal:

Vi er en gjeng nordmenn på trekking i Arnapurnaffjellene i Nepal i 2008, en fantastisk opplevelse i en utrolig natur i Himalaya. I kilometerlange trapper, på en del av Silkeveien til Kina, vandrer vi også gjennom små fjellandsbyer. I det vi passerer en liten kirke, anno 1998 på veggen, strømmer folk ut etter en gudstjeneste. Vi snur og gir oss til kjenne som kirkefolk fra Norge på tur - og blir overstrømmende invitert inn, de vil be for oss, alle på en gang, i et språk vi ikke forstår. Men vi kjenner vi har den samme ånd. Vi synger for dem som takk, firstemt, vi har uten å vite det forberedt oss på dette møtet. Og en av våre prester lyser velsignelsen, på norsk, i shorts og singlet, ikke akkurat kirkekledd, over en gruppe nepaler som ikke forstår, men likevel forstår. Vi er ett – i Kristus. Vi tilhører den samme, verdensvide kirke.

Denne lille forsamlingen er en frukt av misjon, ikke ved vanlige misjonærer, misjon var forbudt i Nepal inntil nylig. Men United Mission to Nepal har drevet teltmakermisjon i landet i 75 år, der HimalPartner, en av våre SMM-organisasjoner er med. Kirken i Nepal har på 50 år vokst fra noen få medlemmer til en million kristne i dag, i et land med 25 millioner innbyggere. De er en minoritet i landet, men kirken vokser raskt.

Vel tilbake til den norske kirkevirkeligheten har vi med oss erkjennelsen at kirken er noe langt større enn den norske folkekirke; den er overnasjonal og kan ikke forankres bare i det norske. Kirken vil alltid være større – men først og fremst noe annet – enn, et folkefelleskap. Den kjente forfatter og apologet C.S. Lewis sier: «Det er noe i enhver menighet som før eller siden arbeider mot selve hensikten til at den ble dannet. Så vi må streve hardt, ved Guds nåde, for å bevare fokus på det oppdrag som Kristus opprinnelig gav til menigheten»¹.

Hele frelseshistorien forteller at Gud vil misjon, for Han vil at ingen skal gå fortapt, (1. Tim.2.4). Vi skal gå og fortelle, og gjøre folkeslag til disipler, til etterfølgere. «Det står skrevet: Messias skal lide og stå opp fra de døde tredje dag, og i hans navn skal omvendelse og tilgivelse for syndene forkynnes for alle folkeslag; dere skal begynne i Jerusalem. Dere er vitner om dette» skriver Lukas i kapittel 24 – og ”like til jordens ender”, fortsetter han i Apostelgjerningene 1. 8.

Menighetene som samles til gudstjeneste i Norge og rundt omkring i hele verden, er både en frukt av og en del av den misjonerende kirke. Den ble til for at misjon skulle kunne skje. Misjon har altså ikke bare med misjonærer og geografi å gjøre, men med selve *det å være kirke*.

¹ | Allan Hirsch (2006) The forgotten ways: Revitalizing the missional church

En av utfordringene som ligger foran oss, er derfor å hjelpe folkekirken vår, som har vært vant til å se sin plass og berettigelse i lys av en nokså homogen kristen kultur, til å forstå sin misjonsoppgave i et flerkulturelt samfunn, som er dagens situasjon; der verdier og livssyn sidestilles i pluralismens navn, der ingen har monopol på sannheten. Valget står mellom å finne en vei å leve som kristen kirke i en etter-kristen kultur - ja, jeg tror vi kan kalle den det, eller å bli tankemessig og verdimesig oppslukt av det samfunnet vi lever i. Det siste er veien mot kirkens utvanning og utvisking, det første kan være en smalere vei mot en ny kristen identitet i et pluralistisk samfunn.

Fordi det ligger i selve kirkebegrepet at den er kalt ut av noe annet, *ek-klesia*, kan den per definisjon ikke være grenseløs. Den kan være grenseløst inkluderende, men ikke på en måte som visker ut den betydningen kirkebegrepet har i Det nye testamentet. Det er en grense eller sårkant et sted mellom kirken og det upresise ordet «folket» - i vårt samfunn.

En misjonerende kirke i et flerkulturelt samfunn

En kristen kirke kan altså ikke på paternalistisk vis hevde at et helt folk tilhører kirken. Are Kalvø har også undersøkt folkekirkesaken og avgjort på en enkel måte at folket ikke vil ha denne folkekirken, i alle fall ikke grunnlovfestet i den nye grunnloven som han prøver å lage gjennom sitt NRK-program. Det er en folkekirke uten folk, nesten i alle fall, en søndag formiddag, i følge samme Kalvø. Og han har vel mye rett i det, selv om all kirkelig aktivitet selvfølgelig ikke skjer søndag formiddag.

Sist søndag var det fullt hus i min kirke på en “Sprell levende”- gudstjeneste, det utgjør knappe 3 % av kirkemedlemmene, noen flere var i andre menigheter i samme område. Vi må innse at avstanden mellom de gudstjenestefeirende og de kanskje 70 % som gjerne vil ha en kirketilhørighet, er skrikende i vår folkekirkevirkelighet. I Europa ellers vet vi at millioner av mennesker hvert år forlater sin kirketilhørighet for å gå ut i en kirkeløs tilværelse. Fortsatt blir 77 % av barna døpt i vår kirke, så tilhørigheten til kirken som institusjon og “livsgarantist” er fortsatt stor hos oss. Men situasjonen forandrer seg raskt, som vi har sett av statistikken.

Som kirke opplever vi en gradvis marginalisering i samfunnet, selv med bedre omdømmetall. Men som påpekt her på fredag, er det en spenning mellom det at vi får en slags omdømmekreditt for at vi ikke er misjonerende og vår egen selvforståelse om at det er nettopp det vi skal være!

Det er klassiske misjonsutfordringer vi står overfor i Norge i dag, slik vi kjenner det fra internasjonal misjon gjennom årtier. Denne realiteten utfordrer oss til å gå inn i situasjonen med den misjonerende kirkes identitet. Hele folket vil kanskje ikke ha denne kirken, det har Kalvø rett i, men kirken kan ikke slutte å bry seg om og ønske å være til for folket.

Hvordan kan våre menigheter fornyes med en Kristus-glede som smitter?

Misjonen er avhengig av de brennende hjertene; det er her energien, visjonene, givergleden og overgivelsen kommer fra. Og dette må få lov å komme til uttrykk i menighetene. Utfordringen er at menighetene i folkekirken identifiserer seg med misjonsoppdraget på en eller annen måte, lokalt og globalt.

Da er det godt at vi har *misjonsorganisasjonene*, de 7 i SMM - Samarbeid Menighet Misjon - og de andre, med sine ulike profiler. Som møtested mellom folkekirken og organisasjonene fungerer dette stort sett bra. Ordningene med misjonskonsulenter må også omtales positivt.

Likedan er konseptet med *vennskapsmenigheter* i andre land og *adopsjon av misjonsprosjekter* viktig og fremtidsrettet. Det bør være en utveksling mellom vennskapsmenigheter og utreise til prosjekter, slik at det i menigheten kan være folk som har opplevd andre kirker på innsida og som kan fortelle. Jeg tror nemlig folkekirken vår trenger den gløden som mange kirker i Afrika og Asia har, og som vi opplevde i Nepal bl.a. De våger å tale så direkte om Jesus. De utfordrer til overgivelse, tydeligere enn det vi vanligvis gjør. De har en gudstjenesteglede som inspirerer. Impulser utenfra, fra medkristne i andre deler av den verdensvide kirke, utvider horisonten og lar oss se at vi er mange, at vi er ett og at vi har det samme oppdraget.

”En menighet uten misjon er som et hus uten vindu!” sies det. En menighet blir ”innkrøkt i seg selv” om den ikke åpner seg mot verden utenfor. Den vil etter hvert miste vitalitet og gå tom. Uten misjonsaspektet er det en fare at en blir preget av tanker som for eksempel at “en ikke må invadere andres liv, ikke drive kulturimperialisme, la andre mennesker få leve i fred med sin egen tro etc.”. Men vi skal misjonere med stor respekt for andres tro, selvsagt.

Når det er sagt, er likevel den første misjonsoppgaven for vår folkekirke *trosopplæring av de døpte*. Noen reagerer kanskje på at jeg kaller det en misjonsoppgave. Er det en språklig selvmotsigelse her? Er det en nedvurdering av døpte medlemmer at de også er et mål for vår misjon? Til det vil jeg svare: Bare hvis vi ikke tar inn over oss at dåpsforpliktelsen bare i liten grad følges opp. Å si det er sosiologisk og statistisk uangripelig. Kirken lærer også noe annet om dåpen enn det som ofte er foreldres motivasjon for å la barna døpe, slik vi finner det uttrykt på nettsida vår kirken.no i dag – med nydelig grafikk forresten. Dåp er eneste medlemskriterium. Men uten at resten av dåpsbefalingen, misjonsbefalingen, naturlig følger etter, med opplæring i troen – disippelgjøring –, har vi som kirke ikke fullført oppdraget. Derfor må vi som folkekirke hele tiden reflektere over vår dåpspraksis, ikke minst oppfølgingen av de døpte. Så vi har et stort misjonsoppdrag *innen* folkekirken.

Dette har selvfølgelig alltid vært folkekirkens ansvar. Men siden 1969, da kristendomsfaget ikke lenger skulle være kirkens forlengede arm i skolen, har kirken hatt eneansvar for opplæringen. Kristendomskunnskap har også blitt minimalisert i skolens religionsfag, RLE, der det uansett ikke skal drives opplæring til tro, bare gis kunnskap om tro. Derfor er det et veldig viktig arbeid som gjøres i søndagsskolen, og i opplæringen for de ulike årskullene og ikke minst i konfirmantarbeidet. All ære til dem som arbeider med barn og unge i vår kirke! Et vedtak i forrige kirkemøte sier at: *«Alle døpte er kalt til å vitne om, og dele sin tro i hverdagen. Med frimodighet og respekt for andre mennesker skal menighetens trosopplæring og gudstjenesteliv utruste de døpte til dette som en del av menighetens misjonsarbeid»*.(1.b)

Andre misjonerende tiltak i menighetene er Alphakurs, invitasjon til ulike gruppefelleskap, konfirmantforeldresamlinger, ulike gudstjenesteformer, til ulike tider, på ulike steder etc.

I dag er det en økende bevissthet om at *menighetsutvikling og menighetsplanting* er særlige uttrykk for misjon i dag. Menighetsutvikling er et målrettet arbeid for å sette menigheten bedre i stand til å være det den er kalt til å være, og å gjøre det den er kalt til å gjøre. Vi har flere aktører med på laget i dette arbeidet.

Det vil alltid være en spenning mellom kirken som institusjon og kirken som fornyelsesbevegelse. Men det kan være en positiv spenning. Nye menighetsdannelser synes å være en av de fornyelsesbevegelsene som strømmer gjennom vår kirke i vår tid. Denne

trenden er et uttrykk for den misjonerende folkekirke som vi må gi rom for, selv om det kan oppleves smertefullt når noen går ut for å danne nye menigheter.

Oppsummerende er

misjon – lokalt og globalt – er et oppdrag om å nå de som ikke kjenner Gud, med budskapet om hans grenseløse kjærlighet. Det er et uttrykk for kirkens identitet og egenart, som ikke kan byttes ut eller revideres, men som må konkretiseres i den tiden vi lever i. Og den vil alltid bli møtt med enten likegyldighet, motstand eller takk og tro.

For å sitere C.S. Lewis igjen: «.. vi må streve hardt, ved Guds nåde, for å bevare fokus på det oppdrag som Kristus opprinnelig gav til menigheten”.

«Ei vedkjennande folkekyrkje» Innlegg ved Edvard Hoem

Å vedkjenne si tru – og å vedkjenne seg sitt oppdrag

Kjære forsamling,

Som kanskje alle veit, var det Inge Lønning som skulle stått her, på denne talarstolen akkurat no, og han skulle ha snakka om temaet: *Ei vedkjennande folkekyrkje*.

Inge Lønnings stemme har stilna, og den norske kyrkja har lidd eit stort tap. I takksemnd og respekt for hans innsats har eg sagt ja til tilbodet om å få overta hans taletid, og eg skal få lov til å koma med nokre refleksjonar over det emnet som også han skulle ha snakka om.

Men for å gjera det tydeleg at min innfallsvinkel nødvendigvis er ein annan enn hans, har eg valt ein annan undertittel. I staden for spørsmålet: *Ei kyrkje - eitt folk?* vil eg ta utgangspunkt i ordparet: *å vedkjenne tru* og *å vedkjenne seg sitt oppdrag*, det transitive og det refleksive verbet som i alle fall i nynorsk språkbruk inneheld ei indre spenning. Samtidig dekker det på ein framifrå måte den oppgåva som kyrkja bør ha i det norske samfunnet også i framtida. Eller for å seia det så enkelte og liketil som ein gjorde før: Forkynne evangeliet og ha omsorg for menneska.

Kan det vera slik at somme ser ei motsetning mellom det å vera ei sann, vedkjennande kyrkje og det å vera ei kyrkje også for menneske som ikkje kan slutte seg til eit personleg vitnemål og vedkjenne ei personleg tru, men som likevel av ulike grunnar, held oppe sitt kyrkjemedlemskap, døyper barna sine og ønskjer seg ei kristen gravferd?

Kan det vera slik at somme lengtar etter ei *reinare* kyrkje, ei kyrkje som ikkje inneheld så mykje vammelt trusliv, så mykje tvil, så mykje passivitet, som også kan vera ei *tydelegare* kyrkje, eit samfunn av dei heilage, ei forsamling av dei som verkeleg trur?

Eg vågar den påstanden at ei slik kyrkje neppe finst i heile verda, og at vi for alltid må leva med at kyrkja vil vera ein høgst skrøpeleg og mangelfull jordisk organisasjon, med medlemmer og forvaltarar som ikkje alltid lykkast med sitt oppdrag.

Å vedkjenne eller bekjenne, å erklære at ein held noko for å vera sant, vil også innebera at ein tilstår, vedgår og innrømmer at ikkje alt er som det skal vera. Vi vedkjenner trua, men vi vedkjenner også syndene våre. Ei vedkjennande kyrkje må forkynne evangeliet, men vedkjenne seg sitt oppdrag og sin skyldnad blant alle dei som forstår det språket kyrkja forkynner på. Den same kyrkja må også vedkjenne seg sine mistak, sin ufullkomne tilstand og si ufullkomne evne til å utføre det guddommelege ærend i verda som det er å forkynne evangeliet. Men så viseleg er det innretta, at jo nærare kyrkja står menneska, jo lettare vil det vera å finne vegen framover, fordi det er blant menneska ein finn den åndelege lengten og det åndelege saknet som kyrkja skal koma i møte.

Den norske kyrkja vedkjenner seg sitt heilt spesielle ansvar og sitt heilt spesielle oppdrag, som er å vera kyrkje i det norske samfunnet, der den har hatt plassen sin i tusen år. Av ein eller annan grunn er denne historiske dimensjonen, denne historiske realiteten lite framme i lyset, og eg må derfor bruke dyrebar tid på å minne om den. Kyrkja har eit historisk ansvar overfor det norske folket, og dette ansvaret har den norske kyrkje ingen rett til å stikke frå,

sjølv om ein aldri så mykje lausnar banda til den norske staten og til andre samfunnsinstitusjonar. Ja, sjølv når alle samband til det sekulære samfunnet er skorne over, er det kyrkjelege oppdraget der, ansvaret for det norske folks åndelege liv, for at det blir bygd gode samfunnsinstitusjonar som tar vare på menneska, og dette ansvaret blir ikkje mindre, det blir større. Dersom det kjem til ein situasjon der ikkje kyrkja lenger kan oppretthalde sin noverande plass i sjukeheimar og sjukehus, i kasernane og i fengsla, blir denne forpliktinga ståande fast.

Den norske kyrkja er innsydd i og innvikla i eit tusenårig mellomverande med det norske folket. Vi står med begge beina planta i ein tradisjonssamanheng, der kyrkja tradisjonelt har vore tilstade, for eit overveldande fleirtal, ved alle dei store vendepunkt i menneskelivet.

Frå mange hald blir det hevda at heile situasjonen er endevidt, fordi i lever no lever i eit multikulturelt og multireligiøst samfunn, der kyrkja må legge av seg sine lovfeste og nedarva privilegium og opptre som eit religiøst samfunn på linje med alle andre trussamfunn. Sidan det blir sådd tvil om det, vil eg presisere at eg ikkje ønskjer noka lovmessig særstilling for Den norske kyrkja. Men eg vil kjempe for at den kristne og humanistiske arven framleis skal vera fastslått i paragraf 2 i grunnlova. Det forundrar meg og utfordrar meg at det blir blåse til omkamp også om denne paragrafen, som vart oppfatta som eit kompromiss, straks den er sett ut i livet.

Det er jo sant at sekulariseringa er langt framskriden, at den kristne verdsforståinga har veke plassen for ei vitskapleg verdsforståing, at søndagen for dei fleste nordmenn ikkje er ein helgedag, men ein fridag, og at dei kristne grunnbegrepa om synd og nåde er blitt eit Kanaans språk også for dei aller fleste av dei som er kyrkjemedlemmer.

Eg kjenner det som mi plikt å minne om at ein, når ein legg av privilegia, også fort kan koma til å stikke av frå eit ansvar som ligg i ein så lang kyrkjetradisjon, som er så nært knytt til eit folks historie

Dei første tause vitnemål om kristendommen i Norge finst i graver langs kysten frå 900-talet. Det var fredens evangelium som nådde lengtande sjeler også her. Reisande nordmenn hadde fått høyre bodskapen om Kvite-Krist og tok den med til våre heimlege strender. Så veit vi ein heil del om korleis vald og makt vart brukt for å nedkjempe åsa-trua, etablere kristne kyrkjer der gudehova stod og innføre ein kristenrett som innebar sivilisatorisk framgang på mange område, samtidig som den var gjennomsyra av barbariske straffer og tenkemåtar.

Opp igjennom mellomalderen greidde kyrkja å tilrane seg ein tredjedel av alt norsk jordegods, og erkebiskopen i Trøndelag var Norges største tørrfiskhandlar. Utanfor kyrkja fanst ingen ting anna enn vantru og evig fortaping.

Men den gong som no: Det fanst menneske som streva etter leva eit fromt liv med bøn og gode gjerninga. Kyrkja løfta ein himmel over livet og gav eit håp i det evige, den forkynte eit mysterium som slo rot i menneskelivet.

Så kom lutherdommen med opprydding i teologiske villfaringar og avlatshandel, før heksebrenninga sette inn, og hemnens sverd med kyrkjeleg velsigning igjen svinga over store og små lovbrytarar, barnemordersker, tjuvar og kjeltringar. Og slik vingla kyrkja avgarde, med si hundreårige blandingsbør av djup gudsfrykt og brutale overgrep. Det er vår kyrkjes historie, og vi kjem ikkje unna den. Dei kyrkjelege overgrepa toppa seg i angiveriet som Hans

Nielsen Hauge vart utsett for og det ynkelege samarbeidet mellom delar av det norske presteskapet og politiet, som slo ned ei rettferdig og kristeleg inspirert arbeidarrørsle og dømde leiarane til lange fengselsstraffer. Det er kome for lite fram at i den store flokken som reiste over havet til Amerika, var det ei rekke thranittar og haugianarar, som ville koma seg unna politisk og religiøs trakassering. Dette er ein mørk kyrkjeleg arv som ein burde granske og kanskje be om tilgiving for.

Samtidig levde den haugianske folkerørsla som ei sterk åndsmakt i mange lokalsamfunn i det 19. og langt inn i det 20. hundreåret. Det skjedde eit frambrot for ein ny religiøs individualisme, der personleg fromheit og gudsfrykt kom i sentrum. Haugianismen var samtidig ei sosial reformrørsle, der arbeidet for timeleg velferd gjekk hand i hand med det åndelege. Saltutvinning og sagbruksdrift hørte med saman med forkynninga, og den personlege vedkjenninga stod ikkje i vegen for arbeidet for materiell framgang og velferd. Haugianismen var eit opprør mot den hierarkiske samfunnsordenen i eit embetsmannsstyrt samfunn, der Gud var øverst, kongen under han og presten Guds og kongens tenar som skulle vise dei umyndige og uforstandige soknebarna vegen til den rette trua. Med Hauges vekking var det opna ein direkte veg til Gud og det guddommelege. Vedkjenninga vart ei personleg sak, ei sak mellom enkeltmennesket og Gud.

I dei haugianske forsamlingane, på Hauges tid var det ingen som meinte at kvinnene skulle teia i forsamlinga. Den patriarkalske og autoritære tankemåten kom inn i dei kristne lekmannsforsamlingane igjen da delar av presteskapet etter kvart tok over leiinga for organisasjonane. I kampen mot det som vart kalla den moderne vantrua fann det pietistiske lekfolket og den ortodokse embetstradisjonen eit felles grunnlag. Derfor tok det enda hundre år før den norske kyrkja kunne vigsle den første kvinnelege biskopen.

Dette er det brokete religiøse landskapet som er vårt. Vi som lever no, kan ikkje legge bak oss at den norske kyrkja har ei slik historie, på godt og vondt.

Den kristne tradisjonen i Norge, med alle feilgrep og mistak, er likevel så sterk at eit stort fleirtal av dei som lever no, gjerne vil halde på sitt kyrkjemedlemskap.

Eg veit at somme først og fremst vil tilskrive dette vanens makt, og kanskje er det i alle samfunn slik at ein del menneske sluttar opp om dei dominerande religiøse ritane. Men enda viktig-are er det at mange menneske, utan å snakke så mykje om det, lever i ein stor livssamanheng under ein høg himmel. Ein vil at barna skal få kjennskap til det forfedrane trudde på, om ein ikkje sjølv kan gjera greie for med ord kva som bind ein til kyrkja. Eg meiner at det i dette er *ei tillitserklæring* frå folket til kyrkja, som både burde forundre og glede, og som kyrkja må vise seg verdig.

Den norske kyrkja har ikkje lov til å springe frå si fortid og redusere seg sjølv til ei religiøs forsamling på linje med alle andre religiøse samfunn som opptre i vårt land.

Dei passive og tause medlemmene må få reell innverknad og medverknad i kyrkja. Det demokratiske innhaldet i kyrkjelege valprosessar må styrkast, og kandidatane må få eit ansikt, slik at ikkje berre dei innvigde kan stemme på folk dei kjenner. Eg har som forfattar i seinare år gjort hundrevis av reiser i Norge, og halde hundrevis av foredrag også i kyrkjene. Eg har eit overveldande og rørende inntrykk av at folket utover i landet er glade i kyrkjene sine og stolte over dei, og vil ta hand om dei og støtte dei. Men kyrkja må opne for dei, og minne dei om dei

rettane dei har som døypte medlemmer, og også dei plikter dei bør aksle for å styrke banda til kyrkja, der dei lever og bur

Det er fleire historiske realitetar som knyter folkefleirtalet til kyrkja. I det daglege tenker ein ikkje så mykje over det, men i minst tre avgjerande situasjonar i nyare historie har kyrkja vist seg å vera tilliten verdig:

Kyrkja var utgangspunkt og samlingspunkt i den historiske omveltinga i 1814, som vi snart skal feire jubileum for. Det kristne lekfolket var med på å drive fram den politiske og nasjonale prosessen som førte fram til eit sjølvstendig Norge, og sjølv presteskapet stilte seg på den rette sida i 1905. Så er det ei tredje sak som kanskje er enda viktigare: Det er kyrkja si rolle under den andre verdskrigen. Da bestod den norske kyrkja prøva, i kampen mot nazismens barbari.

Det er dette perspektivet vi ikkje har råd til å sleppe av syne. Djupt i vårt daglege samfunnsliv går dei understraumane av åndsmakt som kristendommen har sleppt laus i dette landet. Dei kristne arven er enno underteksten i livet for mange nordmenn. Det er den som har skapt vårt metaforiske landskap, for å sitere teologen Nortrop Frye. Dei kristne formasjonane ligg der i sinnet vårt, og i livets høgtidsstunder høyrer vi alle klokkeklangen og songen frå dei som var her før. Det evangeliet kyrkja forvaltar, er kome på ein viss avstand, men det er ikkje grunnleggande framandt.

Å vera ei vedkjennande folkekyrkje inneber at kyrkja skal vera på alle samfunnsarenaer, av den enkle grunn at evangeliet er for alle menneske. Det norske folket treng i desse velstandstider meir enn nokon gong at kyrkja er der for dei. Det kan i all ståk og støy frå underhaldningsindustrien og kommersialismen sjå ut til at nordmennene greier seg godt utan Gud og utan den åndelege rettleiing som kyrkja kan gi. Men ser ein nærare etter, er det motsette tilfelle. Den evige lengsla er lagt ned i alle menneskehjarte. Ei vedkjennande kyrkje samlar ikkje først og fremst folket under preikestolen. Den må utfalde seg i dagleglivet, der folket er. For å bera fram bodskapen, må ein vera blant menneska for å finne ut korleis spørsmålet blir stilt av dei som lever no. Det ansvaret må den norske folkekyrkja vedkjenne seg

«Folkekirke i kulturen»

Innlegg ved Kristin Gunleiksrud, generalsekretær i Norske Kirkeakademier.

Søm kirke: Kjell Nupens bronsekristus henger nesten i løse luften. Skyggen av kroppen hans faller på veggen bak og danner et kors. Jesu kropp er hans kors. Kroppen og korset er ett. Kjell Nupen har åpnet for en stille stund foran korset, der tanken og følelsen får en ny omdreining.

Oslo domkirke, kl 11 søndag før påske for noen år siden. Händels Messias. En prest ved siden av meg hvisker: «Ja, her var det ikke mye forkynnelse.» Han savnet vel den vanlige gudstjenesten som hadde måttet vike plassen. Men jeg måtte, og klarte så vidt å la være å spørre ham om han hadde fått med seg noe av musikken. Eller teksten. Som kom rett fra Bibelen. Om han lukket øret for ordet, fordi han ikke forsto språket.

Firenze: domkirkemuseet. Donatellos Maria Magdalena fra 1400-tallet. Så rått tilhugget at horens fornedrende liv rammer deg som en knyttneve. Hun er så moderne i uttrykket at det er ufattelig at en renessansekunstner har laget henne. Men som hun berører, der hun bærer hele sitt liv på kroppen. Og ved å se henne, forstår jeg hvorfor Jesus måtte komme til menneskene. Hvorfor han særlig måtte komme til de fornedrede. Den gang. Nå.

Det norske teateret. Sluttscenen. Korsfestelsen: Gud går over scenen som Johnny Cash i hvit dress og hvit Stetson og synger: «Love is a burning thing». Jesus er nedbrutt, knust, ensom og bortkommen. Han er på et galehus hentet fra Gjøkeredet, der søster Ratchet sitter skremmende avbalansert og rasjonell, midt i et menasjeri av håpløshet. Hun gjør klar til henrettelsen med glassklar fornuft og system-lojalitet. Gud kommer slentrende og tar seg tid til en prat med Jesus. Så må han gå. Jesus bønnfaller ham om å bli. Jeg ringer deg, svarer Gud. Jesus roper på ham. Gud snur seg og gjentar: Jeg ringer deg. Og går. Kan Gud si noe verre? Finnes det noe mer forferdelig å høre Gud si? Enn «Jeg ringer deg». Løselig henkastet. Totalt likegyldig. Brutalt og uten nåde. Gud går, og Jesus er alene igjen på Gjøkeredets galehus, sammen med Batesba og Kain og Judas og alle de andre fortapte.

Og der, midt i denne totale ensomhet, blir Jesus lagt på et kors av lys på gulvet og spent fast med blå tape, mens søster Ratchet kneler ved siden av ham og setter henrettelsessprøyten. Jesus gir seg hen til denne rungende gudløsheten, denne tomheten, denne Guds likegyldighet. Og der, midt i den totale gudløsheten, dør han. Og der, der skjer oppstandelsen! Jeg satt i teateret og mistet pusten. For der og da forsto jeg hva som skjedde på korset, da forsto jeg kraften i og betydningen av Jesu fornedrelse. Hvorfor han måtte til bunns i seg selv og smerten og ensomheten for å erobre livskraftene. Og jeg tror jeg forsto ørlite mer av dybden i oppstandelsen.

Og jeg må nok innrømme at jeg grep meg selv i å tenke det formastelige: Er det altså i Den norske teateret man må gå for å få evangeliet forkynt rent og klart?

Poenget er dette: kunsten er ikke pynt. Kunst i kirkelig sammenheng er Ikke det du tar deg råd til når alle nødvendigheter er på plass. Den kristne kunsten har åpenbaringsens mulighet. Kunsten har i uminnelige tider trengt kirken. Kirken har like lenge trengt kunsten. Men viktigst av alt, vi – menneskene som utgjør kirken – trenger kunsten. Vi trenger rystende og dytptløyende glimt av Gud. Derfor trenger vi Bach og Händel og Donatello og Caravaggio og

Kjell Nupen og Håkon Gullvåg og Stein Winge og Johnny Cash og Tom Waits. Vi trenger kunsten åpenbaringskraft, for vi trenger glimt av Gud.

I middelalderen ble den religiøse kunsten i Europa kalt De fattiges bibel. De som ikke var lesekyndige, kunne se og oppleve troens sannheter og Bibelens fortellinger. Og slik er det fortsatt. Der mange faller av det dogmatiske filigransarbeid, der åpenbarer kunsten evangeliet. For oss alle. Vi berøres av ulike uttrykksformer og ulikt musikalsk språk. Men i folkekirken er det mange, mange som på en eller annen måte finner en vei for sin tro i musikken eller bildene eller dansen eller forestillingen eller arkitekturen.

Skal vi forstå folkekirken, må vi aldri slippe tanken at den består av alle de døpte. Dåpens realitet er for så vidt en tanke som er utfordrende nok i seg selv. Men skal vi ta utfordringen fra Grunnlovens § 16 på alvor om at Den norske kirke forbliver Norges folkekirke – og det skal vi – må vi aktivt støtte opp om denne. Der Ståsettutvalget nok har en reduksjonistisk tilnærming til hva religion er – den blir fremstilt som summen av aktivitetene som foregår i et trossamfunn – har Engerutvalget, med sin vekt på kirken som en del av den kulturelle grunnmuren en bredere forståelse av hva kirken er og betyr. At kirken er dem som hører til, fordi Gud har tatt i mot dem i dåpen.

Da Hønefoss kirke brant, sto det raggerbiler med frontruten full av wunderbaum utenfor. Inni satt det unggutter og gråt. De gråt fordi kirken deres ble borte. Den kirken de var døpt og konfirmert i, og der slekta deres hadde hørt til. Kirken som sto på det stedet der de hørte til. Til alle tider har kirken markert stedet. Stedet du bor, der du føler tilhørighet. Skal vi forstå folkekirken, må vi forstå hvorfor ungguttene satt i bilene og gråt. Da må vi forstå betydningen av kirkebyggene, rundt på hvert nes (som politikerne sier det). Trine Skei Grande snakker om hva det betyr for henne å være i sin hjembygds kirke, der slekta hennes i tusen år er blitt døpt og konfirmert og begravet. Fredag snakket Trond Bakkevig om steinene i Jerusalem. Om at stein er viktig, som troens sted. Er kirkebyggene bærere av en eksistensiell, en åndelig tilhørighet? Er kirkene et synlig uttrykk for en trosmessig tilhørighet, en tro meislet ut i stein, så å si? Kan vi rett og slett si at bygningen forkynner? At rommet forkynner?

Uranienborg kirke, desember 2011. Forestillingen Guds gjøgler i regi av Den kulturelle skolesekken for førsteklasinger. Tre klasser sto klare i våpenhuset og sorlet steg og steg. Rommet var gjort klart. Langs midtgangen var det satt store, hvite tente lys. Kortrappen var dekket av hvitt stoff og fylt med store, hvite lys. Organisten spilte lavt. Idet dørene gikk opp, og elevene kom inn ble de brått stille. Rommet skapte denne stillheten. Rommet møtte dem og gjorde noe med dem.

Rommet forkynner. Steinene forkynner. Går det an å si at prestenes forkynnelse må leve opp til sitt bygg, til sin stein? Om dere tier, skal steinene tale, heter det. Våger vi å la steinene tale. Og våger vi å tenke at vårt språk og vår direkte forkynnelse må strekke seg for å nå frem og nå inn. At språket i forkynnelsen må – som kunsten – åpne for åpenbaringen. For at ikke språkets hjelpeløshet skal få Ordet til å tie.

Det har vært en statistisk nedgang i gudstjenestetallene på julaften. Men antall mennesker som går på julekonserter har økt. Hvorfor? Møter de Gud gjennom kulturen? Det er en dyp misforståelse at kunst og kultur er motstandslos pynt, tilpasset mennesker som har mest sansen for kristendom-light. Tvert i mot. Kanskje synger byggene, musikken, bildene om Gud, kanskje skaper de rom for Ordet, der det rasjonelle språket kommer til kort.

Det har i det siste vært snakket en del om den såkalte 22.juli-effekten. Om at den uteble, fordi de høye gudstjenestetallene i tiden rett etter at det forferdeligste skjedde, ikke er like høye i 2012. Ordet 22.juli-effekten får det til å grøsse i meg. Ikke at jeg på noen måte tror at noen betrakter dette som et kirkelig rekrutteringstiltak. Men vi må ikke snakke om gudstjenestetall og 22.juli i sammenheng. Denne forferdelige dagen, da feigheten og ondskapen rammet oss. Da ungdommer ble henrettet fordi de trodde på. Ja, dagene og ukene etterpå ble kirkene fylt opp av sørgende som trengte et rom for sin fortvilelse. Og kirkene og menneskene der var til stede, og skapte dette rommet. Da viste mennesker hva folkekirken er. At den tar i mot oss alle. DA var kirken viktig. DA søkte folk til kirken. Fordi sorgen var for vond til å holde ut, at man måtte gå et sted med den. Og de gikk til kirken. Noen gikk til moskeen og synagogen og humanismens hus. Men de fleste gikk til kirken. Men om vi snakker om effekten som uteble, har vi ikke forstått betydningen av hva som skjedde i dagene etter 22. juli og hvordan kirkens potensiale for å møte mennesker virkelig realisert. Da sorgen holdt på å sprengte oss i filler, da var kirken der. Da skal kirken være der. Det er nok. Det er mye.

Men ikke alle kunne gå i kirken. Ikke alle vil være en del av kirken.

Den kristne enhetskulturen ble brutt med Ole Hallesbys helvetestale. Og når vi skal forstå folkekirkebegrepet må vi aldri la oss friste til å tenke hegemonisk. Ordet folkekirke kan oppleves klamt omfavnende av mange som ikke ønsker å høre til den. At ordet klistrer seg til deg samme hva du tror. Heldigvis er vi i ferd med å riste av oss den grøvste majoritetsblindheten vi har tillat oss å ha litt for lenge. Men folkekirken er ikke det samme som eller forutsetter en enhetskultur. Derimot forutsetter folkekirken en bredde. I liv og i uttrykksformer. Vi kan godt dissekere ordet folkekirke. Vi kan godt flerle bort støvet fra ordet folkekirke. Men § 16 er ingen siste rest av europeisk nasjonsbygging. Det er ikke nasjonens kirke. Ikke statens. Jeg tolker ordet Folkekirke, slik det står i Grunnloven, som et håp og som en oppfordring. En oppfordring til oss som kirkepolitikere om å sikre at folk fortsatt kan høre til kirken. Ikke som en dvask, innholdsløs kirke. Tvert i mot. Skal vi forstå hva folkekirken er, må vi stupe rett inn i evangeliet. Det handler ikke om Folket. Ordet er folk. Folkekirkens utspring er Jesu møte med hvert enkelt menneske. Kvinnen ved brønnen, som hadde hatt mange menn. Kvinnen som var grepet i hor. Den spedalske mannen, som fikk sin urenhet og sitt stigma løftet bort. Kvinnen som hadde hatt blødninger i tolv år. Offiseren i Kapernaum. Den syndefulle kvinnen som kom til Jesus da han var på besøk hos en fariseer og lå til bords der. Hun som gråt på Jesu føtter, vasket de møkkete føttene hans med tårer over livet sitt og tørket dem med håret sitt. Dette var ingen vakker kvinne, med nattsvart flommende hår. Nedbrutt var hun, Maria Magdalena Flere tenner manglet. Håret var pistrete. Kroppen skinnmager og skrinn. Livet og nederlagene og alle mennene som kom til henne i skjul, hadde slitt hennes kropp ned. Med sin kropp møtte horen Jesus. Og Jesus sa til fariseeren, hvis hus de lå og spiste i: «Jeg kom inn i ditt hus; du ga meg ikke vann til føttene mine, men hun fuktet dem med tårer og tørket dem med håret sitt. Du ga meg ikke noe velkomstkyss, men helt fra jeg kom, har hun ikke holdt opp med å kysse føttene mine. Du salvet ikke hodet mitt med olje, men hun smurte føttene mine med den fineste salve. Derfor sier jeg deg: Hennes mange synder er tilgitt, derfor har hun vist stor kjærlighet. Men den som tilgis lite, elsker også lite.» Den som tilgis lite, elsker også lite.

Når Jesus møtte disse menneskene, snudde han den moralske verdensorden på hodet. Møtene provoserte og vakte uro, hos dem som eide troen og moralen. Jesus møtte hvert enkelt menneske med å gi dem nåde. Folkekirken handler om Jesu møte med våre liv. Når vi ikke har noe annet valg enn å konfronteres med vårt eget liv. I disse møtene ble folkekirken til, og i disse møtene ligger vårt oppdrag. For disse møtene skjer fortsatt, mellom Jesus og et menneske. Mellom Gud og folk. Dette er vårt oppdrag. Dette er vår forpliktelse når vi som

kirkepolitikere skal meisle ut en ny ordning for kirken. Denne folkekirken skal vi vedta. Kirken skal gi nåde, og dens organisering må springe ut av ønsket om å gi nåden. Vi – Kirkemøtet – er gitt et stort ansvar. Vi skal vedta en organisering av kirken som springer ut av folkekirkens realitet; Jesu møte med folk. Jesus. Folk.

Ordet er kommet inn i verden. Vi svarer. Kunsten svarer. Folk svarer. Ole Paus:

Hvem kommer til meg når andre går bort?
Hvem blir igjen?
Hvem våger se bak alt jeg har gjort?
Og likevel kalle seg venn?
Hvem orker se meg som den jeg er?
Og elske meg som en sønn?

Det begynner å bli et liv dette her, det begynner å ligne en bønn

Hva var løgn, hva var sant?
Hvem kan gi svar?
Jeg ble en tyv, jeg tok det jeg fant,
Og gikk før de så hvem jeg var.
Jeg gjemte det jeg stjal,
I hjertets svarteste dypeste brønn.

Det begynner å bli et liv dette her, det begynner å ligne en bønn

Presentasjon av årsmelding for de sentralkirkelige råd 2012

Ved direktør Jens-Petter Johnsen.

Kjære delegater, dere har alle fått Årsrapporten for 2012.

Kort oppsummert forteller den blant annet at fjoråret var historisk, en 500 år lang historie med statskirke ble forandret etter grunnlovsendringen i mai.

Fjoråret var også preget av innføringen av ny gudstjenesteordning.

Ved årsskiftet ventet fortsatt en tredjedel av norske menigheter på støtte.

Årsmeldingen er behandlet i Kirkerådet.

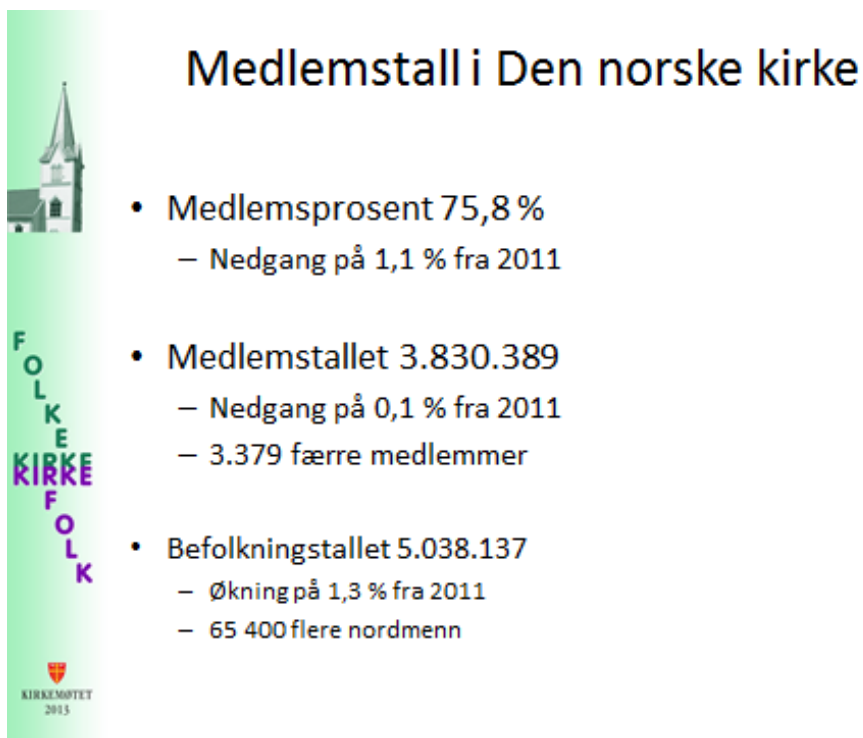
Jeg vil gi noen supplerende opplysninger, særlig på de sakfelt der det er skjedd viktige ting etter årsskiftet.

Men først vil jeg bruke litt tid på kirkelig statistikk.

De foreløpige tallene for 2012 fra Statistisk sentralbyrå er bakgrunnen for denne tilstandsrapporten jeg vil begynne med i min orientering.

Endelige tall legges ut 19. juni.

Tallenes tale

Medlemstall i Den norske kirke

- Medlemsprosent 75,8 %
 - Nedgang på 1,1 % fra 2011
- Medlemstallet 3.830.389
 - Nedgang på 0,1 % fra 2011
 - 3.379 færre medlemmer
- Befolkningstallet 5.038.137
 - Økning på 1,3 % fra 2011
 - 65 400 flere nordmenn

Det er rimelig stabile tall i Den norske kirke.

Som i fjor er vel 3,8 millioner nordmenn medlemmer.

Omtrent 1000 personer meldte seg inn, og 5000 meldte seg ut, dette er også normalt.

Endringen i forhold til tidligere år, handler om prosentandel.

I 2012 var knapt 76 prosent av befolkningen medlemmer, i 2008 var tallet 85 prosent.

Vi nærmer oss tre av fire som er medlemmer av Den norske kirke.

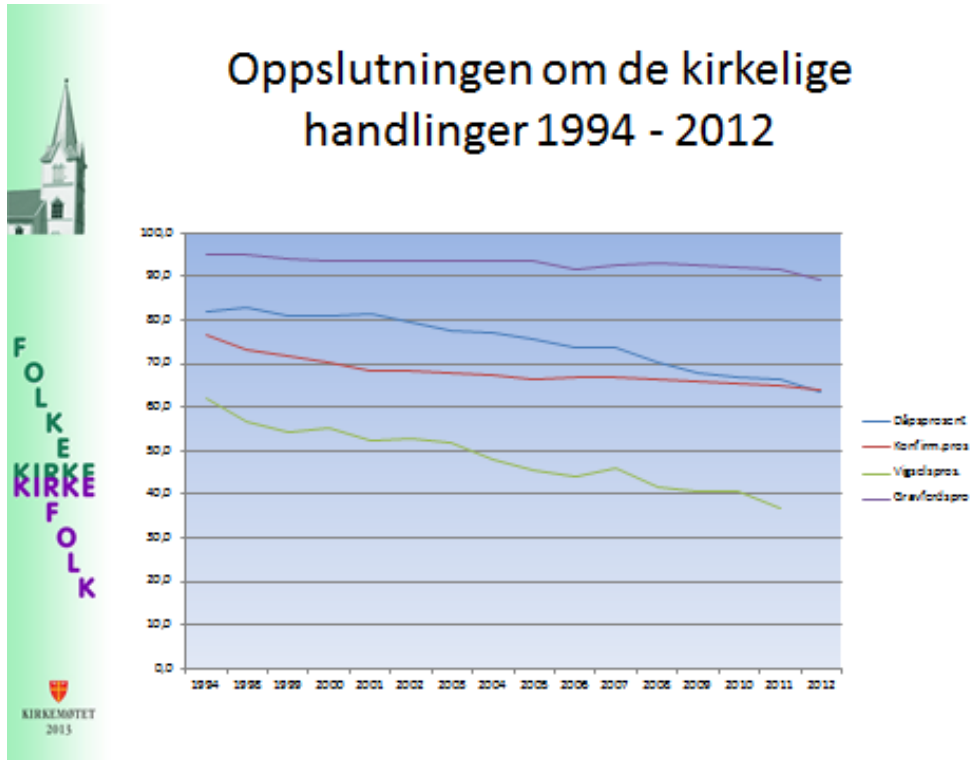
Nedgangen i prosentandelen medlemmer skyldes først og fremst at befolkningsøkningen kommer i grupper av mennesker og tilflyttende av annen religiøs tro.

På den andre siden er det antatt at nær 50 % av innvandrere til Norge har kristen bakgrunn, men hører til i andre kristne trossamfunn.

Derfor den store veksten i Den katolske kirke.

Utfordringen for Den norske kirke er at mange av våre nye landsmenn ikke finner seg til rette i vår kirke og kristendomsform.

Høyeste medlemsprosenten har Nord-Trøndelag og Sogn og Fjordane med 87 prosent, mens medlemsprosenten er lavest i Oslo med 55 prosent.

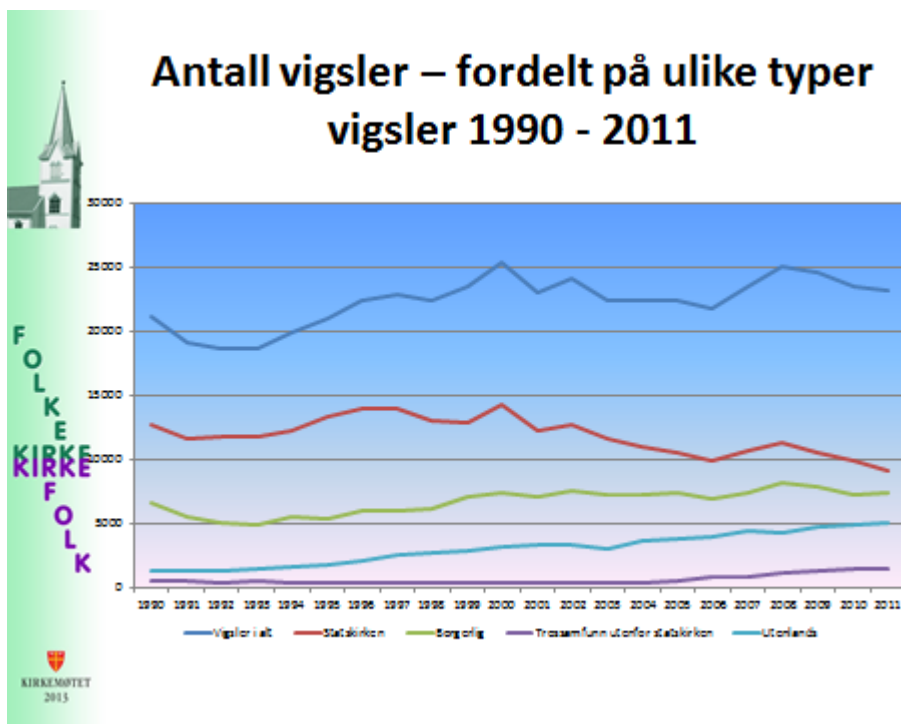
For å begynne med det store bildet, ser dere her grafen for prosentvis oppslutning om «de fire store», fra øverst og nedover står linjene for gravferd, dåp, konfirmasjon og vigsel.

Det er lett å se at vi er rimelig stabile på særlig gravferd og konfirmasjon.

Den svake nedgangen kan i stor grad forklares med at det er prosentvis færre nordmenn som er medlem av Den norske kirke.

Fortsatt er det slik at langt de fleste medlemmene velger kirken som sted for de store livsbegivenhetene.

Det mest urovekkende med folks tilhørighet til kirken gjennom seremonier, er vigselstallene.

Diagrammet viser det gledelige i at antall vigslar totalt har økt med nesten 10 prosent de siste 20 årene.

Men de kirkelige vigslene har gått ned med 28 prosent.

Både borgerlige vigslar og vigslar i andre trossamfunn har økt, mens den store suksessen er vigslar i utlandet – økningen er her på 290 prosent.

Sjømannskirken har omtrent hver fjerde av disse utenlandsvigslene.

Det er vanskelig å gi en god forklaring på hvorfor få og stadig færre velger tradisjonell kirkelig vigsel.

Det er nå bare omtrent hver tredje vigsel som forrettes i kirken.

Det kan være flere årsaker til det, men jeg vil peke på at kirkebryllup forbindes med store feiringar.

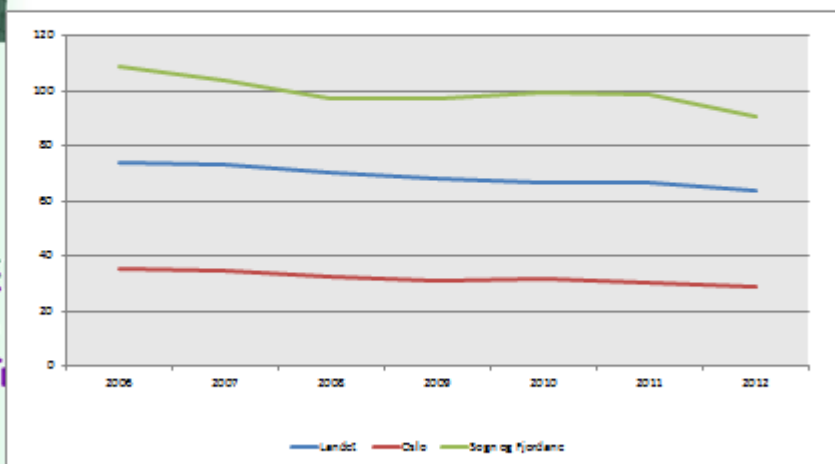
Jeg tror det er på tide at vi som kirke tilbyr en vielse med mindre pomp og prakt, et mer nøkternt tilbud til de som ønsker det.

Kontorvigsel var det noe som het før.

Det er dog kanskje litt for nøkternt.

Døpte i prosent av antall fødte

Dåpsprosenten går også nedover – og det er knapt 2/3 av alle fødte som blir døpt.

Den blå linjen viser utviklingen fra 2006 til 2012 for hele landet.

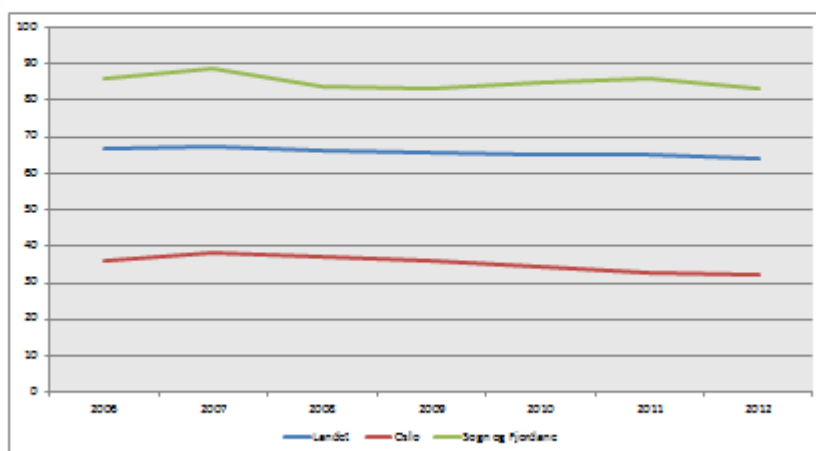
Mens den røde viser utviklingen i Oslo og den grønne utviklingen i Sogn og Fjordane.

Kontrastene i landet er store: mens dåpsprosenten i Sogn og Fjordane lå på 90 prosent, lå den i Oslo på knapt 29 prosent av alle fødte.

Ser vi på antall døpte i forhold til de som det første året står som medlemmer eller tilhørige - der minst en av foreldrene står som medlem i Den norske kirke - øker dåpsprosenten markant til 87 %. Dette viser at foreldre som er medlemmer i stor grad døver sine barn.

Konfirmerte i prosent av alle 15-åringer

Kirkens 15-årige medlemmer velger i høy grad å bli konfirmert, til sammen vel 41 000 ungdommer i fjor.

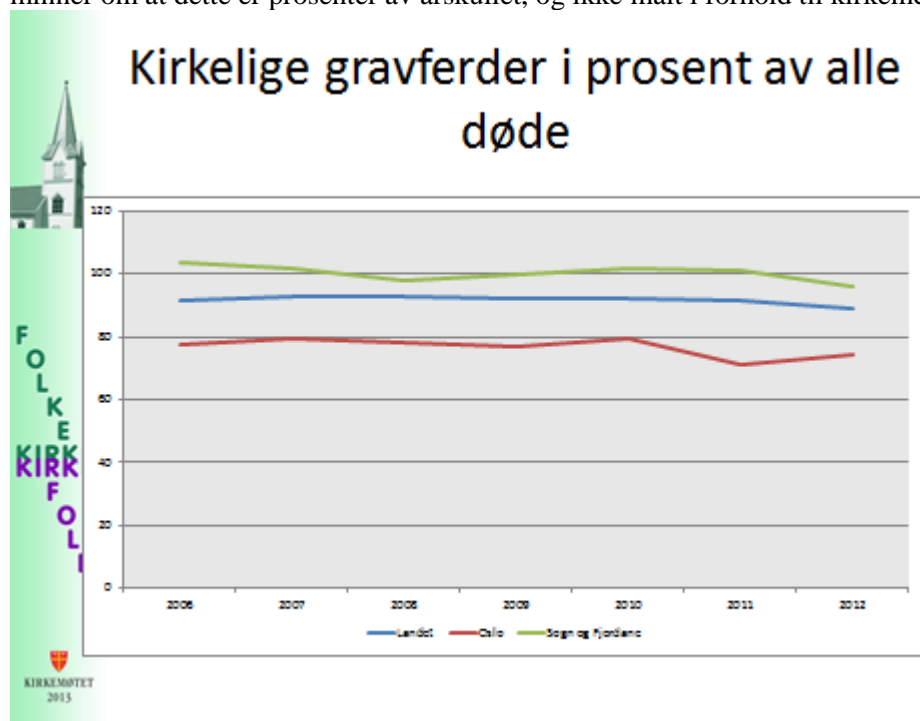
87,5 prosent av medlemmene konfirmeres.

Dersom vi tar med de som står som tilhørig, synker konfirmasjonsprosenten til 77 prosent.

Det er - ikke overraskende - en klar sammenheng mellom dåp og konfirmasjon.

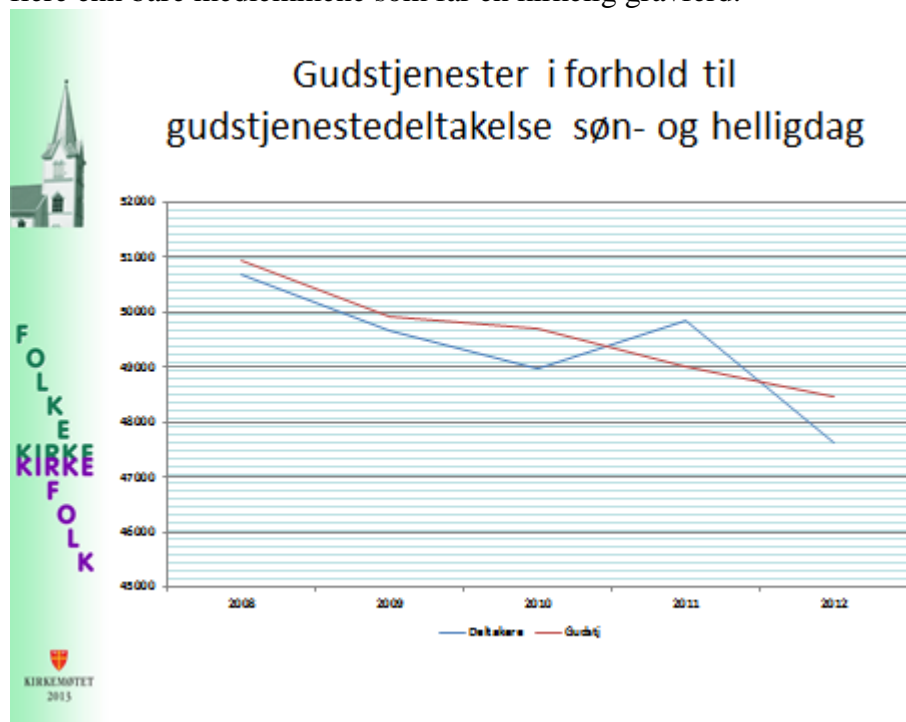
Det er store forskjeller på oppslutningen om konfirmasjon i ulike områder i landet.

Oslo ligger markant nederst med 32 prosent, mens på Vestlandet lå flere fylker over 80 prosent. Vi minner om at dette er prosenter av årskullet, og ikke målt i forhold til kirkemedlemmer.

Den kirkelige gravferdsprosenten ligger like under 90 prosent.

I mange fylker ligger den nesten opp mot 100 prosent, mens den i Oslo nå ligger under 75 prosent. Som vi så, er 76 prosent av den samlede befolkningen medlemmer, så det er langt flere enn bare medlemmene som får en kirkelig gravferd.

Diagrammet forsøker å vise antall gudstjenester og deltakelse på søndager og helligdager 2008-2012.

Mens antall gudstjenester viser en jevn nedgang disse årene, har deltakelsen hatt en noe annen kurve, en tydelig oppgang fra 2010 til 2011, men en brattere nedgang i 2012.

2011 var et spesielt år.

Gudstjenesten er kirkens sentrale samlingspunkt.

64 300 gudstjenester ble avholdt i 2012 med over seks millioner deltakere.

I snitt er 94 personer til stede på hver gudstjeneste, tallet var 95 i 2011.

Det ble avholdt nesten to prosent færre gudstjenester i 2012 i forhold til året før, og med en nedgang i gudstjenestedeltakelsen på 3,7 prosent.

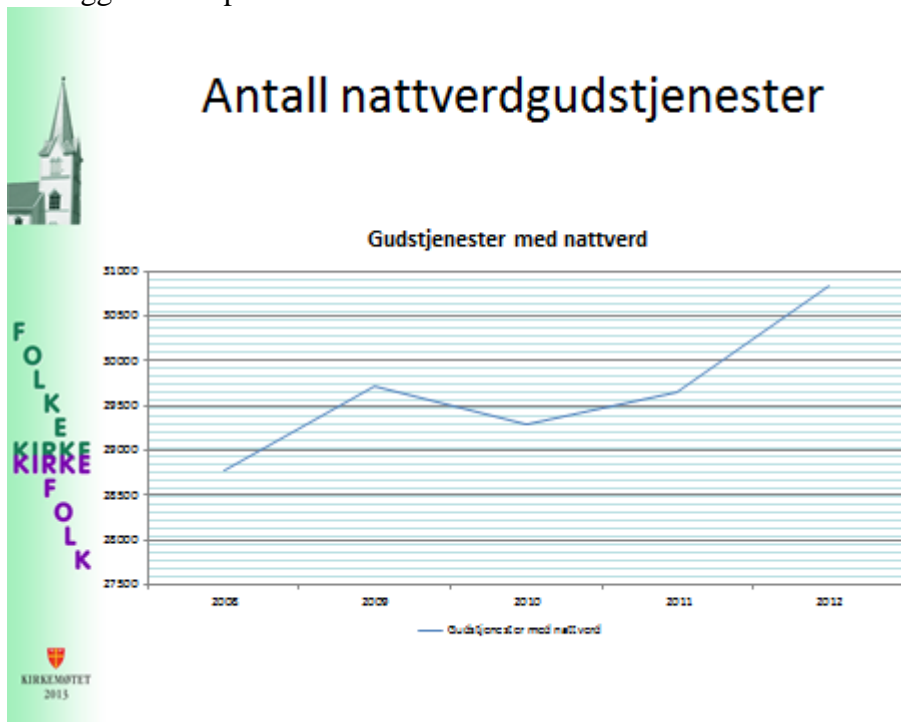
I snitt ble det feiret én færre gudstjeneste per sokn.

Vi kan så langt ikke se at gudstjenestereformen har hatt noen effekt på besøkstallene.

Men vi har forventninger til større oppslutning når menigheten blir mer involvert i og bedre kjent med den nye gudstjenesten.

Skreddersydde opplegg for ulike målgrupper øker gudstjenesteoppslutningen, dette erfarer vi i trosopplæringsmenigheter.

Her ligger det et potensial for vekst.

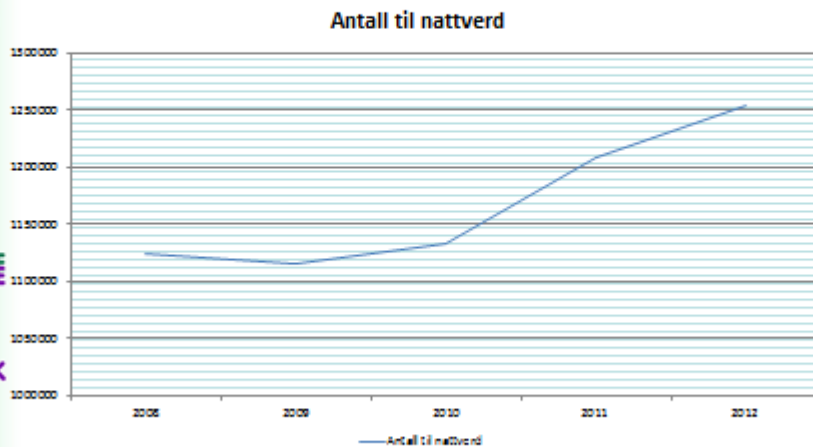

Jeg vil avslutte denne tallgjennomgangen med å vise bilder der pilen går optimistisk i været. Det gjelder nattverd gudstjenester.

45 prosent av alle gudstjenestene feires nå med nattverd, det er sju prosent flere enn for fem år siden, eller 2000 flere i antall.

Antall nattverdgjester

Med flere nattverd gudstjenester går også flere fram for å motta Jesu legeme og blod. I løpet av fem år har tallet økt med 11 prosent, det tilsvarer 130 000 flere til nattverd siden 2008.

Det er viktig å minne om at ikke alle grafene utenom nattverden peker nedover.

For selv om seks av ti menigheter opplevde tilbakegang, hadde også fire av ti en vekst.

33 sokn hadde til og med en vekst på over 40 prosent.

Måltrettet arbeid er trolig en vesentlig årsak til den gode veksten, her har de menighetene som lykkes helt sikkert noe kunnskap å dele med de som sliter.

De siste årene har det vært mye i mediene om hvordan katolikkene har stappfulle kirker både på vanlige søndager og i høytiden.

I påsken uttalte en katolsk prest i et intervju på TV om den store gudstjenestedeltakelsen i deres kirker i forhold til i Den norske kirke.

Han sa noe slikt som: «Den norske kirke må gjøre som oss, - det må være obligatorisk å gå til messe!» Og biskop Bernt Eidsvig har tidligere uttalt at det er gudstjenestedeltakelsen som kommer til å avgjøre Den norske kirkes fremtid.

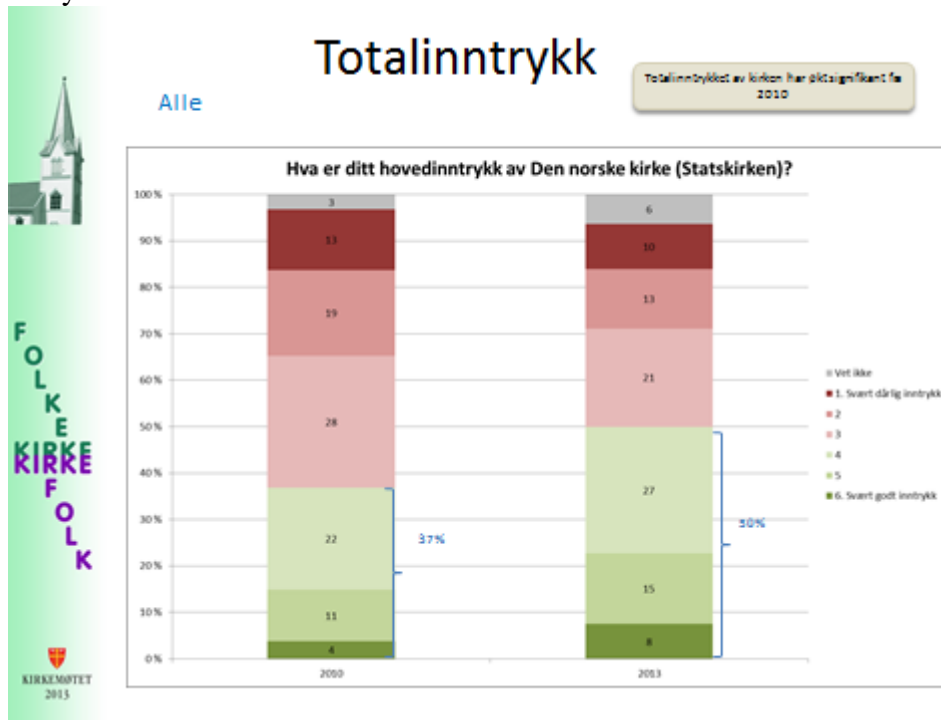
Verdt å reflektere over!

Bedre omdømme

I forbindelse med Kirkemøtet i 2011 presenterte Kirkerådet en omdømmeundersøkelse av Den norske kirke.

De som svarte på undersøkelsen, ga en nokså lunken tilbakemelding når de ble spurt om sitt

inntrykk av Den norske kirke.

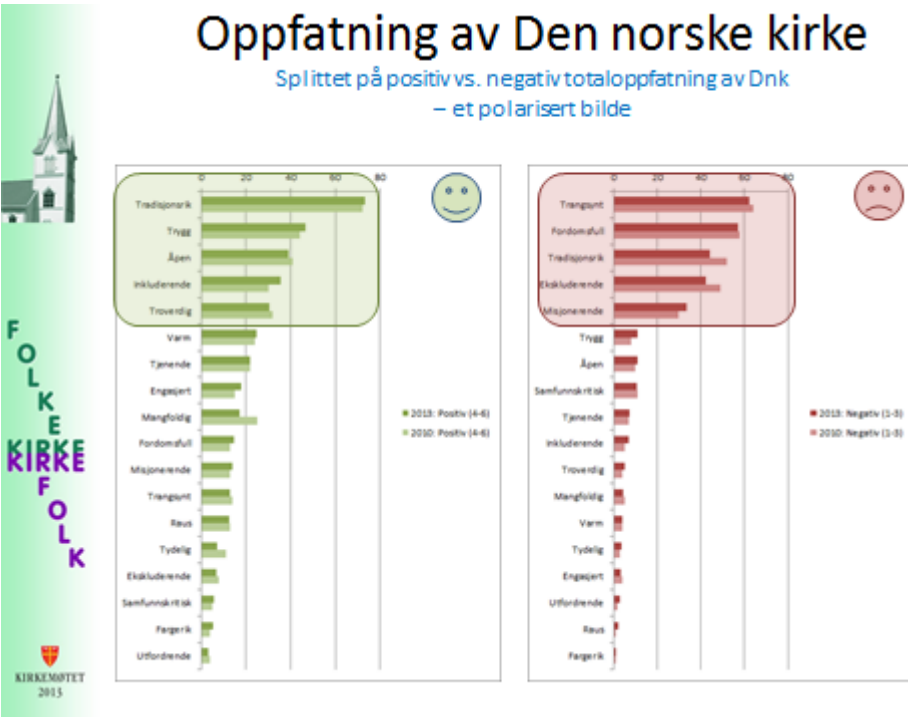
I begynnelsen av februar i år gjentok vi den samme undersøkelsen.

Resultatet er oppmuntrende.

Forrige gang vi spurte, sa bare 37 prosent at de hadde et godt inntrykk av kirken.

Nå svarer halvparten at totalinntrykket av Den norske kirke er godt, meget godt eller svært godt.

Denne positive utviklingen viser seg også når vi spør hvilke ord de spurte forbinder med Den norske kirke.

omfatte nye Internett-sider og et intranett for hele Den norske kirke.

Kirkerådet har forberedt anskaffelsen av intranett og nye Internett-sider i tre år. Folk fra hele kirken har vært involvert i arbeidet og det er godt forankret i hele organisasjonen.

Så langt har vi ikke fått den nødvendige statlige bevilgningen som må til om vi skal kunne realisere tiltaket. *Tradisjonsrik* er fortsatt det ordet de fleste forbinder med kirken.

Og fortsatt mener mange at kirken er *trangsynt, fordomsfull og ekskluderende*.

Men andelen som svarer dette, har minket betraktelig.

Og langt flere enn sist forbinder kirken med ord som *trygg, åpen, inkluderende og troverdig*.

Faktisk viser undersøkelsen at alle de negative assosiasjonene er markant svekket, mens de positive er tilsvarende styrket.

Også tilliten til Den norske kirkes ledere viser det som i statistikken kalles en signifikant økning.

Dette er det enkeltutsagnet om Den norske kirke som går mest fram.

Dette er også den enkeltfaktoren som betyr mest for det samlede inntrykket av Den norske kirke.

Det er noe dristig å peke på hva framgangen skyldes.

Kirken har mange ledere.

Men siden forrige gang vi spurte er stillingen som ledende biskop blitt etablert.

Da vi for to år siden presenterte forrige omdømmeundersøkelse, kunne vi sammenligne den med Innbyggerundersøkelsen, utført av Direktoratet for forvaltning og IKT.

I denne brukerundersøkelsen lå Den norske kirke helt på topp, sammenlignet med en rekke offentlige tjenesteytere.

Årets Innbyggerundersøkelse presenteres i juni, vi håper resultatet da viser at folk i møte med våre ansatte rundt omkring i Kirke-Norge fortsatt er fornøyd.

IKT og kommunikasjon

I slutten av februar skrev Kirkerådet under en stor kontrakt på utvikling av nye nettløsninger for Den norske kirke.

Løsningene skal både

I kontrakten som er skrevet med leverandøren Making Waves, har vi derfor tatt forbehold om finansiering.

Making Waves har i tillegg forpliktet seg til å stå ved tilbudet ett år fram i tid.

Den dagen pengene ligger på bordet, er vi klare til å sette i gang.

Den norske kirkes IKT-strategi står fast.

Sammen med KA er vi kommet flere skritt videre på veien mot å realisere visjonen om å samle kirken til ett IKT-rike.

Departementet har gitt Kirkerådet fullmakt til å gå inn på eiersiden i Kirkepartner.

Kirkepartner er et internt selskap som skal levere IKT-tjenester til hele Den norske kirke.

Opplysningsvesenets fond vil gå inn som investor i selskapet, og vi er i rute til å få selskapet i drift innen 1.1.2014.

Kirkens nasjonale IKT-satsing har en rekke underprosjekter.

Inter- og intranettprosjektet er særlig viktig.

Det er det vi har brukt mest ressurser på.

Vi ønsker å bli mer moderne og mer tilgjengelige på nett.

Vi vil henvende oss til folkekirkens medlemmer, til dåpsforeldre og til dem som er i sorg.

Vi vil peke på Jesus og invitere inn i kirkens fellesskap lokalt.

Da er det viktig at kirkens mange nettsider henger sammen.

Vi må ha en gjenkjennelig profil med rom for lokale tilpasninger.

Vi skal dele innhold og gode ideer.

De som har lite ressurser, skal få hjelp til å snekre gode nettsider med enkle midler.

Etter grunnlovsendringene står kirken overfor krevende organisasjonsmessige endringer. Moderne teknologi vil gjøre det mulig å koordinere innsatsen til kirkens ansatte og mange tusen tillitsvalgte og frivillige medarbeidere på nye og mer effektive måter – i det daglige og når krisen inntreffer, lokalt eller nasjonalt.

IKT i kirken er kirkeordning i praksis.

Helhetlige IKT-løsninger bidrar til utviklingen av en mer fristilt og enhetlig organisasjon.

Kirkeordning

Kirkeordning er egen sak under dette Kirkemøtet.

Jeg skal ikke gå inn i kirkemøtesaken.

Kirkerådets Arbeidsutvalg har imidlertid bedt meg orientere om hva slags utredninger vi antar det vil være behov for kommende årene, slik disse foreløpig har vært drøftet med Arbeidsutvalget.

Hvilke utredninger vi vil trenge, avhenger naturlig nok av hvilke vedtak Kirkemøtet fatter de nærmeste årene.

Den politiske situasjonen etter kirkeforlikets utløp og fremdriften i de politiske vedtakene som vil bli fattet, er selvsagt helt avgjørende.

Derfor er det ikke mulig å legge en endelig tidsplan for dette.

Der vi angir Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, er dette ikke avklart med departementet.

Den listen jeg nå presenterer, er ikke prioritert.

Det må Kirkerådet gjøre.

Den antydte tidsplanen viser først og fremst at dette vil ta tid.

Noen ting må ta lang tid.

Andre ting kan tas raskt.

Til sammen snakker vi antydningvis om en seksårsperiode.

Det er Kirkemøtene, og mellom disse Kirkerådet i nært samarbeid med sekretariatet, som har ansvar for å velge tempo, fatte rette beslutninger om arbeidsprosesser og rekkefølge i arbeidet med ny kirkeordning.

Vi ønsker at utredninger og vedtak skal finne sted i en åpen, bred og involverende prosess.

Det gir et lengre tidsperspektiv, men også tryggere forankring for Kirkemøtets beslutninger.

Høringer er derfor en viktig del av de enkelte prosessene.

Og de fleste sakene krever Kirkemøtebehandling.

Dette handler om et stort saksfelt, og jeg vil ikke omtale alle utredningsbehov.

Men vi ser for oss utredningsbehov på tre saksområder:

1. Rettssubjekt, virksomhets- og arbeidsgiveransvar
2. Lovgivning
3. Organisasjonsstruktur og oppgavefordeling

Saksområde 1: Rettssubjekt, virksomhets- og arbeidsgiveransvar

- Hvis Kirkemøtet vedtar det Kirkerådet foreslår:
- FAD utreder opprettelse av Den norske kirke som rettssubjekt og overføring av virksomhets- og arbeidsgiveransvaret for presteskapet og de sentrale og regionale organene til kirkelig myndighet.
Dette skjer i nær kontakt med kirkens organer.
- Lovforslag sendes på bred høring
- Proposisjonen behandles i Kirkemøtet før lovvedtak fattes i Stortinget
- Kirkerådet utreder og forbereder mottaket av arbeidsgiveransvaret for prestene og de andre statlig tilsatte
- Iverksetting av Stortingets lovvedtak

På bakgrunn av et vedtak i Kirkemøtet, vil Kirkerådet raskt be Regjeringen fremme et lovforslag.

Dette lovforslaget gir det rettslige grunnlaget for et nasjonalt rettssubjekt og overføring av virksomhets- og arbeidsgiveransvaret.

Dette vil innebære en endring i nåværende kirkelov.

Vi ser det som tjenlig å kunne benytte den kompetansen på arbeidsgiversiden som finnes i kirken i dag, når vi skal utvikle og utøve arbeidsgiveransvaret.

Vi antar også at det i rammen av det foreslåtte vedtaket kan finnes løsninger for å utvikle samordning av og felles arbeidsgiveransvar ved delegasjon av ansvar og myndighet.

Saksområde 2: Lovgivning

- FAD utreder og fremmer forslag til rammelov for Den norske kirke. Dette skjer i nært samarbeid med kirkelige organer.
- Lovproposisjonen behandles av Kirkemøtet før lovvedtak i Stortinget
- Kirkerådet utreder og fremmer forslag til kirkeordning (overordnede regelverk for Den norske kirke)
- Kirkemøtet vedtar endelig den typen forfatningsbestemmelser som har hjemmel i den nye kirkeloven
- Kirkerådet utreder og Kirkemøtet fastsetter forskrifter og nærmere regler (underliggende regelverk) med hjemmel i den nye kirkeforfatningen
- Ny kirkelov og eget kirkelig regelverk trer i kraft

Saksområde 3: Organisasjonsstruktur og oppgavefordeling

- Kirkerådet forestår videre utredning av Den norske kirkes organisasjonsstruktur
- I dette ligger eventuelle alternative organer eller ordninger for samordning og/eller sammenslåing av arbeidsgiveransvaret
- Kirkerådet forestår en gjennomgang av nasjonale og regionale organers ansvar og oppgaver i en ny kirkeordning, og deres forhold til hverandre
- Kirkerådet forestår en utredning av ledelse i en endret kirkeordning. I dette ligger også hvordan tilsynet skal forstås.
- Utrede ulike sider ved kirkelig finansiering og økonomiflyt

Lettbeint og lekkert

Endringene står i kø for Den norske kirke i årene som kommer.

Vi ser endel konturer av landskapet som ligger foran, samtidig som mange viktige spørsmål ennå ikke er avklart.

Det som er sikkert er at Kirkemøtet og Kirkerådet vil måtte ivareta ansvar og oppgaver på det administrative området som staten til nå har utført på kirkens vegne.

Arbeidsgiveransvar, lønn, regnskap og revisjon, IKT, og ikke minst økonomistyring med prioriteringer innenfor tilgjengelige ressurser, er eksempler på dette.

I arbeidet med kirkeordning er det sentralt at kirkens strukturer legger til rette for mer diakoni, god trosopplæring, givende gudstjenester, bred kontakt med alle døpte og flere til – og dyktig ledelse.

Vi trenger at kirken er en attraktiv og god arbeidsplass.

Vi bærer et stort ansvar for å arbeide fram en hensiktsmessig og fokusert folkekirke.

Når det gjelder kapasitet og kompetanse blir det viktig å finne en balanse mellom slagkraft og gjennomføringsevne på den ene siden, og kostnadseffektivitet og nøkternhet på den andre.

Derfor vil et organiserende ideal være lettbeint og lekkert.

Det betyr at vi hele tiden må etterstrebe fleksible løsninger framfor fastlåste og stive.

Enkle og intuitive løsninger framfor kompliserte.
Billige framfor dyre samtidig med kvalitet framfor kvantitet.
Alt dette kan sammenfattes i slagordet lettbeint og lekkert.
Bare på denne måten tror vi at vi kan tjene hele kirken på en god måte, samtidig som ressursforbruket blir så lavt som mulig.
Tilstrekkelig til at vi kan levere tjenester av god kvalitet, men enkle og billige nok til at den sentrale kirke ikke stjeler ressurser som utarmer andre deler av virksomheten.
I disse avveiningene vil det ligge store spenninger.
I tiden som kommer vil vi måtte finne konkrete løsninger på mange av avveiningene.
Men vi tror at lettbeint og lekkert vil være en god rettesnor i møte med de mange enkeltspørsmålene vi vil stå overfor.

Gudstjenestereformen

2012 var et år i gudstjenestereformens tegn.
Det har vært mange gode prosesser i menigheter når de har utarbeidet sin lokale grunnordning.
Flere er blitt involvert i samtalen om – og i planlegging og gjennomføring av liturgien.
Dette er noe av det mest vesentlige ved hele reformen, og det lover godt for fremtiden.
Ved årsskiftet hadde mer enn 70 prosent av menighetene fått sin lokale grunnordning godkjent.

Noen tilbakemeldinger går på at liturgiener generelt er blitt for ordrike, og at den endrede rekkefølgen av leddene i dåpsliturgien ikke fungerer godt.
En mindre justering av liturgiener skal skje etter noen år, og da er det viktig å ta vare på de erfaringer som er gjort.

Den liturgiske musikken er til utprøving, og har skapt både kritisk debatt og gitt ny interesse for liturgi.
Noen fremmedgjøres med ny liturgisk musikk, andre opplever det berikende.
Å skifte musikk hver søndag i en og samme menighet, er en dårlig idé, for liturgien trenger tid for å bli innsunget.
Et forskningsprosjekt om liturgisk musikk er allerede igangsatt her i Kristiansand.

Både vår egen erfaring og våre søsterkirkers erfaring sier at en gudstjenestereform er krevende og en sårbar prosess.
Å endre liturgi og liturgisk musikk skaper engasjement og deltagelse hos noen, men øker avstand og opplevelse av å være utenfor hos andre.
Å gjøre gudstjenestereformen til en god reform er nå en stor utfordring for våre menigheter.

Endelig ny salmebok

En viktig del av gudstjenestereformen, er utviklingen av ny salmebok.
Og nå er det like før - 1. desember blir *Norsk salmebok 2013* tatt i bruk i kirker over hele landet – der hvor menighetsmøtet har bestemt at de vil ha ny salmebok fra første stund.
At en ny salmebok tas i bruk, er en begivenhet i kirken.
I forrige århundre skjedde det bare tre ganger: *Nynorsk Salmebok* kom i 1925, *Landstads reviderte* i 1926 og *Norsk Salmebok* i 1985.
Kirkens nasjonale salmebok forvalter en viktig del av kulturarven og trosarven, nemlig den kristne kirkesangen gjennom hele kirkens historie – selvsagt med hovedvekt på det som er blitt skapt og brukt i vårt eget land.
Men salmeutvalget vitner også om en sterk bevissthet om at kirken er global og uten landegrenser.

Den nye salmeboka har en langt større sjangerbredde enn tidligere salmebøker. Her står de tradisjonelle salmene side om side med gospel, spirituals, moderne lovsanger, viser, afrikanske, latin-amerikanske og asiatiske salmer. Det er salmer på de tre samiske språkene og kvensk, samtidig som salmer på engelsk og andre fremmedspråk er kommet med. Dette vet selvsagt Kirkemøtet godt, siden det er dere som vedtok innholdet i boka for ett år siden. Vi har fått mange forventningsfulle henvendelser fra menigheter og fellesråd som gleder seg til å ta salmeboka i bruk. Norsk salmebok kommer i fem utgaver i løpet av året: vanlig menighetsutgave, storskriftutgave, i pocketutgave, gaveinnbundet med kassett og med besifring. Alle varianter av boka vil være på lager 15. oktober. Utover høsten er salmeboka tema på flere nasjonale konferanser, og det blir regionale og lokale arrangementer for å skape blest om boka og gjøre den kjent vidt og bredt i kirken.

Abrahams barn

I februar i år dro dialoggruppa Abrahams barn på felles reise til Israel og Palestina. Abrahams barn består av representanter fra Mellomkirkelig råd, Oslo katolske bispedømme, Islamsk Råd Norge og Det mosaiske trossamfunn. Turen bidro til å ta det inter-religiøse arbeidet i Norge enda et skritt framover. Internasjonalt opplever man at Israel-Palestina-konflikten kaster store skygger over jødisk-kristent-muslimsk samarbeid, og enkelte steder stanser dialoger opp. Men her hjemme har jøder, kristne og muslimer bestemt oss for at denne konflikten – som vi har så ulike syn på – må føre til mer dialog, ikke mindre. Mellomkirkelig råd tok tidlig på 90-tallet initiativ til en formalisert dialog på nasjonalt nivå med norske muslimer. Dette var medvirkende til at Islamsk Råd Norge ble etablert. I år kan vi feire 20-års jubileum for denne viktige dialogen.

Samisk kirkeråd i Tromsø

Etableringen av Samisk kirkeråds sekretariat i Tromsø har vært arbeidskrevende, men fremstår nå som vellykket. Fire nye og kompetente medarbeidere er rekruttert. Ungdomsrådgiver kom på plass i august i fjor, nordsamisk språkkonsulent og samisk trosopplæringsrådgiver begynte i vår. Og ny sekretær er tilsatt med oppstart 6. mai. Med det er fem medarbeidere og fire og et halvt årsverk på plass i Tromsø. Det er som forutsatt jobbet aktivt med å bygge relasjoner til blant annet Sametinget, Kirkelig utdanningssenter i nord, Universitetet i Tromsø og Samisk høyskole. Samisk kirkeråd jobber også med å styrke relasjoner til de tre nordligste bispedømmene og andre aktører i sør-, lule- og nordsamisk kirkeliv, og dette er en prioritert oppgave i fortsettelsen.

Skaperverk og Bærekraft

For hver gang vi snakker om miljøendringene er alvoret større enn sist. Kirkemøtet behandlet satsingen på Skaperverk og Bærekraft på Kirkemøtet i fjor. Bak oss har vi en femårsperiode med et økumenisk prosjekt kalt Skaperverk og Bærekraft. Reformen utfordrer vår kirke til kritisk å tenke gjennom alle våre satsingsområder ut fra kallet til å være gode forvaltere av Guds skaperverk. Miljøendringene rammer alle. Og de rammer de fattigste sterkest.

Som et av verdens rikeste land er vårt ansvar og vår forpliktelse stor. Foran oss har vi en fortsettelse av denne tiårige reformen av Skaperverk og Bærekraft.

Klimaregnskap

Kirkemøtet 2012 vedtok at det må utarbeides en egen *klimamelding* for Den norske kirke. CO₂-utslipp og vårt økologiske fotavtrykk er fysisk og målbart, og kan brukes som en indikator for bærekraft.

CO₂-utslipp må ned og alle må bidra.

Effekten av våre tiltak bør derfor være målbare, og meldingen vil ta sikte på at kirken skal være karbonnøytral.

Dette er krevende og omfattende siden Den norske kirke er en stor og sammensatt organisasjon, men Kirkerådet har startet dialogen med fagmiljøer og bispedømmene rundt dette.

Grønne menigheter

Grønne menigheter er viktig i kirkens arbeid med miljø og forvaltningsspørsmål.

Siden oppstarten i 2006 har det vært en jevn og god økning, i dag er 245 menigheter grønne. På forrige Kirkemøte ble det vedtatt at antall grønne menigheter skal dobles innen utgangen av 2013. I dag mangler fortsatt 183 nye grønne menigheter for å nå dette målet.

Vedtaket er satt i sammenheng med en utfordring til bispedømmeråd, fellestråd og menigheter. Hvert enkelt bispedømme bør sette sine egne realistiske delmål for 2013 og de påfølgende år, for å nå det overordnede målet på landsbasis.

Klimavalg

Dette året er det et særlig fokus på *Klimavalg*.

Fagbevegelsen, miljøvernorganisasjoner og Kirke-Norge står for første gang sammen for å styrke spørsmålene knyttet til miljø i valgkampen i år.

Ut fra at klimaspørsmål er en av de mest påtrengende problemstillinger for verdenssamfunnet, er det viktig at det i valg av våre nasjonale politiske ledere er et tydelig fokus på miljøspørsmål.

Den norske kirke har vært aktiv i arbeidet med Klimavalg.

Omtrent 40 prosent av de organisasjoner som støtter opp omkring Klimavalg 2013 er kirkelige.

Avslutning

Mål- og resultat- styring er et viktig prinsipp i offentlig forvaltning.

Vi har ulike plan- og rapporteringsverktøy i Kirkerådet for denne virksomheten.

Årsrapporten tydeliggjør dette ved å presentere de hovedmål Kirkerådet satte ved inngangen til 2012.

Årsrapporten skal vise om vi nådde disse målene.

Dette er i seg selv viktige redskap for godt strategisk arbeid og tilsvarende forvaltning, også i en kirke.

Jeg vil likevel avslutte med å sitere fra Vårt Lands intervju med Inge Lønning få uker før han døde.

Det er mye godt å hente fra det intervjuet.

I intervjuet sa han «Det viktigste er det du får, ikke det du får til».

Det er nåde!

Det handler om oss på det personlige plan - i vårt liv og i vår tjeneste.

Men det handler også om vår kirke. Det viktigste er det du får, ikke det du får til!